

ERNEST W. E. HERMAN

IZVOARELE
UITATE
ALE DREPTEI
CREDINȚE,

**Izvoarele uitate
ale
dreptei credințe**

ernest w.e. herman

**Izvoarele uitate
ale
dreptei credințe**

Editura Carmel Print
Arad - 2012

Izvoarele uitate ale dreptei credințe
©Copyright 2012 pentru ediția din limba română

ISBN 978-973-7738-52-3

Corectură: Ioan Firisad
Tehnoredactare: Ernest W.E. Herman
Coperta: Elisabeta Kalman

Nicio parte a acestei publicații nu poate fi reprodusă, stocată în vreun sistem informațional, transmisă în orice formă și prin orice mijloace electronice, mecanice, de fotocopiare, înregistrare sau de orice altă natură, fără permisiunea prealabilă, în scris, a editorului. Fragmente scurte pot fi folosite în scopuri critice.

E-mail: e4herman@yahoo.com
Cont Facebook: Ernest E.W. Herman

Credința noastră ortodoxă, primită
„prin descoperirea lui Hristos,
pe care au vestit-o dumnezeieștii și sfinții Săi Apostoli,
au întărit-o sfintele Sinoade ecumenice”,
și care este curățită de orice
„micșorare, adăugire sau vreo schimbare oarecare”,
de către oameni prin acte calificate de Sfinții Părinți ca
„inovație, însuflețire a diavolului”¹

Prefață

O astfel de carte era de mult așteptată în librăriile și în bibliotecile noastre. Indiferent de „culoarea” confesională la care am aderat ori în care ne-am născut, avem nevoie să cunoaștem adevărul, fiindcă doar „Adevărul ne va face liberi”- Iisus Hristos.

Incursiunea în gândirea Bisericii din primul mileniu nu este un lucru la îndemâna oricui și de aceasta nu se poate preocupa oricine, pentru că implică o mare voință și o puternică determinare pentru adevăr. A săpa în adâncurile înțelepciunii Bisericii, care e un fenomen unic pe pământ și, de acolo, să scoți la lumină adevărul merită toată aprecierea noastră, a cititorilor.

Scoaterea la lumină a poziției biblice a Părinților primului mileniu e un prilej de bucurie pentru toți cei ce Îl iubesc pe Dumnezeu și Cuvântul Lui cel Sfânt. Încercări de acest fel au mai fost la noi, dar această carte reprezintă un studiu aproape exhaustiv, aducând în atenția cititorului teme sensibile care, de obicei, nu se discută, ci doar sunt crezute fără a fi verificate.

În cursul istoriei celor două milenii de creștinism întâlnim personalități marcante care și-au clădit viața și învățătura pe Sfânta Scriptură, socotind-o singura carte ce poate da autoritate unei biserici.

Atanasie cel Mare, episcop de Alexandria în secolul al IV-lea, mânat de grija ca în jurisdicția sa creștinii să folosească doar cărți sacre autentice și să le respingă pe cele false, scria despre importanța celor 27 de cărți ale Noului Testament următoarele: „Acestea sunt fântâni ale mântuirii, care îi satură pe cei însetați prin cuvintele vieții care le conțin. Numai în acestea este proclamată învățătura evlaviei. Nici un om să nu adauge la acestea și nici un om să nu scoată ceva din acestea.”

Urmași ai unei astfel de învățături au existat tot timpul și în orice loc al Europei. Oamenii au îmbrățișat Cuvântul Scripturilor și au dorit să vadă totul doar prin lumina Lui. Astfel au putut să răspundă fiecăruia care

întreba despre credința lor doar dintr-o singură perspectivă – aceea a lui Dumnezeu. Prin această carte vom vedea perspectiva lui Dumnezeu exprimată de teologi doar prin călăuzirea Duhului Sfânt.

Subiectele acestei cărți continuă să fie de actualitate în tot Estul Europei, unde oamenii încă își mai caută drumul spre o modernitate târzie. Dacă nu în urma unui demers rațional, atunci, fie și prin puterea intuiției, omul est-european conștientizează că modernitatea autentică nu poate începe de la Revoluția franceză, ci de la Reformă. Omul recent, trecut prin trauma ateismului, își caută drumul prin istorie luând în calcul „adevărul lui Dumnezeu”. Adevăratele valori ale societății de mâine nu trebuie să fie altele decât cele eterne.

Cunoașterea lor din perspectivă biblică, întărită de mărturia Părinților Bisericii, oferă cititorului, în același timp, lumina, dar și liniștea minții de care avem atâta nevoie.

Cartea aceasta prevestește, atât pentru țara noastră, cât și pentru partea noastră de Europă, zorii unui demers reformativ la nivel spiritual și moral lăsând în urmă formalismul, indiferentismul și chiar ignoranța.

Daniel-Cristian Florea

Licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă

„Andrei Șaguna” din Sibiu

Cuvânt înainte

„Cine ar putea mărturisi adevărul fără să-l cunoască sau fără să-l creadă?... Necunoașterea și improvizația (...) provoacă grave confuzii în înțelegerea și trăirea Adevărului eliberator. Necunoașterea precisă a scopului vieții omului pe pământ și perspectiva ei eshatologică, necunoașterea prezenței reale a lui Hristos printre noi la Sfânta Liturghie și în alte Sfinte Taine (...), necunoașterea multor alte învățături esențiale ale credinței noastre, generează în mintea unor oameni o imagine falsă a unui Dumnezeu imaginar, antropomorf, tolerant până la nedreptate, cu slăbiciuni care-L fac mai 'înțeleghător' cu patimile noastre căci 'și El a fost om'.

Nu este oare aceasta o formă rafinată de idolatrie: să crezi într-un Dumnezeu, Care se mai întâmplă să nu te vadă când greșești sau Care îți mai admite pasiuni carnale dintr-o omenească solidaritate în slăbiciune? Sau convingerea unora că libertatea însăși este o virtute care dă satisfacție aceluiași Dumnezeu (imaginar) deoarece ea nu s-ar mai deosebi de libertatea morală, adevărata virtute care alege binele și nu răul (căci aceasta din urmă este o robie), nu este tot o rătăcire bine ticluită, datorată necunoașterii, improvizației și confuziei?”².

„De interesul pentru Dumnezeu depinde viața noastră, numai acesta poate da un sens vieții noastre. Existența nu se poate reduce la starea pământească”.³

„Poporul Meu va pieri, pentru că nu mai cunoaște pe Domnul... Pentru că tu ai trecut cu vederea cunoașterea Domnului, Eu te voi da la o parte din preoția Mea. Și fiindcă tu ai uitat de legea Domnului, și Eu voi uita pe fiii tăi”.⁴

David Barret, conducătorul unei echipe de cercetători preocupată de studiul religiilor contemporane, ne face cunoscut că în anul 2008 existau 34.000 de grupări religioase creștine (denominațiuni, secte, biserici individuale neafiliate etc.).⁵ Se pare că este foarte dificil, dacă nu chiar imposibil, să se cunoască numărul imens de religii din istoria omenirii.

Chiar dacă ar exista de încă o mie de ori mai multe, toate religiile păgâne ale lumii (spunând păgâne ne referim la cele care originează prin intermediul unui om din specia lui Adam cel păcătos), au un numitor comun care le separă drastic de credința creștină în Mântuitorul Hristos. Religiile păgâne, cele care au ca întemeietori oameni, sunt născocite de un muritor, un om păcătos. Ele cer omului, fără excepție, să facă ceva, să îndeplinească o mulțime de ritualuri și de sacrificii pentru a se mântui, fără însă a da nimănui nici cea mai mică umbră de speranță a mântuirii. Pe deasupra, cele mai multe din ele se învârtesc în jurul individului preocupat de religie, fără însă a căuta și binele altora de lângă el. Religiile acestea cer, dar nu oferă nimic. Iar ajutorul primit de pe urma unor astfel de practici poate fi foarte bine comparat cu folosul obținut de un om care, în timp ce se afundă într-o mlaștină de noroi, ar încerca disperat să se tragă de păr în sus cu amândouă mâinile ca să se salveze. Acesta este numitorul comun al tuturor religiilor inventate de oameni care au fost vreodată și care vor mai fi, oricât de multe ar mai apărea ele în viitor pe bătrâna noastră Terra.

Cât despre credința salvatoare (mântuitoare) în Mântuitorul Iisus Hristos lucrurile stau cu totul diferit. Iisus Hristos S-a născut om, este om din om adevărat (însă fără păcat) și a trăit printre oameni. Dar nașterea Lui a fost de la Duhul Sfânt, luându-Și trup omenesc din Fecioara Maria; prin aceasta a devenit El capul unei noi creații (2 Corinteni 5:17). El S-a înomenit pentru ca noi să ne putem îndumnezei prin El. Prin firea Sa umană S-a înrudit cu noi pentru ca noi, la rândul nostru, acceptându-L prin baia nașterii celei de a doua și prin înnoirea făcută de Duhul Sfânt (Tit 3:5), să ne putem înrudi cu Dumnezeu prin firea Lui dumnezeiască. Unicitatea absolută a credinței creștine rezidă tocmai din faptul că Iisus Hristos nu este de pe Pământ, ci din cer. Hristos este om din om adevărat, dar și Dumnezeu din Dumnezeu adevărat; El a murit, dar a și înviat a

treia zi după Scripturi; El îndumnezeiește pe toți aceia care-L primesc făcându-i copii ai lui Dumnezeu născuți din Dumnezeu (Ioan 1:11-13); El va veni a doua oară pe norii cerului ca să-i ia pe toți ai Săi cu Sine în slavă. Siguranța mântuirii aduse de El nu stă în ceea ce putem face noi pentru El, așa cum stau lucrurile cu toate celelalte religii, ci în ceea ce a făcut El pentru noi; nouă ne rămâne numai să primim ceea ce a făcut El pentru noi.

Acesta este fundamentul credinței Ortodoxe, aceasta este temelia adâncă și veșnică a credinței Ortodoxe. Această este credința care ne este vestită de Părinții Bisericii, păstrată cu grijă de Sfânta noastră Tradiție Ortodoxă și întărită de cele mai luminate fețe bisericești ale vremurilor pe care le trăim. Iar cartea de față și-a propus tocmai adâncirea acestui adevăr și analiza lui sistematică prin intermediul abordării unui mănunchi de doctrine ortodoxe atât din perspectiva Scripturii, cât și a Părinților Bisericii.

Deoarece este atât de adevărat că „de cunoaștere duhovnicească avem nevoie astăzi”⁶, lucrarea de față se adresează tuturor creștinilor ortodocși care doresc sincer și cu toată inima să cunoască adevărul. Însă, așa cum ne arată Sfânta Scriptură, ca să fie cunoscut adevărul trebuie să fie propovăduit și auzit, căci „credința este din auzire iar auzirea prin Cuvântul lui Hristos.”⁷ Și cartea pe care o țineți în mâini este tocmai unul din instrumentele alese de Dumnezeu în vederea propovăduirii adevărului Sfintei Sale Scripturi pentru toți aceia care sunt interesați să-l afle spre mântuirea lor.

Mi-am început Cuvântul Înainte prin citarea celor patru opinii de mai sus puse în litere italice aparținând unor scriitori bisericești, iar ultima culeasă din Sfânta Scriptură. Primul citat se deschide direct cu o întrebare retorică, însoțită imediat de o listă succintă a câtorva urmări cutremurător de grave care sunt rezultatul necunoașterii adevărului. Căci dacă gradul de spiritualitate al ortodoxiei de azi a ajuns să zguduie din temelii conștiința unora dintre cei mai aleși clerici ai creștinătății ortodoxe, aceasta este tocmai din pricina necunoașterii adevărului sau a unei cunoașteri superficiale care caracterizează o mulțime îngrijorător

de mare a creștinilor ortodocși. Iar dacă cineva se simte deranjat de afirmația aceasta privitoare la lipsa de cunoaștere a adevărului Scripturii, cât și al principiilor de viață creștină lăsate de Sfinții Părinți nu are decât să facă următorul experiment. Abordați un număr oarecare de enoriași care ies de la Sfânta Liturghie și întrebați-i ce știu despre mântuire, potrivit cu Scriptura de pe altarul bisericii din care tocmai le-a predicat părintele, cât și potrivit învățăturilor Sfântului Ioan Gură de Aur – acesta fiind unul dintre cei mai apreciați Părinți ai Bisericii. Ascultați răspunsurile și veți putea evalua singuri nivelul de cunoaștere a Scripturii. Iar urmarea finală neînchipuit de gravă a necunoașterii adevărului lui Dumnezeu și, mai ales, al lipsei de voință în a-l cunoaște este să ajungi să fii uitat de Dumnezeu, pieirea de la fața lui Dumnezeu pentru toată veșnicia (vezi nota bibliografică 4). Tocmai de aceea am și încheiat grupul de opinii de mai sus cu înțeleapta cugetare rostită de preotul profesor dr. Dumitru Stăniloae: „De cunoaștere duhovnicească avem nevoie astăzi” (vezi nota bibliografică 5).

Cartea de față tocmai această nevoie a cunoașterii Adevărului și-a propus să o întâmpine. Credința ortodoxă, așa cum ne-a fost ea adusă prin descoperirea lui Hristos, descoperită Sfinților și dumnezeieștilor Lui Apostoli, întărită de Sfintele Sinoade și păstrată prin grija Sfinților Părinți ai Bisericii⁸ este adevărata credință care a fost dată sfinților odată pentru totdeauna.⁹ Dar trebuie să o cunoaștem, și tocmai acesta este obiectivul cărții pe care o țineți în mână. Căci cum am putea mărturisi un adevăr pe care nu-l cunoaștem și, ca urmare, nici nu-l credem?!

Lucrarea aceasta și-a propus să aducă la cunoștința tuturor celor interesați elementele de temelie ale credinței noastre ortodoxe, așa cum ne-au fost ele aduse de descoperirea lui Hristos, vestită de dumnezeieștii și sfinții Lui Apostoli, canonizate prin Sfintele Sinoade și păstrate grație grijii aceluiași Duh Sfânt care S-a folosit de Sfinții Părinți ai Bisericii și Sfânta noastră Tradiție să ajungă până la noi. După cum se poate constata deja din chiar primele rânduri, cartea aceasta se prezintă mai mult ca un fel de sinteză a unui volum mare de lucrări semnate de nume cu mare prestigiu în cadrul scriitorilor bisericești, datând încă de

pe vremea Apostolilor și până la cei din zilele de azi – Sfânta Scriptură avându-și locul ei de căpetenie.

Considerând că este foarte benefic în direcția conturării cu atât mai accentuate a nevoii care a dus la așternerea în scris a adevărilor prezentate pe paginile acestei cărți, doresc acum să mai citez încă trei scriitori bisericești care evidențiază nevoia cunoașterii:

a) „Una din îndatoririle de căpetenie ale fiecărui creștin ortodox este de a ști ce crede și cum crede; de a cunoaște cuprinsul dreptei sale credințe, pentru a nu fi amăgit de învățături greșite și deșarte. El, creștinul ortodox, este chemat să-și însușească această învățătură cu mintea...”¹⁰

b) Arhimandritul Ioanichie Bălan înfierează ca păcat ce se cere spovedit lipsa citirii cărților sfinte: „Nu citesc cu râvnă cărțile sfinte ortodoxe, mai ales, Sfânta Scriptură, Filocalia, Viețile Sfinților și scrierile Sfinților Părinți, cheltuind timpul vieții mele în zadar.”¹¹

c) „Trebuie să reconsideri originile, să înțelegi (sesizăm din nou nevoia de a cunoaște – n.a.) sensul original al existenței, cu deosebire cel religios.”¹²

Acestea sunt îndemnul și poruncile mai marilor noștri de care trebuie să ne aducem aminte¹³ cu privire la îndatorirea noastră de căpetenie de a cerceta Sfintele Scripturi împreună cu scrierile Părinților Bisericii pentru cunoașterea duhovnicească de care avem nevoie, pentru a ști ce credem și de ce credem ceea ce credem. Așa cum s-a spus deja mai sus prin citarea Scripturii, lipsa de cunoștință se poate solda cu cea mai mare tragedie a omului – petrecerea veșniciei împreună cu Satana și cu îngerii lui. Căci „unii dintre creștini... sunt cuprinși de felurite superstiții, nemaștiind (din nou lipsa de cunoaștere duhovnicească – n.a.) care este adevărata cale ce duce sigur la mântuire, la Dumnezeu, și cad în prăpastia pierzării.”¹⁴ Deci nu e lucru de glumă cu nevoia cea mai mare a vieții noastre, aceea de a dobândi cunoașterea duhovnicească.

Notă explicativă asupra metodei utilizate pe parcursul cărții în ceea ce privește citarea diferiților autori

Anumite informații conținute în acest subcapitol le veți mai întâlni pe reg parcursul citirii cărții. Aici însă le voi prezenta pe larg în vederea înțelzierii eventualelor nedumeriri ridicate de stilul în care au fost selectate menționate mărturiile, opiniile și punctele de vedere ale tuturor autorilor ați în cuprins. Este deosebit de important să fie cât mai bine înțeles ndul călăuzitor al întocmirii conținutului cărții pe care o țineți în ină. Altfel, timpul afectat parcurgerii ei nu-și va justifica valoarea. De un capăt și până la celălalt al cărții n-am urmărit nimic altceva decât nformarea cât mai aproape de desăvârșire cu fundamentul de bază, nelia de nezdruccinat a ortodoxiei, exact așa cum a fost ea enunțată. n momentul în care s-ar trece cu vederea gândul acesta, din chiar acel ment cartea și-ar pierde din valoarea ei. Iar gândul acesta este cum nu putea mai bine conturat prin intermediul unui citat extras din Epistola ciclica A Bisericii Una, Sfinte, Catolice și Apostolice, Către Ortodocșii Pretutindenii. Vă invit să acordați o atenție deosebită paragrafului estuia pe care-l voi cita imediat. Acesta constituie scheletul întregii rări pe care o vom parcurge împreună:

„Căci credința noastră, fraților, nu este de la oameni și prin om, ci prin descoperirea lui Hristos, pe care au vestit-o dumnezeieștii Apostoli, au întărit-o sfințele Sinoade ecumenice, au transmis-o prin succesiune preamarii Dascăli înțelepți ai lumii și a confirmat-o sângele vărsat al sfinților Martiri. Și ținem mărturisirea pe care am primit-o curată de la atâția bărbați, evitând orice inovație ca pe o însuflețire a diavolului; cel care primește inovație vădește nedesăvârșită Credința ortodoxă cea propovăduită. Dar aceasta este

pecetluită ca desăvârșită, nesuferind nici micșorare, nici adăugire, nici vreo schimbare oarecare, și cel care îndrăznește să facă sau să sfătuiască sau să cugete la aceasta, a și tăgăduit credința lui Hristos, s-a și pus de bunăvoie anatemei veșnice, pentru blestem împotriva Duhului Sfânt, ca și cum n-ar fi vorbit drept în Scripturi și prin Sinoadele ecumenice..."¹⁵

Tot folosul citirii acestei cărți atârână de înțelegerea cât mai pătrunzătoare a declarației făcute mai sus. Vă fac cunoscut de la bun început, fără nici un ocol și fără nici o reținere: în cartea pe care o țineți în mâini, n-am lăsat nimic să apară din cele ce mi-au apărut ca fiind în dezacord cu această declarație a mai marilor noștri, ci am căutat să prezint credința pe care am primit-o curată de la atâția bărbați, evitând orice inovație ca pe o însuflețire a diavolului, urmând astfel neabătut linia trasată de înaintașii noștri și propovăduită de înaltele fețe bisericești ale vremurilor pe care le trăim.

Pentru aceia care ar putea găsi idei noi în cartea aceasta recomand să le filtreze prin prisma declarației enunțate mai sus, deoarece eu am ținut cu toată tăria și sfințenia a nu trece peste descoperirea lui Hristos, vestită de dumnezeieștii Lui Apostoli, nici peste hotărârile Părinților Bisericii, ale Sinoadelor și ale tuturor acelor pe care Hristos i-a folosit în a aduce până la noi, cei de astăzi, mesajul Lui, tot atât de viu și proaspăt ca și cel de acum 2.000 de ani. Dacă găsește cineva o nepotrivire între gândurile promovate pe paginile cărții și declarația de mai sus, acel cineva are datoria sfântă din partea lui Dumnezeu să-mi atragă cât mai grabnic atenția. Chiar dacă am făcut așa ceva din neatenție, credința noastră Ortodoxă nu are voie să sufere cu nimic. În același timp însă, tot ceea ce găsiți în concordanță deplină cu declarația de pe pagina de mai sus, luați și împliniți! Căci, altfel, ce temei ar mai avea numele nobil de creștin ortodox pe care-l purtăm?!

Și acum, după ce sper că s-a înțeles faptul că gândul meu călăuzitor este cunoașterea bazelor adevăratei noastre credințe Ortodoxe, așa cum au fost ele puse de către Sfinții Părinți ai Bisericii, am să vă fac cunoscut că, în afară de Omul Iisus Hristos, Dumnezeu din Dumnezeu

adevărat și om din om adevărat - dar fără păcat! -, TOȚI oamenii sunt în pericolul de a spune lucruri și de la ei, nu numai de la Dumnezeu. Afirmatia aceasta cutezătoare, privindu-i pe Apostoli, are la bază textul de la Galateni 1:8-9: „Dar chiar dacă noi înșine sau un înger din cer ar veni să vă propovăduiască o Evanghelie deosebită de aceea pe care v-am propovăduit-o noi, să fie anatema!” Spunând acestea, apostolul Pavel stabilește două adevăruri. În primul rând, ne aduce la cunoștință că el însuși se află în orice moment în primejdia de a spune lucruri care vin de la el (incluzându-se și pe sine în pronumele personal noi), lucruri contrare celor inspirate lui de către Duhul Sfânt pe paginile Evangheliei și, că, de asemenea, oricine se află într-o astfel de primejdie. În al doilea rând ne atrage atenția că, dacă astfel se va întâmpla vreodată chiar cu el (adică el însuși ar mai veni mai târziu cu spuse contrare celor de pe paginile Evangheliei), să nu le primim!

Urmând astfel indicațiile Cuvântului lui Dumnezeu din Epistola către Galateni, m-am pus foarte serios în gardă ori de câte ori am adus un citat sau celălalt, căutând să-i probez veridicitatea așezându-l alături cu descoperirea lui Hristos de pe paginile Scripturii. Astfel, ori de câte ori am găsit gânduri controversate ale unui autor, rămânând fidel declarației făcute în Enciclica adresată Ortodocșilor de Pretutindeni citată mai sus, am lăsat autorului ideile care veneau de la el, și am trecut în cartea de față numai pe acelea care sunt conforme cu adevărata noastră credință Ortodoxă.

Procedând în felul acesta am urmat, în același timp, și indicațiile unuia dintre foarte respectații Părinți ai Bisericii, Sf. Chiril al Ierusalimului: „Nici chiar pe mine, care-ți vorbesc acestea, să nu mă crezi dacă nu vei primi din Dumnezeuieștile Scripturi dovada celor ce-ți vorbesc. Mântuirea noastră constă în dovezile Dumnezeuieștilor Scripturi”.¹⁶ Și cât de armonizată este atitudinea acestui sfânt cu porunca Scripturii, se vede limpede din apărarea Sf. Ap. Petru față de sinedriu: „Judecați voi singuri dacă este drept înaintea lui Dumnezeu să ascultăm mai mult de voi decât de Dumnezeu.”¹⁷

Cred că în urma prezentării comentariilor de mai sus a devenit clar pentru orice cititor gândul care ne călăuzește în cartea aceasta și că, mai

ales, suntem în desăvârșit acord cu linia credinței noastre ortodoxe c se întemeiază pe descoperirea lui Hristos, insuflată de Duhul Sfânt al Dumnezeu pe paginile Sfintei Scripturi și urmată întocmai de către Sfă noastră Tradiție.¹⁸

Introducere

① Scurt cuvânt introductiv

„Trebuie ca propovăduirea evanghelică sfântă și Dumnezeiască a răscumpărării noastre să fie vestită de către toți așa neschimbată și să fie crezută în veci așa de curată, cum a descoperit-o dumnezeieștilor și sfinților Săi Ucenici, Mântuitorul nostru... și, în sfârșit, așa neatinsă cum ne-au predat-o de obște atâția și atât de mari de Dumnezeu purtători părinți ai Bisericii, cei de la marginea Pământului care au repetat aceleași graiuri și au învățat până la noi, în sinoade de fiecare în parte... Învățătura Bisericii creștine trebuie păstrată curată, așa cum ne-a fost lăsată de Mântuitorul, transmisă de Sfinții Apostoli, de Părinți și de sinoade.”¹⁹

Autorul acestei cărți este un slujitor drept credincios al lui Hristos care dă slavă lui Dumnezeu după învățătura Sfintei Scripturi și a sfinților Părinți ai Bisericii. Sunt un înfocat apărător al dreptei credințe, al acelei credințe pe care o moștenim de la înaintașii noștri, pionierii credinței, Sfinții Părinți ai Bisericii. Numesc credința ortodoxă ca pe credința mea prin aceea că mi-am însușit-o în întregime ca învățătură și ca normă de viață. Voi fi foarte recunoscător fiecărui cititor al acestei cărți care-mi va sesiza cea mai mică abatere de la învățătura originară a credinței ortodoxe, așa cum a fost ea primită prin descoperirea lui Hristos și încredințată dumnezeieștilor și sfinților Săi Apostoli. De asemenea, dacă cineva semnalează orice fel de disonanță între ceea ce este credința ortodoxă la origine și felul cum o prezint eu și nu-mi face cunoscută abaterea mea cu scopul de a mă îndrepta, va face aceasta pe cheltuiala sa înaintea lui Dumnezeu. Și iarăși, dacă cineva îmi aduce argumente prin care-mi demonstrează că m-aș fi abătut de la credința noastră ortodoxă primită prin descoperirea lui Hristos, vestită de dumnezeieștii și sfinții

Lui Apostoli, iar eu nu iau aminte și nu mă pocăiesc de abaterea mea, vinovat să fiu atunci eu înaintea lui Dumnezeu pentru păcatul neascultării de descoperirea Fiului Său - temelia scumpă a credinței noastre!

Ceea ce urmează să citiți pe paginile acestei cărți este încercarea mea de a reconsidera bazele și temeiurile adevăratei noastre credințe ortodoxe, așa cum a fost ea primită prin descoperirea lui Hristos vestită de dumnezeieștii și sfinții Săi Apostoli. Pe lângă dovezile luate din descoperirea lui Hristos (adică din Sfânta Scriptură) am adunat în această lucrare mărturii ale celor mai competente foruri ortodoxe și ale celor mai respectați teologi ai ortodoxiei din toate vremurile, începând cu vremea Bisericii primare. Prin urmare, nu va fi vorba aici de propriile mele convingeri, ci scopul primar al acestei prezentări este ca în cea mai mare parte a materialului să folosesc citatele Scripturii, ale Sfinților Părinți și ale diverșilor scriitori bisericești și teologi ortodocși.

Noi trebuie să rămânem neabătuți în hotarele credinței pe care ne-a hărăzit-o Domnul Dumnezeu nostru prin moșii și strămoșii noștri. Porunca Sfintei Scripturi sună foarte limpede și categoric: „Să nu muți hotarul... pe care l-au așezat strămoșii moșiei tale...”²⁰ Și tocmai aceasta mi-am propus și eu să realizez prin materialul de față. Vreau ca urmând îndemnul preotului profesor Ion Buga să reconsiderăm originile, să înțelegem sensul originar al existenței, cu deosebire cel religios.

Aș vrea să fie foarte clar că, deși conjunctura în care mă plasează subiectul acestei lucrări mă obligă să fac apel la starea actuală a lucrurilor din cadrul bisericii, obiectivul meu final nu este nici pe departe vorbirea de rău a slujitorilor bisericii.

Iată care este atitudinea și învățătura corectă privind raportarea la slujitorii Bisericii care își fac sau nu-și fac datoria cum trebuie: atâta vreme cât cineva poartă o haină sfințită în numele lui Dumnezeu, oricine disprețuiește sau judecă pe un astfel de om îl disprețuiește și-L judecă pe Dumnezeu al cărui nume a fost rostit peste omul acesta cu prilejul hirotonisirii. Numai Dumnezeu are voie să-l judece și să-l țină responsabil pentru abaterile lui de la legea lui Dumnezeu, pentru că numele lui Dumnezeu a fost rostit asupra lui cu prilejul ungerii sale ca slujitor al

altarului. Are deci cineva curajul să se măsoare cu Dumnezeu și să judece pe acela peste care a fost rostit numele Lui?!

În ceea ce mă privește pe mine personal nu mă încumet la a-mi măsura puterile cu Dumnezeu. Cum spuneam, voi fi nevoit să citez o seamă de mărturii depuse de preoți ortodocși care demască îngrijorătoarele abateri de la credința pe care am moștenit-o de la strămoșii noștri. Veți rămâne uimiți ascultând ce au de spus teologi ortodocși competenți despre starea critică în care se practică astăzi credința ortodoxă dar, rețineți!, acestea nu sunt mărturiile mele, ci ale unor personalități demne de toată stima și credibilitatea. Va trebui deci să spunem lucrurilor pe nume, dar aceasta numai în vederea îndreptării. Chemarea prelaților care vă vor vorbi prin paginile acestei lucrări este aceea a profeților care vesteau poporului evreu abaterile lor de la Legea lui Dumnezeu, le făceau cunoscute păcatele săvârșite și apoi îi chemau să le părăsească și să se întoarcă la Dumnezeu.

Mai este un alt motiv pentru care nici eu și nici un alt drept credincios al lui Dumnezeu nu are voie să se îndeletnicească cu atacuri la adresa slujitorilor altarului. Citim la Efeseni 6:12 că „lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva... duhurilor răutății care sunt în văzduh”. Iată cu cine ducem noi lupta! Nu avem de luptat unii împotriva altora, ci împotriva duhurilor răutății care sunt în văzduh.

Nădăjduiesc astfel că veți înțelege din start felul în care trebuie să vă raportați la mărturiile de pe paginile acestei cărți. Deși sunt nevoit să citez o seamă de înalte fețe bisericești care dau la iveală abaterile săvârșite de la adevărata noastră credință, voi face aceasta ca să știm de la ce avem a ne întoarce, la ce trebuie să ne întoarcem, cât și din perspectiva iluminării cu atât mai strălucitoare a învățăturii noastre de la origine, curată și nealterată, așa cum ne-a fost lăsată prin descoperirea lui Hristos.

Încă o notă de avertizare trebuie să mai adaug în contextul de față: tot ceea ce este scris în această lucrare nu este pentru oamenii care se mulțumesc cu o religie de forme moarte și ceremonii seci, pentru că aceștia nu au nevoie de nimic nou. Ei își au religia lor moartă respectând numai niște ritualuri, practici de cult și datini omenești, așa cum le-au

primit sub forma unui șir lung de obiceiuri și tradiții împrumutate de la păgâni, mai ales în anii de început ai secolului al IV-lea. Și prin însăși faptul că sunt obiceiuri și tradiții inventate și moștenite de la oameni muritori, ba încă păgâni, acestea nu dau viață și nu duc la viață. Iată deci izvorul conflictului dintre credința ortodoxă modernă practică prin ritualuri și ceremonii omenești și cea primită la origine prin descoperirea lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Astfel că ceea ce am scris eu pe paginile acestei cărți se adresează cu exclusivitate creștinilor care cred în Dumnezeu Cel Viu, în Dumnezeu Scripturilor, în Dumnezeu Sfinților Părinți ai Bisericii și în Mântuitorul viu care a trăit pe Pământ, ne-a răscumpărat din păcat și pierzare, ne-a lăsat Cuvântul Său viu prin dumnezeieștii și sfinții Săi Apostoli și ne-a dat pe Duhul Sfânt care este Persoana vie a Dumnezeirii. Numai unor astfel de oameni înviați din moartea păcatului sau care vor să învie le vor servi gândurile de mai jos. Nu vor avea vreun câștig din citirea acestei cărți decât aceia care, urmând preceptul Sf. Vasile cel Mare *ora et labora* (roagă-te și muncește)²¹, vor citi atenți cartea, se vor ruga lui Dumnezeu pentru lumina Lui cerească și apoi vor munci, adică se vor strădui să împlinească.

② **Oglinda creștinătății noastre ortodoxe, contemporane**

Trecem acum la analiza pierderii dureros de îngrijorătoare a valorilor de bază ale ortodoxiei zilelor noastre, așa cum ne este prezentată de unele dintre cele mai respectate fețe bisericești. Aprecierile și calificativele acordate felului în care se practică, în general, ortodoxia, făcute de către cele mai competente foruri și personaje, vor constitui justificarea pe deplin al semnalului de alarmă pe care vreau să-l trag cu putere prin scrierea de față. Dedic astfel acest capitol introductiv prezentării unor păreri luate din scrierile importante ale tezaurului literaturii ortodoxe contemporane, lucrări care exprimă cu regret abaterile de la izvoarele credinței noastre strămoșești. Dorința noastră este să îndreptăm întreaga atenție a cititorilor asupra opiniilor teologilor contemporani cu o mare reputație în cadrul cultului creștin ortodox. Am să încep astfel cu citate luate dintr-o lucrare relativ recentă²². Vreau

Însă, mai întâi, să-l ascultăm pe preotul profesor Ion Buga, traducătorul acestei cărți în limba română, prezentându-ne o analiză a stării ortodoxiei contemporane, analiză care, luați aminte!, prezintă observațiile unui teolog român, nu ale lui Schmemmann, autorul cărții: „Este deja definitiv recunoscută, analizată chiar până la saturație criza valorilor consumată în acest veac. Și dacă cele mai multe din valorile autentice au pierit sau au fost marginalizate, cum putea să rămână netulburată și neștirbită tocmai lumea cea mai sensibilă și mai fragilă, lumea liturgică?... Avertismentul este valabil în orice domeniu, dar nicăieri nu-i mai adevărat decât în universul liturgic. Cu mult înainte de a fi dărâmat templul de la Ierusalim, formalismul făcuse din el o peșteră a morții în care a fost îngropat și Iisus Hristos pentru a-i da viață din interior, cu moartea pre moarte călcând. În ultimă analiză, sensul suprem al Întropării lui Hristos este cel liturgic; El a venit pentru a răspunde la întrebarea esențială unde să ne închinăm (Ioan 4,20), iar răspunsul vizează tocmai formalismul ucigător și mutația închinării “în duh și în adevăr”. Dar muntele formalismului amenință neconținut adevărata închinare...”

Ortodoxia pare încă netulburată și automulțumită că nenorocirea e în curtea vecinului fără să recunoască, cu frică și cutremur, că nici triumfalismul ortodox nu-i mai puțin adormitor decât formalismul apusean, fiindcă și în Apus și în Răsărit liturgicul, în cele mai multe situații, nu depășește nivelul unui funcționarism, cel mult conștiințios. Este adevărat că în Ortodoxie s-a păstrat aproape neștirbită forma și ne mândrim cu lungimea slujbelor noastre. Este deja simptomatic faptul că poporul de la țară apreciază valoarea unei slujbe după lungimea ei; dar că nu mai trăiește evenimentul propriu-zis este cu totul altă poveste...

Elementul liturgic de permanență, duhul autentic și sensul original al cultului creștin, de-a lungul veacurilor a suferit destule modificări, de formă dar și de fond.... Primejdia care amenință permanent este aceea a unei hiperadaptabilizări a cultului creștin la posibilitățile, din ce în ce mai comode, ale omului contemporan când, de fapt, adevărata creștere trebuia să se întâmple exact invers - ridicarea omului pe o linie ascendentă nesfârșită spre măsurile dumnezeiești ascunse în inima închinării adevărate...

Trebuie să reconsideri originile, să înțelegi sensul original al existenței cu deosebire cel religios.

Denunțând interpretările eronate, practicile aberante, reducerile de tot felul în spațiul sacru al lui Ilex Orandi autorul (este vorba despre preotul Schmemmann – n.a.) redescoperă creștinilor formalști de azi realitatea ultimă a cultului și necesitatea ca această realitate cultică să fie reactualizată deplin și serios în viața credincioșilor. Altfel între credință și viață va rămâne acea prăpastie abisală asupra căreia avertizează Mântuitorul Însuși în nesfârșitul și zguduitoarul 'vai vouă', fariseilor fățarnici - vezi Matei 23, 13 și 35.²³

Comentariul acesta al preotului profesor Ion Buga la adresa pulsului ortodoxiei este mai mult decât grăitor, punctând succint, cuprinzător și în cele mai reale culori devierea de la bazele credinței noastre adevărate și demascându-i necruțător abaterile.

Mai departe, condamnând cu vehemență practicile legate de efectuarea botezului în bisericile zilelor noastre, autorul citat folosește un calificativ foarte dur privind viziunea liturgică din vremurile pe care le trăim prin cuvintele: „Viziune liturgică decadentă susținută printr-o teologie decadentă și ducând la o credință decadentă; astfel se prezintă trista situație în care ne găsim astăzi și care trebuie schimbată dacă iubim cu adevărat Biserica și dorim să redevină forța care transformă viața omului.”²⁴

Un alt teolog ortodox renumit, Serghei Bulgakoff, face următoarea constatare între ceea ce era creștinismul la început și ceea ce a ajuns acum: „Epoca creștinismului primitiv abia se aseamănă cu epoca contemporană...”²⁵

Așa cum arătat deja mai sus, aceste comentarii și aprecieri ale stării jalnice de abatere de la esența credinței noastre ortodoxe, stare la care s-a ajuns în vremea de față, aparțin preotului protopresbiter și învățător al Bisericii, Alexandre Schmemmann, îmbrățișate cu toată puterea de către traducătorul lucrării lui Schmemmann, preotul profesor Ion Buga - și nu știu care suflet ortodox cinstit nu ar fi de aceeași părere.

Calificative atât de dure ca cele de mai sus ar trebui să scandalizeze inima fiecărui ortodox. A admite despre credincioșii Bisericii zilelor de azi

am sunt formalisti, dar mai ales că liturgicul, în cele mai multe situații, nu depășește nivelul unui funcționarism, cel mult conștiincios, că astăzi se practică în biserici o viziune liturgică decadentă susținută printr-o teologie decadentă și ducând la o credință decadentă, sunt afirmații care ne conving fără echivoc că trăim, citez acum din nou pe preot profesor Ion Buga, vremuri de mare rătăcire și de criză spirituală, cum nu a cunoscut lumea niciodată.

Revenind acum la lucrarea lui Schmemmann, amintim că preotul profesor Ion Buga, care este traducătorul cărții, ne aduce și soluția concretă și eficientă a rezolvării crizei, soluție care constituie inima tematicii gândurilor pe care le veți întâlni pe paginile cărții noastre. Soluția lui ne este prezentată prin cuvintele de mai sus: „Trebuie să reconsideri originile, să înțelegi sensul original al existenței, cu deosebire cel religios”. După ce subliniază starea ortodoxiei de azi, arătând că „Elementul liturgic de permanență, duhul autentic și sensul original al cultului creștin... a suferit destule modificări, de formă dar și de fond...” (rețineți deci că este vorba de modificări de fond), preotul profesor Ion Buga ne cheamă la reconsiderarea originilor, adică întoarcerea la bazele credinței noastre ortodoxe. Și care este aceea? Care ar putea să fie alta, decât credința primită prin descoperirea lui Hristos, vestită de dumnezeieștii și sfinții Săi Apostoli, mărturisită de Sfinții Părinți ai Bisericii și întărită prin Sfintele Sinoade ecumenice?!

Cartea aceasta și-a propus ca temă reconsiderarea originilor, înțelegerea sensului original religios al credinței. Și vom face aceasta, dacă va vrea Dumnezeu, folosindu-ne nu numai de Scriptură, ci și de o serie de documente istorice din domeniul patristicii, al istoriei Bisericii și a diferiților scriitori bisericești creștini care îmbogățesc tezaurul literaturii ortodoxe.

Iată acum subiectele care vor fi dezbătute în lucrarea de față. Și vom face lucrul acesta, dacă va voi Dumnezeu (spunem și noi, citând textul de la Evrei 6:3):

- Biblia și Sfânta noastră Tradiție;

- Pocăința;
- Crucea;
- Botezul;
- Nașterea de sus/din nou;
- Preot și preoție;
- Închinarea și iconologia (învățătura despre icoane);
- Cultul sfinților și învățătura despre moaște, mântuirea după moarte;
- Mariologia (învățătura despre cultul Maicii Domnului).

Amintesc din nou că toate discuțiile pe care le vom purta pe marginea temelor sus amintite se vor face din perspectiva strictă a descoperirii lui Hristos, așternută în scris de către dumnezeieștii și Sfinții Săi Apostoli în Sfânta Scriptură și canonizată de Sfintele Sinoade ale Bisericii, cât și din perspectiva scrierilor sfinte ale Bisericii. În cadrul fiecărui subiect expus aici vom începe cu descoperirea lui Hristos, adică punctul de vedere al Bibliei și, apoi, vom continua cu felul în care este abordat subiectul de către Sfinții Părinți.

③ **Maniera de raportare la scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii**

În ceea ce privește punctele de vedere ale Sfinților Părinți pe care le voi prezenta trebuie neapărat să fac cunoscut modul în care mă voi raporta la spusele lor. Cu privire la citarea Sfinților Părinți pe parcursul acestei lucrări, voi lua în calcul următoarele considerente:

- a) Mai întâi, sunt dator să amintesc că Sfinții Părinți ai Bisericii sunt aceia care au pus bazele ortodoxiei prin precizarea faptului că ea își are rădăcinile în descoperirea lui Hristos, vestită de dumnezeieștii și Sfinții Lui Apostoli. Și tot Sfinții Părinți ai Bisericii sunt aceia care au calificat orice „micșorare, adăugire sau vreo schimbare oarecare” aduse descoperirii lui Hristos, adică Sfintelor Scripturi, ca fiind drept inovație, însuflețire a diavolului (vezi nota bibliografică 1). Așadar, odată ce Sfinții Părinți au mers atât de departe cu apărarea integrității Scripturii până la a considera că orice fel de alterare a conținutului ei este însuflețirea diavolului, cine ar putea crede că ei înșiși ar fi capabili

să se încarce de un păcat atât de groaznic, atingându-se de integritatea Adevărului conținut în Scriptură?! Această înțelegere justifică din plin motivul pentru care au fost aduse pe paginile acestei lucrări numai citatele care sunt aliniate perfect cu Sfânta Scriptură.

b) Iar acum, după ce am stabilit că Sfinții Părinți nu ne vor comunica niciodată în mod voit sau conștient vreun adevăr care să aibă o umbră cât de mică de neconcordanță cu Sfânta Scriptură, cum rămâne cu o mulțime de scrieri care, mai mult sau mai puțin, nu sunt în concordanță cu adevărul Scripturii? La întrebarea aceasta s-ar putea da mai multe răspunsuri. Eu însă mă mulțumesc să răspund, mai întâi, prin mărturia Sf. Chiril al Ierusalimului: „Nici chiar pe mine, care-ți vorbesc acestea, să nu mă crezi dacă nu vei primi din Dumnezeuzeștile Scripturi dovada celor ce-ți vorbesc. Mântuirea noastră constă în dovezile Dumnezeuzeștilor Scripturi”.²⁶ Căci Sfinții Părinți, ca și toți scriitorii bisericești, sunt și ei oameni, supuși slăbiciunii. Prin îndemnul de mai sus al Sf. Chiril al Ierusalimului, Sfinții Părinți au recunoscut deschis că și ei ar putea spune oricând, din neveghere, lucruri care să nu fie în armonie deplină cu adevărul Sfintei Scripturi. Aceasta i-a determinat să ne avertizeze serios asupra verificării spuselor lor cu Scriptura și a ne îndemna să nu le păstrăm decât pe acelea care-și află acord perfect cu adevărul Sfintei Scripturi.

Iar aceluia dintre cititorii care mi-ar socoti ca o îndrăzneală viincioasă afirmația că Sfinții Părinți ar putea greși, le voi aduce ca nent Sfânta Scriptură de la Galateni 1:8-9. Dăm citire aici cuvintelor aparțin apostolului Pavel, omul care a fost răpit de Dumnezeu până treilea cer și, mai cu seamă, omul pe urmele căruia ne poruncește Sfântul al lui Dumnezeu să călcăm.²⁷ Iată ce ne poruncește Duhul, prin gura apostolului Pavel: „Dar chiar dacă noi sau un înger din -ar vesti altă Evanghelie decât aceea pe care v-am vestit-o, să fie mla! Precum v-am spus mai înainte, și acum vă spun iarăși: Dacă opovăduiește cineva altceva decât ați primit, să fie anatema!”

Să luăm aminte la pronumele noi, folosit la persoana întâia plural, pronume în care apostolul Pavel s-a inclus și pe sine. Ce vrea să ne comunice Duhul Sfânt al lui Dumnezeu prin pana apostolului Pavel? Ce vrea Pavel însuși să ne spună prin aceste cuvinte? Ce altceva ar vrea să ne arate decât că și el însuși ar putea fi ispitit vreodată ca, din neveghere, să spună ceva care să nu se potrivească cu adevărurile primite de el direct de la Dumnezeu prin descoperire.²⁸ Astfel dar, dacă el, personal, ar veni mai târziu cu „o altă Evanghelie decât aceea pe care v-am vestit-o”, să fie anatema!

Reiau aici chestiunea apelului la scrierile Sfinților Părinți, de data aceasta evidențiind felul în care se raportau ei înșiși la Sfânta Scriptură. Trebuie ca, în felul acesta, având în vedere marele volum de citate din partea Sfinților Părinți ai Bisericii pe care le vom aduce pe tot parcursul lucrării de față, să creăm o bază solidă a înțelegerii privitoare la grija extraordinară de care au dat ei dovadă în respectarea descoperirii lui Hristos de pe paginile Scripturii.

Ascultând acum pe trei dintre Părinții Bisericii vorbind despre felul cum se raportau ei la Sfânta Scriptură și înțelegând grija lor pentru integritatea Cuvântului lui Dumnezeu, să nu ne oprim niciodată la opiniile care nu sunt în acord deplin cu Sfânta Scriptură. Așa cum spune Vicențiu de Lerin, „să nu ascultăm pe nimeni care introduce învățături noi, oricât de însemnați ar fi.”²⁹

Sf. Policarp: „Cel ce răstălmăcește cuvintele Domnului după bunul său plac este primul născut al Satanei. Să ne întoarcem la învățăturile de la început.”³⁰

Sf. Irineu: „Nici o tradiție nu poate fi recunoscută ca Apostolică, dacă nu este întemeiată pe Sfânta Scriptură și potrivită cu ea.”³¹

Sf. Atanasie cel Mare (sec. IV): „Acestea sunt izvoarele mântuirii (cărțile canonice ale Noului Testament). Numai în acestea se cuprinde doctrina credinței, nimeni să nu adauge,

nici să scoată ceva din ele.”³² „Noi ne ținem cu îndrăzneală de dreapta credință pe temeiul Dumnezeieștilor Scripturi, punând-o ca un sfeșnic în candelabru.”³³

Nădăjduiesc că acum s-a înțeles temeinic motivul pentru care, urmând neabătută poruncile Sfinților Părinți de a nu ne depărta de Adevărul Scripturii, nu vom cita pe paginile acestei cărți decât opiniile care se potrivesc cu Sfânta Scriptură. După ce i-am ascultat pe cei mai sus citați și am văzut câtă grijă aveau ei de a se ține strâns de Cuvântul lui Dumnezeu, pe lângă anatemizarea de care am avea parte potrivit Scripturii de la Gal. 1:8 dacă am proceda altfel, ne-am încărca și de anatema Părinților Bisericii.

④ **Lămurirea terminologiei folosită în titlu**

Deoarece tema centrală a cărții noastre are în vedere tocmai întoarcerea la credința originară, socotesc deosebit de util să aprofundăm însemnătatea termenilor care sunt folosiți în definirea credinței ortodoxe la origine, așa cum i-am prezentat în titlu. Vom încerca astfel să-i explicăm mai pe larg.

a) Citim prima dată despre credința ortodoxă că ne este adusă prin descoperirea lui Hristos.

Se cere aici o îndoită luare aminte la expresia descoperirea lui Hristos, care este piatra de temelie, însăși fundamentul și structura de bază a întregului edificiu al credinței ortodoxe. N-a existat niciodată vreuna din miile de credințe cunoscute de istoria lumii și nici nu va mai fi vreuna asemenea credinței noastre ortodoxe!

Nu a fost și nu va mai fi, deoarece nu este decât un Singur Dumnezeu, Creator al tuturor lucrurilor văzute și nevăzute, care a trimis pe Însuși Fiul Său Iisus Hristos la noi să ia trup omenesc, dar fără păcat, din Prea Curata Fecioară Maria! El, Fiul lui Dumnezeu, este Acela care ne-a adus descoperirea Singurului Dumnezeu, Tatăl. Însă, cât cu privire la relația de Tată, trebuie să atragem atenția asupra singurului mijloc prin care Dumnezeu ne poate deveni Tată. El devine Tată numai pentru aceia

care primesc descoperirea lui Hristos, ca urmare a pocăinței prin baia nașterii celei de a doua și înnoirea cu Duhul Sfânt.³⁴

Nădăjduim că acum înțelegem mai bine motivul pentru care Sfinții Părinți ai Bisericii nu numai că au întărit anatemizarea oricui s-ar atinge de textul sacru al descoperirii lui Hristos ci, la rândul lor, au pus ei înșiși sub anatemă pe oricine ar îndrăzni să se atingă în orice fel de integritatea textului descoperirii aduse de Hristos din partea lui Dumnezeu.³⁵ Nu putem decât să înțelegem că aveau neapărat cunoștință de episodul descris în Scrisoarea lui Aristeas către Philokrates, cuprins între fragmentul 310 și 316 (scrisoarea aceasta este o adunare laolaltă a mai multor fragmente). Cu prilejul încheierii traducerii Septuagintei de către cei 70 (sau 72) de înțelepți evrei, estimată ca fiind făcută în jurul sec. III î.Hr. sub regele Ptolemeu III, documentul amintit ne face cunoscut următorul episod:

„După ce s-au citit sururile, preoții, cei bătrâni din grupul tălmăcitorilor, și, din partea comunității [evreiești din Alexandria], conducătorii mulțimii au zis: 'Fiindcă traducerea a fost făcută în chip frumos și sfânt și cu toată luarea-aminte, e bine ca ea să rămână așa și să nu sufere nici o schimbare'. Cuvintele acestea au fost însoțite de aclamațiile tuturor. Apoi au cerut să se rostească un blestem, după obiceiul lor, împotriva oricui s-ar apuca să schimbe textul, fie lungindu-l, fie prescurtându-l. Lucru foarte bun pentru a-l păstra în veci neschimbat. Când află de toate acestea, regele se bucură nespus. Socotea că lucrarea fusese dusă la îndeplinire cum nu se putea mai bine. I s-a citit și lui întregul text și a rămas uimit de înțelepciunea Legiuitorului. I-a spus lui Demetrios: 'Cum de nici un istoric ori poet nu pomenește de cartea aceasta atât de veche și desăvârșită?' Demetrios i-a răspuns: 'Pentru că Legea aceasta e sfântă și vine de la Dumnezeu. Unii, care s-au atins de ea, au fost pedepsiți de Dumnezeu și s-au lăsat păgubași'. [Demetrios] a mai spus că l-ar fi auzit pe Theopomp zicând că atunci când a vrut să povestească un pasaj destul de lunecos din traducerea Legii, mintea i-a fost zdruncinată mai bine de treizeci de zile; și că, într-un moment de potolire, l-a rugat pe Dumnezeu să-i dezvăluie pricina nenorocirii care se abătuse asupra-i. Iar după ce, printr-un vis, i se arătă că pricina era faptul de a fi dorit, în chip necugetat, să aducă înaintea oamenilor simpli [cuvinte dumnezeiești]

el se astâmpără și astfel își redobânde sănătatea [minții]'. 'Am aflat' mai zicea el 'de la Theodotes, autor de tragedii, că și acesta, vrând să pună odată un pasaj tradus din Biblie într-o piesă de-a lui, s-a ales cu glaucom la amândoi ochii. Când și-a dat seama de unde i se trăgea nenorocirea, s-a rugat la Dumnezeu multe zile la rând și așa s-a însănătoșit.'

Să se acorde, astfel, toată atenția asupra felului cum ne raportăm la Sfânta Scriptură, care este descoperirea lui Hristos adusă din partea Dumnezeului Cerului, al Pământului și al tuturor celor văzute și nevăzute. Iar pentru cei care se numesc creștini ortodocși atenționarea aceasta este cu atât mai serioasă. Așa cum am arătat deja, ortodocșii care ar îndrăzni să altereze cu ceva Sfânta Scriptură prin adăugarea tradiției neintemeiate pe Scriptură, prin scoaterea unor adevăruri din ea sau prin alterarea textului sub orice formă posibilă se pun nu numai sub anatema lui Dumnezeu, ci și a Sfinților Părinți ai Bisericii. Și lucrurile stau în felul acesta deoarece „tot ce ne-au lăsat ei, adică apostolii și evangheliștii, este 'Descoperire', revelație. Ei au scris sub inspirație divină. Scrierile lor au fost canonizate de Biserică. Nimeni după ei nu mai poate face ceea ce au făcut ei. Ei au descoperit de altfel, TOTUL. Tot ce era necesar pentru mântuire. De aceea nici a-și aroga cineva numele lor, calitatea lor, nu poate fi altceva decât o încercare vinovată de a continua în istorie ceea ce nu se mai poate continua. Noi cei de după epoca apostolică nu mai continuăm Revelația; noi o propovăduim... Facem cunoscută Evanghelia care ne-a fost dată de Mântuitorul și de Evangheliști, ucenicii Săi...”.

b) Acum urmează să spunem câteva cuvinte despre vestirea acestei descoperiri a lui Hristos făcute de dumnezeieștii și sfinții Săi Apostoli. Așadar, credința ortodoxă are la bază descoperirea lui Hristos vestită de către dumnezeieștii și sfinții Săi Apostoli. Observăm din start că înseși calificativele de dumnezeiești și sfinți atribuite scriitorilor Bibliei de către Sfinții Părinți ai Bisericii ne atrag atenția că scrierile de pe paginile Bibliei sunt revelațiile nemijlocite ale lui Dumnezeu, adică punerea în scris a descoperirii lui Hristos. Și demnă de toată importanța este și observația lui George Remete³⁶ pe care o face în cadrul punerii în paralel a Tradiției și a Sfințelor Scripturi: „Sfânta Scriptură

înseamnă Revelația supranaturală fixată expres în scris, în aceeași generație care a primit-o direct, oral..." Pentru că în timp ce Apostolii și toți ceilalți scriitori ai Bibliei au fost oameni, ei au fost aleși și călăuziți de Dumnezeu într-un fel unic pentru a pune în scris descoperirea lui Hristos. Ei sunt singurii oameni care au primit revelația direct de la Dumnezeu, așa cum este arătat mai sus prin scrierea lui George Remete. În același timp însă trebuie să ținem neadormit în noi gândul că ei, Apostolii, sunt numai scriitori, dar autorul Bibliei este Dumnezeu care ne-a trimis descoperirea Lui prin Fiul Său, Omul Iisus Hristos, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat și om din om adevărat, dar fără păcat. TOT ceea ce conține Sfânta Scriptură este descoperirea lui Hristos făcută nouă accesibilă și inteligibilă prin scrierile dumnezeieștilor și sfinților Lui Apostoli, cărora le-a fost încredințată această slujbă. Acela care nu se conformează integral Sfintei Scripturi, acela nu se supune descoperirii lui Hristos propovăduită de dumnezeieștii și sfinții Săi Apostoli, nici Părinților Bisericii și, ca urmare, nu merită nici să se numească ortodox!

- c) Următorul element care descrie crezul adevăratei credințe ortodoxe și care, în același timp, o definește puternic ca pe credința cea unică ortodoxă este redat de expresia întărită de Sfintele Sinoade ecumenice. Aici avem o referire expresă la Sfinții Slujitori ai lui Dumnezeu, Sfinții Părinți de care S-a folosit în canonizarea scrierilor sacre aduse prin descoperirea lui Hristos. Așadar, Dumnezeu, după ce ne-a trimis descoperirea lui Hristos, a încredințat-o dumnezeieștilor și sfinților Lui Apostoli ca să ne-o lase nouă în scris și, după aceea, a încredințat scrierile sfinte altor oameni ai Lui ca să le canonizeze. Scriptura a devenit astfel un TOT integral al Cuvântului lui Dumnezeu. TOT ceea ce este în Scriptură este de folos în vederea mântuirii omului.

Vom zăbovi puțin asupra unei lămuriri care se cere făcută la punctul acesta. Este adevărat că, așa cum spune la Ioan 20:30, „și alte minuni a făcut Iisus înaintea ucenicilor Săi, care nu sunt scrise în cartea aceasta”. Dar să luăm aminte la ceea ce ne comunică acest verset. Aici nu ni se

vorbește despre învățăturile lui Iisus, ci despre minunile lui Iisus prin cuvintele „a făcut ... alte minuni”. Nu spune că Iisus a zis, ci că Iisus a făcut. Și chiar presupunând că ar fi vorba despre învățăturile lui Iisus, chiar și în cazul acesta avem versetul imediat următor (31) unde ni se pune foarte clar și lămurit că “lucrurile acestea (referindu-se la cele scrise și cuprinse în Scriptura canonizată de Sfintele Sinoade) au fost scrise, pentru ca voi să credeți că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu; și crezând, să aveți viața în Numele Lui”. Dumnezeu nu ne-a mai lăsat nite scrieri de valoare egală cu Scriptura. Și nici Sfintele Sinoade nu mai recunosc alte scrieri ca provenind direct, oral din partea lui Dumnezeu, exact așa cum ne-a făcut cunoscut și mitropolitul Ardealului, Antonie Plămădeală (vezi nota 35). Înțelegem, astfel, că oricine îndrăznește să scoată sau să adauge ceva de la Sfânta Scriptură face lucrul acesta atât împotriva Lui Dumnezeu, autorul Scripturii, cât și împotriva Sfintelor Sinoade care au canonizat aceste scrieri sacre.

- d) Mai avem o mențiune în titlul de mai sus care definește credința ortodoxă. Este vorba despre păzirea credinței de orice „micșorare, adăugire sau vreo schimbare oarecare” de către oameni prin acte calificate de Sfinții Părinți ca „inovație, însuflețire a diavolului”.

Deși am vorbit deja mai sus despre păstrarea integrității descoperirii lui Hristos așa cum ne-a fost ea lăsată prin dumnezeieștii și sfinții Săi Apostoli, vreau numai să atrag atenția asupra expresiei „inovație, însuflețire a diavolului”. Așadar, nu e lucru de glumă cu ortodoxia! Ortodox nu are voie să se numească decât acela care nu micșorează cu nimic adevărul Evangheliei, nu-i adaugă alte învățături și nu-i aduce nici un fel de schimbare. Să luăm aminte la calificativul „inovație, însuflețire a diavolului” citat mai sus, pe care-l dau Sfinții Părinți ai Bisericii tuturor celor care îndrăznesc să aducă orice fel de modificare la scrierile Bibliei! Expresia este foarte dură, dar nu aparține autorului acestei cărți, ci este un citat extras din Canoanele Bisericii Ortodoxe. Apoi, însăși Sfânta Scriptură ne avertizează la cartea Proverbe 30:6: „Nu adăuga nimic la cuvintele Lui, ca să nu te tragă la socoteală și să fii găsit de minciună!”

Cu aceste explicații am încheiat descrierea termenilor care ne su prezentați în titlul acestei lucrări ca definind adevărata credință ortodox așa cum ne-a fost ea adusă prin descoperirea lui Hristos și ajunsă pâr la noi prin scrierile dumnezeieștilor și sfinților Săi Apostoli.

Doresc acum să mă întorc puțin la felul în care este astăzi practica credința ortodoxă și să prezint opinia unui alt teolog cu privire la starea actuală a credinței ortodoxe față de ceea ce era ea la origine. Căci acum după ce am vorbit atât de mult despre bazele adevăratei noastre credințe ortodoxe, ne va fi mai ușor să observăm drastică deosebire dintre cum fost primită la origine și cum este practică azi. Lucrarea pe care am s o citez este primul volum dintr-o serie de șase volume în curs de apariție. Demn de toată atenția este faptul că autorul amintit ne aduce în fa documente istorice autentice ale ortodoxiei de la originea ei, peste ca au trecut aproape două mii de ani și care sunt validate în vremea noastră actuală de către cele mai competente surse și de către cei mai lumina creștini ortodocși ai zilelor noastre. Din cartea amintită dau citire la două texte: „Așa cum arăta mitropolitul Ioannis într-o conferință ținută pe Decembrie 1999 la Balamand în care a vorbit despre Biserica Ortodoxă și mileniul III, privind retrospectiv la secolul XX ortodocșii au motive atât de bucurie cât și de dezamăgire... Dezamăgirile sunt legate de: eșec în creștinării reale a lumii, de tragica diviziune a creștinătății perpetua și în mileniul III, de insuccesul unei comunicări reale în termeni vii Evangheliei și tradiției ortodoxe reduse, de cele mai multe ori, la forme și formule defensive afirmate fundamentalist și confesionalist...”³⁷ Iar citatul următor autorul face niște descrieri a ortodoxiei de azi în termene ce ar trebui să zguduie puternic pe fiecare creștin ortodox. Să-l ascultăm: „Dificultățile credinței creștine în Europa de azi - evidente în contestări publice ale moralei tradiționale și în neasumarea „rădăcinilor” ei creștine în constituția Uniunii Europene - se văd în estomparea temelor „creație” și „născutului” ca dar și dat divin, și a responsabilității pentru ele favoarea făcutului, productivității și eficienței tehnologice fără limite control etic; în reducția materialistă a eshatologiei și înlocuirea utopiei marxiste cu cea liberală a plăcerii și prosperității generalizate; precum și, mai ales, în metamorfozele elocvente ale hristologiei tradiționale: r

ne mai place să vedem în Iisus pe Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu Intrupat, răstignit și înviat în Duhul Sfânt pentru înfierea și înveșnicirea noastră în taina Tatălui, ci vrem doar pe Iisus omul, fratele nostru în toate, inclusiv în păcat.”³⁸

Urmează acum să dăm curs câtorva observații pe marginea textului reprodus de Ion I. Ică jr. S-au scurs două mii de ani de la acceptarea descoperirii lui Hristos ca bază a credinței ortodoxe, până la concretizarea conținutului ei de bază în numai câteva cuvinte de către autorul amintit. Nu putem decât să tragem concluzia că, într-adevăr, avem de-a face cu Adevărul cel veșnic nou și neschimbat al lui Dumnezeu.

Citatul amintit folosește termenii „creație și născut ca dar și dat divin”, apoi „Iisus, Domnul Hristos... răstignit și înviat... pentru înfierea... noastră”. Aceasta este esența mesajului descoperirii lui Hristos. Aducerea la ființă a unei creații noi al cărei cap este Omul Hristos Iisus (2 Corinteni 5:17) este un „dar și dat divin”. În orbirea rătăcirii în care l-a dus Satana, omul creat a făcut imposibilă încercarea de a-i dovedi Creatorului că nu are nevoie de intervenția Lui. Așa gândea când, în loc să-și mărturisească neascultarea, s-a încumetat să facă dovada că se poate reabilita prin propriile lui mijloace făcându-și șorțurile acelea din frunze de smochin (Facerea 3:7 – Anania). Dar tot Dumnezeu a trebuit să dea soluția finală. Și El a dat, de unde avem acel „dar și dat divin” menționat de Ion I. Ică jr. – a dat pe Fiul Său Iisus Hristos, portretizat acolo prin sacrificarea animalelor. Căci cum ar fi putut biata creatură, care mai era pe deasupra și răzvrătită împotriva Creatorului, să se ridice la starea Omului cel nou, pe care-L avea în vedere Dumnezeu?

Al doilea citat pe care l-am extras din spusele diaconului Ion I. Ică jr. este „Iisus Hristos răstignit și înviat pentru înfierea noastră”. Aici este toată taina mântuirii! Pentru că noi fiind morți în păcatele și fărădelegile noastre (Col. 2:13), cum am fi putut ajunge vreodată înapoi decât prin înviere? Dar cum am fi putut învia noi singuri, așa de capul nostru? A văzut cineva vreodată un mort care să se scoale din coșciug, hotărât să învieze? Cu atât mai puțin am putea crede că vreun om mort în păcatele și fărădelegile sale ar putea să facă ceva prin sine însuși ca să ajungă în starea de curăție și sfințenie a lui Hristos. Și, apoi, starea de fii ai lui

Dumnezeu pe care o căpătăm prin pocăință, botez și înnoirea cu Duhul Sfânt de la Tit 3:5 este o stare pe care n-a avut-o nici chiar Adam în grădina Edenului. Adam a fost făcut de Dumnezeu, creștinul este însă născut din Dumnezeu. După cum Hristos Omul a fost născut prin Duhul Sfânt, tot așa sunt toți oamenii care-L primesc pe El prin pocăință urmată de botez (Marcu 16:16) - născuți din Duhul Sfânt. Binecuvântează Sfinte Dumnezeule pe robul Tău, diacon Ioan I Ică jr., pentru strălucitoarea lumină pe care ne-a adus-o!

I. Biblia și Sfânta noastră Tradiție

În cadrul acestui capitol vom vorbi despre descoperirea lui Hristos, Biblia, și apoi despre Sfânta noastră Tradiție. Cu privire la Biblie, vom căuta să ne întărim credința în ea ca fiind Cuvântul lui Dumnezeu, insuficient în vederea mântuirii noastre³⁹; cu privire la Tradiție vom căuta să o analizăm din perspectiva Părinților Bisericii, începătorii ei, dovedind cu cele mai autorizate documente istorice care atestă adevărul exprimat de către Sf. Irineu: „Nici o tradiție nu poate fi recunoscută ca Apostolică dacă nu este întemeiată pe Sfânta Scriptură și potrivită cu ea.”⁴⁰ Și, rămânând fideli metodei noastre de lucru, vom analiza aceste subiecte prin prisma Scripturii și a Tradiției. Desigur, deoarece adevărata noastră credință are la bază descoperirea lui Hristos, prima, ultima și singura sursă suficientă în sine nu poate fi decât Scriptura. Dar, având în vedere că suntem asaltați de o seamă de creștini care ridică păreri omenești la același nivel cu Scriptura, vom aduce mărturii și din scrierile unor Sfinți Părinți și ale unor scriitori bisericești care, la rândul lor, acordă Sfintei Scripturi locul ce i se cuvine ca fiind experientia lui Dumnezeu. Vrem neapărat să se înțeleagă că adevărata credință ortodoxă nu are altă temelie în afară de descoperirea lui Hristos și că, prin urmare, adevărata Tradiție ortodoxă este numai aceea care are ca temelie Sfânta Scriptură.

① Biblia

- a) *Începem așadar cu ce zice Scriptura, descoperirea lui Hristos, despre ea însăși:*

Ioan 12:48-49: „Cine Mă nesocotește pe Mine și nu primește cuvintele Mele are judecător ca să-l judece: cuvântul pe care l-am spus, acela îl va judeca în ziua de apoi. Pentru că Eu n-am vorbit de la Mine, ci Tatăl care M-a trimis, Acesta Mi-a dat poruncă ce să spun și ce să vorbesc.”

Să luăm aminte că aici ne vorbește direct Mântuitorul, referindu-Se la descoperirea pe care a adus-o El de la Dumnezeu Tatăl și ne-a lăsat-crisă pe paginile Scripturii.

2 Timotei 3:16: „Toată Scriptura este însuflată de Dumnezeu și de folos...”

1 Petru 1:25: „...Cuvântul Domnului rămâne în veac. Și acesta este cuvântul, care vi s-a binevestit.”

2 Petru 1:20-21: „Aceasta știind mai dinainte că... niciodată proorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt.”

Acum, după ce am înțeles că Scriptura este Cuvântul insuflat al lui Dumnezeu trebuie să spunem câteva cuvinte și despre asigurările Bibliei cu privire la faptul că ea conține TOT ceea ce avem nevoie să cunoaștem noi, oamenii, din partea lui Dumnezeu în vederea mântuirii. Și facem lucrul acesta pentru a dovedi atât din Biblie cât și din canoanele Sfinților Părinți că TOT ceea ce a avut Dumnezeu de comunicat nouă oamenilor din economia Noului Testament este cuprins în Scriptura în care El ne-a grăit nouă prin Fiul (Evrei 1:2). Iar cele ce ne-au fost aduse prin Fiul și așternute pe paginile Evangheliei Sale au fost scrise ca să credem în Fiul lui Dumnezeu și crezând în El să avem viața veșnică (Ioan 20:31).

1. În textul pe care l-am redat deja mai sus este vorba despre faptul că TOATĂ Scriptura este... de folos... astfel ca omul lui Dumnezeu să fie desăvârșit, bine pregătit pentru orice lucru bun”. Biblia este, așadar, atotsuficientă în ea însăși, până la punctul de a duce pe om la gradul superlativului absolut al sfințeniei cerute de Dumnezeu, până la starea de destoinicie desăvârșită în vederea oricărei lucrări bune.
2. Următoarea dovadă a Scripturii privind atotsuficiența ei în materie de mântuire o găsim la Ioan 20:30-31: „Deci și alte minuni a făcut Iisus înaintea ucenicilor Săi, care nu sunt scrise

În cartea aceasta. Iar acestea s-au scris, ca să credeți că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu, și, crezând, să aveți viață în Numele Lui."

Demnă de toată luarea aminte aici este următoarea observație: după ce în versetul 30 ni se aduce la cunoștință că Iisus a mai făcut multe alte semne care nu sunt scrise în cartea aceasta, Duhul Sfânt ne face cunoscut în versetul imediat următor (31) că cele care sunt scrise în cartea aceasta ne-au fost scrise pentru ca noi să credem că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu; și crezând, să avem viața în Numele Lui. Adică, deși Iisus a mai făcut o sumedenie de alte lucruri în umblarea Lui pe Pământ, ceea ce este scris în Cartea aceasta este TOT ce are omul nevoie să cunoască în vederea mântuirii sale.

B) *Poziția Sfinților Părinți ai Bisericii cu privire la Scriptură.*

Vom începe astfel chiar cu citatul folosit în titlul acestei lucrări, extras din Epistola enciclică a Bisericii Una, Sfinte și Apostolice, adresată Ortodocșilor de pretutindeni.

i) „Temeiul credinței ortodoxe este descoperirea lui Hristos făcută dumnezeieștilor și sfinților Săi Ucenici, așa neatinasă cum ne-au predat-o de obște atâția și atât de mari de Dumnezeu purtători părinți ai Bisericii; este apoi întărită de Sfintele Sinoade ecumenice; este pecetluită ca desăvârșită, nesuferind nici micșorare, nici adăugire, nici vreo schimbare oarecare. Iar cel ce îndrăznește să facă sau să sfătuiască sau să cugete la aceasta, a și tăgăduit credința lui Hristos. Iar prin această tăgăduire s-a și pus de bunăvoie anatemei veșnice, pentru blestem împotriva Duhului Sfânt, ca și cum n-ar fi vorbit drept în Scripturi și prin Sinoadele ecumenice.” (vezi nota 1)

De o covârșitoare importanță este și cealaltă concluzie a autorului pe care o stabilește ca normă de credință pentru toți creștinii ortodocși. El încheie cu spusa că acest document „stabilește un principiu și un fapt: Învățătura Bisericii creștine trebuie păstrată curată, așa cum ne-a fost lăsată de Mântuitorul, transmisă de Sfinții Apostoli, de Părinți și de sinoade” (vezi nota 1).

Preot prof. Dr. Ioan Bria: „Duhul Sfânt nu mai adaugă nimic la conținutul divin al Evangheliei. O tradiție care este contrară Sfințelor Scripturi nu este o tradiție ortodoxă. Tradiția recunoaște că Scriptura este forma definitivă, conținutul infailibil al revelației.”⁴³

Antonie, mitropolitul Ardealului: „Tot ce ne-au lăsat ei (Apostolii și Evangheliștii – n.a.) este ‚Descoperire’ revelație. Ei au scris sub inspirație divină. Scrierile lor au fost canonizate de Biserică. Nimeni, după ei, nu mai poate face ceea ce au făcut ei. Ei au descoperit de altfel totul. Tot ce era necesar pentru mântuire. De aceea nici a-și aroga cineva numele lor, calitatea lor, nu poate fi altceva, decât o încercare vinovată de a continua în istorie ceea ce nu se mai poate continua. Noi cei de după epoca apostolică nu mai continuăm Revelația; noi o propovăduim... Facem cunoscută Evanghelia care ne-a fost dată de Mântuitorul și de Evangheliști, ucenicii Săi...”

Sf. Vasile Cel Mare: „Ceea ce-i străin de Scriptură se înlătură.”⁴⁴

Clement Alexandrinul: „Noi folosim Scriptura ca o normă de descoperire a lucrurilor.”⁴⁵

Vicențiu de Lerin: „Să nu ascultăm pe nimeni care introduce învățături noi, oricât de însemnați ar fi.” (vezi nota bibliografică 7)

Ioan I. Ică jr.: „Nouă însă nu ne e îngăduit să introducem nimic după bunul plac, dar nici să alegem ceea ce ar introduce cineva după bunul lui plac. Noi avem întemeietori/învățători (autores) pe Apostolii Domnului, care n-au ales ei înșiși după bunul lor plac un lucru pe care să-l introducă, ci au însemnat cu credință neamurilor învățătura (disciplinam) primită de la Hristos. Astfel, chiar dacă un înger din cer ne-ar vesti o altă evanghelie, i se va spune de către noi: anătema!” (Galateni 1:8).⁴⁶

Preot prof. dr. Ion Bria: „Duhul Sfânt nu adaugă nimic la conținutul divin al Evangheliei. Tradiția recunoaște că Scriptura este forma definitivă, conținutul infailibil al revelației.”⁴⁷

Pr. prof. I. G. Coman: „Duhul vieții Mântuitorului și al Sfinților Apostoli era cultivat cu sfințenie de Biserică. Sfânta Scriptură cuprindea fidel și pe larg acest duh, iar de aici el trecuse în viața noilor convertiți, care-l frământau în toate sensurile spre a și-l însuși... Părinții Apostolici țin cu strășnicie la puritatea duhului hristic și apostolic al vieții creștine. S-ar putea spune că majoritatea operelor Părinților Apostolici, sau o largă parte din cuprinsul fiecăreia din aceste opere, tratează această problemă sau dă alarma în această direcție... Puritatea duhului hristic și apostolic al Tradiției e tratată prin referirea continuă la faptele din Sfânta Scriptură, prin citarea copioasă de texte biblice și prin sublinierea importanței deosebite a anumitor cuvinte ori formule ale Domnului, ale Apostolilor sau ale altor personaje de nivel. E cazul cu opera lui Papias Explicarea cuvintelor Domnului...”⁴⁸

Cine și ce ar mai putea avea de spus împotriva Sfintei Scripturi când prima și ultima normă de viață a credinței ortodoxe?! Cine ar mai putea invoca Sfânta noastră Tradiție Ortodoxă ca învățând lucruri diferite de Scriptură?! Tradiția populară a inventat o sumedenie de ritualuri, guli, învățături omenești și obiceiuri, și continuă să o facă. Dar aceasta nu este tradiția, nu Sfânta noastră Tradiție Ortodoxă despre care am vorbit mai sus.

② Tradiția

Înainte de a spune orice în legătură cu Tradiția trebuie să limpezim terminologia. Avem de-a face cu două genuri de tradiții. Una este Sfânta Tradiție, aceea pe care Sfinții Părinți o recunosc ca atare datorită înfățișării ei desăvârșite cu Scriptura (vezi nota 46). Cealaltă este tradiția populară care-și are obârșia în învățăturile oamenilor, unanim

recunoscută ca tradiție de masele ortodoxe, fără a i se verifica alinierea ei în limitele Scripturii.

- *Cum a luat naștere tradiția populară, pe nedrept numită Tradiția Ortodoxă*

Urmează acum să zăbovim puțin asupra explicației felului în care s-a luat ființă această tradiție populară, diferită de Sfânta Tradiție moștenită de la Părinții Bisericii. Ni se cere să urmărim cu atenție felul în care s-a pătruns în tradiția populară tot felul de obiceiuri și practici care nu numai că provin de la oameni, dar sunt și păgânești. Iată câteva documente istorice care întăresc puternic afirmația aceasta.

a) Un istoric și slavist român scrie: „Istoria noastră n-a văzut o dramatică dezrădăcinare a vechilor zei, ci păstrarea păgânismului popular, cu unele adaptări la creștinism, până în zilele noastre. Religia păgână populară românească se trage din preistorie, de exemplu, îngroparea păpușii de lut, caloianul, venerarea idolilor de pământ preistorici. Și azi avem jertfa cocoșilor albi care se dau preotului la înmormântări, întruchipând jertfe aduse pe altarele zeilor. Serbarea naturii îmbrăcați în frunze verzi, ca în cultele panteiste, jocul ritual în jurul focului și altele, sunt rămășițele acestui cult popular păgân, împărtășit și de alte popoare. Această religie și numai pe ea a aflat-o creștinismul la ivirea sa în Dacia. N-au fost temple dărâmate, nici idoli sfărâmați, n-a fost nici o luptă, nici chiar în conștiința oamenilor, ci poporul de la sate, păstrându-și vechile obiceiuri, nu vedea o contradicție între vechea și noua credință. El s-a plecat în fața soliei noi care i se aducea și a pășit în biserică aducând cu dânsul în fața altarelor și ritualurile preistorice.”⁴⁹

b) „Ortodoxia s-a controlat și s-a impus prin sinoade. Patru secole au stat sub semnul a șapte sinoade ecumenice (325-787)... Din practicile rămase în viața comunităților moștenite din om în om și din comunitate în comunitate,

din amintiri în amintiri bine controlate... să alcătuiască și să statornicească Tradiția..."⁵⁰

c) Revista Ortodoxia, 1963: „Din secolul al IV-lea înainte, situația se schimbă. Nu mai trăiau cei ce cunoscuseră pe sfinții Apostoli direct sau pe ucenicii lor. Un curent reprezentat de unii Părinți de seamă face din Tradiție un al doilea izvor, independent de Sfânta Scriptură. De la această dată, și interpretările biblice ale primelor trei veacuri au fost socotite Tradiție, la care s-a tot adăugat până în ziua de azi. Pe măsură ce trecea timpul, Tradiția, care voia să rămână tâlcuirea Scripturii, câștigă o consistență literară proprie... În această dezvoltare se poate amesteca și omenescul..."⁵¹

d) Revista Ortodoxia, 1982: „Numeroase erezii s-au înmulțit pentru că conducătorii unor grupări creștine nu au voit să predice învățătura Apostolilor, ci au făcut ce au voit după plăcerea lor, nu ceea ce trebuie..."⁵²

e) Revista Telegraful Român nr. 11-12: „...Din practicile rămase în viața comunităților moștenite din om în om și din comunitate în comunitate, din amintirile bine controlate, coordonate, suprapuse și armonizate cu documentele, să alcătuiască și să statornicească Tradiția, sora documentelor, din care au făcut izvor de credință de valoare și cu autoritate egală cu a documentelor scrise... Și așa au construit acel cod de învățături care se va numi Dogmatica și care va fi peste veacuri și pentru eternitate constituția precisă, obligatorie și aspră a Ortodoxiei... Singură cu certitudine mântuitoare..."⁵³

Se pune întrebarea firească: a lăsat oare Domnul Iisus Hristos în seama omului să precizeze învățătura și calea mântuirii? Nu ne-a trimis pe Duhul Său Cel Sfânt care ne va călăuzi în TOT adevărul (Ioan 16:13)? Tot ce vine din oricare altă parte în afară de descoperirea lui Hristos din cer, așternută pe paginile Sfintei Scripturi, este de la oameni și, pentru că este astfel pe nedrept numită tradiție ortodoxă, noi o identificăm ca pe tradiție populară. Iar Sfinții Părinți ai Bisericii o califică drept inovație, însuflețire a diavolului (vezi nota 1). Următoarele mărturii culese din

scrierile adevăratei Sfinte Tradiții Ortodoxe, pe care le vom aduce mai jos, întăresc și mai puternic acest adevăr.

- ***Temelia de nezdruncinat a apărătorilor adevăratei Tradiții Ortodoxe***
Crezul

Iată acum una din cele mai zdrobitoare dovezi a nepotrivirii tradiției populare cu Tradiția Sfinților Părinți ai Bisericii. Această dovadă servește NUMAI acelor ortodocși care cred și mărturisesc Crezul Ortodox. Dacă dvs., cei care citiți aceste gânduri, respectați Crezul Ortodox atunci sunteți primii care vă veți ridica împotriva tradiției populare de astăzi. Și vă garantez că, după ce am să citez primul articol ale Crezului, după numai câteva remarci asupra adevărului conținut vă veți afla confrunțați cu o alegere între Crezul Ortodox și tradiția populară care se revendică nelegitim a fi ortodoxă.

Cum începe deci Crezul? „Cred Într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul...”

Ori crezi în Atotțiitorul, ori crezi în aceia pe care-i ține Atotțiitorul! Dacă crezi în Atotțiitorul, atunci crezi în ceea ce vine de la El, prin descoperirea lui Hristos vestită de dumnezeieștii și sfinții Lui Apostoli, adică în Biblie. În cazul acesta va trebui să respingi orice fel de învățături străine de Scriptură ca pe o inovație, ca pe o însuflețire a Satanei. Ori, dacă vrei să dai credit tradiției, așa cum circulă ea acum prin popor, atunci va trebui să te lepezi de Crez. Și, a treia variantă, dacă ai să continui să spui Crezul și, în același timp, continui să te călăuzești și după tradiția aceasta populară, atunci gura ta este aceea care te va osândi la ziua judecății prin faptul că ai mărturisit cu gura ta că tu crezi în Tatăl Atoatețiitorul, dar în fapt ai crezut în spusele acelora ținuți de Atoatețiitorul.

George Remete face o serie de afirmații pe care eu le-am grupat în patru seturi a câte două comentarii. În primul comentariu autorul vorbește corect despre Divinitatea Scripturii lui Dumnezeu; în al doilea comentariu vorbește tot atât de corect despre amestecul omului în alcătuirea tradiției populare. Am făcut această grupare în ideea limpezirii concluziei pe care o veți trage la urmă privind identitatea fiecăreia dintre ele. Și în același

Împ am avut în vedere simplificarea alegerii care se cere între Biblie și tradiția populară.

- Sfânta Scriptură înseamnă Revelația supranaturală fixată expres în scris, în aceeași generație care a primit-o direct, oral;
- Tradiția reprezintă aceeași Revelație supranaturală, păstrată și transmisă însă prin memoria colectivă orală a Bisericii și fixată mult mai târziu în scris peste mai multe generații.
- În cazul Sfintei Scripturi, valoarea și autoritatea unei afirmații este absolută, indiferent de câte ori este susținută în Biblie, chiar și dacă e semnalată într-un singur loc;
- În cazul Tradiției însă este foarte important faptul dacă un adevăr de credință e formulat și susținut cât mai frecvent, ceea ce-i dă autoritate și putere de convingere.
- Sfânta Scriptură este inspirată în totalitate sau, altfel spus, este valoare absolută în totalitate;
- Tradiția este împrăștiată și susținută ca autoritate obligatorie numai parțial.
- Sfânta Scriptură oferă Cuvântul lui Dumnezeu direct;
- Tradiția îl dă comentat, interpretat prin experiența permanentă, mereu nouă a Bisericii.⁵⁴

Am menționat afirmațiile acestea în paralel pentru a evidenția cât mai vădit contrastul dintre Biblie și tradiție. Problema unora este bine concretizată de către gânditorul ortodox Sorin Dumitrescu: „Riscul credinciosului ortodox este să ajungă să fie hipnotizat de Ortodoxie și astfel s-o iubească mai mult decât pe Hristos.”⁵⁵

Cât despre faptul că pe aceeași pagină a cărții menționate s-au făcut și alte comentarii am să-l citez pe preot profesor Ion Buga: „Abia în Hristos toată rătăcirea se sfârșește fiindcă El este Răspunsul pentru orice foame omenească de Dumnezeu, este viața pe care omul o pierduse și restituită prin El, omului.”⁵⁶ Vom rămâne astfel la spusele lui Hristos cât și la canonul ortodoxiei care nu se abate cu nimic de la descoperirea lui Hristos.

Sfânta Scriptură

Acum, pentru că preotul profesor Ion Buga, citat mai sus, îl evidențiază cu toată grija pe Hristos ca fiind Răspunsul pentru orice foamă omenească de Dumnezeu, următoarea probă o vom lua din descoperirea adusă de Hristos, adică Sfânta Scriptură.

În lov capitolul 2 citim, la versetul 11, că trei prieteni ai lui lov au aflat despre nenorocirile care dăduseră peste el și au venit la el cu intenția de a-l mângâia pentru durerea lui. Acești trei prieteni însă s-au dovedit vinovați înaintea lui Dumnezeu încât, până la urmă, tot lov a trebuit să se roage pentru ei ca să nu fie pedepsiți (42:8). Care este explicația? Aceștia erau oameni învățați – se poate înțelege lesne din cuvântările lor. Erau și plini de compătimire pentru suferințele lui lov. De ce, totuși, nu a reușit nici unul din ei să-l ajute pe lov în necazurile lui? De ce nu a reușit nici unul din ei să-l încredințeze de adevăratul sens al suferințelor lui? Cum de nu au reușit ei să i-L arate pe Dumnezeu lui lov în toate suferințele sale?

Primul care a vorbit este Elifaz. Care era sursa din care-și culegea el argumentele în vederea convingerii lui lov? El spune la 4:8 "După cum am văzut eu..." Al doilea prieten, Bildad din Șuah, vine cu tradiția părinților, cu cele ce au zis, au făcut și au pățit cei dinaintea noastră, deci oameni ca și noi. "Ei îți vor da învățătură" (8:8-10), cu alte cuvinte oamenii îți vor da răspunsul (nu Dumnezeu, așa după cum ne spune preotul profesor Ion Buga). Iar al treilea prieten este Țofar din Naama (11:13-16). Acesta venea la lov cu Legea, pe care nimeni n-a putut-o ține și de aceea nimeni n-a putut intra în rai prin faptele Legii (Romani 3:20). Deci și acesta venea cu ceva care nu-l putea duce pe bietul lov înaintea Dumnezeului harului.

Una dintre multele învățături pe care le-a intenționat Dumnezeu pentru noi prin așezarea acestei cărți în canonul Vechiului Testament privește înțelegerea imposibilității rezolvării problemei statutului omului înaintea lui Dumnezeu de către omul căzut în păcat. Nici raționamentele noastre (Elifaz din Teman), nici tradiția și înțelepciunea strămoșilor noștri (Țofar din Naama) și nici Legea lui Dumnezeu (Bildad din Șuah) - nici una din acestea nu ne poate aduce răspunsul. Ci, „abia în Hristos toată

rătăcire se sfârșește fiindcă El este Răspunsul pentru orice foame omenească de Dumnezeu, este viața pe care omul o pierduse și restituită prin El, omului", cum ne-a spus Ion Buga mai sus.

Iată justificarea adevăratei Sfinte Tradiții Ortodoxe care se sprijină numai și numai pe Cuvântul lui Dumnezeu. Și tot aici trebuie căutată și justificarea anatemei pe care o rostesc Sfinții Părinți asupra oricărei micșorări, adăugiri sau modificări a Cuvântului scris al lui Dumnezeu (vezi nota bibliografică 1).

Tertulian: „E de a noastră datorie să nu primim ca bună o învățătură, decât dacă ne vine de la bisericile pe care le-au întemeiat înșiși apostolii, unde ei înșiși au propovăduit, fie prin viu grai, fie prin epistole, mai târziu. Dacă astfel stau lucrurile, e limpede că orice învățătură care e la fel cu aceea a bisericilor apostolice, maici și izvoare ale credinței, trebuie socotită ca adevărată, fiindcă ea păstrează ceea ce au primit bisericile de la Apostoli, iar Apostolii de la Hristos, și Hristos de la Dumnezeu.

Din contră, învățătura care se opune adevărului arătat de biserici, de Apostoli, de Hristos și de Dumnezeu, să fie socotită ca mincinoasă chiar înainte de a fi cercetată.”⁵⁷ Tot Tertulian spune, cu altă ocazie: „Sfânta Scriptură are o autoritate absolută; tot ce ne învață ea este un necesar adevărat, și vai de acela care primește învățături pe care nu le-am găsit în ea.”⁵⁸

Arhimandrit profesor Dr. C. Voicu: „Sfinții Părinți, propovăduitori și conducători ai Bisericii, nu au trădat, falsificat sau înlăturat Sfânta Scriptură, ca să impună Bisericii ‘preceptele’ lor omenești.”⁵⁹

Sunt încă o sumedenie de multe alte dovezi din partea Părinților Bisericii și a altor scriitori bisericești care atestă cu tărie că adevărata Sfântă Tradiție Ortodoxă este numai aceea care este conformă desăvârșit cu Scriptura. Încheiem însă capitolul acesta aducând ultimele două mărturii categorice în ce privește lămurirea înțelegerii cu privire la ceea ce este, cu adevărat, Sfânta noastră Tradiție Ortodoxă. Una vine din partea Sf. Irineu, născut între anii 115 și 140, ucenic al Sfântului Policarp.

Cealaltă mărturie am ales să fie una din vremurile noastre pentru dovedi veridicitatea punctului de vedere a adevăratei ortodoxii, valide și în zilele noastre.

Sf. Irineu: „Nici o tradiție nu poate fi recunoscută ca Apostolică dacă nu este întemeiată pe Sfânta Scriptură și potrivită cu ea” (vezi nota bibliografică 42).

Revista Studii Teologice: „Duhul Sfânt nu mai adaugă nimic la conținutul Divin al Evangheliei. O tradiție care este contrară Sfintelor Scripturi nu este o tradiție ortodoxă. Tradiția recunoaște că Scriptura este forma definitivă, conținutul infailibil al revelației.”⁶⁰

Rămâne ca fiecare dintre noi să gândim în dreptul nostru și alegem să mergem fie după Sfânta Tradiție Ortodoxă care este aliniată cu Scriptura, așa cum au lăsat-o Sfinții Părinți ai Bisericii, fie după tradiția aceasta populară în care omul muritor vine să ne învețe despre eternitate. Să nu uităm cuvintele Mântuitorului din Ioan 12:48, în care Iisus face cunoscut că vom fi judecați după Cuvântul Lui, după descoperirea lui Hristos, nu după cuvântul venit de la oameni.

II. Pocăința

Atât Scriptura, cât și Sfânta Tradiție Ortodoxă ne surprind cu privire în felul în care ne prezintă pocăința. Pocăința este lucrarea Duhului Sfânt⁶¹ la care omul răspunde prin acceptare sau respingere. Pocăința, așa cum ne este ea prezentată pe paginile Sfintei Scripturi, este o acțiune care se consumă în două faze distincte:

1) Eliberarea (numită foarte des în Biblie ca mântuire) din statutul de păcătos și respectiv starea de păcat, adică nașterea cea de a doua⁶² prin pocăință⁶³, botez⁶⁴ și credința în Evanghelie (Marcu 1:15). Această fază este lucrarea exclusivă a Duhului Sfânt care are loc o singură dată, ca și procesul nașterii biologice în lumea fizică. Etapa aceasta a pocăinței este ilustrată în eliberarea poporului evreu din robia Egiptului. Eliberarea evreilor din robia Egiptului este o imagine a eliberării creștinilor din robia lui Satan și a lumii, eliberare care este lucrarea exclusivă a lui Dumnezeu. Când Moise dă ultimele instrucțiuni poporului înainte de moartea sa, cu privire la felul în care să aducă pârga tuturor roadelor pământului ca dar înaintea Domnului, îi învață să mărturisească înaintea preotului aceste cuvinte: „Și ne-a scos Domnul din Egipt, singur cu puterea Lui cea mare, cu mână tare și cu braț înalt, cu înfricoșare mare, cu semne și minuni.”⁶⁵ Iată deci, că eliberarea noastră din starea de păcat și moarte, este lucrarea pe care o face Domnul singur cu puterea Lui cea mare.

2) Eliberarea sau mântuirea de fapt de păcatele din care ne-a izbăvit Dumnezeu de drept prin nașterea cea de a doua. A doua fază este, așa cum ni se spune la Filipeni 2:12, să ne lucrăm mântuirea noastră⁶⁶ – adică noi trebuie să lucrăm prin Duhul Sfânt la eliberarea de păcatele din care am fost izbăviți de către Duhul Sfânt; iar aceasta se continuă până la sfârșitul vieții. Etapa aceasta este ilustrată în faza următoare a eliberării poporului evreu pe drumul spre Canaan, prin tot ceea ce a urmat în pustie după ieșirea lor din Egipt și apoi după ajungerea lor în Canaan. Este adevărat că tot Dumnezeu este Acela care lucrează și aici

cu puterea Lui cea mare, prin Duhul Sfânt. Dar aici trebuie ca noi, aceia care am fost izbăviți de El din păcate și fărădelegi, să punem din partea noastră toată sânguința ca să adăugăm la credința noastră fapta cea bună...⁶⁷ Această sânguință din partea noastră a toată sânguința este faza a doua a pocăinței, fază care se realizează prin acțiunea noastră de a lăsa pe Duhul Sfânt să împlinească în noi, ceea ce a împlinit Mântuitorul la cruce pentru noi – iar aceasta o facem toată viața cât trăim pe Pământ.

① Ce spune Biblia despre pocăință

Cuvântul a se pocăi se găsește menționat de peste șapte zeci de ori în Scriptură (în oricare dintre traduceri) sub diferite forme. Este bine cunoscut că în rândul ortodocșilor adjectivul acesta de pocăit este adresat neoprotestanților ca un nume rușinos, învinuindu-i de lepădare de la dreapta credință. Dar pentru că învățătura Scripturii ortodoxe vorbește despre pocăință de peste șapte zeci de ori, cum am putea-o trece noi cu vederea?! Oare nu ne-am face vinovați de păcatul micșorării textului sacru al lui Dumnezeu, de ceea ce Părinții Bisericii denumesc ca fiind o însuflețire a diavolului?!

Să clarificăm un detaliu: cine este și cum poate cineva ajunge un adevărat ortodox? Pentru că nimeni nu devine ortodox prin simplul fapt că s-a născut din părinți ortodocși sau pentru că s-a născut în sânul unei națiuni așa-zis creștine. Așa cum spune și Scriptura la Romani 9:6, nu toți cei din Israel sunt și israeliți. Credința ortodoxă și-o însușește fiecare om în mod individual, pe poarta pocăinței sau prin baia nașterii celei de a doua și prin înnoirea Duhului Sfânt, făcând pasul acesta în deplină cunoștință de cauză și prin liberă alegere, cum bine adevărește descoperirea lui Hristos la epistola lui Pavel către Tit 3:5. Dar despre aceasta vom vorbi pe larg în capitolul Botezul. Acum vreau doar să relievez printr-o analogie deosebirea dintre un ortodox care moștenește numele acesta numai pentru că s-a născut într-o familie de ortodocși și un ortodox care a devenit ortodox potrivit descoperirii lui Hristos, acceptând pe deplin conștient calea pocăinței, botezului și credinței în Evanghelie.

Ne gândim la câteva nume cum ar fi Croitoru, Măcelaru, Fieraru sau Cizmaru. Numele, spre exemplu Croitoru, nu califică pe cineva ca croitor

numai pentru că, în timp ce moștenește acest nume de la tatăl său, el nu știe nici măcar să țină un ac de cusut în mână! Ce am putea spune despre cineva cu numele Măcelaru? Trebuie oare să credem că omul acesta este măcelar de meserie numai pentru că poartă acest nume, deși el, niciodată în viața lui, n-a avut treabă cu carnea și cuțitul? Să ne gândim acum la altcineva, un domn cu numele Cizmaru. Domnul acesta este om de știință în specialitatea astronomie. El caută printre stele și constelații cu tot felul de mijloace moderne, roade ale ultimelor cuceriri în domeniul tehnologiei computerizate. Dacă eu aș dori să-mi repar pantofii, m-aș duce oare la prietenul acesta al meu care se uită pe cer după stele și galaxii, numai pentru că se numește Cizmaru și pentru că-mi este și prieten?! Să-l luăm ca exemplu pe cineva al cărui nume este Popa (cunosc personal mulți români care au numele de familie Popa): dacă am un om în sat care este de meserie potcovar dar care se numește Popa, am să merg la el să mă spovedească numai pentru că se numește Popa?!

Dacă simpla coincidență a numelui cuiva cu vreo meserie oarecare nu are niciodată nimic comun cu profesia acelei persoane, atunci nici simpla îndeletnicire a cuiva cu lucrurile religioase nu va face niciodată un copil al lui Dumnezeu dintr-un om născut în păcat și fărădelegi. Mersul la biserică, participarea cu regularitate la Sfânta Liturghie și practicarea lutoilor ritualurilor bisericești, nici una singură din toate acestea și nici toate la un loc nu vor face în veci pe cineva ortodox. Cum arătam și mai sus, spusele Scripturii de la Romani 9:6 ne arată limpede că nu toți cei din Israel sunt și israeliți. Avem ca dovadă pe Iuda vânzătorul care a stat trei ani și jumătate în imediata apropiere a Mântuitorului, a Fiului lui Dumnezeu. L-a văzut în carne și oase, L-a auzit și a vorbit cu El, a mâncat și a băut cu Mântuitorul și, totuși, lucrul acesta nu l-a făcut creștin, ba încă nici măcar nu l-a împiedicat să rămână ceea ce a fost de la început – un diavol (vezi Ioan 6:70)!

Iată, astfel, motivul pentru care am subliniat faptul că mă adresez adevăraților ortodocși. Adevărații ortodocși nu sunt cei care doar poartă numele acesta, dar, de fapt, ei urmează niște datini omenești străine de Scriptură, ci sunt aceia care și-au însușit credința ortodoxă pe calea

descoperirii lui Hristos, prin pocăință, botez și înnoirea cu Duhul Sfânt. Și nici chiar descoperirea lui Hristos care este miezul, temelia credinței ortodoxe, nu o primim din orice sursă, ci numai de la dumnezeieștii și Sfinții Săi Apostoli, așa cum ne-a fost lăsată pe paginile Sfintei Scripturi, întărită de Sfintele Sinoade ecumenice și curățită de orice micșorare, adăugire sau vreo schimbare oarecare prin învățăturile venite fie de la oameni, fie chiar de la un înger.⁶⁹

Ne apropiem acum de locul unde vom vorbi despre pocăință din perspectiva Scripturii. Pocăința este un subiect care trebuie să-i intereseze pe adevărații ortodocși. Vom folosi surse autorizate din rândul scriitorilor bisericești, începând cu mărturia unuia dintre cei mai importanți teologi ortodocși ai sfârșitului secolului XX, considerat de către arhidiaconul Ioan I Ică junior ca incomparabil exeget al tradiției Ortodoxe - preotul profesor dr. Dumitru Stăniloae.⁷⁰ Într-o lucrare a sa, părintele Stăniloae folosește cuvântul pocăință de șase ori pe parcursul a numai patru propoziții.⁷¹ Aflându-se în pragul plecării la cele veșnice și cugetând cu glas tare la cele ce-l așteptau dincolo de mormânt, părintele Stăniloae ne face următoarele mărturisiri: „De aceea, uneori doresc să rămân încă aici pentru a-mi adânci pocăința. Îl înțeleg pe Sfântul Antonie care-i cerea lui Dumnezeu să-l mai lase încă să mai facă pocăință. Dar nu știu dacă îmi voi face pocăința cum se cuvine; cred că, dacă voi mai trăi, voi ajunge la o pocăință mai autentică, mai adâncă decât până acum; dar cu toate acestea văd că nu reușesc să-mi adâncesc această pocăință... Dă-mi Doamne să mă pocăiesc înainte de sfârșit, ca să mă înfățișez cu vrednicie înaintea Ta.” Care este, așadar, ultima dorință a sfinției sale, părintele Stăniloae înainte de moarte? Tot ceea ce cere sfinția sa este harul pocăinței care, așa cum el însuși afirmă aici, este condiția de a fi primit cu vrednicie înaintea lui Dumnezeu.

Am ajuns, astfel, la înțelegerea că adevărata înfățișare cu vrednicie înaintea lui Dumnezeu nu este posibilă decât ca urmare a pocăinței. Cât de importantă trebuie să fie pocăința în ochii lui Dumnezeu dacă până chiar și cel mai luminat teolog al sfârșitului sec. XX, părintele Stăniloae, nici el nu îndrăznește să se prezinte înaintea lui Dumnezeu prin meritele

male personale, ci numai în temeiul pocăinței! Atât de mare importanță acordă sfinția sa pocăinței încât nu era sigur că a făcut-o așa cum o cerea Dumnezeu! Dacă această minte atât de luminată a ortodoxiei și calificat ca un incomparabil exeget al tradiției ortodoxe, dacă el nu-și putea face intrarea în rai decât pe poarta pocăinței, dacă nici chiar el nu credea în ajungerea în rai ca urmare a slujbei preoților care-i vor porunci lui Dumnezeu să-l ducă acolo când se va afla fără suflare în cele patru scânduri ale sicriului, ce putem spune noi ceilalți care suntem niște murtori de rând? Oricine va citi cartea amintită va rămâne completamente convins că dacă ești un adevărat ortodox trebuie să te îngrijești tu însuși de soarta vieții tale veșnice cât ești încă în viață; și că, de asemenea, pregătirea constă în pocăință, despre care părintele Stăniloae vorbește cu atâta seriozitate și insistență în timp ce se pregătea să treacă la cele veșnice. El nu nutrea absolut nici un fel de nădejde că ar mai putea fi, totuși, primit în rai ca urmare a slujbelor celor mai evlavioși preoți. Părintele Dumitru Stăniloae vorbește numai despre pocăință practică de el, nu de alții în numele lui, și practică în vremea cât era pe pământ, nu după trecerea din viață aceasta.

Ne aflăm acum la punctul în care urmează să prezentăm opinia Scripturii cu privire la ceea ce este în esența ei pocăința – fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu. Vom înțelege, de asemenea, că pocăința este un act personal.

Este bine cunoscut că acest cuvânt vine din grecescul *metanoia* care, parafrazat, poate fi definit ca o schimbare a felului de gândire.⁷² Nu mai gândesc după modelul în care obișnuiam să gândesc până la momentul pocăinței, ci accept și adopt un alt stil de gândi, o altă scară de valori. Voi părăsi cadrul și principiile după care obișnuiam eu să percep lucrurile, lumea și veșnicia, voi părăsi felul în care obișnuiam să gândesc eu și voi face aceasta cu scopul de a adopta un alt sistem de gândire, aparținând unei alte surse, din afara mea, adică lui Dumnezeu, Creatorul meu; iar sistemul acesta este întemeiat pe cu totul alte principii, care sunt specifice noii creații.⁷³ Oare nu tocmai aceasta ne arată Omul Iisus Hristos, în Evanghelia după Ioan 5:19, prin cuvintele spuse chiar de El:

„Adevărat, adevărat zic vouă: Fiul nu poate să facă nimic de la Sine, dacă nu va vedea pe Tatăl făcând; căci cele ce face Acela, acestea le face și Fiul întocmai”? Și nu tocmai aceasta este pocăința? Pocăința este, așadar, încetarea de a mai gândi și aștepta ceva din partea mea sau a oricărei alte ființe, fie omenești sau îngerești, ceea ce în terminologia Scripturii se traduce prin moarte. Este vorba despre a muri față de mine însumi prin renunțarea la orice păreri sau înțelegeri personale privind calea lui Dumnezeu. Și abia în felul acesta voi fi gata să pot asculta și împlini exclusiv voia lui Dumnezeu pentru noua Sa creație. Iar Christos Yannaras comentează astfel această idee: „Învierea, care desființează relația conjugală așa cum desființează și moartea, este 'înviere din morți'. Presupune moartea modului natural, autonom de constituire a ipostasului nostru – moarte de voie sau fără de voie a individului, care își constituie ipostasul din puterile și energiile firii sale. Trebuie să intervină o moarte pentru ca, ceea ce este muritor să fie înghițit de viață” (2 Cor. 5:4). Ceea ce ne demonstrează în pasajul acesta Yannaras este exact ceea ce a practicat Mântuitorul Iisus Hristos în latura umană a vieții Lui. Omul Iisus a practicat moartea modului natural, autonom de constituire a ipostasului Său, care își constituia ipostasul din puterile și energiile firii Sale umane. Căci trebuie ca, așa cum spune Yannaras în continuare, ceea ce este muritor să fie înghițit de viață” (2 Cor. 5:4).

Continuându-ne lectura Scripturii am să mai amintesc un alt element legat tot de pocăință. Nu este deloc la întâmplare faptul că primele cuvinte ieșite de pe buzele Mântuitorului în momentul în care a pășit în slujba Lui publică au fost „Pocăiți-vă, și credeți în Evanghelie” (vezi nota bibliografică 45). Acum nu uitați, Mântuitorul vorbea aici evreilor, nu păgânilor. Vrea oare să ne spună aceasta că și iudeii trebuie să se pocăiască? Evreii, aceia la care Dumnezeu S-a pogorât în Persoană pe muntele Sinai și le-a dat Legea scrisă cu degetul Lui pe cele două table de piatră, să aibă nevoie să se mai pocăiască? Nu este poporul acesta neamul în mijlocul căruia Dumnezeu S-a întrupat în persoana lui Iisus? Poporul acesta care s-a înrudit cu Dumnezeu prin nașterea lui Mesia din Prea Curata Fecioară Maria, poporul acesta la care S-a coborât Dumnezeu în Persoana Fiului Său și a luat trup omenesc din neamul lor,

poporul acesta să aibă nevoie totuși de pocăință? Răspunsul fără echivoc este: da! Mai mult chiar, deși acesta este poporul căruia Dumnezeu i-a dat Legea Sa Divină coborându-Se pe Muntele Sinai, scrisă cu degetul Lui pe tablele de piatră, iată că acum vine Iisus la ei și le spune că trebuie să creadă în Evanghelia Sa, nu în Legea lui Moise. Vrea aceasta să ne comunice că nici ei nu se pot mântui prin ținerea Legii? Trebuie ca și ei să lase Legea, să treacă prin procesul pocăinței și apoi să creadă în Evanghelia Noului Testament, nu în Legea Vechiului Testament?

Răspunsul categoric este că până și ei, evreii, poporul cu care S-a făcut rudă Dumnezeu prin întruparea Fiului Său în Prea Curata Fecioară Maria, și ei trebuie să facă acești pași distincți și să se pocăiască, să se boteze și să creadă în Evanghelia lui Mesia (nu în Legea lui Moise din Vechiul Testament)! Înțelegem astfel că dacă nici măcar pentru evrei nu este alt mijloc de a intra în Împărăția lui Dumnezeu decât prin procesul pocăinței, nu mai este nici cea mai mică speranță pentru oricare alt neam din rasa umană de a ajunge în raiul lui Dumnezeu pe vreo altă cale. Iar dacă vrem să ne referim specific la nația noastră română care se socotește ortodoxă, atunci amintim din nou pe preotul Stăniloae care nu îndrăznește nici măcar să se gândească că ar putea ajunge în rai fără a trece pe poarta pocăinței!

② Ce spune adevărata Sfântă Tradiție despre pocăință

Am ajuns acum la punctul unde urmează să luăm seama la felul în care privesc pocăința Sfinții Părinți ai Bisericii și alți scriitori creștini sau teologi ortodocși. Am arătat deja mai sus părerea preotului profesor dr. Stăniloae cu privire la pocăință, urmează acum și alte mărturii.

Voi începe cu un citat care face parte din Canonul Apostolic al primelor secole, dând citire unui fragment din capitolul Pocăința, validat de către teologii ortodocși moderni:

„Acestea vi le scriem, iubiților nu sfătuindu-vă pe voi, ci amintindu-ni-le și nouă; că și noi suntem în același loc de luptă și aceeași luptă ne stă în față. De aceea să părăsim grijile deșarte și zadarnice și să venim la canonul cel slăvit și sfânt al predaniei noastre; să vedem ce este bun, ce este plăcut și ce este primit înaintea Celui ce ne-a făcut pe noi.

Să privim cu ochii deschiși la sângele lui Hristos și să cunoaștem cât este de scump lui Dumnezeu și Tatălui Lui, că, vărsându-se pentru mântuirea noastră a adus har de pocăință (metanoias charin) întregii lumi. Să străbatem cu mintea toate generațiile și să vedem că, din generație în generație, Stăpânul a dat loc de pocăință celor ce vor să se întoarcă la El. Noe a predicat pocăința, iar cei care l-au ascultat s-au mântuit. Iona a predicat ninivitenilor pierirea cetății lor, iar cei care s-au căit de păcatele lor au făcut îndurător pe Dumnezeu cu rugăciunile lor și au dobândit mântuirea, deși erau străini de Dumnezeu.

Slujitorii/liturgii harului lui Dumnezeu, prin Duhul Sfânt, au vorbit despre pocăință. Însuși Stăpânul tuturor a grăit cu jurământ despre pocăință: 'Eu grăiesc, zice Domnul, nu voiesc moartea păcătosului, ci pocăința lui'. Apoi adăugând și voința Lui cea bună spune 'Pocăiți-vă, casa lui Israel, de nelegiuirile voastre...' Voind dar ca toți cei care-L iubesc pe El să aibă parte de pocăință, i-a întărit prin voința Lui cea atotputernică.⁷⁴

Vreau să atrag atenția asupra faptului că acest subcapitol începe prin asigurarea că nevoia de pocăință este deopotrivă a lor, adică a Sfinților Părinți, ca și a tuturor celorlalți credincioși de rând, care au trăit de-a lungul veacurilor și cărora le este adresat canonul despre pocăință. Și atunci, dacă Sfinții Părinți ai Bisericii, dintre care unii au fost chiar contemporani cu dumnezeieștii și sfinții Apostoli ai Mântuitorului, dacă ei mărturisesc pocăința ca mijloc unic de întoarcere la Dumnezeu pentru ei înșiși, cine altcineva din întreaga specie umană și-ar putea permite a gândi la o altă cale de ajungere la mântuire? Și, atenție!, să nu uităm că pocăința despre care vorbesc Sfinții Părinți aici este aceeași pe care o amintește și părintele Stăniloae: o pocăință pe care trebuie să o facă fiecare om în deplină cunoștință de cauză, să o facă el însuși, nu altul pentru el și să fie făcută în timpul vieții sale.

Înainte de a continua cu celelalte mărturii pe care urmează să le aduc trebuie să mai zăbovim puțin pentru a-mi justifica afirmația de mai sus cu privire la nevoia efectuării pocăinței la modul personal și în deplină libertate de alegere. Pentru aceasta vom cita doi teologi ortodocși care vorbesc despre libertatea de alegere ca factor de neînlocuit în luarea

de decizii privind raportul omului cu Dumnezeu. Primul citat este dintr-o lucrare a preotului profesor George Remete: "libertatea persoanelor nu va dispărea, nu va fi încălcată niciodată, pentru că numai libertatea înseamnă identitate și personalitate, adică valoare... Dumnezeu nu limitează în nici un fel libertatea omului pentru că, dacă ar fi limitată câtuși de puțin, n-ar mai fi reală. De aceea Dumnezeu nu vrea s-o limiteze deloc; ea este prețuirea și iubirea cea mai mare pe care o poate oferi Dumnezeu creaturilor." Al doilea citat îi aparține lui Christos Yannaras: „În limitele acestei lumi omul personal întâlnește pe Dumnezeul personal. Îl întâlnește nu față către față, ci ascuns, așa cum întâlnește pe poet în cuvântul poeziei sale și pe pictor în cuvântul culorilor sale... Dumnezeu ni-L descoperă pe Dumnezeu, Se descoperă pe Sine prin luminarea unei cunoștințe care nu este sens-noțiune, ci nume-persoană, este Iisus Hristos, slava și arătarea lui Dumnezeu... Participarea creatului la viața neCreatului nu poate fi rezultatul unei necesități, ci un fapt de libertate.”⁷⁵

Pentru că astfel stau lucrurile, ne punem întrebarea logică: ce valoare poate avea creștinarea din oficiu a unui copil care nu știe și nici nu poate să-și facă cunoscută propria lui alegere cu privire la actul creștinării? Va primi oare Dumnezeu pe un om care a fost adus cu de-a sila în cer, împotriva alegerii sale deliberate (dacă, bineînțeles, așa ceva ar fi totuși posibil)?! Pocăința, așadar, atât din perspectiva Scripturii cât și din perspectiva teologilor amintiți, este un act care trebuie făcut în deplinătatea tuturor facultăților mintale și sufletești de alegere absolut deliberată a insului în cauză. Iar pentru că pocăința duce la mântuire, amintim pe Christos Yannaras care ne face cunoscut că "pentru Biserică, mântuire înseamnă eliberarea vieții de stricăciune și de moarte, transformarea actului de supraviețuire în plinătate existențială, participare a creatului la modul de existență al neCreatului" (vezi nota 76).

Acum vom continua cu aducerea altor mărturii ale Părinților Bisericii privitoare la pocăință:

Sf. Ioan Gură de Aur: „Pocăința este... încrederea în Dumnezeu... ea ne deschide cerul.”⁷⁶

Tertulian: „Căci este foarte inconsistent să aștepti iertarea păcatelor în timp ce tu eviți să te pocăiești... Aceasta este ca și când întinzi mâna să primești cumpărătura fără să fi plătit prețul. Pocăința este prețul pe care îl cere Domnul ca să-ți poată da iertarea. Compensarea prin pocăință e ceea ce El îți propune ca să fii scăpat de pedeapsă.”⁷⁷

Sfântul Iustin Martirul și Filozoful, amintind textul de la Isaia 1:16: „De altfel Isaia nu v-a trimis la baie ca să vă spălați acolo de crimă și de celelalte păcate, căci nici toată apa mării n-ar fi în stare să vă curățească; ci, după cum este natural, baia cea mântuitoare despre care a vorbit atunci, este baia celor care se pocăiesc și care se curăță nu prin sângele țapilor sau al oilor ori prin cenușa unei junci, sau prin ofrande de făină, ci în credința prin sângele lui Hristos și prin moartea Lui.”⁷⁸

Sfântul Clement Romanul care, după documente, este unul dintre primii urmași ai Sfântului Apostol Petru: „Să ne fixăm privirile noastre asupra sângelui lui Hristos, și să ne dăm seama ce prețios este el înaintea Tatălui Său, căci a fost vărsat pentru mântuirea noastră, și aduce harul pocăinței întregii lumi... Slujitorii harului lui Dumnezeu, prin Duhul Sfânt, vorbesc despre pocăință. Într-adevăr, Stăpânul Universului, El Însuși cu jurământ a vorbit despre pocăință când a zis: 'Pe viața Mea, zice Domnul Dumnezeu, că nu doresc moartea păcătosului, ci pocăința lui. Pocăiește-te, o casă a lui Israel de nelegiuirea ta'. Iar la pagina 43 scrie mai departe: 'Să ne pocăim cât timp suntem pe pământ... să ne pocăim cu toată inima noastră de orice am făcut aici în trup, ca să putem fi mântuiți de Domnul câtă vreme avem încă oportunitatea să ne pocăim... Căci după ce-am plecat din lumea aceasta nu vom mai fi în stare să ne pocăim (Evrei 9:27). Câtă vreme avem ocazia să fim vindecați să ne încredințăm lui Dumnezeu, Medicul, și să-l plătim taxa. Ce taxă? Pocăința dintr-o inimă curată’⁷⁹ (reliefarea cuvintelor aparține autorului).

Ne apropiem de încheierea lămuririlor asupra subiectului pocăinței, pocăință fără de care nimeni nu poate ajunge în cerul lui Dumnezeu. Am văzut că adevărații ortodocși, Sfinții Părinți ai Bisericii și toți ceilalți scriitori bisericești din toate timpurile și până la cei de azi, toți cred și propovăduiesc pocăința așa cum a rânduit-o Dumnezeu. Domnul Dumnezeu să binecuvânteze prezentarea acestor gânduri, să lumineze mintea tuturor acelor care nu s-au pocăit și să-i ajute să înțeleagă că un adevărat ortodox este numai acela care se pocăiește! Sfinții Părinți din primele secole ale creștinismului au trecut pe poarta pocăinței împreună cu toți adevărații ortodocși de-a lungul veacurilor. Chiar și incomparabilul exeget al tradiției ortodoxe contemporan nouă, preotul profesor Dumitru Stăniloae, a cărui ultimă rugăciune dinaintea trecerii la cele veșnice a fost să-i dea Dumnezeu mai multă pocăință, dovedește fără echivoc că pocăința este singura șansă pentru un păcătos care vrea să ajungă în rai.

Descoperă, Doamne Dumnezeule, nevoia pocăinței în fiecare cititor al acestor rânduri, și ajută-l să se pocăiască pentru a putea împărăți împreună cu Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, de-acum și pururea și-n veci de veci. Amin!

III. Crucea

Iată un alt articol al credinței noastre ortodoxe care este greșit înțeles și propovăduit în cadrul tradiției populare.⁸² Cu voia și ajutoru lui Dumnezeu și sub călăuzirea Duhului Său Cel Sfânt ne vom ocupa în cadrul acestui capitol de lămurirea acestui subiect. Și, ținându-ne neabătută de la temeiul credinței noastre ortodoxe, care este descoperirea lui Hristos, vom aduce aceste lămuriri în lumina Sfintei Scripturi, după care vom asculta câteva mărturii ale Sfinților Părinți ai Bisericii, cât și a altor scriitori bisericești de-a lungul veacurilor și până în prezent. Vom vorbi și despre semnul crucii făcut cu mâna, dar acum ne începem expunerea printr-o referire la semnificațiile cuvântului cruce, așa cum ne sunt ele redată în greaca veche. Iar pentru aceasta vom face apel la limba originală în care a fost scris Noul Testament și ne vom folosi de dicționarul Strong's Concordance. Pentru cuvântul cruce sunt trei categorii de sensuri, grupate în trei aliniate în dicționarul amintit.⁸³ Ne vom ocupa numai de primele două.

Potrivit comentariilor de la nota bibliografică menționată, cuvântul cruce este redat în greacă prin termenul stavros (stauros). Cel mai expresiv dintre înțelesurile acestui termen poartă conotația de dat la moarte în sensul de lepădare de sine, prin implicarea ispășirii lui Hristos. Cel notat cu 2476 îmbogățește explicațiile prin aceste sensuri: a susține o autoritate, a menține în echilibru, a putea continua în condiții de deplină securitate, a avea o minte neclintită. Desigur, noi nu ne vom opri asupra tuturor explicațiilor, ci vom face numai o scurtă observație. Punând laolaltă sensurile cuvântului cruce pe care le-a avut în vedere Duhul Sfânt (așa cum ne sunt prezentate în limba în care a fost scris Noul Testament) ajungem la înțelegerea următoare: crucea, pentru acela care vrea să o poarte, înseamnă lepădare de sine, prin implicarea ispășirii lui Hristos. Este vorba, deci, despre a te da la moarte pe calea lepădării de sine. Mă lepăd, astfel, de mine însumi prin renunțarea desăvârșită cu privire

la orice înțelegeri din partea mea în privința lucrurilor lui Dumnezeu (asta este crucea – moartea!) și mă supun oricărei căi și porunci a Domnului (asta este înviere împreună cu Hristos!). Iar acest proces este posibil prin implicarea ispășirii lui Hristos, adică admiterea ispășirii lui Hristos ca singura CALE de a redobândi cerul pierdut (în Eden) – prin pocăință, botez și credința în Evanghelia Lui.

Acesta este adevăratul sens al cuvântului cruce pe care l-a avut în vedere Duhul Cel Sfânt al lui Dumnezeu ori de câte ori vorbește despre ea în Scriptură. Dacă am făcut acest comentariu am avut în vedere lămurirea cititorilor încă de la început că, crucea, în Scriptură, are un înțeles cu mult mai largit decât simpla cruce de lemn la care gândim noi de obicei. Iar acelora care ar socoti nepotrivit să ne adresăm crucii cu simplul cuvânt lemn am să le amintesc că în Noul Testament cuvântul cruce este redat în cinci locuri cu cuvântul simplu lemn, și anume: la Faptele Apostolilor 5:30, la 10:39, la 13:29, Galateni 3:13 și la 1 Petru 2:24. Prin urmare, dat fiind faptul că termenul cruce din Noul Testament are semnificații cu mult mai întinse și mai variate decât aceea care ne-a fost nouă comună, trebuie să fim gata să ascultăm lucruri cu totul noi față de cele cunoscute nouă. Fiind creștini ortodocși, trebuie să ne ținem strâns de descoperirea lui Hristos vestită de dumnezeieștii și sfinții Săi Apostoli, așa cum o găsim scrisă pe paginile Sfintei Scripturi, motiv pentru care nu ne abatem de la textul scris. Mai mult, pentru o înțelegere mai profundă, ne raportăm și la limba originală în care a fost scris.

Acum însă, deși ordinea pe care mi-am propus să o urmez în prezentarea explicațiilor ce le aducem este mai întâi proba Scripturii și apoi spusele Sfinților Părinți, trebuie ca, uneori, așa cum a fost și cazul subiectului precedent, să mă abat de la această regulă și să aduc câteva argumente ale Sfinților Părinți înainte de cele ale Scripturii. Fac această digresiune având în vedere că explicațiile pe care le-am adus deja cu privire la sensurile atât de neașteptate ale cuvântului cruce vor stâmi foarte multă mirare în mintea tuturor acelora care nu știau despre cruce mai mult decât că trebuie să-și facă semnul ei cu mâna și să o poarte la gât. Având în vedere perspectiva din care dezvolt eu subiectul crucea,

trebuie să fac cunoscut că nu m-am depărtat cu nimic de perspectiva Sfinților Părinți.

Să luăm aminte la felul în care se raportează Sf. Ioan Gură de Aur la cruce și ne vom convinge că nu mă abat de la însemnătatea care se dă învățaturii crucii în sânul adevăratei ortodoxii care începe cu Părinții Bisericii. „Crucea, spune Sf. Ioan Gură de Aur, este distrugerea dușmăniei, siguranța păcii, virtutea miilor de lucruri dăruite nouă”. Și tot el a spus mai departe: „Nimic nu este atât de nepotrivit și străin de creștin ca a trăi în repaus și în odihnă... Stăpânul tău S-a răstignit și tu cauți repaus? Stăpânul tău a fost pizmuit și tu de desfătezi? Răstignește-te pe tine, chiar dacă nu te răstignește nimeni... Dacă iubești pe Stăpânul tău, mori de moartea Lui...”⁸⁴

Ceea ce trebuie să înțelegem noi foarte temeinic are în vedere faptul că crucea este cu mult mai mult decât obiectul de lemn pe care a murit Mântuitorul nostru! Sf. Ioan Gură de aur, unul din stâlpii Bisericii Ortodoxe, vorbește pe larg despre semnificația crucii. Vom vedea imediat că așa-numitul cult al crucii a apărut mai târziu, introdus de tradiția oamenilor. Atunci când Mântuitorul ne-a poruncit să ne luăm fiecare crucea noastră, a avut în vedere tocmai aceste simbolistici ale termenului grecesc stavros (stauros), cu toate semnificațiile lui. Prin a ne lua crucea, Mântuitorul ne îndemna să facem exact ceea ce ne spune și Sf. Ioan Gură de Aur: să ne răstignim pe noi înșine, să murim de moartea Lui. Așadar, trebuie să facem ceva în legătură cu firea noastră veche, mai mult decât a purta o cruce la gât.

După ce am vorbit despre opinia literaturii patristice privitoare la cruce (desigur, ne referim numai la opiniile potrivite descoperirii lui Hristos) să analizăm învățătura Bibliei despre cruce. Dacă m-am grăbit să prezint mai întâi opinia tradiției noastre ortodoxe și numai după aceea și pe a Bibliei, am procedat astfel pentru a demonstra că nu aduc la urechile ortodocșilor nici un fel de învățătură nouă cu privire la cultul crucii, și nici atât contrară Scripturii! Nu m-am depărtat cu nimic de învățăturile Sfintei Tradiții ortodoxe (vorbind, desigur, despre adevărata tradiție care este conformă cu descoperirea lui Hristos, așa cum am explicat detaliat când am vorbit despre Biblia și Tradiția). Vom aduce acum câteva citate ale

Scripturii ca să putem înțelege ce anume are ea de spus cu privire la rolul crucii în economia mântuirii.

Col. 1:20: „Și printr-Însul toate cu Sine să le împace, fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri, făcând pace prin El, prin sângele crucii.”

Col. 2:14-15: „Ștergând zapisul ce era asupra noastră, care ne era potrivnic cu rânduielile lui, și l-a luat din mijloc, pironindu-l pe cruce. Dezbrăcând (de putere) începătoriile și stăpânirile, le-a dat de ocară în văzul tuturor, biruind asupra lor prin cruce.”

Efesenii 2:16: „Și să-i împace cu Dumnezeu pe amândoi, uniți într-un trup, prin cruce, omorând prin ea vrăjmășia.”

1 Cor. 1:18: „Căci Cuvântul Crucii, pentru cei ce pier, este nebulie; iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu.”

Filipeni 3:18: „Căci mulți, despre care v-am vorbit adeseori, iar acum vă spun și plângând, se poartă ca dușmani ai crucii lui Hristos.”

Tot în cadrul dovezilor Scripturii amintim un fapt foarte concludent. Duhul Sfânt al lui Dumnezeu a folosit în Noul Testament de cinci ori cuvântul simplu lemn referindu-se la crucea Mântuitorului, așa cum arătat deja mai sus (vezi originalul grecesc la Faptele Apostolilor 5:30; Faptele Apostolilor 10:39; Faptele Apostolilor 13:29; Galateni 3:13; 1 Petru 2:24). De ce a folosit Petru expresia „L-au omorât spânzurându-L pe lemn” (Faptele Apostolilor 10:39), și nu „spânzurându-L pe sfânta cruce”? De ce a vorbit la fel și Pavel, spunând despre Mântuitorul că L-au pogorât de pe lemn (Faptele Apostolilor 13:29), și nu de pe sfânta cruce?

Adevărații creștini ortodocși, a căror credință este primită prin descoperirea lui Hristos făcută cunoscută dumnezeieștilor și Sfinților

Săi Apostoli, rămân la ceea ce au primit înaintașii lor, pionierii credinței apostolice, Sfinții Părinți ai Bisericii, adică la ceea ce spune Scriptura.

1. Opinia Sfinților Părinți ai Bisericii și a altor scriitori bisericești cu privire la subiectul Crucea

Am ajuns acum la punctul următor al temei noastre urmând să prezentăm opinia Sfinților Părinți ai Bisericii și a altor scriitori bisericești cu privire la subiectul Crucea. O să vorbim în același context și despre semnul crucii făcut cu mâna.

- i) Tertulian ne spune că „Dacă s-ar cere o motivare biblică, pentru facerea semnului crucii, ea nu s-ar putea găsi. Începutul îl are în tradiție...”⁸⁵
- ii) Una din revistele Ortodoxia ne face cunoscut că „Crucea (semnul crucii) ca reprezentare a ceea ce s-a petrecut pe Golgota, pătruns în viața liturgică a Bisericii în sec. al IV-lea”⁸⁶.
- iii) Farar ne spune: „Ca semn distinct Crucea nu se întâlnește în catacombe decât în forme mascate de monograme ale lui Hristos. Cea mai timpurie cruce latină este aceea de pe mormântul împărătesei Galla Placidia din anul 451. O închipuire evidentă a răstignirii n-a existat înainte de sec. IV.”⁸⁷
- iv) În revista Ortodoxia citim că „prima evidență despre reprezentarea trupului lui Iisus pe cruce, provine din secolul al 5-lea. Până în secolul al 6-lea, simpla cruce a apărut rar în public”⁸⁸.
- v) În Dialogul cu iudeul Trifon ni se face cunoscut că Sf. Iusti Martirul este primul scriitor creștin care vorbește de semnul crucii, aducându-l ca o dovadă din Sfânta Scriptură că Domnul Iisus trebuia să moară pe cruce și că crucea este instrumentul pe care trebuia să pătimească. Dar nu face nici o aluzie că acest semn i s-ar cuveni închinare sau că creștinii trebuie să-l facă.⁸⁹
- vi) Vom apela acum din nou la lucrarea Din apă și din duh a preotului Schmemmann despre care am vorbit în partea introductivă a cărții. De data aceasta aduc un citat scurt care, de fapt, aparține traducătorului acestei cărți, preot profesor Ion Buga: „În ultim

analiză, sensul suprem al Întropării lui Hristos este cel liturgic; El a venit pentru a răspunde la întrebarea esențială unde să ne închinăm (Ioan 4,20), iar răspunsul vizează tocmai formalismul ucigător și mutația închinării "în duh și în adevăr."⁹⁰

Citatul acesta ne duce din nou la descoperirea lui Hristos, adică Sfânta Scriptură care este izvorul credinței ortodoxe, din care vom învăța elul de închinare pe care-l cere Acela căruia îi aducem închinarea. Căci oricât de dreaptă, de frumoasă și de încântătoare ar putea părea forma de închinare adusă prin semnul crucii făcut cu mâna, dacă nu este primită de Acela căruia i-o aducem ce folos avem noi din ea și ce folos are Acela căruia ne închinăm?

Ce zice, deci, textul Scripturii către care ne îndreaptă preotul profesor Ion Buga? Pentru aceasta îi vom urma îndemnul și vom deschide Cartea Sfântă la Ioan 4:19-24, unde citim: „Femeie... vine ceasul și acum este, când adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr, că și Tatăl astfel de închinători își dorește. Duh este Dumnezeu și cei ce Îl se închină (Lui) trebuie să Îi se închine în duh și în adevăr.”

Am înmănușat mai sus pentru cititorii acestei cărți un „bucet” de informații cu privire la învățătura despre Cruce și semnul crucii făcut cu mâna, culese atât din izvorul credinței ortodoxe care este Sfânta Scriptură, cât și din scrierile Părinților Bisericii. Iar la urmă am legat strâns acest „bucet” cu vestea adusă de Mântuitorul din partea lui Dumnezeu: El ne-a spus exact ce fel de închinare și ce fel de închinători Își dorește Dumnezeu! Mântuitorul ne explică mai întâi că Dumnezeu este duh și că, deci, duh fiind El nu poate primi decât închinarea în duh. Că oamenii au introdus începând cu secolul IV d.H. și un alt fel de închinare, este responsabilitatea acelor care s-au abătut de la dreptarul Scripturii și de la învățătura primilor Părinți ai Bisericii! Cine vrea să afle cum s-a strecurat și felul acesta străin de închinare în sânul ortodoxiei nu are decât să citească un comentariu foarte calificat al profesorului de teologie (mai târziu episcop) Nicolae Colan.⁹¹ Felul acesta de închinare prin facerea semnului crucii cu mâna nu face parte din învățătura Mântuitorului, nici a Sfinților Părinți ai Bisericii și, după cum bine am văzut, chiar și teologii

moderni amintesc felul de închinare adus de Mântuitorul, nu pe cel inventat de oameni.

Ne-am apropiat acum de încheierea celui de al treilea capitol al cărții noastre. Să nu uităm niciodată că în ziua judecății nu vom fi judecați după spuselor nici unei făpturi din creația lui Dumnezeu. Mântuitorul ne spune la Ioan 12:48-49 că vom fi judecați după Cuvântul Lui, al lui Hristos. Vrei dar să nu te temi de ziua judecății? Ia aminte atunci la învățăturile pe care ni le aduce Hristos pe paginile Sfintei Scripturi! Urmează porunca Mântuitorului din Marcu 1:15 de a te pocăi și a crede în Evanghelie, apoi pe aceea din Marcu 16:16 de a te boteza! Vei fi, astfel, născut din nou și înnoit cu Duhul Sfânt, așa cum se arată în Tit 3:5, după care vei deveni copil al lui Dumnezeu (Ioan 1:11-13). După aceea, poartă-ți crucea în fiecare zi, așa cum ni se poruncește la Luca 9:23, și adu-l lui Dumnezeu închinarea cerută de El în Ioan 4:19-24, adică în duh și în adevăr! Urmân acești pași arătați de Mântuitorul în Cuvântul Lui, nu vei mai avea a te teme de El în ziua înfricoșătoarei judecăți. Dumnezeu nu poate să mintă așa cum ne spune El Însuși la Tit 1:2, și te va primi în Împărăția Lui!

Binecuvântează, Doamne Dumnezeule, citirea acestor îndemnuri aduse din Cuvântul Tău, dă harul și lumina pocăinței fiecăruia dintr-o cititor care nu l-au primit încă, și dă-ne și nouă harul de a trăi pocăinți prin purtarea crucii în fiecare clipă tot mai mult, spre slava Ta și fericirea noastră veșnică. Amin!

IV. Botezul

În cel de al patrulea capitol al lucrării de față ne vom ocupa cu subiectul Botez. Potrivit schemei pe care ne-am propus-o în planul de desfășurare a cărții vom trata acest subiect din perspectiva Scripturii, după care vom prezenta opinia Părinților Bisericii și a altor scriitori bisericești cu privire la Botez. Subiectul acesta a necesitat un volum de informații mai mare decât cele dinainte. Astfel se face că gândurile cuprinse în acest material au fost împărțite pe mai multe subcapitole după cum urmează:

① **Noțiuni generale**

- a) Despre apă și botez;
- b) Însemnătatea botezului în lumina Scripturii;
- c) Câte feluri de botezuri există?

② **Botezul pe paginile Sfintei Scripturi**

- a) Etapele săvârșirii botezului, așa cum sunt prezentate de Sfânta Scriptură;
- b) Condițiile care se impun unui candidat în vederea primirii botezului;
- c) Cufundarea trupului în apa botezului se înfăptuiește NUMAI în temeiul și ca urmare a scufundării sufletului în moartea lui Hristos, prin pocăință;
- d) Botezul copiilor mici.

③ **Botezul în învățătura Părinților Bisericii**

- a) Ce este Botezul?
- b) Părinți Bisericii apără cu probe copleșitoare temeiurile de bază ale botezului - credința și desăvârșita conștientizare a actului în sine din partea candidatului;

- c) Condițiile, temeierile și maniera practicării botezului înțelegerea Sfinților Părinți ai Bisericii.

① Noțiuni generale

a) *Despre apă și botez*

Doctrina botezului este una dintre cele mai controversate teme creștinism deoarece poate fi speculată foarte reușit de către Satana vederea înșelării oamenilor lesne crezători. Oricine va deschide orica din traduceri ale Bibliei ortodoxe la cartea 1 Petru 3:21 va vedea că n una nu vorbește despre botez ca având ceva de-a face cu mântuire Cufundarea trupului în apă nu este nimic altceva decât o manifesta exterioară a mântuirii care a avut loc înlăuntru (dacă bineînțeles, avut loc o astfel de lucrare autentică înlăuntru). Spre exemplu, Biblia Cantacuzino de la 1688 vorbește despre botez ca despre o pildă; Bib lui Galaction ca închipuire (a mântuirii); Biblia Anania prezintă botezul o prefigurare ș.a.m.d. Și tot atât de categoric este arătat în versetul ci că botezul nu este nici curățirea trupului de întinăciunile lui.

Biblia arată că botezul nu exercită nici un fel de influență asupra celui botezat, nici asupra duhului, nici asupra sufletului și nici asupra trupului omenesc, dacă nu este precedat de pocăința sufletului Botezul nu transmite nici un gen de însușiri celui care-l primește. În afa de udarea cu apă a trupului, botezul nu exercită nici un fel de acțiune asupra persoanei care se botează. Botezul își extrage valoarea nurr din acțiunea interioară care a avut loc la nivelul duhului omului născ din nou – dacă o astfel de lucrare a avut loc cu adevărat. Botezul nu a nimic magic în el. Dacă Dumnezeu încuviințează un botez, aceasta : datorește nu apei în care a fost cufundat cel ce se botează, nu în slujbe și ceremoniile pompoase care au loc cu prilejul botezului și nici atât ceea ce crede persoana în cauză despre apa în care a fost cufundat Cufundarea trupului în apă își extrage valoarea din cufundarea sufletu în Hristos. Un om care nu a pus capăt părerilor lui personale sau a altor oameni despre Dumnezeu, adică nu a murit prin despărțirea i înțelegerea sa față de tot ce vine din partea făpturii omenești cu privi la mântuire, poate să se cufunde în apă având parte de cele mai ale:

slujbe bisericești de fiecare dată - înaintea lui Dumnezeu actul cufundării este lipsit de valoare! Dar cufundarea în apă numai o singură dată a unui om care își cufundă mai întâi mintea, sufletul și duhul în Hristos prin pocăință este primită de Dumnezeu ca botez! Numai această cufundare a lăuntrului omului în moartea lui Hristos va da valoarea și calificativul de botez a cufundării trupului unui om în apa botezului. Prin această cufundare a lăuntrului în moartea lui Hristos trebuie să se înțeleagă capitularea omului în fața tuturor cerințelor lui Dumnezeu privind viața, moartea și veșnicia – iar asta înseamnă moarte de cruce, după cum am văzut deja în capitolul precedent. După cum Hristos S-a deșertat de Sine Însuși până la punctul de neputință absolută și desăvârșită, S-a smerit și S-a făcut ascultător chiar până la moarte de cruce (Filipeni 2:8), tot așa omul care se botează consimte să se plece în fața oricărui cuvânt al lui Dumnezeu adus prin descoperirea lui Hristos.

b) Însemnătatea botezului in lumina Scripturii

Am vorbit mai sus despre relația dintre apă și cel botezat, deci despre partea exterioară. Acum să vorbim despre realitatea interioară, despre însemnătatea spirituală pe care a acordat-o botezului Acela care a instituit acest act.

Prima dată trebuie să stabilim însemnătatea pe care o are botezul în opera mântuirii. Pentru aceasta ne raportăm puțin la Ioan Botezătorul și slujba lui. Se știe foarte bine că Ioan Botezătorul nu era calea mântuirii ci pregătitorul ei. Botezul lui Ioan, de asemenea, nu era botezul instituit de Mântuitorul Iisus Hristos (adică cufundarea în moartea Domnului și învierea la o viață nouă), dar era prefigurarea lui. Dacă icoana adevăratului botez venea din cer (vezi Matei 21:25) și nu putea fi ocolită de cei care doreau iertarea păcatelor (vezi Matei 3:6, Marcu 1:4 și Luca 3:3), cu cât mai mult botezul Domnului Iisus, care El Însuși vine din cer, nu poate fi ocolit de cei care doresc mântuirea. Dacă la botezul lui Ioan nu erau primiți oameni care nu-și mărturiseau păcatele (Matei 3:7 și Luca 3:7-8), deci nu erau primiți nici pruncii, cu cât mai mult la botezul instituit de Însuși Mântuitorul Hristos se cere credință și primirea conștientă a tot ce ne învață El.

Iată aici încă un element cu privire la importanța botezului instituit de Mântuitorul Hristos. La Faptele Apostolilor 19:3 întâlnim niște ucenici ai lui Ioan Botezătorul. Ei nu primiseră botezul nou testamental și de aceea nici nu aveau credința mântuitoare. Adevărata credință în Domnul Iisus nu este despărțită de botez. Cine crede în El, se botează. Numai după ce ucenicii lui Ioan Botezătorul au primit pecetea adevărului confirmată în primirea Duhului Sfânt prin punerea mâinilor asupra lor de către cel mai mare Apostol al vremii harului, Pavel, și au fost botezați ca urmare a acestui fapt, numai după aceea au dovedit că aveau dreapta credință. Cine are dreapta credință se și botează.

Privit din perspectiva lui Dumnezeu, botezul nu are de-a face cu păcatele. Este adevărat că prin cufundarea în apă cu prilejul botezului noi mărturisim moartea față de toate păcatele și întreg trecutul nostru păcătos. Dar botezul, în sine, este doar mărturia unui act înfăptuit la nivel de duh. Persoana care se botează depune o mărturie publică prin apa botezului afirmând o anumită poziție interioară pe care a adoptat-o în raporturile lui cu Dumnezeu. Persoana a săvârșit un act mai înainte de a-l mărturisi. Actul interior săvârșit de cel botezat a avut loc în duhul lui, și asta a avut loc mai înainte de a se prezenta ca un candidat la botezul propriu-zis. Botezul este constituit din două acte la care cel ce botează supune pe cel care se botează. Este vorba despre cufundarea celui botezat în apă, apoi scoaterea lui afară din apă. Cufundarea trupului în apă reprezintă îngroparea în moartea lui Hristos; scoaterea la suprafața apei simbolizează învierea la o viață nouă împreună cu Hristos – dar asta numai în cazul în care cel botezat s-a cufundat în moartea lui Hristos la nivel de duh lui prin pocăință și a înviat la o viață nouă împreună cu El prin învierea Lui.

Cred că pentru ușurarea înțelegerii simbolisticii botezului ne-ar putea servi foarte bine de următoarea ilustrație: un tânăr și o tânără care se gândesc serios la căsătorie. La un moment dat vine și clipa în care ei discută deschis condițiile acestui act. Sunt numai ei, nu e nimeni în preajma lor. Ei își vorbesc în taină unul altuia, își pun întrebări, dau răspunsuri, iau în calcul toate aspectele privitoare la încheierea une

căsătorii și, în final, se hotărăsc. Desigur, hotărârea aceasta este luată strict între ei doi, fără nici un fel de martor ocular, nimeni care să-i audă ce au vorbit și ce au aranjat. Dar odată ce au stabilit toate condițiile căsătoriei și au ajuns la o hotărârea de a se uni prin căsătorie, pleacă acum la familiile lor și la prieteni ca să le facă cunoscută bucuria de a se uni prin căsătorie. După aceea urmează cununia civilă și cea religioasă. Înțelegerea dintre ei a fost confidențială. A fost numai între ei doi. Nimeni nu știe ce au vorbit ei atunci când au discutat aspectele unirii prin căsătorie. Dar după ce au ajuns să ia hotărârea de a se căsători, această hotărâre a fost făcută cunoscută în mod public prin actul oficial al căsătoriei soldat cu punerea verighetelor în degete.

Cam în felul acesta stau lucrurile și cu botezul. Actul de pocăință este făcut de om între el și Dumnezeu. Omul, în adâncul sufletului său se hotărăște să se pocăiască. Apoi, după ce actul pocăinței s-a încheiat între el și Dumnezeu, omul se bucură, la fel ca cei doi tineri, să facă cunoscut acest legământ încheiat cu Dumnezeu și va face asta exact prin actul botezului. Actul botezului propriu-zis este un simbol asemănător cu verighetele din degetele celor doi tineri care s-au cununat.

Acum urmează să discutăm despre lucrarea interioară care are loc la nivel de duh în inima celui ce se botează, adică moartea împreună cu Hristos și învierea împreună cu El. Am amintit despre aceasta și în cadrul capitolului Pocăința. Cea mai grăitoare ilustrație din care putem înțelege profunzimea învățaturii despre botez este botezul Mântuitorului. Episodul acesta din viața pământească a Mântuitorului ne va lămuri pe deplin înțelesul pe care l-a dat Dumnezeu botezului.

Am arătat mai sus că (1) botezul în apă capătă sens și este primit de Dumnezeu ca atare, numai în temeiul unei lucrări lăuntrice care a avut loc în profunzimea cea mai tainică a ființei celui care se botează. Am arătat apoi că (2) botezul nu are de-a face cu păcatele, ci cu atitudinea păcătosului, a celui care se botează, față de Dumnezeu. Și am mai arătat de asemenea că (3) atitudinea aceasta în raport cu Dumnezeu reprezintă capitularea totală și absolută în fața lui Dumnezeu a celui care se botează. Iar această capitulare absolută înseamnă moartea față de

sine pentru a învia față de Dumnezeu. Toate aceste realități lăuntrice ale raporturilor Sale cu Tatăl se văd lămurit în viața Mântuitorului. El arată în cele mai simple cuvinte moartea Sa desăvârșită față de Sine în relație cu Tatăl prin cuvintele de la Ioan 5:19: „Adevărat, adevărat zic vouă: Fiul nu poate să facă nimic de la Sine, dacă nu va vedea pe Tatăl făcând; căci cele ce face Acela, acestea le face și Fiul întocmai.” Sau, cum spune mai jos la versetul 30: „Eu nu pot să fac de la Mine nimic; precum aud, judec; dar judecata Mea este dreaptă, pentru că nu caut la voia Mea, ci voia Celui care M-a trimis.” Sau, cum spune la Ioan 8:29: „Cel ce M-a trimis este cu Mine; nu M-a lăsat singur, fiindcă Eu fac pururea cele plăcute Lui.” De asemenea, Romani 15:3: „Căci și Hristos n-a căutat plăcerea Sa...”

Iată, deci, cum se adevăresc în viața Mântuitorului cele ce am arătat mai sus despre botez. Botezul în apă pe care-l recunoaște Dumnezeu în viața unui om este numai botezul aceluia care, în relația lui cu Dumnezeu, nu face nimic de la sine însuși ci, la fel ca și Iisus, face numai lucrurile pe care le vede la Tatăl său, adică la Dumnezeu! Iisus a făcut toată viața Lui numai lucrurile plăcute Tatălui. Iisus n-a căutat niciodată plăcerea Sa. Iisus Se comporta față de Sine însuși ca față de un mort. În viața lui Iisus nu exista nici o umbră de intervenție de orice natură din partea oricărei făpturi din creația lui Dumnezeu. În El stăpânea, în toată plinătatea și desăvârșirea, voia și plăcerea Tatălui, deoarece El Se golise de Sine Însuși și de orice altă intervenție străină. Aceasta înseamnă moarte față de sine, aceasta este pocăința adevărată! Și pentru că Iisus a trăit real moartea Sa desăvârșită față de Sine nefăcând niciodată nimic de la Sine Însuși, de aceea Dumnezeu a confirmat primirea botezului Său deschizând cerul și făcând acea declarație din Luca 3:22 prin care arăta că Acesta este Fiul Său preaiubit întru care a binevoit.

Dumnezeu a făcut această declarație publică despre Fiul Său cu mai multe scopuri. Putem să credem cu toată certitudinea că unul din scopurile pe care le-a avut Dumnezeu în vedere deschizând cerul și făcând acea declarație față de Fiul Său a fost și să ne ofere nouă un tablou real a ceea ce înseamnă cu adevărat botezul înaintea Lui. Învățăm de-aici că, dacă vrem ca botezul nostru să fie luat în considerație înaintea

lui Dumnezeu, trebuie să fie precedat de actul pocăinței interioare, prin care consimțim, la fel ca și Hristos, că din momentul acela noi nu mai trăim după învățăturile și percepțele izvorâte din gândirea noastră, din gândirea altor oameni și nici chiar din gândirea venită din partea celor mai strălucitori îngeri din cer. Botezul primit înaintea lui Dumnezeu este numai acela precedat de moartea față de noi înșine, adică încetarea de a lua sfat de la orice ar veni la noi, din partea noastră, din partea oricărei alte făpturi omenești și chiar din partea îngerilor, pentru a trăi numai și numai după îndemnul, voia și plăcerea lui Dumnezeu.

Botezul nu are de-a face cu păcatele noastre. Este foarte adevărat că prin cufundarea în apă, care este simbolul îngropării trecutului nostru, îngropăm deopotrivă, simbolic, și păcatele împreună cu tot trecutul nostru păcătos. Dar aici nu e vorba despre lucrurile din viața lui, fie păcate, fie o viață de cea mai înaltă moralitate. Botezul privește strict poziția pe care păcătosul o alege în raporturile sale cu Dumnezeu. Botezul se raportează la atitudinea omului față de sine și de lucrurile din el, bune și rele deopotrivă, acceptând să moară față de el însuși și față de lucrurile din el, bune și rele deopotrivă. Prin botez omul se recunoaște de creatură în fața Creatorului mărturisind suveranitatea absolută a lui Dumnezeu.

Cea mai puternică dovadă a temeiului acestei afirmații ne-o oferă botezul Mântuitorului despre care tocmai am vorbit mai sus. Botezul este botez numai atunci când exprimă în afară o realitate dinlăuntru. Gândindu-ne acum la botezul Mântuitorului din perspectiva afirmației potrivit căreia botezul nu are nimic de-a face cu lucrurile din viața celui ce se botează, ci are de-a face cu poziția față de sine și față de Dumnezeu a celui ce se botează, amintim că acceptarea botezului Mântuitorului de către Tatăl stătea în moartea Fiului față de Sine, evidențiată în textele Scripturii de la Ioan 5:19 și 30, cât și în alte texte. Dumnezeu a încuviințat botezul în apă al Fiului Său, Iisus, prin aceea că avea la bază moartea Lui față de Sine dovedită cu prisosință începând chiar cu momentul acceptării voii Tatălui de a fi trimis pe Pământ ca să moară pentru noi și în locul nostru. Iar după aceea, pe tot parcursul vieții Sale, deși El era Dumnezeu din Dumnezeu adevărat n-a încetat niciodată ca, în umanitatea Lui, să trăiască cu desăvârșire mort față de Sine. Orice ar fi făcut Iisus înaintea

lui Dumnezeu nu putea fi decât bine și slăvit, totuși, niciodată n-a făcut nimic de la Sine însuși.

Am încercat până la punctul acesta să demonstrăm că, în esența lui, botezul nu este corelat la starea de păcătos și la povara de păcate, ci la persoana păcătosului. Iar acum o să spunem câteva cuvinte despre declarația paradoxală a Mântuitorului prin cuvintele "Fiul nu poate face nimic de la Sine însuși". Am tot vorbit despre asta mai sus și este momentul potrivit să adâncim această declarație a Mântuitorului.

Orice cuvânt din viața Sa și orice atitudine au fost întotdeauna Adevăr dumnezeiesc. Despre orice ar fi putut fi vorba în legătură cu personalitatea Sa, cum ar fi gândirea Sa, simțirile Sale, plăcerea Sa, voința Sa, reacțiile Sale, sentimentele și resentimentele Sale, în toate cele ce priveau într-un fel sau altul ființa Sa, Iisus era în mod desăvârșit lepădat de Sine. Așa cum un mort nu reacționează față de cei ce stau lângă coșciugul său, nici la strigătele sfâșietoare ale celei mai dragi ființe din lume lăsate în urmă și nici la cele mai cumplite hule ce i s-ar putea aduce de către cineva, tot așa nimeni n-a putut face niciodată pe Iisus să reacționeze la nici o provocare care ar fi venit din Sinea Lui. Toată existența Lui era numai în relație cu Tatăl.

Iisus este Acela la al Cărui simplu cuvânt „Eu sunt” au căzut cu fețele la pământ înaintea Lui o ceată de oameni veniți înarmați cu săbii și ciomege să-L ia prins (Luca 22:52). Cum stăm atunci cu faptul că nu putea să Se apere? Acela care a însănmătoșit oameni bolnavi de tot felul de boli incurabile, oameni ciungi, muți, orbi și ologi din naștere, El care a sculat morți din morminte, El să nu poată face nimic? Da, așa este, dar, atenție!, El nu a spus numai că nu poate, ci că nu poate din Sine Însuși. Și de ce nu putea chiar nimic din Sine însuși? Iisus S-a deșertat pe Sine⁹² și S-a îmbrăcat în toate atributele unei ființe create. Aici nu vorbim că Iisus ar fi fost creat - asta este o mare erezie, ci doar că El S-a deșertat pe Sine ca să Se îmbrace în ființă creată, așa cum arată textul de la Filipeni 2:6-8. Acum, în statutul acesta de ființă creată, așa cum suntem noi (dar fără păcat), Iisus a arătat exact ceea ce suntem în noi înșine - niște ființe totalmente neputincioase, tot atât de neputincioase în a face fie bine, fie rău ca și un mort. Vorbind despre capacitatea noastră în a

face ceva, singura deosebire dintre noi și un mort intervine în alegerea pe care o putem face cui vrem să slujim: lui Dumnezeu sau Satanei?

În noi înșine și din noi înșine nu putem face nimic mai mult decât ar putea face un mort. Minunea alcătuirii omului stă tocmai în înzestrarea lui cu capacitatea de a face o alegere liberă a stăpânului căruia să-i slujească în viață – lui Dumnezeu sau Satanei. Cum nu poate mortul din coșciug intrat deja în procesul de descompunere să mai facă ceva, așa nu poate o ființă omenească să facă ceva, să inițieze ceva care să plece de la ea însăși! Omul nu poate face nimic altceva decât să aleagă pe cineva care să lucreze în el și prin el. Omul este făcut „după chipul și după asemănarea” lui Dumnezeu (Gen. 1:16), dar omul nu este Dumnezeu! Dumnezeu este unul singur, alt dumnezeu în afara Lui nu mai este! Iisus a arătat în mod desăvârșit care este adevăratul statut al ființei umane, cu referire la capacitățile personale ale omului. A arătat foarte simplu, dar de netăgăduit, că, deși omul este făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, el nu este decât o creatură care nu poate face nimic de la sine. Tot ceea ce poate face omul este să asculte de Dumnezeul Creator sau de ispitorul Satana.

Ne întoarcem acum la subiectul nostru, arătând că prin botez candidatul proclamă și recunoaște de bună voie și nesilit de nimeni autoritatea absolută, deplină și necondiționată a Dumnezeului Creator asupra ființei și vieții sale. Prin cufundarea trupului în apă el face cunoscut „începătorilor, stăpânilor, stăpânitorilor acestui veac și duhurilor răutății care sunt în văzduh” (Efeseni 6:12), cât și oamenilor de pe Pământ că, punându-și în valoare potențialul de liberă alegere, se leapadă de arborele său genealogic care este rasa lui Adam cel făcut din pământ, pentru a se naște din nou din Adam Cel născut din Duhul Sfânt. Iar prin ridicarea din apa botezului candidatul mărturisește învierea lui împreună cu Hristos la o viață nouă, o viață care n-a fost niciodată cunoscută în toată istoria creației lui Dumnezeu (2 Cor. 5:17). Prin ridicarea din apa botezului candidatul declară înaintea „începătorilor, stăpânilor, stăpânitorilor acestui veac și duhurilor răutății care sunt în văzduh” (Efeseni 6:12), cât și a oamenilor că, punându-și în valoare libertatea de

alegere în continuare, va alege, pe tot parcursul vieții sale care îi va fi dată de acum înainte, să trăiască în desăvârșită ascultare de Hristos.

c) *Câte feluri de botezuri există?*

Analizând câte feluri de botez există trebuie mai întâi să stabilim pe care dintre ele îl vom explica. Căci dacă vorbim despre botezul unei anumite denominațiuni creștine, atunci ar urma să mergem la fiecare denominațiune creștină și să-i studiem doctrina despre botez. În cazul acesta, răspunsul la întrebare ar fi foarte simplu: există atâtea feluri de botez câte denominațiuni creștine există!

Dar dacă vrem să aflăm câte feluri de botez sunt recunoscute înaintea lui Dumnezeu, lucrurile stau cu totul diferit și, în cazul acesta, noi, creștinii ortodocși a căror credință are ca temelie descoperirea lui Hristos, nu avem altceva de făcut decât să deschidem Biblia la Efeseni 4:5-6 și să aflăm de-acolo că „este un Domn, o credință, un botez, Un Dumnezeu și Tatăl al tuturor...”

Iată, deci, ce spune Biblia: un singur botez! Și nădăjduiesc că după ce am înțeles care e însemnătatea botezului din perspectiva Scripturii, nu ne va fi deloc greu să înțelegem și care este acel singur botez pe care l-a instituit Mântuitorul și care este primit înaintea lui Dumnezeu.

Pe tot parcursul explicării botezului din perspectiva Scripturii, am vorbit despre două elemente principale care definesc botezul. Prin cufundarea în apă candidatul mărturisește că înțelege și acceptă deliberat în lăuntrul său statutul de creatură în raport cu Creatorul, încetând astfel să se mai consulte în oricare domeniu al vieții sale cu tot ceea ce este făptură. Al doilea aspect este strâns legat de primul. Așa cum deja s-a spus, candidatul face această mărturisire pe deplin conștient de libertatea sa alege. Cufundarea în apă a unui om căruia din anumite motive i s-ar fi răpit libertatea de alegere nu poate fi primită de Dumnezeu care l-a făcut liber pe om să se pronunțe în dreptul lui (vom arăta mai jos cât de puternic apără libertatea omului și teologii ortodocși, dintre care amintesc acum pe George Remete, Dumitru Stăniloae și Christos Yannaras). Aducând în scenă botezul Mântuitorului, stabilim că afundarea trupului

exterior în apă este întotdeauna precedată de cufundarea sufletului interior în moartea față de sine.

Iată, astfel, cât de simplu ni se revelează acum necunoscutele de care avem nevoie în rezolvarea ecuației adevăratului botez, despre care Biblia ne vorbește ca fiind singurul botez. Singurul botez care este primit înaintea lui Dumnezeu este acela care poartă semnul originalității și sigiliul lui Dumnezeu, botezul practicat de Iisus Hristos, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat și om din om adevărat, dar fără păcat. Vârsta maturității la care a fost botezat Iisus, trecutul pe care L-a lăsat în urmă ca mărturie interioară a botezului exterior, ascultarea deliberată în totală cunoștință de cauză față de Tatăl prin însăși împlinirea botezului - toate acestea sunt elemente care definesc exact acel un singur botez pe care L-a instituit Dumnezeu. Oamenii pot născoci în fiecare zi oricât de multe rețete de botez, este libertatea lor. Dar când vine vorba despre primirea botezului de către Dumnezeu, aici nu este decât acest singur botez practicat de Omul Iisus Hristos.

Care botez nu poate fi primit de Dumnezeu? Răspunsul a devenit acum foarte simplu de dat: orice botez care neglijează vreunul din cele două elemente de temelie: (1) cufundarea trupului în apă fără ca sufletul să fi fost mai întâi scufundat în moartea lui Hristos prin pocăință și (2) cufundarea în apă a unui candidat fără conștientizarea din partea sa a acestui act în toată deplinătatea înțelegerii și a alegerii sale.

② **Botezul pe paginile Sfintei Scripturi**

După ce am devenit destul de familiarizați cu noțiunile generale asupra botezului ne vom apropia acum de Sfânta Scriptură din care vom căpăta lumina desăvârșită asupra învățaturii despre botez.

Mai înainte de a ne apropia de Scriptură, voi comenta un aspect important care condiționează puternic înțelegerea Scripturii, vorbind despre... cerneala „simpatică”!

Această cerneală este alcătuită dintr-un produs bazat pe o substanță sensibilă la căldură. În condiții normale o pagină scrisă cu cerneală „simpatică” arăta ca și o pagină goală, nu poți vedea nimic din

conținutul așternut pe ea. Dar de îndată ce este apropiată de o sursă de căldură, scrisul de pe ea apare și se poate citi ca orice alt scris.

Adevărurile de pe paginile Bibliei pot fi comparate cumva cu cerneala „simpatică”. Este adevărat, cuvintele Bibliei pot fi citite din oricine a învățat să scrie și să citească. Dar când vine vorba de adevărul conținut în spatele cuvintelor, acesta este, la fel ca și cerneala simpatică accesibil numai în anumite condiții pe care cel ce citește trebuie să le îndeplinească. Și ce condiții cere adevărul din spatele cuvintelor pentru a se revela? Am să amintesc două texte din Scriptură. Primul este Psalmul 35:9 (Anania): „Că la Tine este izvorul vieții, întru lumina Ta vor vedea lumină”. Psalmistul ne face cunoscut aici că lumina Cuvântului lui Dumnezeu de pe paginile Scripturii nu poate fi văzută decât prin lumina Duhului Său Cel Sfânt. Al doilea text este la Matei 5:8: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu.” Ce vrea, cu alte cuvinte, să spună versetul acesta? Despre care fel de curăție a inimii vorbește aici Cuvântul? Este vorba despre curăția față de orice prejudecată, arătându-te dispus să primești Adevărul lui Dumnezeu curat și așa cum îți este comunicat.

Trebuie să te lepezi de toate prejudecățile tale, arătându-te gata să primești necondiționat adevărul lui Dumnezeu, chiar și atunci când acesta îți contrazice înțelegerile tale de o viață întreagă. Trebuie să te pleci înaintea adevărului lui Dumnezeu, chiar și în cazul în care acest adevăr vine în conflict cu convingerile religioase ale denominațiunii religioase căreia îi aparții. Atunci, numai atunci și abia atunci Adevărul lui Dumnezeu din spatele cuvintelor Scripturii va deveni sensibil față de hotărârea ta nestrămutată de a-l accepta și ți se va revela!

Acesta este, deci, elementul care-ți luminează Adevărul lui Dumnezeu de pe paginile Scripturii. Iar, în cazul subiectului pe care-l studiem, trebuie să fii gata să te lepezi de toate înțelegerile abătute de la Adevărul Scripturii pe care le-ai avut mai înainte despre botez, atât din păreri tale personale cât și din cele dobândite de la denominațiunea creștină pe care o frecvențezi sau din oricare alte surse ar mai putea proveni. Numai dacă ești gata să socotești ca pagubă și drept gunoarie toate cunoștințele care nu vin de la Hristos, așa după cum însuși Apostolul

Pavel a procedat (Filipeni 3:8), numai atunci Adevărul Scripturii îți va aduce un folos! Căci dacă Apostolul Pavel, care făcea parte din poporul pământesc al lui Dumnezeu, a trebuit să socotească drept pagubă și gunoarie chiar și cunoștințele dobândite din Legea lui Moise, atunci cum am putea noi, popor străin de Israel, sa-L cunoaștem pe Hristos dacă am mai ține la cele ale noastre?!

Astfel, dacă vrem să avem vreun folos din mărturiile Scripturii pe care le vom aduce acum, trebuie să aruncăm la coșul de gunoi orice învățătură, orice părere și orice sugestie străine de Scriptură cu privire la înțelegerea botezului, ca să primim învățătura așa cum ne este prezentată pe paginile Scripturii. Și, pentru că, așa cum vom vedea la capitolul următor, adevărata învățătură a Sfintei Tradiții Ortodoxe împărtășește exact aceleași vederi ca și Scriptura, cei care țin la Sfânta Tradiție vor trebui să se conformeze aceluiași adevăr. Asta înseamnă inima curată despre care vorbește Matei 5:8, ca o garanție a căpătării luminii lui Dumnezeu privitoare la Adevărul din Cuvântul Său.

Vom începe, astfel, să prezentăm mărturiile Scripturii cu privire la botez, indicând toate pasajele din cartea Faptele Apostolilor unde se vorbește despre botez, căutând ca, prin lumina Duhului Sfânt, să scoatem învățătura pe care Dumnezeu a avut în vedere să ne-o transmită prin aceste texte.

Faptele Apostolilor 2:38: „Iar Petru a zis către ei: Pocăiți-vă și fiecare din voi să se boteze în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor.”

Faptele Apostolilor 2:41: „Deci cei ce au primit cuvântul lui s-au botezat...”

Faptele Apostolilor 8:12: „Iar când au crezut pe Filip, care le propovăduia despre împărăția lui Dumnezeu și despre numele lui Iisus Hristos, bărbați și femei se botezau.”

Faptele Apostolilor 8:36-38: „Și pe când mergeau pe cale, au ajuns la o apă; iar famenul a zis: Iată apă. Ce mă

împiedică să fiu botezat? Filip a zis: Dacă crezi din toată inima, este cu putință. Și el, răspunzând, a zis: Cred că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu. Și a poruncit să stea carul; și s-au coborât amândoi în apă, și Filip și famenu, și l-a botezat.”

Faptele Apostolilor 9:18: „Și îndată au căzut de pe ochii lui ca niște solzi; și a văzut iarăși și, sculându-se, a fost botezat.”

Faptele Apostolilor 10:37.47-48: „Voi știți cuvântul care a fost în toată Iudeea, începând din Galilea, după botezul pe care l-a propovăduit Ioan... Poate, oare, cineva să oprească apa, ca să nu fie botezați aceștia care au primit Duhul Sfânt ca și noi? Și a poruncit ca aceștia să fie botezați în numele lui Iisus Hristos. Atunci l-au rugat pe Petru să rămână la ei câteva zile.”

Faptele Apostolilor 16:15.33: „Iar după ce s-a botezat și ea și casa ei, ne-a rugat, zicând: De m-ați socotit că sunt credincioasă Domnului, intrând în casa mea, rămâneți. Și ne-a făcut să rămânem. Și el, luându-i la sine, în acel ceas al nopții, a spălat rănilor lor și s-a botezat el și toți ai lui îndată.”

Faptele Apostolilor 18:8. 25: „Dar Crispus, mai-marele sinagogii, a crezut în Domnul, împreună cu toată casa sa; și mulți dintre corinteni, auzind, credeau și se botezau... Acesta era învățat în calea Domnului și, arzând cu duhul, grăia și învăța drept cele despre Iisus, cunoscând numai botezul lui Ioan.”

Faptele Apostolilor 19:3-5: „Și el a zis: Deci în ce v-ați botezat? Ei au zis: În botezul lui Ioan. Iar Pavel a zis: Ioan a botezat cu botezul pocăinței, spunând poporului să creadă în Cel ce avea să vină după el, adică în Iisus Hristos. Și auzind ei, s-au botezat în numele Domnului Iisus.”

Faptele Apostolilor 22:16: „Și acum de ce zăbovești?
Sculându-te, botează-te și spală-ți păcatele, chemând numele
Lui.”

a) *Etapela săvârșirii botezului, așa cum sunt prezentate de Scriptură*
Înainte de a trata subiectul etapelor care preced botezul și săvârșirea
lui, este foarte necesar să amintim câteva detalii demne de toată luarea
aminte cu privire la felul cum trebuie să ne apropiem de citatele Scripturii
amintite mai sus - de altfel ca și de întreg conținutul Sfintei Cărți.

Este de la sine înțeles că pe vremea apostolilor s-au săvârșit cu mult
mai multe botezuri decât cele câteva înscrise pe paginile Scripturii. Dar
acestea au fost selectate și așternute pe paginile Sfintei Scripturi după un
principiu identic cu acela care a stat la baza selectării minunilor săvârșite
de Iisus. Despre Iisus ni se spune că a făcut multe minuni și semne care,
dacă ar fi fost scrise, n-ar fi fost loc pe întreg Pământul pentru toate cărțile
scrise (Ioan 20:30); dar cele care au fost scrise au fost scrise pentru
ca noi, oamenii, să credem în El (Ioan 20:31). Cu alte cuvinte, TOT ce
avem nevoie ca oameni să cunoaștem în vederea mântuirii este scris
în Scriptură. Desigur, toate celelalte lucrări ale Mântuitorului au valoarea
lor înaintea lui Dumnezeu. În privința mântuirii noastre însă, nu aveam
nevoie decât de cele ce au fost așternute pe paginile Scripturii.

Vorbind acum despre botezurile menționate în cartea Faptele
Apostolilor, vom spune același lucru: acestea au fost scrise pentru ca noi
să credem, de data aceasta fiind vorba despre a crede cele ce trebuie în
legătură cu botezul. Așadar, botezurile care sunt menționate pe paginile
cărții Faptele Apostolilor au fost scrise de oameni inspirați de Duhul
Sfânt, cu un scop foarte bine determinat de către Duhul Sfânt în vederea
cunoașterii din partea noastră a tuturor aspectelor legate de botez de care
aveam nevoie pentru ca, în urma cunoașterii lor, să ajungem desăvârșiți
și bine pregătiți pentru orice lucru bun (2 Tim. 3:16).

Ne vom ocupa acum de subiectul acesta analizându-l din anumite
perspective.

b) Condițiile care se impun unui candidat în vederea primirii botezului

Ideile acestea pe care urmează să le prezentăm nu ne sunt chie străine. Ele au fost deja prezentate sumar în cadrul capitolului introductiv Noțiuni generale. Ceea ce facem acum este doar să le vedem punctate de Scriptură cu prilejul botezurilor amintite pe paginile Cărții Sfinte.

Care este, așadar, relația dintre candidat și actul botezului în sine? Analizând atent împrejurările descrise cu prilejul botezurilor amintite mai sus, constatăm că în toate cazurile candidații la botez au fost persoane implicați în botezul pe care urmau să-l facă. Mai mult chiar, cu excepția famenului etiopian, a lui Pavel și celor din casa lui Corneliu, nu ni se spune că au fost botezați, ci că ei s-au botezat. Și lucrurile stau în felul acesta deoarece candidații la botez trebuie să înțeleagă însemnătatea botezului, să consimtă liber și nesiliți de nimeni să-l primească și, mai ales, botezul să fie precedat de pocăință. Vom vedea cât de insistenți și cât de atenți au fost Sfinții Părinți ai Bisericii cu privire la pocăința dovedită personal de către candidații la botez, înaintea botezului. Acum ne mulțumim doar să arătăm că nicăieri, în nici unul din botezurile menționate pe paginile Scripturii, nu s-a săvârșit botezul asupra vreunei persoane decât după ce persoana respectivă a înțeles pe deplin motivul și rostul botezului. În fiecare dintre cazurile amintite, botezul a fost săvârșit numai după ce candidații au dovedit înțelegerea rostului și locului botezului. Iar în unele cazuri se vede explicit că botezul a fost cerut personal chiar de către candidat, ca urmare a înțelegerii poruncii Mântuitorului cu privire la faptul că pocăința trebuie să fie însoțită de botez.

c) Cufundarea trupului din afară în apa botezului se înfăptuiește

NUMAI

în temeiul și ca urmare

*a cufundării sufletului dinlăuntru în moartea lui Hristos,
prin pocăință*

Vă invit acum să parcurgem împreună versetele citate mai sus, de data aceasta pentru a constata că fiecare din persoanele botezate, fie că sunt indivizi sau grupuri de mai multe persoane, au săvârșit, mai întâi,

pocăința. Așa cum am arătat în capitolul Noțiuni generale, apa botezului în ea însăși nu deține nici un fel de element magic și nici ceremoniile religioase care au loc cu prilejul unui botez nu dețin nimic magic în ele care să poată conferi vreun merit oarecare celui ce se botează. Nici chiar rostirea formulei în Numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh cu prilejul cufundării în apă a trupului celui ce se botează, nu exercită nici o influență asupra persoanei care este cufundată în apă, dacă nu este precedată de actul pocăinței. Cufundarea trupului în apă își are valoarea numai în cufundarea MAI ÎNTÂI a sufletului în moartea lui Hristos și împreună cu Hristos Cel coborât în mormânt. Pocăința veritabilă se verifică printr-o stare de iluminare lăuntrică a inimii și ființei aceluia în care s-a produs și, mai ales, prin hotărârea nestrămutată de a urma porunca Mântuitorului cu privire la botez. Căci Mântuitorul nu a spus simplu cine va crede se va mântui ci foarte explicit, cine va crede și se va boteza se va mântui (Marcu 16:16, sublinierea îmi aparține). Vom urmări acest detaliu în cazurile de botez prezentate în textele din Scriptură.

Faptele Apostolilor 2:38. Citim cu un verset mai sus (37) că după ce au auzit propovăduirea lui Petru oamenii au rămas străpunși în inimă și au întrebat ce trebuie să facă. Să luăm aminte că Petru nu și-a început răspunsul către ei prin a le vorbi despre botez, ci le spune mai întâi de toate să se pocăiască și apoi să se boteze. Deoarece Petru era călăuzit de Duhul Sfânt, nici nu putea să pună întâi botezul, atâta vreme cât Mântuitorul pusese mai întâi pocăința și apoi botezul – Matei 28:19 și Marcu 16:16.

Faptele Apostolilor 2:41. Textul ne înfățișează o altă acțiune premergătoare botezului – primirea Cuvântului prin propovăduirea lui Petru, cu prilejul descris la versetul 40: „Mântuiți-vă din mijlocul acestui neam ticălos.” Se vede și aici că oamenii au împlinit Cuvântul de a se fi mântuit prin procesul pocăinței și apoi au primit botezul în apă, ca o mărturie a pocăinței sufletului.

Faptele Apostolilor 8:12. În acest verset găsim mențiunea expresă că botezul a fost primit numai de bărbați și femei, deci oameni maturi. Nu scrie deloc că s-au botezat și copii - de altfel nu scrie așa ceva nicăieri în toată Biblia. Și de ce nu scrie că s-ar fi botezat și copii? Răspunsul este tot aici, în versetul de față, unde se arată că s-au botezat după ce au crezut propovăduirea lui Filip care vestea împărăția lui Dumnezeu și pe Iisus Hristos. Cum ar fi putut niște prunci să creadă sau să nu creadă? Și dacă pruncii nu puteau să creadă și nici să nu creadă, cum ar fi putut să se boteze? La Evrei 11:6 scrie atât de limpede că „fără credință este cu neputință să fim plăcuți lui Dumnezeu”.

Faptele Apostolilor 8:36-38. Aici ne este descris un dialog între ucenicul Domnului, Filip, care propovăduia pe Iisus famenului etiopian. Se vede că famenul mai întâi a înțeles învățătura cu privire la botez, deoarece dând peste o apă el a cerut să fie botezat. Dar, luați aminte, Filip nu se grăbește să-l scufunde în apă, ci-i pune mai întâi condiția de temelie a primirii botezului, și anume credința în Iisus Hristos ca Fiul al lui Dumnezeu. Numai după ce famenul își mărturisește cu gura lui credința, numai după aceea a fost botezat de Filip.

Faptele Apostolilor 9:18. Aici este vorba despre botezul marelui Apostol al neamurilor, Saul, devenit Pavel. Citind cu atenție tot episodul întoarcerii lui la Dumnezeu pe drumul Damascului, descoperim că după întâlnirea aceea miraculoasă cu Iisus Cel Înviat Saul n-a mâncat și n-a băut nimic trei zile și trei nopți. Iar atunci când Dumnezeu îl trimite pe Anania la el îi face cunoscut că Saul se ruga. Rugăciunea lui era atât de fierbinte și pocăința lui atât de adâncă, încât a ajuns până la Dumnezeu. Abia după aceste evenimente, după ce au trecut acele trei zile de post și de zbucium sufletesc, abia după aceea a primit Pavel botezul!

Faptele Apostolilor 10:37,47-48. Scena aceasta este plină de semnificații. Parcurgând cu atenție întregul episod consumat cu prilejul întoarcerii la Dumnezeu a lui Cornelius, constatăm că Petru le-a propovăduit pe Domnul Iisus Hristos și că, în timp ce el le vorbea despre Iisus Hristos, Duhul Sfânt S-a pogorât peste ei. Nu este locul aici să vorbim despre felul în care Duhul Sfânt Se pogoră NUMAI acolo unde a fost primită jertfa curățitoare de păcate a Mântuitorului. Vom menționa doar că pogorârea Duhului Sfânt a fost urmarea predicării Evangheliei și pocăinței acelor peste care S-a pogorât. Apoi, ca urmare a actului pocăinței, au fost și botezați. Au vorbit oare și copiii în limbi? Deci, mai întâi trebuie să fie Iisus prezent prin pocăință și apoi urmează botezul.

Faptele Apostolilor 16:15,33. Aici avem relatarea botezului Lidiei. Cu numai un verset mai sus, citim că Domnul i-a deschis inima ca să primească propovăduirea lui Pavel și numai după aceea a fost botezată. Spunem din nou, inima unui copil care este hrănit la pieptul mamei nu se poate deschide pentru a primi și nici respinge un cuvânt. Iar la versetul 33 avem botezul temnicerului din Filipi care a fost săvârșit în felul următor: mai întâi, Pavel i-a predicat Cuvântul. La versetul 30 temnicerul întreabă pe Pavel ce trebuie să facă pentru a fi mântuit, iar Pavel îi răspuns la versetul următor că trebuie să creadă în Domnul Iisus. Rețineți, Pavel nu i-a spus să se boteze, ci să creadă! La versetul 32 ni se arată că Pavel i-a vestit mai departe Cuvântul lui și la toți cei din casa lui. Abia după aceea are loc botezul. Dar botezul a fost săvârșit de aceia din casa lui care au ascultat Cuvântul și l-au înțeles. Totul a început cu vestirea Cuvântului tuturor acelor care erau în stare să-l audă și să-l înțeleagă. Au putut oare înțelege și copiii?

Faptele Apostolilor 18:8. Cât de clară este ordinea și aici prin cuvintele "auzind, credeau și se botezau". Botezul este urmarea auzirii Cuvântului lui Dumnezeu și a credinței în Fiul

lui Dumnezeu. Pot oare pruncii de la sânul mamei să audă Cuvântul și apoi să creadă în el?

Faptele Apostolilor 19:3. Aici avem aceeași ordine arătată prin cuvintele "auzind s-au botezat în numele Domnului Iisus".

Faptele Apostolilor 22:16. Și aici lucrurile stau la fel: ...sculându-te, botează-te...

d) *Botezul copiilor mici*

După ce am vorbit atât în capitolul "Noțiuni generale" cât și, mai ales, în subcapitolele de mai sus despre cele două elemente de temă care califică un botez ca fiind primit înaintea lui Dumnezeu, ar putea părea aproape inutil să mai vorbim despre botezul copiilor mici. Când vom prezenta opiniile Sfinților Părinți despre botez, vom înțelege cu că grijă și cu câtă reverență vorbesc Părinții Bisericii despre botezul așa cum este rânduit de descoperirea lui Hristos vestită dumnezeieștilor și sfinților Lui Apostoli. Vom vedea cum, pentru a fi siguri că nu încalcă principii stabilite de către Mântuitorul cu privire la actul botezului, ei au mers chiar un pas mai departe în ce privește pregătirea candidatului pentru botez au luat o serie de măsuri pentru a se face siguri că, într-adevăr, candidatul s-a pocăit, a înțeles deplin ce este botezul și că îl dorește cu toată inima. Așa cum am spus deja, ar părea aproape inutil să mai abordăm subiectul botezului copiilor mici. Dar pentru că sunt câteva detalii pe care nu le-am amintit mai sus, o să ne oprim puțin și asupra acestora.

- a) În afară de faptul logic că un copil nu poate înțelege sensul botezului, și nici atât să se pocăiască, trebuie să menționăm că Biblia nu amintește NICĂIERI de botezul vreunui copil. Vom enumera mai jos argumentele celor ce susțin botezul copiilor mici și vom dovedi apoi nețemeinicia lor. Acum ne mulțumim să menționăm că Biblia amintește că au fost botezați bărbați și femei (Faptele Apostolilor 8:12), dar niciodată și nicăieri nu are că ar fi fost botezat vreun copil.

Cadrul pe care ni-l prezintă Scriptura în Faptele Apostolilor 8:12 este acesta: noroadele erau strânse în jurul lui Filip, în timp ce el le propovăduia Evanghelia Domnului Iisus Hristos și făcea minuni în fața lor. În timpul acesta noroadele aveau și copii printre ele, căci așa era atunci: toți locuitorii dintr-o cetate ieșeau să asculte și să vadă pe câte un învățător deosebit (vezi versetele 6 și 10). Dar când a fost vorba despre botez, s-au botezat numai bărbați și femei, nu și copii. Ce spune aici Cuvântul? Cine sunt cei care s-au botezat? Și când s-au botezat? Iată răspunsul aici: când au crezut pe Filip, care le propovăduia despre împărăția lui Dumnezeu și despre numele lui Iisus Hristos. Și pentru că Scriptura menționează în mod expres că s-au botezat când au crezut pe Filip, care le propovăduia despre împărăția lui Dumnezeu și despre numele lui Iisus Hristos, se naște întrebarea firească: au crezut și copiii mici care erau la pieptul mamelor lor? Răspunsul categoric și indiscutabil este că NU, nu s-au botezat și copii, ci numai bărbați și femei! Și apoi, dacă Duhul Sfânt n-a adăugat și „copii”, cine are curajul să adauge ceva la Cuvântul lui Dumnezeu? Avem noi voie să facem din presupunerile noastre niște învățături, pe care să le sprijinim apoi pe Cuvântul scris al lui Dumnezeu?!

Așadar, în afară de faptul că teza botezului copiilor mici este dărâmată din start de către condițiile stabilite de Scriptură unui candidat la botez, Biblia contrazice prejudecățile noastre. Citim, astfel, porunca de la 1 Corinteni 4:6 „prin noi înșine, vorbește aici apostolul Pavel, să învățați să nu treceți peste ce este scris”. Deci, este vorba de a nu trece peste ce este scris pe paginile Sfintei Scripturi. Și tot aici vreau să mai amintesc că orice „micșorare, adăugire sau vreo schimbare oarecare” aduse Scripturii sunt privite de către Sfinții Părinți ca inovație, însuflețire a diavolului”. Așa ne învață canonul Bisericii pe care l-am citat chiar în titlul cărții noastre!

Se ridică totuși o întrebare. Oare unde s-ar ajunge dacă fiecare denominațiune religioasă și-ar permite interpretarea arbitrară a textelor Scripturii? Într-un astfel de caz oamenii ar face din Biblie ceva asemănător cu jocul acela de copii numit „telefonul fără fir”. Dacă fiecare om și-ar permite să-și aducă presupunerile sale, izvorâte din mintea lui murdărită

de păcat, și să ridice astfel de presupuneri la rang cu Scriptura, ar mai putea fi numită o astfel de Biblie drept Biblia lui Dumnezeu?!

- b) Urmează să aducem acum un alt set de argumente, tot din Scriptură, împotriva botezului copiilor mici. Biblia arată limpede că fiecare om este singur responsabil înaintea lui Dumnezeu în ceea ce-l privește. O să vorbim în cadrul mărturiilor Părinților Bisericii despre ce spune adevărata învățătură ortodoxă și despre libertatea fiecărui om de a decide pentru sine. Acum vrem doar să amintim câteva locuri din Scriptură care arată că nimeni nu poate decide pentru altul în chestiunile care privesc mântuirea și botezul lui.

Astfel, citim la Matei 12:37: "Căci din cuvintele tale vei fi scos fără vină, și din cuvintele tale vei fi osândit". Trebuie să fim conștienți că Dumnezeu nu ia în considerație și nu ține seama de declarația nașului că se leapădă de Satana în locul altuia. Dacă noi înșine nu ne lepădăm de Satana la vârsta în care înțelegem că suntem robiți de el, dacă noi înșine nu ne pocăim atunci, vai! aparținem tot lui Satana. Mântuitorul repetă aici de două ori în contextul aceleiași propoziții sintagma „cuvintele tale”, pentru ca noi să putem înțelege: numai „cuvintele tale” te pot face primit sau respins, înaintea lui Dumnezeu!

- c) Iată aici o altă învățătură a Scripturii care combate teza botezului copiilor mici. Citim la Ezechiel 18:4-20 următoarele pasaje: „... Sufletul care păcătuiește, acela va muri. Omul care este drept, care face judecată și dreptate... care urmează legile Mele și păzește poruncile Mele, lucrând cu credincioșie, omul acela este drept, și va trăi negreșit, zice Domnul, Dumnezeu. Dacă acum omul acesta are un fiu iute la mânie, care nu se ia în nimic după purtarea tatălui său neprihănit, ci necinstește pe nevasta aproapelui său, asuprește pe cel nenorocit și pe cel lipsit, răpește, nu dă înapoi zălogul, ridică ochii spre idoli și face urâciuni, împrumută cu dobândă și ia camăta, s-ar putea oare să trăiască un astfel de fiu? Nu va trăi; a săvârșit toate aceste urâciuni, de aceea trebuie să moară. Sângele lui să cadă asupra capului lui! Dar dacă un om are un fiu, care vede toate

păcatele tatălui său, le vede, dar nu face la fel; dacă fiul acela ... nu necinstește pe nevasta aproapelui său, nu asuprește pe nimeni, nu ia nici un zălog, nu răpește, ci dă din pâinea lui celui flămând și acopere cu o haină pe cel gol, își abate mâna de la nelegiuire, nu ia nici dobândă nici camătă, păzește poruncile Mele și urmează legile Mele, acela... va trăi negreșit. Sufletul care păcătuiește, acela va muri... Neprihănirea celui neprihănit va fi peste el, și răutatea celui rău va fi peste el".

Nu este oare suficient de bine înțeles că dacă neprihănirea tatălui nu-l poate ajuta nici măcar pe propriul său copil să aibă parte de rai, cu cât mai puțin ar putea neprihănirea nașului să-l ajute pe fin să fie primit la rai în temeiul cuvintelor sale?! Și să nu uităm, în tradiția poporului evreu avem de-a face cu relația dintre tată și fiu; iar tatăl aducea lui Dumnezeu nu numai cuvinte goale, ci sfințenia propriei sale vieți. Dumnezeu totuși le spune că El nu Se uită la faptele tatălui pentru ca să-l poată ierta pe fiu, ci fiul singur trebuie să se pocăiască. Apoi Dumnezeu merge așa de departe, arătând că fiul acela care n-a ascultat de Dumnezeu va muri în nelegiuirea lui, pe când tatăl va muri în neprihănirea lui. Fiecare cu ce și-a ales singur. Și să luăm aminte, aici era vorba despre poporul lui Dumnezeu, poporul Israel! Dacă nici măcar în cazul lor Dumnezeu nu face o excepție de la regulă, dacă nici măcar credința tatălui bazată pe fapte de sfințenie nu putea ajuta pe fiul cel păcătos, oare să ne poată ajuta pe noi numai niște cuvinte goale ale nașului care poate foarte bine să fie un străin?

- d) Ne gândim acum la Ioan Botezătorul. Mântuitorul pune o întrebare fariseilor: "Botezul lui Ioan de unde venea? Din cer sau de la oameni?" (Matei 21:25). Întrebarea aceasta este de importanță capitală. Și este așa pentru că, în primul rând, era adresată de Domnul Iisus. Iar, în al doilea rând, pentru că numai așa putem fi feriți de rătăcire.

Vrem noi să știm de unde vine o datină, un obicei sau o învățătură cum este aceasta a botezului copiilor mici? Să punem cu toată sinceritatea inimii întrebarea: de unde vine? Din cer, adică din descoperirea lui Hristos cuprinsă în Sfânta Carte, sau de la oameni?

De unde venea botezul lui Ioan? Răspunsul e limpede: venea din cer, de la Dumnezeu. Și pe cine boteza Ioan? Tot Cuvântul ne spune oamenii care veneau la el „mărturisindu-și păcatele erau botezați de în râul Iordan” (Matei 3:6). Boteza Ioan și pe cei care nu-și mărturiseau păcatele? Boteza el și pruncii? Se arată așa ceva pe paginile Sfintei Scripturi?

Botezul fără pocăință nu este valabil. Iar pocăința n-o poate face decât cel care vrea să se boteze. Nimeni nu se poate pocăi în locul altui după cum nimeni nu poate mânca pentru altul. Atunci vine întrebare logică: dacă pentru botezul practicat de Ioan era necesară pocăința, oare pentru botezul instituit de Iisus, Fiul lui Dumnezeu, să nu mai fie necesară pocăința? Și cine ar putea dovedi că Ioan Botezătorul sau Domnul Iisus împreună cu ucenicii Săi ar fi botezat vreun prunc?

Astfel dar, dacă la botezul lui Ioan nu erau primiți oameni care nu mărturiseau păcatele (Matei 3:7 și Luca 3:7-8), iar pruncii nici atât, cât mai mult la botezul real, așezat de Însuși Mântuitorul Hristos, se cere credință și primirea conștiință a tot ce ne învață El.

- e) La Faptele Apostolilor 10:48 citim că Petru “a poruncit ca acești să fie botezați în numele Domnului Iisus Hristos”. Porunca aceasta a fost cu referire NUMAI la aceștia, adică la aceia care au primit Duhul Sfânt și, în urma primirii Duhului Sfânt, au vorbit în limbi. Se pune astfel întrebarea logică: au primit Duhul Sfânt pruncii care se aflau în leagăn? Au vorbit și aceștia în limbi? Este limpede aici că au fost botezați numai aceștia, adică cei care au crezut și au vorbit în limbi. Înțelegem astfel că susținătorii botezului copiilor mici îndrăznesc a forța Cuvântul lui Dumnezeu să spună ceva pe care doresc ei să-l audă, dar care nu este scris.

Iar acum, în rezumatul acestui subcapitol în care am discutat botezul copiilor mici, am să prezint argumentele (mult prea șubrede) pe care-și întemeiază învățătura cei ce-l practică, argumente pe care le vom analiza tot în lumina Scripturii:

1. Iisus a binecuvântat pe copiii mici, zicând Lăsați copiii să vină la Mine.
 - Ce spune Scriptura referitor la acest argument. Este drept că Domnul Iisus a binecuvântat copiii, dar El niciodată n-a botezat copii și nici ucenicilor nu le-a spus să boteze copii (nici măcar Ioan Botezătorul nu este arătat nicăieri că a botezat copii) ci, simplu, să-i lase să vină la El. Și dacă chiar ar vrea apărătorii botezului copiilor mici să-și susțină teza pe această spusă a Mântuitorului, tocmai prin asta și-o dărâmă. Pentru că, atenție!, Mântuitorul n-a spus aici aduceți-i pe copii la Mine. El a spus lăsați-i, adică atunci când pot să vină, să vină ei singuri la Mine, neaduși de cineva. Asta înseamnă lăsați copilașii, și nicidecum să-i aducem noi. Ultima observație privitoare la acest text se referă la aceea că a primi pe copii sau a-i boteza pe copii, nu este unul și același lucru. Temeiul acesta este deja o adăugire adusă Sfintelor Scripturi și este socotită de canonul Bisericii amintit mai sus drept "inovație, însuflețire a diavolului".
2. Botezul înlocuiește tăierea împrejur.
 - Argumentul Scripturii: argumentul că botezul înlocuiește tăierea împrejur, nu se sprijină pe nici un text din Scriptură, ci e numai o analogie greșită. Tăierea împrejur era un semn pentru poporul Israel, poporul pământesc al lui Dumnezeu, semnul legământului lui Dumnezeu între El și poporul Său - Geneza 17:10-11. De două ori amintește textul acesta că în tăierea împrejur este vorba despre un legământ între Dumnezeu și Israel. Pe când botezul instaurat de Iisus este pentru cei născuți din Duhul Sfânt, pentru Israelul duhovnicesc (Galateni 6:16). Apoi să nu uităm că în Hristos nu mai este nici parte bărbătească și nici parte femeiască – vezi Galateni 3:28.
3. Copiii creștinilor sunt sfinți.
 - Ce spune Scriptura: Copiii credincioșilor sunt sfinți datorită părinților (1 Corinteni 7:14), dar aceasta numai până ajung

la vârsta la care pot înțelege și pot crede. Acest lucru nu este un argument pentru botez. Cuvântul nu ne spune aici că în cazul în care copiii sunt sfinți datorită părinților, trebuie să fie și botezați. Contextul în care este așezată afirmația este privind la faptul că cei mici, copiii, sunt sfinți datorită părinților, dar nu are nimic de-a face cu botezul lor. Aceasta este, din nou, o adăugire la Cuvântul Domnului socotită de către Sfinții Părinți drept însuflețire a diavolului. Și apoi, ce fac pruncii botezați care, când ajung mari, nu vor să fie credincioși? La ce le folosește botezul? Și dacă chiar ar fi fost așa, Duhul Sfânt ar fi avut grijă să confirme în scris acest lucru pe paginile Scripturii, fie când a amintit că sunt sfinți din pricina părinților, fie când a vorbit despre botez. N-am văzut nicăieri deja în textul de la Ezechiel că sufletul care a păcătuit, acela va muri iar sufletul care face neprihănire acela va trăi?!

4. Casele botezate ar fi avut și copii.

- Ce spune Scriptura: prin casele botezate din N.T. nu se poate dovedi cu nimic că ar fi fost botezați și pruncii. Pe presupuneri nu se va putea întemeia credința adevărată. Adevărul se întemeiază pe ce este scris și de aceea suntem atenționați să nu trecem peste ce este scris - 1 Cor. 4:6. Mai mult, dacă la Faptele Apostolilor 16:33-34 se spune s-a botezat el și toți ai lui îndată, se spune imediat și că s-a bucurat cu toată casa lui că a crezut în Dumnezeu. S-a bucurat și copiii care sugeau la pieptul mamelor lor? Ia dacă numai pentru faptul că este spus casa lui am putea presupune că au fost botezați și copiii, atunci să luăm aminte că nici aceasta nu stă în picioare. De ce? Pentru că o astfel de vorbire se întâlnește des în Scriptură într-un înțeles figurat. Când, de pildă, citim că tot Ierusalimul sau toată Iudeea venea la Ioan (Matei 3:5), firește că nu trebuie înțeles literal, că adică toți, inclusiv copiii sugari veneau la Ioan Botezătorul. Acest fel de vorbire nu ne îndreptățește

să susținem ideea botezului pruncilor nici măcar ca presupunere.

5. Domnul a poruncit să fie botezate și neamurile.

- Ce spune Scriptura: versetul acesta de la Matei 28:19 sună astfel: „...învățați toate neamurile, botezându-le.” Care este aici ordinea stabilită de Mântuitorul între învățarea neamurilor și botezarea lor? Este, așa cum se vede, întâi să fie învățate și apoi să fie botezate. Aceasta ridică întrebarea logică: poate un copil care suga la pieptul mamei să fie învățat? Și pentru că nu poate, poate atunci să fie botezat?

6. Botezul spală păcatul original și naște din nou pruncul.

- Argumentul Scripturii: Botezul nu este o curățire de întinăciunile trupești, ci mărturia unui cuget curat înaintea lui Dumnezeu, vezi 1 Petru 3:21. Am vorbit deja mai sus despre acest aspect. Poate un copil sugar să mărturisească sau să nu mărturisească un cuget curat? Iar cât despre spălarea păcatelor, în Sfânta Scriptură ne este arătat că aceasta se obține prin sângele Mielului (vezi Efeseni 1:7 și multe alte locuri în N.T.), nu prin apa botezului.

7. Pavel, în definitiv, n-a fost trimis să boteze, ci să predice Evanghelia, astfel că credința în Evanghelie este suficientă.

- Argumentul Scripturii: în Evanghelia vestită de Sf. Ap. Pavel se cuprinde și învățătura despre botez. Căci, altfel, de unde a știut Lidia, femeile care erau cu ea și temnicerul cu toată familia lui despre botez, dacă Pavel nu le-ar fi vorbit și despre botez? Da, Pavel nu propovăduia botezul, dar propovăduia mântuirea urmată de botez.

Amintim cele ce deja am spus mai sus: acestea sunt TOATE numai interpretări! În toate așa-zisele probe ale susținătorilor botezului copiilor mici nu este nici un indiciu bazat pe texte din Scriptură, care să ateste măcar un singur botez administrat unui copil. Toate cele șapte puncte pe care-și întemeiază ei botezul copiilor mici au la bază numai presupuneri și raționamente ale logicii omenești.

Înceiem subiectul acesta al botezului copiilor mici cu un avertisment. Am amintit textul în care Mântuitorul însuși vorbește despre faptul că „din cuvintele tale vei fi osândit”. Noi, cei care ne numim ortodocși, mărturisim prin aceasta că umblăm după dreptarul creștinului adică după Sfânta Scriptură. De aceea, trebuie să ne ferim cu toată strășnicia în a adopta vreo învățătură întemeiată pe simple interpretări sau presupuneri ale noastre, ale vreunei denominațiuni religioase sau ale oricărei alte făpturi omenești sau îngerești. O astfel de practică ne osândește imediat prin chiar faptul că ne numim ortodocși, dar nu trăim potrivit dreptarului credinței noastre – Sfânta Scriptură.

③ Botezul în învățătura Părinților Bisericii

Iată-ne acum ajunși la capitolul unde vom aduce mărturiile Părinților Bisericii în legătură cu Botezul. Amintim din nou că nu aducem aceste mărturii ca pe niște dovezi întăritoare ale Sfintei Scripturi. Căci procedând astfel, primii oameni de pe Pământ care s-ar revolta împotriva încercării de a susține adevărul Scripturii cu mărturii de-ale oamenilor ar fi exact Sfinții Părinți. Ei sunt aceia care au declarat că temelia credinței ortodoxe este descoperirea lui Hristos vestită de dumnezeieștii și Sfinții Lui Apostoli și tot ei, Părinții Bisericii, au declarat ca inovație a diavolului „orice micșorare, adăugire sau vreo schimbare oarecare” care s-ar putea aduce Sfintei Scripturi. Mai mult, au mers atât de departe cu susținerea infailibilității Scripturii, încât se dezic și pe ei înșiși ori de câte ori, din neatenție, ar spune ceva care nu este în desăvârșit acord cu Scriptura.⁹³

Dacă aducem totuși un volum destul de mare de citate din scrierile Părinților Bisericii, alături și de alte mărturii culese din lucrările unor scriitori bisericești din vechime, cât și a unor iluștri teologi ortodocși contemporani, facem aceasta numai de dragul creștinilor ortodocși, pentru a-i asigura că, într-adevăr, nu ne-am abătut cu nimic de la Sfânta Tradiție lăsată de înaintașii noștri. Cum spuneam și mai sus, nu ne abatem pentru că, abătându-ne de la linia trasată de Părinții Bisericii, ne-am dezice imediat de calitatea noastră de ortodocși. Așa cum ne-au învățat ei, pionierii credinței, rămânem strâns lipiți de Adevărul adus prin descoperirea lui Hristos, după cum ei înșiși ne-au deschis acest drum.

Căci tocmai abaterea de la adevărul sacru al Scripturii a fost calea pe care și-au făcut intrarea în ortodoxie practica botezului copiilor mici împreună cu toate celelalte.

Iată cele se ni se spun în Tradiția Apostolică de la Roma, prin cuvintele lui Ipolit din Roma: „Căci multe erezii au crescut fiindcă întâi-stătătorii n-au mai vrut să-i învețe pe alții gândirea apostolilor, ci au făcut după poftele lor ce au vrut ei, nu ce se cuvenea.”⁹⁴ Așadar, oricine se depărtează de la gândirea apostolilor, așa cum ne-a fost lăsată pe paginile Sfintelor Scripturi, se face vinovat de erezie. Aici trebuie să căutați motivul pentru care nu am prezentat pe paginile acestei lucrări decât citate în desăvârșit acord cu Sfânta Scriptură. Unii și alții, mai vechi și mai noi, au spus și lucruri care nu sunt în acord cu Scriptura, dar pe toate acelea le-am lăsat deoparte de teamă de a nu ne face noi înșine vinovați de rătăcire.

a) Ce este Botezul în opinia Părinților Bisericii și a altor scriitori bisericești

Pentru că se fac atât de multe speculații pe tema botezului am ales să apelăm la un document foarte autorizat în materie, care are toată competența în a ne aduce lămuririle de rigoare. Este vorba despre Dicționarul de Teologie Ortodoxă al lui Ion Bria. Acolo ni se vorbește despre botez ca fiind semnul iluminării spirituale, actul de inițiere în istoria mântuirii, de imitare sacramentală... Rânduiala botezului este de fapt rânduiala inițierii în creștinism și a primirii celui ce crede într-o comunitate creștină, care este Biserica.⁹⁵

Aceasta este deci botezul: un semn, un act de inițiere, un act de primire a candidatului într-o comunitate. Definițiile acestea sunt aliniate perfect cu Sfânta Scriptura, care arată la 1 Petru 3:21 că botezul „nu este o curățire de întinăciunile trupesti, ci mărturia unui cuget curat înaintea lui Dumnezeu...” Dacă Biblia spune că botezul nu este curățire de întinăciuni, ci este numai mărturia unui cuget curat înaintea lui Dumnezeu, aceasta ne este îndeajuns. Potrivit afirmațiilor preotului profesor dr. George Remete cu referire la autoritatea conținutului Bibliei, în cazul Sfintei Scripturi, valoarea și autoritatea unei afirmații este absolută, indiferent de

câte ori este susținută în Biblie, chiar și dacă e semnalată într-un singur loc (vezi nota ss). Deci, dacă am adus și mărturia preotului profesor dr. Ion Bria, nu am făcut aceasta pentru a întări spusele Bibliei - Dumnezeu nu are nevoie de întăririle noastre, ci am adus această mărturie pentru a demonstra că și teologii ortodocși recunosc botezul nu ca pe un act de pocăință, ci așa cum și este: un semn de inițiere în pocăință. Cât despre condițiile în care se administrează botezul, vom vorbi în rândurile care urmează.

b) Părinții Bisericii apără cu probe coplesitoare temeiurile de bază ale botezului, care sunt credința și desăvârșita conștientizare a actului în sine din partea candidatului

Înainte de a aduce un volum respectabil de citate din scrierile Părinților Bisericii, cât și ale altor scriitori bisericești, cu privire la dreapta învățătură privitoare la Botez, trebuie să stabilim foarte exact care este poziția doctrinei ortodoxe față de cele două elemente de bază ale botezului: credința și conștientizarea actului de către candidat.

a) Primul argument împotriva botezului persoanelor care sunt în totală necunoaștință de cauză îl luăm chiar din Crezul Ortodox. Crezul începe cu Cred într-unul Dumnezeu... și continuă spre sfârșit cu Mărturisesc un Botez întru iertarea păcatelor. Trebuie menționat aici că forma de adresare este la persoana întâia singular. Eu, cel care spun Crezul, eu sunt cel care cred într-unul Dumnezeu. Apoi eu, cel care cred, eu sunt cel care mărturisesc Botezul întru iertarea păcatelor! Dacă eu mărturisesc, înseamnă că eu sunt conștient. Deci eu, nu altcineva în locul meu, ci eu, acela care spun Crezul, fac și mărturisirea prin actul botezului. Căci altfel, Crezul ar fi trebuit să conțină formule adecvate acestei practici, incluzând ceva cu referire la credința nașului într-Unul Dumnezeu și la mărturisirea unui singur Botez de către naș.

Tot cu privire la Crez amintim și că Botezul este conceput întru iertarea păcatelor. Atenție, este întru, nu ca plată pentru iertarea păcatelor. Iertarea de păcate este lucrarea Mântuitorului și se obține în temeiul sângelui Său vărsat pe cruce. Și chiar vorbind despre iertarea păcatelor, vom vedea imediat mai jos, la aliniatul următor, că iertarea

păcatelor este acordată de Dumnezeu în condiții de deplină libertate de alegere a omului. De aceea și Crezul Ortodox este alcătuit exclusiv pentru persoane mature care consimt liber, în deplină cunoștință de cauză și nesiliți de nimeni să aibă parte de iertarea păcatelor. Dacă Părinții Bisericii ar fi crezut și într-o formă de botez prin substituție, în mod sigur ar fi prevăzut o excepție de la libertatea de alegere, excepție care ar fi fost stipulată în cadrul Crezului, fie și măcar ca o anexă.

b) Următorul argument al scriitorilor bisericești pe care-l aducem în sprijinul înțelegerii că adevărata credință ortodoxă nu concepe botezul persoanelor care nu pot face mărturisirea de credință, îl luăm din lucrarea preotului George Remete (sublinierile îmi aparțin): „Prin creație, Dumnezeu l-a înzestrat pe om cu capacitățile fizice și sufletești necesare progresului întru desăvârșirea personală. Pentru atingerea acestei desăvârșiri era necesară și o încercare, o probă precisă, intenționată, prin care omul să-și afirme liber și conștient dorința ireversibilă de a viețui numai în și prin Creatorul său care l-a adus din neființă la ființă... Unul din argumentele patristice ni-l oferă Sf. Damaschin care spune: 'Nu era folositor ca omul să dobândească nemurirea fără să fie ispitit și încercat... (Dogmatica, II, 30, P.93)'”⁹⁶

Reținem din acest text că Dumnezeu a înzestrat pe om cu capacitatea de a-și afirma liber și conștient dorința de a viețui numai în și prin Creatorul său. Și pentru a fi lămurii cu totul și pe deplin asupra acestei libertăți desăvârșite și absolute a omului de a decide fiecare pentru sine însuși în relația sa cu Creatorul, preotul George Remete ne-a adus și citatul din Sf. Damaschin, care întărește ideea arătând că nu era folositor ca omul să dobândească nemurirea fără să fie ispitit și încercat.

Cum poate un copil sugar la pieptul mamei sale să-și afirme liber și conștient dorința de a viețui numai în și prin Creatorul său și să fie ispitit și încercat, ca să se poată califica pentru dobândirea nemuririi?

Tot din cartea amintită, menționăm următorul citat – extras din paragraful intitulat „Mântuirea subiectivă (îndreptățirea). Condițiile Mântuirii Subiective: Harul, Credința și faptele bune”: „În fața lui Dumnezeu omenirea este nu numai un tot, unitar prin fire, origine și scop, ci și o unitate de persoane, adică de existențe distincte unice, libere

fiecare în parte. Mântuirea înseamnă deci nu numai înnoirea umanității în general ci și împrăștierea liberă a acestei înnoiri, prin voință și fapt de către fiecare persoană. Această împrăștiere se numește mântuirea subiectivă. Mântuirea înseamnă transformarea, înnoirea reală a omului ca persoană. Însă persoana înseamnă libertate și responsabilitate. De aceea, omul nu poate fi mântuit numai prin acțiune exterioară asupra lui prin mântuirea obiectivă, ci trebuie să participe și el, liber și responsabil la propria lui mântuire. Această împrăștiere, de către fiecare om în parte constituie mântuirea subiectivă...⁹⁷ (sublinierile îmi aparțin).

Acestea sunt învățăături care se predau în seminarele și facultățile de teologie ortodoxă din țară. Aceasta este adevărata învățătură cu privire la Botez, pe aceasta au învățat-o preoții ortodocși români. Că sfinții lor o practică sau nu, acesta este un alt subiect de discuție. Adevărul este și rămâne numai unul, așa cum bine spune arhiepiscopul de Alba Iulia Andrei în prefața la cartea amintită mai sus: „Într-o lume pluralistă întâlnești multe doctrine religioase. Din spirit de iubire creștină și de toleranță ești chemat să-l respecti pe tot omul, cu crezul lui și cu convingerile lui. Trebuie însă să știi că unde se vorbește de mai multe adevăruri nu există nici un adevăr. Adevărul este unul singur: 'Eu sunt Calea, Adevărul și Viața', spune Domnul nostru Iisus Hristos la Ioan 14:6.”

Adevărul este Iisus Hristos, a cărui învățătură este atât de frumos prezentată și de către teologul modern mai sus amintit, prin afirmația potrivit căreia omul trebuie să participe și el, liber și responsabil, la propria lui mântuire. Orice abatere de la această regulă înseamnă încălcarea Adevărului lui Dumnezeu, nesocotirea cuvintelor Mântuitorului – care este Adevărul! – și, deopotrivă, încălcarea canoanelor Bisericii Ortodoxe! Cât privește nesocotirea Adevărului, să nu uităm avertismentul foarte serios al Mântuitorului de la Ioan 12:48, care ne face cunoscut că simpla nesocotire a cuvintelor Lui atrage asupra noastră judecata nemiloasă a lui Dumnezeu arătată limpede în chiar Cuvântul Său, Sfânta Scriptură.

c) Al treilea argument care întărește puternic adevărul cu privire la doctrina corectă a Botezului în sânul ortodoxiei îl avem tot în lucrarea Dogmatica Ortodoxă a lui George Remete. Am stabilit mai întâi că, potrivit

învățăturii din Crez, botezul este administrat întru iertarea păcatelor și, prin aceasta, botezul face astfel parte din programul de mântuire, ca dovadă exterioară a lucrării interioare. Am făcut, apoi, cunoștință cu felul în care se acordă iertarea păcatelor – în temeiul liberei și desăvârșitei alegeri a omului, în deplină cunoștință de cauză. Vom lua aminte acum la felul în care preotul George Remete dezvoltă foarte documentat dreptul omului de a-și alege liber destinul veșnic, așa cum i l-a rânduit Creatorul (sublinierile îmi aparțin): „Mântuirea obiectivă este lucrarea divină de mântuire a întregii umanități la modul general, care se extinde deci în principiu asupra tuturor persoanelor. Însă mântuirea nu înseamnă intrarea în rai fără voința omului. Ea este un proces organic, o schimbare reală a omului care trebuie (omul) să consimtă și să și-o însușească personal prin voință și fapte bune. Se poate afirma că mântuirea obiectivă a deschis porțile raiului pentru toți, căci toți am fost răscumpărați din robia păcatului strămoșesc și împăcați cu Dumnezeu, dar, atenție, încă nu am intrat în rai. Ca să intrăm în rai este nevoie de acțiunea noastră personală. Această mântuire personală este mântuirea subiectivă. Sf. Părinți subliniază că dacă Dumnezeu l-a creat pe om fără voia lui, în schimb nu-l mântuiește fără voia și fără participarea lui. Această participare, colaborare reală a omului, în plus față de mântuirea obiectivă o arată Sf. Ap. Pavel prin cuvintele 'Lucrați cu frică și cu cutremur la mântuirea voastră (Filipeni 2:12).'⁹⁸

d) Ne îndreptăm acum către o lucrare menționată imediat mai jos unde ni se prezintă condițiile care se cer de la primitorul botezului. Aici este vorba despre condițiile care se cer celui care primește botezul, nu nașului în locul copilului! Iar dacă chiar ar sta în picioare motivațiile prin care se încearcă a se dovedi botezul copiilor din familiile creștine prin prisma credinței părinților, atunci de ce nu s-a vorbit nicăieri despre condițiile pe care trebuie să le îndeplinească nașii care se botează în locul pruncilor? Este chiar de mirare cum se poate da crezare unei practici care nu are sprijin nici în Scriptură și nici în tezaurul literaturii patristice. De pildă, Sf. Chiril al Ierusalimului care a scris multe cateheze pe tema botezului n-a amintit niciodată despre botezul copiilor.

Să dăm citire acum documentului mai sus amintit (sublinierile îmi aparțin): „Condițiile care se cer de la primitorul botezului sunt: voința de a se boteza, credință și căință... Conform poruncii Domnului, Biserica nu silește pe nimeni să se boteze. Cel ce vrea să primească această sfântă taină trebuie să-și manifeste dorința de a o primi. Botezul săvârșit asupra cuiva împotriva voinței lui e nul... Credința este absolut necesară pentru primirea botezului... Biserica cere de la cel care vine la botez să aibă credința creștină.”⁹⁹

Așadar, dacă botezul copiilor (care nu pot nici să vrea și nici să nu vrea, nici să creadă și nici să nu creadă) ar fi putut face excepție de la regulă, de ce nu s-a arătat în scris, tot așa cum s-a arătat în scris (de către susținătorii acestui botez) imposibilitatea lor de a fi botezați? Putem noi să punem prezumțiile noastre și să le calificăm drept spuse ale autorului și, mai ales, drept spuse ale lui Dumnezeu?!

e) Iustin Martirul spune: „De altfel Isaia nu v-a trimis la baie ca să vă spălați acolo crima și celelalte păcate, căci toată apa mării n-ar fi în stare să vă curățească; ci după cum este natural, baia aceea mântuitoare despre care a vorbit atunci, este baia celor ce se pocăiesc și care se curăță nu prin sângele țapilor și al oilor ci prin credința în sângele lui Hristos și prin moartea Lui... Căci ce folos poate să aibă botezul acela care curăță numai carnea și trupul? Botezați-vă sufletul de urgie și de îmbuibare, de invidie și de ură, căci numai atunci trupul va fi curat.”¹⁰⁰ Iar într-o altă lucrare, Iustin Martirul afirmă: „Într-adevăr, Iisus a zis ‘Lăsați copilașii să vină la Mine și nu-i opriți’. Dar să-i lăsăm să vină ei atunci când cresc, când învață, când sunt învățați la Cine să vină să devină creștini, atunci când sunt ei în stare să-L cunoască pe Hristos. Oricine își dă seama de seriozitatea botezului, va purta teamă de primirea lui mai mult decât de amânarea lui. Credința reală este siguranța mântuirii.”¹⁰¹

f) Sf. Ioan Gură de Aur a fost născut în casă creștină. Părinții lui au fost creștini. El totuși s-a botezat la vârsta de 22 de ani. S-a născut la 354 și s-a botezat la 376. Atunci era la ordinea zilei să se amâne botezul până când omul era deplin conștient de pasul pe care-l făcea¹⁰². Și tot Sf. Ioan Gură de Aur, tâlcuind textul de la Ioan 3:5, făcea următorul comentariu foarte interesant: “Dacă aceasta ar fi îngăduit și n-ar mai fi

nevoie de părerea sau voința celui ce primește această taină (botezul), nici consimțământul celui din viață (aici se referă la botezul pentru cei morți din 1 Cor. 15:29), apoi atunci ce împiedică pe greci și iudei de a deveni credincioși astfel, adică alții primind botezul în locul lor, după ce dâșii încetează din viață?"¹⁰³

g) Aducem acum o serie de argumente din partea preotului profesor Dumitru Stăniloae, din care înțelegem că botezul nu poate fi dat nimănui fără conlucrarea candidatului. „Lucrarea Duhului sau harul lui Hristos îmbiindu-se tuturor prin Biserică... nu forțează libertatea omului, adică nu lucrează irezistibil, silindu-l să-l primească și să-l măntuiască cu sila, cu sau fără conlucrarea lui”.¹⁰⁴

Acesta e adevărul! Dumnezeu nu silește pe nimeni, nu face pe nimeni creștin fără conlucrarea aceluia care urmează să devină creștin! Și dacă chiar ar putea fi justificat botezul fără conlucrarea candidaților, trecându-se astfel peste libertatea lor de alegere, de ce nu s-a făcut această mențiune ori de câte ori s-a amintit de condiția liberei alegeri și a conlucrării candidaților la botez adulți?! Următoarea mărturie a preotului profesor dr. Dumitru Stăniloae aduce o explicație: „Prin Taina Botezului, instituită de Mântuitorul, omul care crede în Hristos, se renaște din apă și din Duh la viața cea adevărată în Hristos și devine membru al Bisericii”¹⁰⁵.

Atragem aici atenția asupra sintagmei omul care crede în Hristos - acela se renaște. Dacă ar fi fost adevărat că și omul în locul căruia crede o altă persoană ar renaște, de ce nu s-a făcut această mențiune aici? Nu s-a făcut pentru că așa ceva nu era conform descoperirii lui Hristos, vestită de dumnezeieștii și sfinții Lui Apostoli.

O altă mărturie a preotului profesor Dumitru Stăniloae ne transmite un mare adevăr: „Orice viață după Dumnezeu începe prin auzirea Cuvântului și prin pocăință. De la pocăință se înaintează la virtute.”¹⁰⁶ Deci orice viață după Dumnezeu începe prin auzirea Cuvântului și prin pocăință - nicidecum prin botez și pe nici o altă cale! Numai de la pocăință se înaintează la virtute - așa ne învață cel mai luminat teolog ortodox al sfârșitului secolului XX.

c) *Condițiile, temeiurile și maniera practicării botezului în înțelegerea Sfinților Părinți ai Bisericii*

Să trecem acum la câteva citate relevante, culese din scrierile cele mai autorizate ale ortodoxiei. Chiar în cap de listă vom aduce un canon care datează de pe vremea când unii dintre Apostolii Domnului erau în viață, unii scriitori ai Bisericii considerând că sunt chiar scrierile lor:

a) Didahia celor Doisprezece Apostoli din Siria occidentală de la anii 50 sau 90-100: "Iar cu privire la Botez, așa să botezați... să postească înainte de botez cel ce botează și cel botezat și dacă pot și alții, iar celui ce se botează poruncește-i să postească o zi sau două înainte."¹⁰⁷ Este demn de semnalat faptul că aceste scrieri sunt validate de către cele mai competente surse ale ortodoxiei de azi.

Înțelegând din expunerile lui George Remete că administrarea botezului în afara alegerii libere a persoanei contravine regulii lui Dumnezeu, nu ne este greu să înțelegem de există instrucțiuni precise (preliminare botezului!) pentru candidatul la botez. Din nefericire, azi nici nu se mai pomenește despre postirea din partea celui care botează, nici atât alții de pe lângă el. Azi se fac chefuri mari cu mâncare, băutură, dans și o seamă întreagă de acte nu neapărat laudabile, care sunt vehement criticate de către Sfinții Părinți ai Bisericii.

b) Mergem acum mai departe tot la cartea amintită: „Când sunt aduși cei care vor primi botezul, să se cerceteze viața lor: dacă au trăit în cuviință cât timp au fost catehumeni, dacă au cinstit pe văduve, dacă au vizitat pe bolnavi, dacă au făcut toată fapta bună. Și cei care i-au adus să dea mărturie despre fiecare: a făcut așa, a auzit Evanghelia! Din momentul în care au fost separați, să se pună mâinile peste ei în fiecare zi, până ce vor fi exorcizați. Când se apropie ziua în care vor fi botezați, episcopul să-i exorcizeze pe fiecare din ei, ca să știe dacă e curat. Iar dacă nu e bun, dacă nu e nici curat să fie pus deoparte, fiindcă n-a ascultat cuvântul în credință, căci e cu neputință ca străinul să se ascundă mereu...”¹⁰⁸

Instrucțiunile acestea cu privire la condițiile foarte detaliate pe care trebuie să le întrunească candidatul la botez și preotul care botează, împreună cu comunitatea în sânul căreia se oficiază botezul, continuă pe

parcursul a mai mult de trei pagini în cartea amintită. Am amintit numai cele trei fraze de mai sus, dar în carte sunt prezentate pe parcursul a mai mult de trei pagini. Candidatul la botez trebuia cercetat și urmărit de către membrii bisericii înainte de a i se acorda botezul (o să vedem în alte scrieri că această cercetare putea dura chiar și câteva luni!). El trebuia să aibă o comportare creștinească în viața de toate zilele, să săvârșească o serie de fapte evlavioase, să frecventeze biserica și să dobândească o serie de cunoștințe cu privire la Evanghelie. Nu oricine putea să se boteze. Așa se proceda în comunitatea ortodoxă din vremurile de demult, pentru că ei respectau Crezul Ortodox. Cine se gândea pe atunci să boteze un prunc?

c) Iustin Martirul și Filozoful: „Câți s-ar lăsa convinși și ar crede că sunt adevărate cele învățate și spuse de noi și făgăduiesc să poată trăi așa, aceștia sunt învățați să se roage și să ceară postind de la Dumnezeu iertarea păcatelor dinainte (de botez), noi înșine rugându-ne și postind împreună cu ei. După care sunt duși de noi la apă...”¹⁰⁹

Cine ar putea acuza doctrina ortodoxă ca propovăduind botezul drept spălare de păcate? Adevărata credință ortodoxă nu învață așa ceva! Adevărata învățătură a credinței ortodoxe este aliniată perfect cu descoperirea lui Hristos, vestită de dumnezeieștii și sfinții Lui Apostoli, mărturisind iertarea păcatelor înainte de botez, înainte, așadar, de cufundarea propriu-zisă în apă. Și, cum am menționat în mai multe rânduri, aceste învățături din jurul anului 100 după Hristos sunt validate și respectate cu tot atâta sfințenie și în zilele noastre.

d) Cităm acum din Constituțiile Sfinților Apostoli prin Clement, din care aflăm condițiile pe care candidatul la botez trebuie să le îndeplinească înainte de botez: „Cel botezat să fie 1.străin de orice impietate, 2.nelucrător față de păcat, 3.prieten al lui Dumnezeu, 4.vrăjmaș al diavolului, 5.moștenitor al Tatălui, 6. comoștenitor al Fiului Său, 7.renunțator la Satana, 8.la demoni și amăgirile lor, 9.curat, 10.pur, 11.cuvios, 12.iubitor de Dumnezeu, 13.fiu al lui Dumnezeu, 14.rugându-se ca un fiu tatălui și spunând aceste cuvinte primite de la adunarea comună a credincioșilor...”¹¹⁰ (numerotarea îmi aparține).

Să luăm aminte, ceea ce avem în față este parte din „Constituțiile Sfinților Apostoli ai Mântuitorului”! Aceste gânduri, care sunt scrise la anii timpurii ai lui 380 și publicate în Canonul Ortodoxiei, sunt recunoscute și azi, în anul 2010, ca adevărata și dreapta învățătură a ortodoxiei. Să luăm aminte la cât de multe și amănunțite sunt condițiile pe care trebuie să le îndeplinească un candidat la botez! Ne sunt enumerate 14 condiții pe care candidatul la botez trebuie să le îndeplinească, printre care cele mai de seamă sunt cele stabilite de Dumnezeu în Sfânta Scriptură: moștenitor al Tatălui, iubitor de Dumnezeu și fiu al lui Dumnezeu. Iar dacă aici nici măcar nu s-a pomenit nimic de vreo excepție de la regulă pentru cazul în care ar fi fost vorba despre botezul copiilor mici, cine ar avea îndrăzneala să adauge această excepție de la regulă doar ca urmare a unor presupuneri și datini omenești? Iată acum ce spun și alți Părinți ai Bisericii, împreună cu alți scriitori bisericești și teologi ortodocși.

Sf. Chiril al Ierusalimului: „Apa îl udă pe cel botezat numai pe dinafară; Duhul însă le botează pe cele mai dinăuntru.”¹¹¹

Sf. Ioan Gură de Aur: „Cel ce se botează trebuie mai întâi să-și cunoască păcatele sale și să le condamne.”¹¹² Să luăm aminte la expresia păcatele sale, ceea ce exclude formula nașului care se leapădă de Satana în locul copilului căruia i se dă botezul.

Teofilact, arhiepiscop de Ohrida (Bulgaria): „Pentru că credința povățuiește înaintea botezului, că mai întâi trebuie a crede omul și apoi a se boteza.”¹¹³

Ion Bria: „Botez vine de la grecescul baptisma, latinescul baptismum, adică afundare: Baia nașterii celei de a doua (Tit 3:5)... semnul iluminării spirituale și afundării în misterul lui Hristos. Botezul este una din Tainele instituite de Iisus și practicate de apostoli, ca fiind actul de inițiere în istoria mântuirii, de intrare în Biserică, de imitare sacramentală a

morții lui Iisus... Rânduiala botezului este de fapt rânduiala inițierii în creștinism și primirii a celui ce crede într-o comunitate creștină, care este Biserica... ”¹¹⁴ (sublinierile îmi aparțin).

Botezul este, așadar, numai un semn al unei iluminări spirituale. Asta înseamnă că înaintea botezului a avut loc o iluminare a candidatului la botez - nu a unei alte persoane în locul candidatului! Botezul este un act de inițiere în istoria mântuirii - deci nu este mântuirea în sine, căci aceasta are loc în viața candidatului înainte de a se efectua botezul. Botezul este, de asemenea, și o rânduială a primirii candidatului în comunitatea creștină care-l botează, un fel de confirmare a primirii sale în sânul comunității creștine locale!

Ne oprim aici cu dovezile prezentate din scrierile Părinților Bisericii, cât și a altor teologi ortodocși, în legătură cu modul în care văd ei botezul. Am ținut neapărat să facem cunoscute opiniile lor pentru a dovedi că adevărata învățătură ortodoxă cu privire la rostul botezului în economia mântuirii este aliniată desăvârșit cu aceea a Scripturii. Că nici nu putea fi altfel, este dovedit fără echivoc din însăși faptul că credința ortodoxă este fundamentată pe temelia de nezdruccinat a lui Dumnezeu, temelie care este descoperirea lui Hristos, vestită de dumnezeieștii și sfinții Lui Apostoli.

Cine are inima curată, adică doritoare după a cunoaște pe Dumnezeu credinței ortodoxe, acela va primi cu bucurie părerile și opiniile care au la bază adevărul Sfintei Scripturi. Cât despre cei cu inima vicleană care văd lămurit adevărul, dar nu vor altceva decât să-l tăgăduiască (vezi Faptele Apostolilor 4:16), aceștia nu-l vor primi niciodată. Nădărdum că vor fi unii chiar și dintre ei care se vor trezi singuri la adevăr, mai înainte de a-i trezi judecata cea de apoi, când nu vor mai putea schimba nimic cu privire la veșnicia lor.

În încheiere, dorim din inimă tuturor acelorora care au luat aminte la poruncile lui Dumnezeu care ne-au fost prezentate mai întâi din Sfântul Său Cuvânt și apoi consemnate și întărite, deopotrivă, și de către Sfinții

Părinți ai Bisericii, ca binecuvântările Lui minunate pregătite nouă în Fiul Său Iisus Hristos să fie și să rămână peste toți aceia care se deschid să le primească. Amin!

V. Nașterea de sus (din nou)

În cadrul acestui capitol ne vom ocupa de un alt subiect esențial al doctrinei ortodoxe, este vorba despre nașterea de sus (Ioan 3:3). Pentru o înțelegere mai clară a explicațiilor prezentate în lucrarea de față am împărțit materialul pe trei subcapitole. În primul vom lămurii noțiunea nașterii de sus din perspectiva Scripturii, în al doilea vom analiza locul pe care-l ocupă nașterea din nou în economia mântuirii așa cum ne-o prezintă Biblia, iar în al treilea rând vom asculta mărturiile Părinților Bisericii cu privire la felul cum interpretează ei nevoia nașterii din nou.

① Nașterea din nou în terminologia biblică (sau nașterea cea de a doua, vezi Tit 3:5, sau spălarea nașterii cei din iznoavă)

Generalități

Termenul naștere este redat de DEX prin apariție, ivire, creare. Reținem deci că nașterea este un proces de creare (sau recreare, cum vom vedea mai jos). Este apariția a ceva nou care nu a mai existat niciodată, un proces definit de Sfânta Scriptură ca fiind aducerea la existență a unei noi creații (2 Corinteni 5:17).

Dar mai este ceva: Biblia vorbește despre nașterea de sus. Ce vrea să însemne acest de sus? În modul cel mai simplu spus, avem de a face cu crearea unui om nou, prin procesul nașterii de sus, din Dumnezeu, realizată în duhul omului.

Deosebirea capitală dintre cele două entități constă în procesul prin care au fost aduse la ființă și originea fiecăreia. Putem, astfel, spune că avem de-a face cu omul cel vechi, făcut, și cu omul cel nou, născut. Omul făcut (Facerea 1:26) de Dumnezeu în grădina Edenului a păcătuit și a fost osândit la pieirea veșnică de la fața lui Dumnezeu. Dar pentru că Dumnezeu l-a iubit prea mult pe om încât să-l alunge de la fața Lui pentru totdeauna a pregătit un plan de salvare. Planul acesta urmând să împace

desăvârșit atât dreptatea, cât și dragostea lui Dumnezeu, cuprindea achitarea plății păcatului prin moartea înlocuitoare a Mântuitorului și, în același timp, recuperarea păcătosului care se va arăta dispus să primească plata făcută de Mielul lui Dumnezeu. În felul acesta a rânduit Dumnezeu ca omul făcut care descinde din Adam cel păcătos să se poată naște din Dumnezeu, în duhul său, primind moartea Mielului lui Dumnezeu în locul lui.

Ideea recreării prin nașterea de sus despre care vorbește Scriptura este puternic întărită de traduceri ortodoxe, din care amintesc două. Prima dată amintesc întâia traducere integrală a Bibliei din anul 1688, Biblia lui Cantacuzino, care la Tit 3:5 vorbește despre spălarea nașterii cei din iznoavă (iznoavă însemnând "din nou, încă odată, de la capăt"¹⁵). Amintesc apoi versiunea lui Galaction de la 1988 care vorbește despre spălarea nașterii celei de a doua. Iar unul din textele care explică drept la subiect noțiunea nașterii de sus, este versetul 17 de la 2 Corinteni 5 prin cuvintele următoare: „Deci dacă este cineva în Hristos, este făptură¹⁶ nouă; cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi”.

Adevăratul sens al textului din originalul grecesc este redat prin naștere de sus. Iar dacă am ales totuși să mă refer la ambele expresii, am făcut aceasta având în vedere faptul că fiecare dintre ele evidențiază un anumit aspect care ne poate fi de folos la înțelegerea globală a semnificației. Deosebirea esențială dintre cele două expresii constă în aceea că expresia de sus ne indică, de asemenea, și originea acestei noi creații. Expresia de sus ne arată limpede că noua creație care ia ființă cu acest prilej se naște din Dumnezeu. Subliniem astfel că, deși procesul nașterii se realizează în omul făcut (proces care are loc la nivel de duh), omul cel nou născut este din Dumnezeu, iar făptura aceasta nouă apare prin (și crește în) Hristos.

Textul citat mai sus afirmă așadar că nașterea de sus generează o făptură, o creație nouă. Dar despre această creație nouă se vorbește în paralel cu una veche. Aici nu ni se spune în mod simplu doar că Dumnezeu va aduce la ființă o creație nouă, ci și că această creație nouă

este pusă în legătură cu una veche care, de drept a trecut, dar de fapt trece treplat (Filipeni 2:12), făcând loc celei noi.

Ca să putem înțelege mai bine conceptul acesta vom vorbi mai întâi despre Capul acestei noi creații, Omul Iisus Hristos (Coloseni 1:18), Dumnezeu din Dumnezeu adevărat și Om din om adevărat (dar fără păcat) născut din Prea Curata Fecioară, Maria. Iisus este arătat de Scriptură ca fiind întâiul născut între mai mulți frați (Romani 8:29). Acei mai mulți frați menționați aici suntem noi, credincioșii născuți din Dumnezeu pe calea pocăinței, botezului și credinței în Evanghelie. Iar Iisus este fratele nostru mai mare.

Combinăția sau împletirea aceasta extraordinară, tainică, nemaiauzită și nemaîntâlnită în toată istoria creației lui Dumnezeu dintre Dumnezeuul creator și ființa creată realizată în Omul Iisus Hristos, Și-a făcut intrarea în universul lui Dumnezeu prin procesul nașterii. O naștere miraculoasă și nepătrunsă, ca și Dumnezeuul care a produs-o dar, atenție!, să luăm act de faptul că a venit la ființă prin procesul nașterii. Dacă am pierdut din vedere că a luat ființă prin naștere atunci am pierdut toată esența problemei. Primul sau vechiul Adam a fost făcut de Dumnezeu; al doilea Adam, Omul Iisus Hristos, Capul noii creații umane S-a născut din Dumnezeu. Atât de mare este deosebirea dintre a fi făcut de Dumnezeu și a fi născut din Dumnezeu, pe cât de nemăsurabilă este distanța de la Pământ la Cer. De aceea atrag deosebit de marea luare aminte asupra faptului că noua creație a lui Dumnezeu, făptura cea nouă în Hristos, este adusă la ființă prin naștere, nu prin facere. Și lucrurile stau în felul acesta pentru că așa sunt rânduite de Creatorul care face toate potrivit sfatului voii Sale (Efes. 1:11).

Așadar, Omul Iisus Hristos în calitate de Cap al noii creații (să luăm aminte, El este nu numai Dumnezeu, ci și om, dar fără păcat) a venit la ființă prin naștere din Dumnezeu. La Matei 1:18 citim limpede că Maria s-a aflat însărcinată de la Duhul Sfânt. Iar la versetul 20 întâlnim pe îngerul lui Dumnezeu care vine și-i face cunoscut lui Iosif, logodnicul Mariei, că ceea ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt.

• "...din apă..." (Ioan 3:5)

Cât de greșit este interpretat acest verset! S-a ajuns ca apa de Pământ să fie socolită drept element ceresc din care se naște omul (nou în Hristos și că botezând pruncul, l-ai și creștinat. Oare nu spus Mântuitorul cu numai două versete mai sus că nașterea este de sus, iar dacă este de sus, adică din cer, ce treabă are apa de pe Pământ? Ori este de sus, ori este de pe Pământ. Ori este de la Duhul Sfânt (cer, ori este de la apa de pe Pământ. Apa de pe Pământ are și ea rol ei. Dar rolul apei nu este de a contribui la nașterea din nou, adică creștinarea unui om prin spălarea de întinăciunile și de natura lui vec de descendent din Adam cel păcătos (Părinții Bisericii întăresc puternic acest adevăr, vom vedea mai jos). Așa cum am arătat deja, este greș să crezi că la nașterea omului din Dumnezeu creația cea nouă din cer vine la ființă din apa Pământului blestemat de Dumnezeu. Rolul apei este acela de pildă, așa cum scrie la 1 Petru 3:21, în Biblia lui Cantacuzir apa este pilda aceluia care ne mântuiește, nu a trupului lepădare de tir. Sau cum spune versiunea Galaction: nu ca ștergere a necurăției trupului.

Am lămurit ce nu este apa în contextul botezului, să vedem mai departe ce este apa, care este rolul ei. Apa trebuie, totuși, să-și aibă însemnătatea ei. Altfel nu ar fi fost menționată aici. Oare despre ce este vorba când se amintește de nașterea din apă?

Citim la Ioan 15:3 cuvintele Mântuitorului către ucenicii Săi: "Acum voi sunteți curați pentru cuvântul pe care vi l-am spus". Iată, așadar, aici este vorba despre Cuvântul lui Dumnezeu care curățește, care spală, iar dacă este vorba să ne referim la apa din Ioan 3:5 ca fiind Cuvântul lui Dumnezeu din cer, atunci putem să credem cu toată tăria că apa nu este nimic altceva decât Cuvântul lui Dumnezeu. Astfel dar, când Mântuitorul a spus lui Nicodim că trebuie să fim născuți din nou din apă și din Duh, avea în vedere Cuvântul lui Dumnezeu și Duhul Sfânt - ambele elemente fiind de sus, de la Dumnezeu. În felul acesta putem să găsim armonie desăvârșită între expresia de sus folosită de Mântuitorul în Ioan 3:3 și expresia din apă folosită în Ioan 3:5.

Să nu uităm că interpretarea aceasta este puternic susținută de către textul de la 1 Petru 3:21, care spune clar că botezul este numai o pildă, nu o spălare de învinovățirile trupești.

După ce am înțeles că Biblia ortodoxă nu socotește apa ca pe un element sacru în procesul nașterii de sus, înțelegem foarte bine și motivul pentru care botezul, ca pildă a morții noastre împreună cu Hristos, nu poate să aibă loc mai înainte de înfăptuirea adevărului pe care îl înfățișează – moartea noastră împreună cu Hristos (1 Petru 3:21 și Romani 6:3). Fiind vorba despre nașterea din Cuvântul lui Dumnezeu simbolizat aici de Mântuitorul prin cuvântul apă, înțelegem, în același timp, și motivul pentru care botezul trebuie să aibă loc la vârsta când omul este capabil să audă și să creadă Cuvântul lui Dumnezeu. Așa cum citim și la Romani 10:17, credința vine prin auzire, iar auzirea prin Cuvântul lui Hristos. Poate un prunc de câteva luni sau de câțiva ani să audă Cuvântul lui Hristos, să-l înțeleagă și să se decidă asupra primirii lui?! Și pentru că, într-adevăr, pruncul nu poate să creadă, cum ar mai putea fi născut din apa Cuvântului pe care nu-l poate crede?!

Un alt element legat tot de credință: dacă actul botezului nu este precedat de credință, să nu uităm ce scrie la Evrei 11:6 și anume că cel ce se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că El este, căci fără credință este cu neputință să fim plăcuți lui Dumnezeu. Să luăm aminte, aici nu spune că cel care este apropiat de un altul (adică de către naș) trebuie să creadă, ci numai acela care se apropie el de Dumnezeu, numai acela este primit, dacă a crezut!

• „...și din Duh...” (Ioan 3:5)

Mă apropii de încheierea acestei părți introductive amintind că Omul Iisus Hristos Și-a făcut intrarea în lume prin nașterea de la Duhul Sfânt (Matei 1:18 și 20). Această observație ne cere maximum de atenție, deoarece Omul Iisus Hristos fiind Capul noii creații a lui Dumnezeu este deschizătorul ușii, El este Ușa, El este Calea pe care omul poate intra în Împărăția Cerurilor. Așadar, omul păcătos aude Cuvântul lui Dumnezeu, se pocăiește și prin aceasta este născut din nou de sus, în duhul său.

② Locul pe care-l ocupă nașterea de sus în economia mântuirii, așa cum ni-l prezintă Scriptura

Subiectul acesta reclamă cea mai mare atenție din parte oricărui cititor care este interesat în problema locului unde-și va petrece veșnicia. Ne facem intrarea în lumea de sub soare prin miracolul nașterii trupești, iar în cerul lui Dumnezeu prin miracolul nașterii duhovnicești. Nașterea trupească este condiționată de suveranitatea lui Dumnezeu. Dumnezeu nu întreabă pe nimeni dacă vrea sau nu vrea să se nască, nici dacă vrea să se nască într-o parte a Pământului sau în cealaltă, nici dacă vrea să fie american, român sau eschimos; nu întreabă pe nimeni nici cu privire starea socială a familiei în care ar vrea să se nască sau ce nume să poarte, dacă vrea să fie bărbat sau femeie, dacă vrea să fie blond sau brunet. Dar când vine vorba despre nașterea duhovnicească, aici lucrurile stau cu totul diferit, în sensul că Dumnezeu cere consimțământul expres al fiecărei ființe omenești care dorește să aibă parte de Împărăția lui Dumnezeu în veșnicie (vezi notele 99 și 100).

Acum, deși între cele două moduri de naștere există deosebiri, asemănarea de căpetenie între ele rezidă în faptul că în nici unul din cele două locuri, în lumea fizică sau cerul lui Dumnezeu, nu se poate intra decât prin naștere. Și vorbind tot despre asemănare, ambele moduri de naștere sunt miracolul lui Dumnezeu - unul mai mare și mai tainic decât celălalt! În timp ce nașterea trupească se face din Adam cel făcut, nașterea din nou de la Dumnezeu se face prin Iisus Cel născut de la Duhul Sfânt. Dacă, deci, în lumea pământească nu se poate intra decât pe poarta nașterii, cu cât mai puțin ar putea intra cineva în cerul lui Dumnezeu pe orice altă cale. Adevărul acesta este, de altfel, stabilit cu tărie de către Mântuitorul în convorbirea Sa cu Nicodim, în Evanghelia după Ioan, capitolul 3, despre care vom continua să vorbim mai pe larg în cele ce urmează.

Cât privește taina nașterii din nou ca singura cale a pătrunderii omului în cerul lui Dumnezeu, am vorbit deja mai sus, arătând că primul om care a deschis calea intrării în cerul lui Dumnezeu prin procesul nașterii de sus, din Duhul Sfânt, este Omul Iisus Hristos. El este arătat în Scriptură ca fiind Întâiul născut dintre mai mulți frați (vezi Romani

8:29). El, Omul Iisus Hristos, a pătruns în cerul lui Dumnezeu pe calea nașterii de la Duhul Sfânt. Iar prin expresia dintre mai mulți frați se arată limpede că frații Lui își fac intrarea în cer pe aceeași cale a nașterii din aceeași sursă, adică nașterea de sus prin Duhul Sfânt. Așa după cum frații biologici ai unei familii de pe Pământ capătă relația de filiație prin nașterea din aceiași părinți, frații Domnului Iisus Hristos capătă relația de frați prin nașterea din aceeași sursă cu El, din Dumnezeu, prin Duhul Sfânt.

În continuare, vom analiza una dintre cele mai copleșitoare dovezi ale Scripturii în ceea ce privește imposibilitatea pătrunderii în cerul lui Dumnezeu pe oricare altă cale pe care ar putea-o gândi vreo ființă de sub soare, în afara nașterii de sus. Este vorba despre dialogul dintre fruntașul iudeu Nicodim și Mântuitorul, prezentată în Ioan 3:1-7: „Și era un om dintre farisei, care se numea Nicodim și care era fruntaș al iudeilor. Acesta a venit noaptea la Iisus și l-a zis: ‚Rabi, știm că de la Dumnezeu ai venit învățător; că nimeni nu poate face aceste minuni, pe care le faci Tu, dacă nu este Dumnezeu cu el’. Răspuns-a Iisus și i-a zis: ‚Adevărat, adevărat zic ție: De nu se va naște cineva de sus, nu va putea să vadă Împărăția lui Dumnezeu’. Iar Nicodim a zis către El: ‚cum poate omul să se nască, fiind bătrân? Oare, poate să intre a doua oară în pântecele mamei sale și să se nască?’ Iisus a răspuns: ‚Adevărat, adevărat zic ție: De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu. Ce este născut din trup, trup este; și ce este născut din Duh, duh este. Nu te mira că ți-am zis: TREBUIE să vă nașteți de sus”.

Acestea sunt cuvintele care au ieșit de pe buzele Mântuitorului Iisus Hristos. Observați cât de categoric vorbește aici Mântuitorul prin cuvintele nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu (nici măcar să o vadă) și imperativul TREBUIE să vă nașteți de sus? El ne face cunoscut că pentru noi, păcătoșii, nu există nici o altă cale de intrare în cerul lui Dumnezeu.

Atragem acum atenția cititorilor asupra faptului că aici avem de-a face cu un iudeu, ba încă nu cu unul de rând, ci cu unul privit ca eminent

printre ei, un fruntaș al lor. Deci Iisus spune că TREBUIE să se nască din nou unui iudeu.

Dar cine erau iudeii? Iudeii sunt poporul din care Iisus Și-a luat trupul Său de carne și oase. Am putea spune că poporul evreu este "înrudit" cu Dumnezeu. Ne dăm noi seama ce înseamnă lucrul acesta?

Să nu uităm raporturile unice ale acestui popor cu Dumnezeu, începând cu eliberarea lor miraculoasă din Egipt. Aceste evenimente sunt unice în toată istoria neamului omenesc. Dumnezeu S-a coborât în Persoană pe muntele Sinai în fața poporului iudeu, a stat de vorbă cu Moise pe munte "față către față, cum ar grăi cineva cu prietenul său" (Ieșirea 33:11) și a scris cu degetul Lui cele zece porunci pe două table de piatră. Avem, apoi, felul în care Dumnezeul Cerului și al Pământului a locuit în mijlocul acestui popor prin preoția levitică, sub care a fost construit cortul întâlnirii și apoi vestitul Templu al lui Solomon. Întreg Vechiul Testament este plin de semne și minuni dumnezeiești.

Și iată că acum vine Iisus și-i spune acestui evreu că nu poate ajunge în cerul lui Dumnezeu decât pe poarta nașterii de sus, punându-l astfel la un loc cu toți păgânii, cu sălbaticii din junglele nepătrunse și cu cei mai decăzuți oameni de pe Pământ.

Concluzia pe care vreau s-o punctez este aceasta: dacă pentru iudei, poporul ales al lui Dumnezeu, din care Și-a luat trup omenesc Fiul lui Dumnezeu, dacă nici chiar pentru ei nu este o altă cale de intrare în Împărăția lui Dumnezeu decât calea nașterii de sus prin pocăință, botez și credință în Evanghelie, să fie oare o altă cale pentru noi cei care nici măcar nu facem parte din neamul lor?

• „...baia nașterii celei de a doua...”

Ne-am ocupat până la punctul acesta de nașterea din apă și din Duhul Sfânt, arătând că omul pământesc, carnea și sângele nu pot să moștenească Împărăția lui Dumnezeu și că stricăciunea nu poate moșteni nestricăciunea (1 Cor. 15:46-50), motiv pentru care este nevoie de nașterea din Duhul Sfânt. Așa cum spune Mântuitorul în discuția Lui cu Nicodim: Ce este născut din trup, trup este; și ce este născut din Duh,

duh este. Numai omul născut din Duhul Sfânt, numai acela poate avea părtășie cu Dumnezeu care este Duh, prin Duhul Său Cel Sfânt (Ioan 4:24).

Am ajuns acum să ne ocupăm de expresia baia nașterii celei de a doua, așa cum o găsim scrisă la Tit 3:5. Ce ar putea să însemne nașterea cea de a doua? Trebuie să înțelegem că dacă este vorba despre o a doua naștere înseamnă că aici ni se vorbește despre o naștere premergătoare acesteia. Și care este aceea? Este nașterea firească din Adam cel făcut. Există deci o naștere firească din Adam cel făcut (pământesc, păcătos) și o a doua naștere care este duhovnicească din Adam Cel născut, Omul Iisus Hristos, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat și om din om adevărat, dar fără păcat. Urmează acum să ne ocupăm în continuare de raporturile dintre aceste două nașteri, încercând să evidențiem felul în care omul, ființă cu voința liberă, este chemat să-și aducă aportul său în cazul nașterii celei de a doua. Căci așa cum am arătat mai sus, dacă în cazul venirii noastre pe lume Dumnezeu nu întreabă pe nimeni dacă vrea să se nască sau nu pe Pământ, când vine vorba de nașterea din Duhul Sfânt, pentru a avea parte de Împărăția cerurilor, Dumnezeu cere consimțământul expres al fiecărei ființe omenești.

Se cere o mare atenție în ce privește deosebirea dintre aceste două forme: naștere firească, naștere duhovnicească; naștere din Adam cel făcut, naștere din Adam Cel Născut. Adam cel făcut este din pământ, pământesc. Adam Cel Născut este din cer, ceresc. Întâi a venit cel firesc, apoi cel duhovnicesc (1 Cor. 15:46-50).

Dar cum se face trecerea de la o stare la cealaltă? Cum poate un om firesc să ajungă un om duhovnicesc? Cum poate un om care descinde din Adam cel făcut din țărâna pământului să se nască (din nou) din Adam Cel Născut prin Duhul Sfânt, ceresc?

Iată întrebări cărora încercăm să le dăm răspunsuri cu texte din Scriptură. Dar, să nu uităm că un răspuns amplu la tematica aceasta reclamă un volum de explicații cu mult mai mare decât ne permite lucrarea de față. Ne vom rezuma, astfel, doar la câteva coordonate relevante pentru subiectul nostru.

Iisus este Întâiul născut dintre mai mulți frați (vezi Romani 8:29). Desigur, nu avem nici o problemă cu înțelegerea că El este Întâiul născut. Pe asta am lămurit-o mai sus. Întemeietori de sisteme religioase și filozofice au fost destui atât înainte, cât și după El. Dar toți aceștia au fost și sunt, fără excepție, oameni pământești născuți din Adam cel făcut din țărâna pământului. Ei au fost oameni păcătoși, făcuți, pentru că s-au născut din cel făcut. Dar Iisus S-a născut de la Duhul Sfânt și Și-a luat trup omenesc, dar fără păcat, din Fecioara Maria. El deci este născut de la Duhul Sfânt. Fiind Dumnezeu din Dumnezeu adevărat, a ajuns și Om din om adevărat prin nașterea miraculoasă de la Duhul Sfânt. Și pentru că prin nașterea aceasta Și-a luat un trup omenesc din Fecioara Maria, El a devenit și Om din om adevărat.

Dar cum stau lucrurile cu privire la frații aceștia ai Lui? Relația de frate nu se poate dobândi decât prin nașterea din aceeași sursă - și asta ne este destul de limpede. Cum se poate atunci ca niște oameni care fac parte din neamul păcătos al lui Adam cel făcut să se poată înfrăți cu Omul Iisus Hristos din ceruri, Cel născut? Cum poți ajunge să-ți înlocuiești originea din Adam (pământesc) cel făcut, cu aceea a lui Adam (din ceruri) Cel născut?

Răspunsul la toate cele de mai sus este foarte scurt, alcătuit din două cuvinte: prin moarte.

• Conceptul de moarte în Scriptură

Moartea, vorbind la modul general, înseamnă încetare, sfârșit, despărțire. Moartea unui om înseamnă despărțirea sufletului său de trup. Deci, în esență, moartea poate fi descrisă ca o despărțire. Ajungem să spunem astfel că în loc de moarte putem foarte bine să folosim sintagma "despărțit de". Și, așa cum vom vedea în curând, moartea descrisă prin sintagma "despărțit de" ne va dezvălui taina schimbării originii noastre păcătoase cu originea dumnezeiască prin moartea față de noi înșine: despărțindu-ne de ceea ce vrem, știm sau putem noi, pentru a primi ceea ce vrea, știe și poate Dumnezeu. Tocmai acesta este sensul comun al cuvântului moarte folosit în Scriptură. Și ca să putem evidenția cât mai

clar sensul acesta ne vom folosi de trei ilustrații foarte grăitoare din Scriptură.

Prima o vom alege din episodul căderii omului în păcat, pe când se afla în grădina Edenului. Dumnezeu spusese acolo omului că în ziua în care va gusta din pomul oprit va muri negreșit (Facerea 2:17). Dar tot în cartea Facerea ni se face cunoscut că după izgonirea omului din Eden, Adam a trăit nouă sute treizeci de ani și apoi a murit (Facerea 5:5). Deci aici ni se spune că abia apoi, după 930 de ani a murit. Cum rămâne atunci cu avertismentul lui Dumnezeu că Adam va muri chiar în ziua când va gusta din pom?

Păcătuirea lui Adam este relatată în capitolul 3 din Facerea. La versetul 23 ni se spune că Domnul Dumnezeu l-a scos pe Adam din grădina Edenului și că apoi Adam a trăit 930 de ani. Toate acestea, puse în ordine cronologică ne duc la înțelegerea că moartea, în terminologia Scripturii, înseamnă, de fapt, „despărțit de” sau „scos din prezența”. Adam a murit prin aceea că a fost „despărțit de” Dumnezeu, izgonit fiind din prezența lui Dumnezeu în grădină. Și dacă nu ar fi fost Domnul Iisus care să plătească cu moartea Lui, am fi rămas morți în păcate și fărădelegi, despărțiți de Dumnezeu pentru veci.

A doua ilustrație a sensului cuvântului moarte dat prin „despărțit de” îl luăm din descrierile cu privire la personajul Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, aflate pe paginile Scripturii. Aici trebuie să fim cu multă luare aminte asupra celor ce se vor spune, deoarece vorbim despre Acela care este Dumnezeu din Dumnezeu adevărat, Fiul Tatălui, dar și om din om adevărat. Și voi prezenta două texte din Scriptură care evidențiază minunat sensul morții ca fiind despărțire de cineva. În felul acesta noi ne putem schimba originea din omul Adam cel făcut, care este firesc, pământesc, cu originea din Omul Adam Cel născut, care este din cer, om din om adevărat, dar fără păcat.

În Epistola către Evrei 10:5-7, citim următoarele: „Drept aceea, intrând în lume (Iisus) zice (către Tatăl Său): 'Jertfă și prinos n-ai voit, dar mi-ai întocmit trup. Arderi de tot și jertfe pentru păcat nu Ți-au plăcut;

Atunci am zis: Iată vin, în sulul cărții este scris despre mine, să fac voia Ta, Dumnezeuule". Vedem aici pe Fiul care, dorind să aducă jertfe și prinosuri Tatălui, descoperă că voia Tatălui era, de fapt, să-l pregătească un trup omenesc și să facă ispășirea noastră de păcate. A renunțat atunci imediat la dorința Lui de a aduce jertfe și prinosuri (chiar dacă această dorință era curată și sfântă), pentru a face voia Tatălui. De aceea îl auzim în versetul 7 spunând cuvintele acestea minunate: „Atunci am zis: Iată vin... să fac voia Ta, Dumnezeuule”. A murit astfel față de Sine prin însăși despărțirea de dorința Sa, prin renunțarea la a face voia Sa proprie, ca să o poată împlini pe a Tatălui. Despărțindu-Se de dorința Lui curată și sfântă de a aduce jertfe și daruri numai pentru că voia Tatălui era să vină pe Pământ, El a murit față de voia Sa prin însuși faptul că S-a “despărțit de” dorința Lui, ca să poată veni pe Pământ de dragul voii Tatălui. Aceeași idee este exprimată și în Evanghelia după Ioan 5:19: „A răspuns Iisus și le-a zis: Adevărat, adevărat zic vouă: Fiul nu poate să facă nimic de la Sine, dacă nu va vedea pe Tatăl făcând; căci cele ce face Acela (Tatăl Său), acestea le face și Fiul întocmai”.

Dacă până acum au mai putut fi ceva dubii cu privire la înțelegerea că a muri față de tine însuși înseamnă a nu mai face voia și plăcerile tale, după ce am citat versetul acesta nu mai pot fi astfel de dubii. După ce am stabilit că Iisus a venit pe Pământ “despărțit de” Sine, murind față de Sine prin aceea că a primit să facă voia Tatălui în locul dorinței Lui de a-l aduce daruri, aflăm din versetul de mai sus că El Și-a trăit viața ca om pe Pământ în aceeași manieră, adică nimic de la Sine (cum El Însuși ne spune la Ioan 5:19). Prin cuvintele: Fiul nu poate să facă nimic de la Sine, urmate, apoi, de: „căci cele ce face Acela, acestea le face și Fiul întocmai” Iisus nu ne spune altceva decât că El trăia “despărțit de” Sine, adică trăia mort față de Sine și viu pentru ale Tatălui. Să luăm aminte că aici nu este vorba despre a face bine sau a nu face rău. Și cine ar putea vorbi despre rău în cazul Omului Iisus Hristos, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat și om din om adevărat, dar fără păcat? Moartea, în terminologia Scripturii, nu are de-a face cu a te despărți de cele rele pentru a face pe cele bune, ci moartea față de sine înseamnă “despărțit de tine”, adică nimic de la tine, nimic din cele ce vin de la tine însuși sau din oricare altă

sursă în afară de cele ce vin de la Dumnezeu. Dacă nici chiar Fiul lui Dumnezeu nu a făcut nimic de la Sine însuși, atunci cine dintre muritori ar putea spera să fie atât de bun în sinea lui încât să nu mai fie nevoie să se lepede de sine? Se aude la tot pasul printre noi că trebuie să faci fapte bune ca să ajungi în raiul lui Dumnezeu.

Ca încheiere a acestui subiect, vreau să aduc o mărturie a lui Christos Yannaras, care definește moartea într-un mod asemănător: „Omul este persoană, chip al lui Dumnezeu, deoarece există ca posibilitate de răspuns la chemarea de dragoste a lui Dumnezeu. Prin funcțiile sale psiho-somatice, omul 'administrează' această posibilitate, răspunde pozitiv sau negativ la chemarea lui Dumnezeu, conduce existența sa la viață, care înseamnă relație, sau la moarte, care înseamnă separarea de Dumnezeu.”¹¹⁷

• Cum se realizează obiectivul nașterii din nou

Ne-am început capitolul acesta prin sublinierea faptului că intrarea în cerul lui Dumnezeu se poate face numai prin procesul nașterii de sus sau, cum spune textul de la Tit 3:5, prin baia nașterii celei de a doua. Am arătat apoi că până chiar și Mântuitorul a luat chip de om pe calea nașterii de la Duhul Sfânt, pentru ca noi să putem deveni copii ai lui Dumnezeu tot pe aceeași cale, calea nașterii de la Duhul Sfânt. Am luat aminte în continuare că atunci când Dumnezeu L-a trimis pe Iisus pe Pământ a avut în vedere ca El să fie întâiul născut între mai mulți frați (Romani 8:29). Aceste constatări duc acum la întrebarea: cum se poate ca Iisus Cel Născut din ceruri, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat și om din om adevărat, dar fără păcat, să se înfrățească pe Pământ cu oamenii păcătoși care-și au originea în Adam cel firesc, cel păcătos, cel făcut din pământ? Și am găsit răspunsul tot în viața Omului Iisus Hristos, în însuși felul în care a venit și, apoi, în felul în care a trăit El Personal aici pe Pământ: prin moarte (NIMIC de la Sine, vezi Evanghelia după Ioan 5:19).

După aceea am dezvoltat subiectul morții din care am învățat că moartea, de fapt, înseamnă „despărțit de”, înseamnă a sfârși cu orice idei, gânduri, soluții și planuri personale pentru a împlini toate ideile,

gândurile, soluțiile și planurile lui Dumnezeu. Cum spunea mai sus și Yannaras, moarte înseamnă detașare de tot ce ține de noi, de ale noastre sau de ale oricui altcuiva, la nivel de gând, voință și înfăptuire. Și mai mult chiar, cu prilejul acesta am înțeles că a muri față de tine nu înseamnă a face vreo selecție oarecare asupra lucrurilor care vin din tine însuși ca să te desparți numai de unele lucruri care ar părea rele. Am stabilit că dacă Omul Iisus, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat, dacă El nu a făcut NIMIC din Sine Însuși, deși orice ar fi făcut din Sine nu putea fi decât bun (Ioan 5:19), atunci moartea față de sine trebuie aplicată cu atât mai deplin în viețile noastre care originăm din Adam cel păcătos.

Cred că în urma analizelor de mai sus nu vom mai avea nici o dificultate în înțelegerea versetului de la Romani 6:8: „Dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom și viețui împreună cu El”. Vrem să viețuim cu Iisus? Vrem să avem parte cu Iisus la raiul lui Dumnezeu? Nu e altă cale decât calea morții împreună cu Iisus, adică a trăirii despărțiți de orice vine din noi înșine sau din oricare altă sursă din Univers, pentru a putea face numai voia Tatălui din cer. Iar acestea nu sunt cuvintele mele, nu sunt cuvintele vreunei oarecare ființe, ci sunt însuși cuvintele lui Dumnezeu (vezi 2 Timotei 3:16)!

Iată, așadar, care este calea rânduită de Dumnezeu, în vederea înlocuirii originii noastre de descendenți ai lui Adam cel făcut din pământ cu aceea de descendenți ai lui Adam Cel Născut din ceruri - Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat și om din om adevărat, dar fără păcat. Oricine dorește să pășească pe calea aceasta urmează să parcurgă următorii patru pași:

1. Primul pas constă în manifestarea acestei dorințe printr-o rugăciune simplă înaintea Domnului Iisus care este prezent în tot locul și care abia așteaptă să ne audă. Este imperativ ca dorința aceasta să fie cunoscută înaintea lui Dumnezeu pentru că, să nu uităm!, dacă nașterea firească din Adam cel făcut din pământ a fost numai alegerea lui Dumnezeu, nașterea duhovnicească din Iisus Cel Născut din ceruri se face cu consimțământul nostru. Aceasta explică nenumăratele ocazii în care Îl auzim pe Mântuitorul spunând, într-un fel sau altul, cuvintele

dacă voiește cineva. El nu obligă pe nimeni. El a murit pentru toți oamenii și dorește ca toți oamenii să vină la pocăință (1 Timotei. 2:4). Dar, când vine vorba despre cei care vor beneficia din jertfa Sa adusă pentru toți, ne spune clar și răspicat că numai aceia care aleg să creadă (Ioan 3:16), numai aceia care aleg să moară împreună cu El (Romani 6:8), numai aceia vor avea parte de mântuirea Lui. Chiar și teologii ortodocși moderni spun același lucru. Spre exemplu, George Remete ne-a vorbit foarte pe înțeles despre mântuirea obiectivă și cea subiectivă (vezi nota 98). Prin mântuirea obiectivă s-a referit la faptul că Iisus a murit pentru întreg neamul omenesc. Dar când vine vorba despre oamenii care vor beneficia de mântuirea obiectivă, teologul sus amintit a vorbit despre mântuirea subiectivă, referindu-se la faptul că numai acela care primește această mântuire prin propria sa alegere are parte de ea. Vreau deci să am parte cu El? Trebuie să-mi fac cunoscută dorința aceasta la modul concret, prin chemarea Numelui Său în viața mea.

2. După ce mi-am mărturisit din toată inima dorința de a deveni frate cu Omul Iisus care este Dumnezeu din Dumnezeu adevărat și om din om adevărat, dar fără păcat, urmează cel de al doilea pas, așa cum este descris la Ioan 1:11-13. Citim acolo că Iisus a venit la ai Săi, dar ai Săi nu L-au primit (este vorba despre poporul evreu). Însă tuturor acelor care L-au primit, Dumnezeu le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu, care de la Dumnezeu s-au născut. Aplicând astfel metoda morții din Scriptură, exprimată prin formula "despărțit de", mă voi lepăda, mă voi despărți de TOT ce știu și cred că aș putea să fac prin mine însumi pentru a intra în cer ca, astfel, golindu-mă desăvârșit de mine să-l pot face loc lui Hristos și să mă umplu cu El. Adică voi urma calea pe care a urmat-o Hristos care n-a mai făcut NIMIC de la Sine (vezi Ioan 5:19). Încetând, deci, să mai caut vreo cale a faptelor sau să fac orice altceva în vederea moștenirii raiului, înseamnă că eu mă golesc de mine însumi (așa cum S-a golit și Iisus de Sine Însuși nemaifăcând nimic de la Sine). Am să primesc în felul acesta moartea Mielului lui Dumnezeu, Iisus Hristos, ca singurul mijloc de ispășire a păcatelor mele. Și încetând, astfel, să mai caut soluții de la mine însumi voi ajunge să trăiesc moartea definită prin "despărțit de" mine. Ajuns la punctul în care trăiesc "despărțit de" mine,

mă cufund de bună voie în moartea lui Hristos care a trăit "despărțit de" Sine Însuși. Iar ca rezultat al morții mele împreună cu Hristos urmează învierea mea împreună cu El la o viață nouă, devenind, astfel, fiu al lui Dumnezeu născut din Dumnezeu (Ioan 1:13), originând astfel din Dumnezeu. Moartea împreună cu Hristos este alegerea mea; învierea împreună cu El este lucrarea Lui.

3. În al treilea rând, deoarece procesul întreg al mântuirii include, deopotrivă, și botezul ca urmare a credinței, așa cum ni-l prezintă Însuși Mântuitorul la Evanghelia după Marcu 16:16 (vezi capitolul Botezul, tratat în cartea de față), voi mărturisi pentru lumea văzută prin apa botezului, ceea ce s-a produs prin credință înlăuntrul meu. Prin cufundarea în apă voi face cunoscut martorilor văzuți și nevăzuți că m-am făcut una cu Iisus în moartea Lui, deplin conștient și de bună voia mea (Romani 6:8), că am pus capăt originii mele din Adam cel făcut din țărână prin aceea că, la fel ca și Iisus trăiesc „despărțit de” mine însumi, ascultând de porunca Tatălui de a mă pocăi și a mă boteza; iar prin ridicarea din apa botezului, voi declara în fața martorilor văzuți și nevăzuți că am înviat la o viață nouă (2 Corinteni 5:17), că de-acum încolo îmi am originea în Hristos Cel Născut din Tatăl și trăiesc, ca și Iisus, potrivit devisei: NIMIC din mine însumi!

4. Urmează acum al patrulea pas, care privește noua conduită de viață. Porunca Mântuitorului din Marcu 1:15 nu este numai pocăiți-vă, ci, deopotrivă, și credeți în Evanghelie. Deci după pocăință și botez urmează o viață pe care o voi trăi crezând și împlinind Evanghelia. Și pentru că sunt copil al lui Dumnezeu, nou-născut, la fel ca și în viața biologică, urmează procesul de creștere. Iar procesul acesta de creștere are loc în cadrul unui grup de credincioși care cred și practică exclusiv ceea ce este scris în Sfintele Scripturi. Este normal să fie așa. Raportându-ne la nașterea biologică, fătul a avut un anume fel de viață în pântecul mamei sale și un altul, diferit de acesta, după ce a părăsit pântecul mamei. Fiind acum născut, va trăi în acest mediu atât de diferit de cel din pântecul mamei sale, pe cât este cerul diferit de Pământ. Tot așa și în cele spirituale. Un copil nou-născut la nivel de duh devine o făptură nouă (vezi 2 Corinteni 5:17) și face parte dintr-o familie în sânul căreia

primește ajutorul necesar creșterii. Ca și copilul nou născut, un creștin născut din nou are nevoie de asistență permanentă în sânul unui grup de credincioși. Nu poate trăi fără ei, după cum un nou născut biologic nu poate supraviețui de unul singur. Iar normele de viață din acest nou mediu diferă de vechiul mediu ca cerul de Pământ. Și tocmai aceasta reclamă nevoia expresă ca această creștere în credință să aibă loc în mijlocul unui grup de credincioși care respiră aerul Evangheliei, după cum fătul nou născut pe Terra respiră oxigenul din aer.

Iată, așadar, calea pe care, din niște ființe mârșave, păcătoase și blestamate de Dumnezeu care ne avem originea în Adam cel făcut din țărână, putem ajunge fii ai lui Dumnezeu cu originea în Omul Iisus Hristos Cel Născut, Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat și om din om adevărat, dar fără păcat.

③ Nașterea de sus în interpretarea Sfinților Părinți ai Bisericii, și a altor scriitori bisericești

Adevărații ortodocși din toate timpurile nu fac altceva decât să se alinieze desăvârșit cu adevărul venit prin descoperirea lui Hristos, adevăr vestit de dumnezeieștii și sfinții Lui Apostoli. Ei merg atât de departe cu apărarea adevărului venit de la Dumnezeu prin descoperirea lui Hristos, încât socotesc că orice micșorare, adăugire sau vreo schimbare oarecare aduse Sfintei Scripturi vin de la Diavolul sau, cum spun ei, este o însuflețire a Diavolului (vezi nota bibliografică 1).

Totuși, deoarece o majoritate îngrijorător de mare a ortodocșilor sunt în necunoștință totală de scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii, îmi atribui ca sarcină de onoare să le slujesc sufletelor dumnealor aducându-le la cunoștință opiniile Sfinților Părinți ai Bisericii, cât și ale altor scriitori bisericești de-a lungul veacurilor în legătură cu nașterea din nou. Și, păstrându-mi modelul de prezentare pe care l-am folosit pe tot parcursul cărții, voi aduce spre întărire o bogăție de date bibliografice începând cu cea mai timpurie perioadă a Părinților, respectiv perioada anului 50, în care a trăit Sf. Policarp, ucenicul Sf. Ioan Evanghelistul. Demn de toată luarea aminte în privința aceasta este și mențiunea că aceste adevăruri de acum 2000 de ani sunt validate 100% și propovăduite întocmai de

către cei mai respectați și mai luminați teologi ai zilelor noastre. Aș putea chiar spune că lucrarea de față este, până la un anumit punct, un fel de recenzie a celor două cărți menționate în titlu, respectiv Canonul Ortodoxiei¹¹⁸. Ne vom îndeletnici deci în continuare cu argumentarea nevoii imperative a nașterii din nou, fără de care nimeni nu va putea avea parte de cerul lui Dumnezeu, de data aceasta din perspectiva Sfintei Tradiții Ortodoxe. Și având în vedere că există o înlănțuire neasemuit de frumoasă și armonioasă între spusele Sf. Părinți sau a altor scriitori bisericești și explicațiile aduse din Scriptură, vă sugerez să recapitulați capitolul 2.

Sf. Chiril al Ierusalimului: „Nașterea voastră a avut loc o dată cu moartea voastră”¹¹⁹. „Trupurile se nasc prin părinții din astă lume, pe când sufletele se renasc prin credință.”¹²⁰

Sf. Maxim Mărturisitorul: „Dumnezeu Se face și Se numește Tată după har al acelor care au primit de bunăvoie nașterea din Duh.”¹²¹

Sf. Macarie Cel Mare: „Dacă cineva nu este născut din Duh regeșc și divin, dacă n-a dobândit noblețea regească și cerească de fiu al lui Dumnezeu, nu poate purta mărgăritarul ceresc și prețios, chipul luminii negrăite, care este Domnul.”¹²²

„Cei ce s-au învrednicit să fie fii ai lui Dumnezeu născuți de sus prin Duhul Sfânt, au în ei pe Hristos ce luminează întrânșii.”¹²³

„Cei ce nu știu că au dobândit ceva ce nu aveau, aceia nici nu se află pe calea propășirii.”¹²⁴

„Creștinii sunt dintr-o altă lume; sunt fii ai Cerescului Adam, un neam nou, copii ai Duhului Sfânt, frați luminați ai lui Hristos; asemenea Tatălui lor.”¹²⁵

Pr. prof. Dumitru Stăniloae: „Nașterea Fiului lui Dumnezeu din Fecioară a ținut seama de neputința imanenței umane de a se mântui prin ea însăși, de a sparge în sus orizontul închis al umanului supus repetiției și morții, de a încadra pe toți cei ce se nasc din Hristos după har în șirul celor, născuți din Dumnezeu.”

Pr. conf. Dr. George Remete: „După învățătura ortodoxă, mântuirea subiectivă sau îndreptarea (conf. Rom. 8:29) este o renaștere, o transformare spirituală reală a omului...”¹²⁶

„În concepția ortodoxă, esența îndreptării este tocmai sfințirea reală a omului, o viață nouă în Hristos. Sf. Scriptură arată limpede că iertarea păcatelor este urmată de „duhul înfierii” și o viață nouă în Hristos.”¹²⁷

Încheiem acum șirul mărturiilor Sfinților Părinți ai Bisericii cu câteva nentarii ale unuia dintre cei mai respectați sfinți, calificat de către ÎPS Teoctist ca stâlp al Bisericii, Sfântul Ioan Gură de Aur:

„Nașterea din nou este o a doua creație, căci din ceea ce nu eram am fost aduși la ceea ce suntem. Ceea ce eram mai dinainte am murit, adică omul cel vechi, și ceea ce am devenit nu eram mai înainte.”

„Fiul lui Dumnezeu... S-a născut trupește, ca să te naști tu duhovnicește; S-a născut din femeie ca să încetezi tu a fi fiul femeii.”¹²⁸

„Dacă cineva a crezut în Hristos, a venit într-o altă creație, căci s-a născut de sus prin Duhul.”¹²⁹

„Un aliment alterat nu mai revine la forma inițială, chiar dacă-i pui sare. Firii vechi degeaba îi pui sarea adevărului.”¹³⁰

"Noi ne naștem din nou prin puterea Cuvântului lui Dumnezeu. Acest Cuvânt ne plăsmuiește. Dar această naștere nu e de la natură, ci din făgăduință dumnezeiască."¹³¹

Ne apropiem acum de încheierea explicării subiectului Nașterea de sus, analizat din ambele perspective - ale Scripturii și ale Sfinților Părinți ai Bisericii, împreună cu alți scriitori bisericești. Nu putem decât să mulțumim lui Dumnezeu pentru toată călăuzirea pe care ne-a dat-o. Cum am spus mereu, este datoria și privilegiul nostru să dăm dovadă de oameni mai buni la suflet, cum citim la Faptele Apostolilor 17:11, astfel încât după ce isprăvim de parcurs gândurile de mai sus să le comparăm cu Sfintele Scripturi. După aceea vom cerceta și scrierile Sfinților Părinți, raportându-le din nou la Sfintele Scripturi, căci numai în felul acesta ne merităm din plin numele de adevărați creștini ortodocși.

VI. Preot și preoție

În capitolul acesta urmează să ne ocupăm de înțelegerea punctului de vedere asupra statutului de preot și, respectiv, a slujbei preoției, analizate din perspectivele doctrinei Ortodoxe. Spunând din perspectivele doctrinei Ortodoxe nu excludem nicidecum punctul de vedere al Scripturii. Dimpotrivă, pentru că adevărata noastră credință Ortodoxă are ca bază descoperirea lui Hristos, vestită de dumnezeieștii și sfinții Lui Apostoli și întărită de Sfintele Sinoade Ecumenice, punctul de vedere al Ortodoxiei nu poate fi cu nimic abătut de la cel al Sfintei Scripturi. Mai mult, dacă amintim și canonul Părinților Bisericii potrivit căruia orice micșorare, adăugire sau vreo schimbare oarecare aduse Sfintei Scripturi sunt văzute ca însuflețirea a diavolului, atunci chiar nu mai putem face vreo deosebire între punctele de credință ale Ortodoxiei și cele ale Sfintei Scripturi.

① Ce spune Scriptura preot și preoție

Rămânând fideli liniei pe care o urmărim în parcursul acestei cărți, vom apela mai întâi la fundamentul credinței noastre ortodoxe, Sfânta Scriptură, și vom începe cu analiza a ceea ce are de spus Scriptura privitor la poziția de preot și slujba preoției prin următoarele două texte:

- Apocalipsa 5:9-10 „Și cântau o cântare nouă, zicând: Vrednic ești să iei cartea și să deschizi pecetea ei, fiindcă ai fost înjunghiat și ai răscumpărat lui Dumnezeu, cu sângele Tău, oameni din toată seminția și limba și poporul și neamul; Și i-ai făcut Dumnezeului nostru împărăție și preoți, și vor împărăși pe pământ.”

- 1 Petru 2:9 „Iar voi sunteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat din întuneric, la lumina Sa cea minunată.”

Le vom lua acum pe rând și le vom analiza atât cât lumina Duhului Sfânt al lui Dumnezeu ne va călăuzi.

• Preot

În textul citat mai sus din Apocalipsa, apostolul Ioan ne relatează un episod interesant. Cel ce ședea pe scaunul de domnie ținea în mână o carte pecetluită cu șapte peceti și, pentru că nimeni nu se găsea vrednic să o deschidă, Ioan a început să plângă. Dar în timp ce plângea, unul din cei 24 de bătrâni care ședeau și ei pe scaunele lor de domnie i-a adus vestea bună că s-a găsit Cineva care să deschidă cartea, iar Acel Cineva era Leul din seminția lui Iuda, pe care Ioan îl vede ca pe Mielul ce părea junghiat. În timp ce Mielul s-a apropiat și a luat cartea din mâna Celui ce ședea pe scaunul de domnie, Ioan a auzit deodată o cântare cântată de un cor despre care se spune că era de zece mii de ori zece mii și mii de mii. Toți aceștia slăveau și măreau pe Mielul care a fost găsit vrednic să ia cartea din mâna Celui ce ședea pe scaunul de domnie și să-i rupă pecetețile, pentru că prin sângele Lui a răscumpărat pentru Dumnezeu oameni din orice seminție și i-a făcut preoți pentru Dumnezeu.

Ce desprindem din tabloul de mai sus? Înțelegem că lucrarea de răscumpărare a oamenilor și promovarea lor la statutul de preoți este în totalitate atribuită Mielului, Fiul lui Dumnezeu și că, foarte important!, El i-a făcut pe TOȚI deopotrivă și fără nici un criteriu discriminatoriu preoți pentru Dumnezeu. Așa citim în textul de mai sus: „...ai răscumpărat... și i-ai făcut... preoți.” Mielul lui Dumnezeu i-a răscumpărat pe oameni; apoi tot El, Mielul, i-a făcut și preoți Dumnezeului nostru, ca ei să împărasească pe Pământ.

Vrea cineva să ceară socoteală Fiului lui Dumnezeu pentru că El a făcut preoți pentru Dumnezeu pe TOȚI cei ce au fost răscumpărați prin sângele Lui din mijlocul neamului omenesc? Are cineva obiecții legate de faptul că Fiul lui Dumnezeu i-a făcut pe TOȚI cei răscumpărați de El preoți pentru Dumnezeu, Tatăl Său?

Dacă și eu am fost spălat cu sângele scump al Mielului și am fost astfel răscumpărat de El, are cineva ceva de comentat la hotărârea lui

Dumnezeu de a mă fi făcut preot al Dumnezeului Celui Prea Înalt? Sunt eu preot pentru că mă numesc preot sau sunt preot pentru că m-a făcut Fiul lui Dumnezeu preot (bineînțeles, m-a făcut preot numai pentru că am primit să fiu trecut prin pocăință, botez și credință în Evanghelie)? Și chiar dacă nu aș vorbi despre mine ca fiind preot, încetez eu să mai fiu ceea ce Fiul lui Dumnezeu m-a făcut, adică preot al Dumnezeului Celui Prea Înalt? Iar dacă oamenilor nu le place să audă că eu sunt preot al lui Dumnezeu făcut astfel de către Fiul lui Dumnezeu, va înceta statutul meu de preot înaintea lui Dumnezeu?

Astfel stau lucrurile cu privire la orice om din neamul lui Adam care, prin pocăință, botez și credință în Evanghelie, a primit să fie răscumpărat de Iisus Hristos și făcut preot pentru Dumnezeul Său.

Îmi amintesc un episod din viața lui Napoleon: împăratul se afla pe un câmp de instrucție în jurul unui batalion de armată. La un moment dat a scăpat frâul calului din mână iar calul, de cum s-a simțit liber, a pornit într-un galop care a pus viața împăratului în mare pericol. Însă, la un moment dat, a ieșit din rândul soldaților un țăran care, foarte priceput, a reușit să pună mâna pe căpăstrul calului, să-l domolească și să salveze astfel viața împăratului. Împăratul l-a privit și i-a spus aceste cuvinte: "Treci la loc, căpitane!" Țăranul, cum a auzit acestea, a pornit în pas alergător la locul unde erau adunați căpitanii armatei și a luat loc între ei. Desigur, cum l-au văzut căpitanii au început să-l apostrofaze și să-l alunge dintre ei. Cu ce credeți însă că i-a potolit soldatul? Le-a spus aceste cuvinte: "Împăratul a poruncit așa!" Astfel a ajuns țăranul, care era un simplu soldat, să fie căpitan în armata lui Napoleon.

Ne întoarcem la versetele de mai sus și să vedem din nou cine sunt cei chemați la preoție, dar, de data aceasta, din textul de la 1 Petru. Apostolul Petru ne spune aici că voi. Cine sunt acești voi? Nu mai încape îndoială, acești voi trebuie să fie cei cărora le este adresată epistola! Și cui îi este adresată epistola? Primele versete ne aduc lămurirea prin aceste cuvinte: "către cei aleși după cea mai dinainte știință a lui Dumnezeu-Tatăl, și prin sfințirea de către Duhul, spre ascultarea și

stropirea cu sângele lui Iisus Hristos...” Nu-i așa că Iisus Hristos i-a făcut preoți pentru Dumnezeu pe aceia pe care i-a răscumpărat cu scumpul Său sânge? Voi, voi care ați fost aleși după știința lui Dumnezeu, prin stropirea cu sângele lui Iisus Hristos, voi care ați primit această alegere prin pocăință, botez și credință în Evanghelie, voi TOȚI sunteți făcuți preoți de Acela care v-a răscumpărat!

• Preoție

După ce am stabilit că un adevărat credincios al lui Dumnezeu nu numai că este preot al lui Dumnezeu, ci chiar în vederea aceasta a fost răscumpărat de către Fiul lui Dumnezeu, ne vom ocupa de slujba preoției. Pentru că este lesne de înțeles că preoția este slujba la care este chemat preotul, vom stabili în ce constă slujirea preoțească și ce anume i-a dat Mântuitorul de lucru aceluia pe care l-a făcut preot pentru Dumnezeu.

Dar să luăm aminte, aici nu vorbim despre preot și preoție în termenii cu care suntem noi, oamenii, obișnuiți. Între noi, oamenii, despre preot și preoție se vorbește orice, numai adevărul Scripturii nu este arătat cum trebuie. Multe se pun pe seama preotului și preoției când vine vorba despre cultele religioase care se înmulțesc pe Pământ ca ciupercile după ploaie! Și fiecare vine cu învățătura lui. Noi însă ne ocupăm aici cu ceea ce spune Scriptura despre chemarea preotului și slujba preoției. Ca adevărați ortodocși, noi ne ținem strâns de dreptarul credinței noastre, Sfânta Scriptură, și de-acolo ne luăm învățătura cu privire la toate cele privitoare la Dumnezeu și, respectiv, la chemarea de preot și slujba preoției.

În textul citat mai sus ni se spune că noi suntem “seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu”. Înțelegem că suntem agonisiți de Dumnezeu, dar cu ce scop? „Ca să vestiți”. Suntem, deci, chemați să vestim „bunătățile Celui ce ne-a chemat din întuneric, la lumina Sa cea minunată”. Noi suntem obișnuiți să auzim că preoții trebuie să poarte anumite straie foarte deosebite de ale celorlalți creștini, să li se acorde drepturi și cinste deosebite, că trebuie să officieze anumite slujbe, să vestească doctrina denominațiunii creștine

din care fac parte, să îndeplinească ritualuri, obiceiuri și coduri de viață. Însă Cuvântul ne arată aici că adevărata chemare a preotului este să vestească!

Așadar, chemarea creștinului făcut preot al lui Dumnezeu de către Hristos este să vestească puterile minunate ale lui Dumnezeu, nu lucrurile, învățăturile și doctrinele religioase ale oamenilor de pe Pământ! Acesta este cel mai simplu criteriu după care poți face distincția între un preot făcut preot de către Iisus Hristos pentru Dumnezeu și un preot făcut preot de către oameni pentru religia din care face parte. Adevăratul preot făcut preot pentru Dumnezeu de către Fiul lui Dumnezeu va vesti puterile minunate ale Celui ce l-a chemat din întuneric la lumina Sa minunată, fără a se depărta de adevărul Scripturii. Căci dacă e vorba că el vestește puterile și bunătățile Celui ce l-a chemat la preoție, adică ale lui Dumnezeu, cum ar putea să se depărteze de Scriptura lui Dumnezeu, singura care îi descoperă puterile și bunătățile Celui ce l-a chemat, adică ale lui Dumnezeu?

Pentru cei familiarizați cu limba în care a fost scris N.T., este cunoscut că termenul *hiereus* pentru cuvântul preot nu apare niciodată în legătură cu vreo funcție în Biserica lui Hristos. El este folosit numai în următoarele situații: în legătură cu Domnul Iisus Hristos ca Mare Preot (la Evrei 5:5-6); în legătură cu toți creștinii ca fiind preoți (la 1 Petru 2:5 și 9, Apocalipsa 1:6, 5:10); cu preoții iudei și cu preoții păgâni (Faptele Apostolilor 14:13). Acest lucru este confirmat și de Vasile Mihoc, un teolog român: „Termenul *Hiereus* (preot) nu este folosit niciodată în N.T. pentru desemnarea membrilor ierarhiei bisericești. Primii creștini au dat preoților alte denumiri...”¹³⁴

În ceea ce privește slujba preoției trebuie să se știe de asemenea foarte bine că în tot Noul Testament nu se găsește nici o mențiune a preoției ca o slujbă specială a unei anumite categorii de creștini, așa cum stăteau lucrurile în economia Vechiului Testament la poporul evreu (vom întâlni mai jos afirmația aceasta făcută și de scrierile ortodoxe). În Biserica lui Hristos, Duhul Sfânt nu a instituit nici o ierarhie prin care

ceilalți să fie conduși. Cum să fie ierarhie în trup? Care dintre mădulare să fie mai mare? Capul este cel care conduce, iar capul este unul. În trupul lui Hristos, Capul este Hristos. Nu pot fi două capete.

Desigur, sunt încă multe alte lucruri de spus în privința acestui subiect. Noi însă ne oprim numai asupra textelor enumerate mai sus. Motivul pentru care am ales aceste două texte din 1 Petru și Apocalipsa are de-a face cu faptul că textele acestea sunt citate în literatura ortodoxă (o să vorbim imediat mai jos despre asta). Iar dacă luăm în calcul mărturia lui George Remete (în cazul Sfintei Scripturi, valoarea și autoritatea unei afirmații este absolută, indiferent de câte ori este susținută în Biblie, chiar și dacă e semnalată într-un singur loc, vezi nota bibliografică ss), atunci nici nu trebuie să ne mai îngrijorăm cu privire la o interpretare diferită a Cuvântului în legătură cu statutul și slujba preoției. Astfel că ne vom opri aici cu lămuririle asupra statutului și slujbei preoției privite din perspectiva Scripturii.

② Ce au de spus Părinții Bisericii și alți scriitori bisericești despre preot și preoție

S-a amintit deja pe parcursul cărții noastre de mai multe ori că adevărații creștini ortodocși nici n-ar mai avea nevoie să li se demonstreze cu bibliografie faptul că Părinții Bisericii, împreună cu alți scriitori bisericești care iubesc pe Dumnezeu și Cuvântul Lui, nu au nici de adăugat, nici de scos, și nici atât de comentat, cu privire la adevărul Scripturii. Așa cum vom vedea imediat, Părinții Bisericii și scriitorii bisericești nu fac altceva decât să stabilească canoanele în funcție de adevărul Scripturii, așa cum ne-a fost ea adusă prin descoperirea lui Hristos și propovăduită de sfinții Lui Apostoli. Vom aminti numai câteva din mărturiile lor:

- Gherontie Ghenoiu: "Sunt două feluri de preoții: una care se dă prin hirotonie, adică prin punerea mâinilor și prin rugăciunile episcopului... iar cea de a doua preoția launtrică, duhovnicească sau obștească, despre care ap. Petru zice la 1 Petru 2:9 „Voi sunteți seminție aleasă, preoție împăratească, neam sfânt, popor al Său dobândit, ca să vestiți în afară virtuțile Celui Care v-a chemat din întuneric la minunata Lui lumină.”

- Origen: „Nu știi, oare, că preoția este dată tuturor credincioșilor, adică întregii Biserici a lui Dumnezeu? Ascultă ce spune Petru: 'Voi sunteți neam ales, împărăție preoțească, neam sfânt, popor agonisit' – 1 Petru 2:9. Ai deci preoția fiindcă ești neam preoțesc. De aceea ești dator să aduci lui Dumnezeu jertfa de laudă, jertfa rugăciunilor, jertfa milei, jertfa curățeniei, jertfa dreptății, jertfa sfințeniei. Dar ca să le aduci pe acestea cum se cuvine îți trebuie să le pui în învelișurile omenești, deosebite de hainele comune celorlalți oameni și să ai neapărat focul dumnezeiesc care este dat oamenilor de Dumnezeu – Luca 12:49. Căci dacă nu este acesta ci ne folosim de altul și contrariu acestui foc, adică al celui care se preface în înger de lumină (2 Cor. 11:14), pătimim, fără îndoială, aceleași îndurate de Nadab și Abihu...

Altarul inimii în care se sfințește Hristos – 1 Petru 3:15, și pe care fiecare creștin, imitându-l își aduce jertfele sale spirituale – 1 Petru 2:5. Nu vreau să te miri că acest templu este deschis numai preoților. Căci toți care sunt unși cu ungerea Duhului Sfânt au fost făcuți preoți, precum zice și Petru către toată Biserica – 1 Petru 2:9. Deci, toți sunteți neam preoțesc, și de aceea vă apropiați de cele sfinte. Dar și fiecare din noi are în sine jertfa consumării a arderii de tot și însuși aprinde jertfa sa pe altarul inimii, ca să ardă totdeauna. Dacă eu voi renunța la toate pe care le posed și voi lua crucea mea ca să urmez pe Hristos, am adus jertfa arderii de tot la altarul lui Dumnezeu..."¹³⁵

Preot prof. Dr. Ion Bria: „Fiecare creștin are o demnitate preoțească și are acces direct la obiectul preoției..."¹³⁶

Preot profesor Dumitru Stăniloae (I): "Toți cei ce se jertfesc sau se dăruiesc Persoanei supreme sunt preoți și se sfințesc prin oferirea lor lui Dumnezeu..."¹³⁷

Preot profesor Dumitru Stăniloae (II): "Preoția lui Hristos în Biserică prin preoția generală. În felul acesta toți sunt preoți și jertfe în Biserică, toți sunt învățători și călăuzitori spre mântuire ai lor și ai altor credincioși apropiați sau și ai altor oameni, dar fără o răspundere formală pentru comunitatea

bisericească. După Sfinții Părinți, omul este în același timp împărat, prooroc și preot ca și Hristos: împărat, în virtutea stăpânirii lui peste patimi; preot, din cauza autojertfirii; prooroc, ca un inițiat în tainele dumnezeiești. Rugăciunile pe care le fac credincioșii personal și viața de jertfă pe care o practică pentru ei înșiși și în relațiile lor cu alții își iau puterea din aducerea continuă a jertfei lui Hristos și din împărtășirea de ea.”¹³⁸

Vasile Mihoc, un teolog român: „Termenul *Hiereus* (preot) nu este folosit niciodată în N.T. pentru desemnarea membrilor ierarhiei bisericești. Primii creștini au dat preoților alte denumiri...” (vezi nota 132).

Ne oprim la punctul acesta cu mărturiile aduse de către scriitorii bisericești ai ortodoxiei privind înțelegerea pe care o are Sfânta Tradiție a Bisericii Ortodoxe referitor la preot și preoție. Ne bucurăm să facem constatarea și de data aceasta că adevărata noastră credință ortodoxă își are rădăcinile adânc înfipite în descoperirea lui Hristos propovăduită de dumnezeieștii și sfinții Lui Apostoli și întărită de Sfintele Sinoade Ecumenice. Apoi ne bucurăm să constatăm și faptul că marii teologi ortodocși ai zilelor noastre țin cu tot atâta sfințenie la Sfânta Tradiție, ca și Sfinții Părinți de la care o moștenim. Domnul Dumnezeu să binecuvânteze pe toți aceia care urmează neabătut descoperirea lui Hristos așa cum ne este lăsată pe paginile Sfintei Scripturi, cât și pe aceia care, înțelegându-și chemarea de preoți, se îndeletnicesc cu vestirea puterilor minunate ale lui Dumnezeu care ne-a chemat din întuneric la lumina Lui minunată! Amin!

VII. Închinarea și Iconologia

A. Închinarea

Am ajuns aici la capitolul în care vom vorbi despre subiectul Închinare. Cu voia și ajutorul lui Dumnezeu, și sub călăuzirea Duhului Său Cel Sfânt care ne vorbește prin Sfânta Scriptură, vom căuta pe parcursul acestui capitol să aflăm care este adevăratul fel de închinare cerut de Dumnezeu, cum și cui trebuie să ne închinăm. Vom învăța, în același timp, și cum trebuie să ne raportăm la închinarea pe care ne-ar aduce-o nouă o ființă omenească. Potrivit schemei de desfășurare a discuțiilor pe care ne-am propus-o încă de la începutul acestei cărți, mai întâi ne vom apropia de Sfânta Scriptură și vom analiza subiectul Închinare din perspectiva lui Dumnezeu, așa cum ne-a rânduit-o El pe paginile Scripturii Sale. După aceea vom aduce și mărturiile mai multor scriitori bisericești dintre care, desigur, nu vor lipsi cele ale Părinților Bisericii, ca să luăm notă de felul cum văd și ei închinarea datorată lui Dumnezeu, Făcătorul nostru.

① Generalități

A fi creștin înseamnă a fi închinătorul Dumnezeului cerului și al pământului și a îndemna și pe alții să se închine Lui. Închinarea pe care omul trebuie s-o aducă lui Dumnezeu este dincolo de orice lege sau tipic. Dacă este sinceră, Dumnezeu primește închinarea cu plăcere. El primește chiar și o închinare care din lipsă de cunoștință este nepotrivită, dacă este adusă cu toată inima dar, pe aceasta numai până la o vreme, până când închinătorul ia cunoștință de adevăratul fel de închinare pe care-l așteaptă de la noi. Să nu pierdem niciodată din vedere că Dumnezeu este duh, iar cine se închină Lui trebuie să i se-nchine în duh și în adevăr.

Așa cum am afirmat mai sus, dacă cineva are dorința sinceră și curată să i se închine lui Dumnezeu și se închină greșit pentru că nu cunoaște adevăratul fel de închinare, Domnul îl va primi până la o vreme și nu va întârzia să-l lumineze cu privire la adevăratul fel de închinare. Avem un exemplu elocvent în privința aceasta: famenul etiopian din Faptele Apostolilor, capitolul 8. Chiar aștemerea acestor gânduri din cartea respectivă poate fi privită tot ca un răspuns pentru aceia care, deși nu se închină așa cum cere Scriptura, fac totuși lucrul acesta cu inimă sinceră și curată. Iată că acum, toți aceștia care citesc rândurile de față, vor avea posibilitatea să afle care este adevăratul fel de închinare cerut de Dumnezeu.

Închinarea pe care o aducem lui Dumnezeu nu poate fi oricum, chiar dacă El o primește oricum, până la o vreme, din partea celor sinceri și neștiutori. Prin rândurile de față vom analiza tocmai aspectul acesta. Textul de la Evrei 12:28-29 ne arată cum trebuie să fie închinarea pe care i-o aducem lui Dumnezeu prin cuvintele „să aducem lui Dumnezeu o închinare plăcută, cu evlavie și cu sfială, pentru că Dumnezeul nostru este un foc mistuitor”. Să luăm aminte că aici, de altfel în nici o altă parte a Scripturii, nu se amintește nici măcar aluziv închinarea prin semnul crucii făcut cu mâna! Cine ar fi acela atât de necugetat încât să nu ia aminte la felul său de închinare, dacă e vorba că Dumnezeul Căruia i se închină este un foc mistuitor? Vom vorbi acum despre trăsăturile acestea enumerate în textul amintit pe care trebuie să le îndeplinească închinarea adusă Dumnezeului care este un foc mistuitor, spunând însă mai întâi câteva cuvinte în plus despre închinare.

DEX-ul dă mai multe definiții acestui cuvânt, din care vom enumera pe următoarele: rugăciune, consacrare, capitulare, a manifesta o atitudine de recunoaștere a superiorității sau puterii cuiva; a se supune, a se declara învins. Luând aminte la înțelesurile acestea pe care le are cuvântul închinare putem înțelege imediat cât de diferită este practica închinării prin semnul crucii făcut cu mâna, față de adevărata însemnătate a cuvântului închinare. A te închina înseamnă a lua o anumită atitudine a sufletului față de Dumnezeu, pe care ți-o exprimi concret prin anumite fapte și practici, a face efectiv ceva în relație cu Dumnezeu la nivelul

duhului. Putem începe, spre exemplu, cu a ne declara învinși în fața lui Dumnezeu, așa cum ne indică sensul adevărat al cuvântului închinare. Dacă dăm atenție chiar și numai acestei singure însemnătăți a închinării, vom avea un mare câștig din împărtășirea gândurilor care urmează prin aceea că, declarându-ne învinși în fața lui Dumnezeu, vom pune punct oricărei opinii personale pe care am fi avut-o noi înșine cu privire la închinare și vom accepta necondiționat porunca Aceluia în fața Căruia ne-am declarat învinși.

Iată încă un gând care ne va ajuta să pricepem și mai lămurit felul în care trebuie și se cuvine să ne închinăm lui Dumnezeu. Istoria poporului român relatează un trist episod al neamului nostru de pe vremea când țara noastră era închinată turcilor, Imperiului Otoman. Și prin faptul că țara noastră era închinată turcilor toată lumea înțelegea că românii recunoșteau supremația Imperiului Otoman asupra lor, că se supuneau de bună voie și acceptau orice condiții, biruri și poveri ar fi cerut turcii de la ei. Nu era vorba aici despre semne și simboluri, ci despre acțiuni concrete ale românilor față de turci - cum era aceea că trebuiau să dea turcilor anual bani, oi, cereale ș.a. Dacă acesta este sensul cuvântului închinare arătat în DEX cât și uzanța lui în cazul relației dintre români și Imperiul Otoman, cum s-a ajuns la a se considera un simplu semn făcut cu mâna ca fiind închinare adusă lui Dumnezeu?

Dacă luăm seama la avertizarea Scripturii din Evrei 12:28-29 pe care am citat-o mai sus, și anume că lui Dumnezeu trebuie să-i aducem „o închinare plăcută, cu evlavie și cu sfială, pentru că Dumnezeul nostru este un foc mistuitor”, care creștin dintre noi nu se va cutremura la gândul că până acum nu ne-am interesat asupra felului în care arată o închinare plăcută lui Dumnezeu, adusă cu evlavie și cu sfială? Iată motivul serios care trebuie să ne determine în a lăsa deoparte orice înțelesuri am vrea noi să dăm acestei practici și să ne grăbim să aflăm din partea lui Dumnezeu care este închinarea plăcută Lui. Și – să nu uităm! – Dumnezeu este un foc mistuitor.

a) Închinarea pe care ne-o cere Dumnezeu trebuie să fie, mai întâi, plăcută. Dacă e vorba că închinarea noastră trebuie să fie plăcută, cui se

cere să-i fie plăcută? Mie celui care o aduc sau Aceluia căruia i-o aduc? Și pentru că închinarea mea trebuie să-l fie plăcută Aceluia Căruia i-o aduc, atunci trebuie să încetez cu orice considerare a felului meu de închinare închipuit de mine și care m-ar face pe mine să mă simt mai bine sau mai puțin bine; apoi, trebuie să mă îndrept cu totul spre Dumnezeu Căruia i-o aduc, ca să aflu cum Îi devine plăcută Lui.

b) A doua condiție specificată de Dumnezeu Căruia Îi aducem închinarea este că trebuie să fie făcută cu evlavie. Însemnătatea acestui cuvânt ne este redat de DEX prin smerenie; cuvioșie; cucernicie; atitudine de respect și duioșie față de cineva; pietate. Aceste sensuri sunt suficient de concludente pentru a ne face să ne oprim puțin și să ne analizăm felul de închinare pe care-l practicăm față de Dumnezeu. Trebuie să înlăturăm din felul nostru de a ne închina tot ceea ce nu corespunde cu cerințele lui Dumnezeu și să începem de-acum încolo să-l aducem lui Dumnezeu închinarea pe care o cere El - dacă chiar vrem să ne închinăm Lui. A ne închina cu evlavie înseamnă tocmai manifestarea acestui sentiment de respect față de Acela Căruia ne închinăm, prin supunerea față de cerințele Lui. Cu alte cuvinte, se cere să ne interesăm dacă prin semnul crucii făcut cu mâna întrunim condiția de evlavie arătată prin respect și duioșie față de Dumnezeu, smerenie față de El.

c) A treia condiție pe care trebuie să o întrunească închinarea ca să fie bine primită înaintea lui Dumnezeu este să fie făcută cu sfială. Ce înseamnă sfială? Este lipsă de încredere în sine, lipsă de îndrăzneală; sentiment de rușine, de jenă față de cineva, teamă, sficiune.

Este oare felul nostru de închinare pe care-l practicăm prin semnul crucii cu mâna făcut într-o atitudine și purtare sfioasă față de Dumnezeu, este o închinare făcută într-un sentiment de lipsă de încredere în sine, adică de neîncredere în părerea noastră personală privitoare la semnul crucii făcut cu mâna? Este oare felul nostru de închinare pe care-l practicăm prin semnul crucii cu mâna caracterizat de un simțământ de lipsă de îndrăzneală, adică lipsit de îndrăzneala de a mă închina fără să iau seama la condițiile puse de Dumnezeu; sau de sentiment de rușine, de jenă față de cineva, anume față de Dumnezeu privind felul în care mă închin Lui? Să nu uităm, Dumnezeu este un foc mistuitor!

Răspunsul și-l va da fiecare în dreptul său. În ceea ce ne privește, noi vrem cu tot dinadinsul să învățăm acum, împreună, cum să putem aduce lui Dumnezeu închinarea plăcută Lui, cu evlavie și cu sfială. Vom începe astfel prin a ne apleca asupra Cuvântului lui Dumnezeu ca să învățăm din el.

② Închinarea așa cum este prezentată pe paginile Sfintelor Scripturi

Căutând să aflăm felul în care ne cere Domnul Dumnezeu închinarea noastră, spre care sursă ne-am putea îndrepta mai bine decât spre Fiul Său, Mântuitorul Iisus Hristos? Cine altul ne-ar putea face cunoscută mai bine voia Dumnezeului Tată din ceruri decât Dumnezeu Fiul, care ne-a vizitat aici, jos, pe Pământ, luând un trup ca al nostru (dar fără păcat)? Și, mai departe, unde am putea găsi spusele și învățăturile Fiului lui Dumnezeu decât în Sfânta Scriptură, care este insuflată de Dumnezeu, Tatăl Său?¹⁴⁰

Iată-ne, așadar, în toată siguranța cu privire la aflarea voii lui Dumnezeu în legătură cu închinarea pe care i-o datorăm. Oricare creștin care venerază Sfânta Scriptură, orice credincios care crede în Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul și Dumnezeu Duhul Sfânt, va primi cu bucurie învățătura de la Evanghelia după Ioan 4:23-24 (în versiunea îngrijită de Bartolomeu Anania): „Dar vine ceasul, și acum este, când adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr; că astfel sunt închinătorii pe care Tatăl îi caută. Duh este Dumnezeu, și cei ce l se închină trebuie ca-n duh și-n adevăr să l se închine.”

Ne ocupăm mai întâi de partea istorică a versetului, deci de contextul în care sunt plasate aceste cuvinte. Capitolul 4 din Evanghelia după Ioan ne face martorii dialogului Mântuitorului cu o femeie din Samaria privind adevărata închinare cerută de Dumnezeu, cât și locul unde trebuie adusă. Samaria era o cetate care pentru evrei avea o reputație mai rea decât a tuturor celorlalte neamuri de pe Pământ. Cetatea aceasta aparținuse inițial împărăției de nord a lui Israel. Ea fusese cumpărată de împăratul Omri în anul 879 î.Hr. pentru doi talanți de argint de la Șemer, domnul muntelui Samariei. Dar la anul 722 î.e.n., sub domnia împăratului

Osea peste Israel, Samaria a fost cucerită de Salmanasar, regele Asiriei. După cucerirea Samariei, împăratul Salmanasar a dus pe Israel în robie și a adus oameni păgâni din Babilon, din Cuta, din Ava, din Hamat și din Sefarvaim, pe care i-a așezat în cetățile Samariei în locul copiilor lui Israel. Dar pentru că oamenii aceștia slujeau dumnezeilor lor falși și nu se închinau Dumnezeului lui Israel, Dumnezeu a trimis niște lei care-i omorau. Atunci s-au speriat foarte tare, au adus lucrul acesta la cunoștința împăratului Asiriei cu rugămintea de a le trimite niște preoți și oameni din Israel care să le arate cum trebuie să se teamă de Dumnezeu lui Israel. Și, în felul acesta, s-a ajuns la situația în care Samaria a devenit un amestec de evrei și neamuri străine. Tocmai acest amestec a făcut ca evreii să-i socotească pe samariteni mai demni de disprețuit decât toate celelalte națiuni de pe Pământ. Pe de altă parte, samaritenii se socoteau că sunt descendenți ai lui Avraam.

Acesta este istoricul cetății din care provenea femeia, interlocutoarea Domnului Iisus în dialogul care a avut loc la fântâna lui Iacov despre adevăratul fel de închinare și adevărații închinători plăcuți lui Dumnezeu.

Să ne ocupăm mai departe de porunca Dumnezeului Hristos cu privire la închinarea poruncită de Dumnezeu Tatăl, așa cum ne este prezentată în textul de la Ioan 4:23-24: „Dar vine ceasul, și acum este, când adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr; că astfel sunt închinătorii pe care Tatăl îi caută. Duh este Dumnezeu, și cei ce l se închină trebuie ca-n duh și-n adevăr să l se închine.”

Versetele acestea ne conduc la trei idei asupra cărora ne vom opri pe rând: 1.categoriile de închinători, 2.cine sunt adevărații închinători și 3.închinarea în duh și în adevăr.

• Sunt mai multe categorii de închinători?

În lume sunt multe categorii de închinători și, tocmai de aceea, vă îndemnăm să luați aminte la ceea ce ni se spune prin expresia „astfel sunt închinătorii pe care Tatăl îi caută”. Căci, făcându-ne cunoscute condițiile pe care trebuie să le împlinească adevărații închinători căutați de Dumnezeu, devenim conștienți de faptul că există mai multe categorii de închinători, dintre care doar una singură este primită înaintea lui

Dumnezeu și chiar căutată de El, numai unii dintre ei sunt închinători adevărați - restul sunt închinători falși! Spunându-ne explicit care sunt adevărații închinători, deducem automat că sunt și alte categorii de închinători care nu sunt închinători adevărați și care nu sunt căutați și primiți de Tatăl. Ei se închină într-un fel considerat drept în ochii lor, dar nu și în ochii lui Dumnezeu, fără să le pese dacă Dumnezeu primește sau nu închinarea lor. Și aceasta nu din pricină că Dumnezeu n-ar fi vrut să le descopere și lor adevăratul fel de închinare plăcut Lui, ci, dimpotrivă, pentru că ei nu vor să se intereseze și să asculte care este adevăratul fel de închinare poruncit de Dumnezeu.

Să nu pierdem din vedere niciodată faptul că omul are voința liberă. Dacă omul nu vrea să aflu voia lui Dumnezeu cu privire la dreapta închinare, Dumnezeu nu i Se impune, ci îl lasă la mintea lui fără judecată, să facă cele ce nu se cuvine.¹⁴¹ Bineînțeles, aceasta este adevărat numai cu referire la cei cărora Dumnezeu le descoperă adevăratul fel de închinare pe care-l așteaptă din partea lor, dar ei țin mai mult la ceea ce le place și la ceea ce au moștenit de la alți oameni.

Consider că detaliul acesta este destul de serios încât să ne facă să ne cercetăm cu grijă dacă suntem sau nu suntem parte din categoria de închinători căutați de Dumnezeu. Trebuie să-L păstrăm pe Dumnezeu în cunoștința noastră¹⁴² cu privire la modul de închinare căci, altfel, oricât de zeloși am fi noi în închinarea adusă lui Dumnezeu, vom fi lăsați să ne închinăm așa cum nu se cuvine¹⁴³.

Așadar există numai un singur fel de închinare și, respectiv, o singură categorie de închinători pe care-i caută și-i primește Dumnezeu Tatăl ca aducându-l închinarea cerută de El. Este adevărat că noi moștenim un anumit fel de închinare pomenit în rândul poporului. Dar oare câți dintre noi ne-am pus întrebarea asupra felului în care ne închinăm, dacă este sau nu cel primit de Dumnezeul Căruia îi aducem închinare?

Iată de ce insist atât de mult asupra detaliului pe care ni-l comunică Mântuitorul privind închinarea. Toți ortodocșii și catolicii își fac semnul crucii - măcar în momentele foarte critice ale vieții. Eu nu zic acum că lucrul acesta este rău, atâta vreme cât este făcut cu inimă sinceră și din lipsă de cunoștință a adevăratului fel de închinare dorit de Dumnezeu

Tatăl. Fac această afirmație pe temeiul textului de la Faptele Apostolilor 17:30, unde ni se arată că Dumnezeu nu ține seamă de vremurile de neștiință. În același text însă, chiar în același verset, Dumnezeu poruncește acum ca oamenii de pretutindeni care aud vestea Cuvântului Lui să se pocăiască, adică să se întoarcă la Dumnezeu; iar în cazul nostru, în întoarcerea la Dumnezeu se include, printre altele, și părăsirea vechiului fel de închinare pomenit în popor, pentru ca apoi să învățăm noul fel de închinare din spusele Mântuitorului - singurul care este primit de Dumnezeu. Doar astfel putem ajunge în categoria de închinători adevărați și căutați de Dumnezeu!

Oare facem și noi parte din rândul categoriei de adevărați închinători pe care îi caută și-i primește Dumnezeu?

• Cine sunt adevărații închinători?

Ne întoarcem acum din nou la textul din Ioan 4:23-24. Acolo aflăm cine sunt acești adevărați închinători pe care-i caută Tatăl. În chiar versetul 23, Mântuitorul ne spune că închinătorii pe care-i caută Dumnezeu sunt cei care se închină în duh și în adevăr. În capitolul Generalități am învățat ce fel de închinare ne cere Dumnezeu, ce însușiri trebuie să îndeplinească închinarea pentru a ajunge la El.¹⁴⁴ În textul de la Evanghelia după Ioan aflăm cum trebuie să ne închinăm, cum să o practicăm.

În timp ce Scriptura nu vorbește nicăieri despre semnul crucii făcut cu mâna, iată că aici ne vorbește Însuși Mântuitorul, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat, despre felul cum ne cere Dumnezeu să ne închinăm. Poate oricine să caute în orice traducere a Bibliei, nu va găsi nicăieri menționat semnul crucii făcut cu mâna ca semn de închinare. Așa cum am spus și mai sus, cei care fac semnul acesta din neștiință nu s-au făcut vinovați până la momentul de față. Dar din clipa aceasta când aud și iau cunoștință de cuvintele Mântuitorului cu privire la adevăratul fel de închinare primit de Dumnezeu, dacă și de-acum încolo mai practică închinarea neconformă cu cea indicată de Iisus pe paginile Scripturii, toți aceștia trebuie să se pregătească să fie judecați de Dumnezeu (Faptele

Apostolilor 17:30), după cuvintele lui Iisus (Ioan 12:48) din Evanghelia după Ioan 4:23-24. Nu găsim nici un fel de menționare a închinării cu mâna în învățătura dată femeii samaritence asupra felului în care trebuie să se închine și nu găsim în toată Scriptura o astfel de însemnare cu privire la închinare.

Așadar, adevărații închinători se închină lui Dumnezeu în duh și în adevăr.¹⁴⁵ Acestea sunt cuvintele Mântuitorului, nu ale altcuiva, și sunt scrise pe paginile Scripturii insuflăte de Dumnezeu. Căruia i se aduce închinarea, Scriptură așezată la loc de cinste pe altarul Bisericii Ortodoxe. Iar în ziua judecării, oamenii care nesocotesc cuvintele Mântuitorului și nu țin cont de ele vor fi judecați potrivit acestor cuvinte ale Lui.¹⁴⁶ Asta înseamnă că de azi înainte suntem răspunzători în problema închinării și că avem datoria să ne conformăm cuvintelor Mântuitorului din Evanghelia lui Ioan 4:23-24.

• Închinarea în duh și în adevăr.

În duh

Omul este o trinitate - duh, suflet și trup. Nu ne lansăm acum în lămuririle asupra alcătuirii trinitare a omului deoarece depășește subiectul acestei cărți. Vom menționa doar că omul este, în esență, o entitate spirituală. Trupul de carne din afară joacă rolul de îmbrăcăminte pentru partea lui spirituală, la fel după cum hainele noastre ne îmbracă trupurile. Ar fi frumos să putem aprofunda planul pe care L-a avut Dumnezeu în vedere atunci când a încorporat în ființa umană, respectiv în trupul material, elemente fizice și chimice conținute în planeta pe care trăim. Acum stabilim numai faptul că Dumnezeu, fiind duh (Ioan 4:24), Se va întâlni cu omul în duhul omului. Tocmai de aceea l-a făcut Dumnezeu pe om după asemănarea Sa pentru ca, înzestrându-l cu duh, să se poată întâlni cu el la nivel de duh. La Zaharia 12:1 (Anania) găsim scris că Dumnezeu a plăsmuit duhul omului în el. Apoi, descoperim în Noul Testament menționarea trinității ființei umane în mai multe locuri, din care amintesc: 1 Tesaloniceni 5:23 – "Însuși Dumnezeu păcii să vă sfințească pe voi desăvârșit, și întreg duhul vostru, și sufletul, și trupul

să se păzească, fără de prihană, întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos". Duhul este acea parte a ființei umane unde omul se întâlnește cu Dumnezeu care este Duh; sufletul este partea ființei umane care găzduiește intelectul, voința și sentimentele; iar trupul este vehiculul care le poartă prin lumea materială.

Iisus vorbește aici deci despre închinarea în duh. Felul acesta de închinare exclude participarea oricărei laturi din alcătuirea materială a omului (vom auzi același lucru mai jos și de la Evagrie Monahul). Omul spiritual se va întâlni cu Dumnezeu spiritual în compartimentul spiritual cel mai lăuntric al ființei sale, în spirit (în duh). Acolo și numai acolo va aduce omul adevărata închinare pe care o dorește Dumnezeu. Dumnezeu locuiește în această parte a ființei umane și, prin Duhul Lui Cel Sfânt, ne luminează drumul către patria cerească. Prin nașterea din nou, despre care am vorbit în capitolul precedent, omul primește în duhul său pe Duhul Sfânt. Prin mintea înnoită de Duhul Sfânt (Romani 12:2), creștinul născut din Dumnezeu învață să deosebească impulsurile venite din ființa lui cea veche, camală (Romani 8:5-10), de cele venite din partea Duhului Cel Sfânt al lui Dumnezeu care locuiește în duhul său.

Prin facultățile minții lui înnoite, creștinul va face întotdeauna o selecție între îndemnurile venite din partea ființei camale (firea cea veche, eul său care locuiește în suflet), de cele venite din Duhul Sfânt care locuiește în duhul său. Și plecându-se astfel în fața îndemnurilor primite de la Duhul Sfânt, va putea aduce închinarea cerută de Dumnezeu în duh. Cum ar putea Dumnezeu Cel de trei ori sfânt să primească ceva adus de omul păcătos, dacă nu i-ar fi adusă prin Duhul Său Cel Sfânt? Numai acela care ascultă de îndemnurile Duhului Cel Sfânt al lui Dumnezeu care locuiește în duhul lui va putea face voia cea bună, plăcută și desăvârșită a lui Dumnezeu (Rom. 12:2), și astfel va aduce dreapta închinare în duh.

În adevăr

Am ajuns acum la a doua condiție pe care trebuie s-o întrunească o închinare dacă vrea să fie primită înaintea lui Dumnezeu și care să

plaseze pe închinător în categoria celor căutați de Dumnezeu ca închinători. Este vorba despre închinarea nu numai în duh, ci și în adevăr.

În rugăciunea Sa domnească Mântuitorul spune aceste cuvinte „[Tată] Sfințește-i pe ei întru adevărul Tău; cuvântul Tău este adevărul” (Ioan 17:17). Aceasta înseamnă că cine vrea să se închine cu adevărat lui Dumnezeu, trebuie să se închine potrivit poruncilor Sale aflate pe paginile Scripturii – căci Scriptura este Cuvântul lui Dumnezeu. Mântuitorul spune la Ioan 4:23-24 „în adevăr” și aici tot El afirmă despre Cuvântul lui Dumnezeu că „este adevărul”. Iar arhimandritul Vasilios ne spune¹⁴⁷ că Iisus este Cuvântul, deci direct Persoana Lui este Cuvântul, ceea ce înseamnă că închinarea trebuie făcută cu adevărat potrivit poruncilor Lui. Același autor spune mai departe că dacă Biserica există, așa cum o cere Hristos, atunci ea dă și mărturia ei. Să renunțăm așadar la TOATE părerile și considerațiile în privința închinării care originează din noi sau din oricare altă sursă și, dacă am găsit scris în Scriptură că felul de închinare pe care-l cere Dumnezeu este semnul crucii făcut cu mâna, atunci așa să facem! În cazul acesta, înseamnă că ne închinăm așa cum ne cere Dumnezeu, adică în adevăr, potrivit cu Cuvântul Său, cu Însuși Fiul Său care este Cuvântul. Dar dacă adevărul lui Dumnezeu, adică Sfânta Sa Scriptură, nu arată nicăieri că închinarea cerută de El este aceea făcută cu mâna și pentru că Însuși Iisus nu arată așa ceva în Ioan 4:23-24, în cazul acesta, continuând să facem semnul crucii cu mâna, ieșim de bunăvoie din categoria închinătorilor adevărați care se închină lui Dumnezeu în adevăr! Ne vom închina mai departe dar oricui altcuiva, însă nu lui Dumnezeu!

Iată deci cât de simple sunt învățăturile Mântuitorului cu privire la felul de închinare așteptat de Dumnezeu, cât și cu privire la adevărații închinători pe care îi caută Dumnezeu. Cine are urechi de auzit să audă și cine are inimă de primit să primească!

③ **Semnul crucii făcut cu mâna (în semn de închinare), analizat din perspectiva Scripturii**

Acest subiect îi va surprinde pe toți ortodocșii pentru care semnul acesta este cel mai scump dintre toate ritualurile prin care-și exprimă credința lor în Dumnezeu.

Eu am spus mereu și continui să amintesc că lămuririle care se găsesc pe paginile acestei lucrări nu se adresează tuturor ortodocșilor, ci numai acelor care sunt cu adevărat ortodocși care țin la credința cea adevărată adusă prin descoperirea lui Hristos, vestită dumnezeieștilor și sfinților Lui Apostoli și întărită de Sfintele Sinoade Ecumenice. Numai acestora le sunt adresate lămuririle așternute pe paginile acestei cărți, cât și acelea care urmează de-acum înainte. Astfel, toți cei care ne ținem strâns de învățăturile Sfintei noastre Tradiții Ortodoxe, așa cum ne-a fost ea lăsată de înaintașii noștri potrivit descoperirii lui Hristos, descoperite sfinților și dumnezeieștilor Lui Apostoli și întărită de Sfintele Sinoade Ecumenice, ne vom apropia acum de descoperirea lui Hristos înscrisă de Duhul Cel Sfânt pe paginile Scripturii și vom cugeta împreună asupra acestei învățături foarte răspândite în popor cu privire la semnul crucii făcut cu mâna.

Începem prin a face cunoscut că închinarea sub forma semnului crucii făcut cu mâna NU-ȘI ARE ORIGINEA ÎN NICI UNA DIN TOATE VERSIUNILE SFINTEI SCRIPTURI care ne sunt azi disponibile – ne referim la acelea conforme cu originalul grec. Oricare versiune ar dori cineva să consulte, nici una nu vorbește nicăieri și în nici un fel, nici măcar prin aluzie, despre semnul crucii făcut cu mâna. Este adevărat că există anumite interpretări, dar fără nici un sprijin în Sfânta Scriptură. Pe acestea însă le lăsăm în seama acelor care au cutezat să le facă. Cei care au curajul să treacă peste cele scrise, adăugând anumite presupuneri la Cuvântul lui Dumnezeu, se fac vinovați de păcatul înfierat de Scriptură la 1 Corinteni 4:6 prin cuvintele apostolului Pavel: „fraților... învățați din pilda noastră, să nu treceți peste ce e scris...”

Tot cu referire la respectarea textului Sfintei Scripturi vreau să vă reamintesc că noi, adevărații ortodocși, ținem cu toată strășnicia la

integritatea desăvârșită a textului Sfintei Scripturi, așa după cum ne învață Enciclica Patriarhilor Ortodocși de la 1848 prin cuvintele: „Și ținem mărturisirea pe care am primit-o curată de la atâția bărbați, evitând orice inovație ca pe o însuflețire a diavolului; cel care primește inovație vădește nedesăvârșită Credința Ortodoxă cea propovăduită. Dar aceasta este pecetluită ca desăvârșită, nesuferind nici micșorare, nici adăugire, nici vreo schimbare oarecare, și cel care îndrăznește să facă sau să sfătuiască sau să cugete la aceasta a și tăgăduit credința lui Hristos, și s-a pus de bunăvoie anatemei veșnice, pentru blestem împotriva Duhului Sfânt, ca și cum n-ar fi vorbit drept în Scripturi, și prin Sinoadele ecumenice... În paragraful 1, Enciclica Patriarhilor Ortodocși stabilește un principiu și un fapt: Învățătura Bisericii creștine trebuie păstrată curată, așa cum ne-a fost lăsată de Mântuitorul, transmisă de Sfinții Apostoli, de Părinți și de sinoade. Cu toate acestea, diavolul a găsit instrumente, care au turnat otrava ereziei în apa cea limpede a învățăturii ortodoxe.”¹⁴⁸

Iar pentru aceia care doresc să afle în ce fel a găsit diavolul instrumente care au turnat otrava ereziei în apa cea limpede a învățăturii ortodoxe am să-l citez pe sf. Ipolit Romanul (secolul 2 d.Hr.): “Numeroase erezii s-au înmulțit pentru că conducătorii unor grupări creștine nu au voit să predice învățătura apostolilor, ci au făcut ce au voit după plăcerea lor, și nu ceea ce trebuie.”¹⁴⁹

Revenind deci la subiectul nostru, facem din nou cunoscut că Biblia nu vorbește nicăieri despre facerea semnelor crucii cu mâna - desigur, ne referim aici la porunci pe care le găsim înscrise pe paginile Noului Testament, adresate specific Bisericii lui Hristos. În timp ce Vechiul Testament se ocupă de istoria poporului pământesc al lui Dumnezeu, Noul Testament se ocupă de istoria poporului duhovnicesc al lui Dumnezeu – Biserica – al cărei început este marcat de pogorârea Duhului Sfânt la Rusalii. Duhul Cel Sfânt al lui Dumnezeu a avut grijă să ne lase porunci clare, specifice, simple cu privire la toate tainele care se cer a fi săvârșite în Biserica Nou Testamentală. După cum Templul din Ierusalim, simbolul Bisericii de azi, a fost construit după scrisoarea insuflată de la Domnul și după cum l-a luminat Dumnezeu pe împăratul David pentru toate lucrările zidirii (1 Paralipomena 28:19), la fel a fost și cu privire la construirea

Bisericii lui Hristos din pietre vii (1 Petru 2:5). S-ar putea oare ca tocmai Biserica lui Hristos, al cărei cap este El (Coloseni 1:18), să fie construită după modele alese la bunul plac al oamenilor?! Nici vorbă de așa ceva!

Duhul Sfânt S-a îngrijit să ne dea în scris pe paginile Noului Testament toate poruncile necesare la mântuirea și creșterea noastră spirituală (Ioan 20:31; 2 Timotei 3:16), porunci din care lipsește însă cu desăvârșire închinarea prin semnul crucii făcut cu mâna.

Care este concluzia finală? Orice ortodox care nu vrea să se așeze sub anatema Duhului Sfânt și a Părinților Bisericii va rămâne strict la textul scris al Scripturii, care nu indică nicăieri nimic în legătură cu semnul crucii făcut cu mâna. Iar cât privește faptul că, așa cum spune literal Canonul amintit mai sus, "diavolul a găsit instrumente, care au turnat otrava ereziei în apa cea limpede a învățaturii ortodoxe", adevăratul ortodox se ferește de orice otravă aruncată de Satana în "apa cea limpede a învățaturii ortodoxe" prin interpretări tendențioase ale Sfintei Scripturi.

• Dar este atât de frumos! Și ce e rău în asta?!

Satana nu cedează ușor terenul pe care l-a câștigat. După ce-și dă el seama că nu primim învățăturile abătute de la adevăr, vine cu o altă tactică.

Auzi pe mulți spunând „e adevărat, Scriptura nu vorbește nicăieri despre închinarea prin semnul crucii făcut cu mâna. Dar este atât de plăcut lui Dumnezeu și arată așa de frumos să amintim crucea Mântuitorului prin semnul făcut cu mâna! Ce poate fi rău în lucrul acesta?!"

La astfel de raționamente există o multitudine de versete din Biblie cu care am putea răspunde. Amintim însă numai pe cel din 1 Corinteni 4:6 unde ni se poruncește să NU trecem peste ce este scris! Chiar dacă ar fi vorba despre cele mai sincere și curate simțăminte ale noastre, atâta vreme cât vrem să-l aducem ceva care izvorăște din firea noastră veche, Dumnezeu este la fel de mândros împotriva noastră ca și împotriva lui Satan.

Sunt mai multe dovezi în privința aceasta prin care dovedim că Dumnezeu nu este interesat în NIMIC care vine din partea noastră. La

foarte puțină vreme după instaurarea lor în slujbă, doi fii ai marelui preot Aaron au vrut să dovedească zelul lor față de Dumnezeu aducând foc pe altarul de tămâie la propria lor inițiativă (Levitic 10). Ei erau îmbrăcați în îmbrăcămintea preotească poruncită de Dumnezeu, așezați în slujbă și sfințiți după toate rânduielile lui Dumnezeu, iar focul pe care l-au adus pe altar era adus în cădelnițe sfințite de Dumnezeu, pe altarul sfințit de Dumnezeu și cu tămâie făcută după toate poruncile lui Dumnezeu. Toate erau așa cum le poruncise Dumnezeu! Atunci care a fost cauza pentru care Dumnezeu S-a mâniat atât de tare pe ei încât i-a mistuit pe loc cu un foc venit din cer?! Preoții aceștia au adus focul pe altar din inițiativa lor, nu la porunca lui Dumnezeu! Numai pentru atât i-a mistuit mânia lui Dumnezeu?! Da, numai pentru atât! Dumnezeu nu avea nevoie de dovezile lor de zel, ci de ascultarea lor. Neascultarea a fost păcatul care l-a izgonit și pe Adam din grădina Edenului. Dumnezeu prețuiește ascultarea mai mult decât jertfele. În Cartea Întâi a Regilor 15:22 (Anania) este scris că „ascultarea e mai bună decât o jertfă bună”. De aceea și Iisus a spus: „nimic de la Mine Însumi, ci numai de la Tatăl” (Ioan 5:19).

Cât cu privire la a nu trece peste ce este scris, o să mai amintim acum și un alt motiv puternic pentru care noi, adevărații ortodocși, NU trecem peste ceea ce este scris. Pe acesta îl vom lua din Sfânta noastră Tradiție ortodoxă, așa cum o moștenim de la Sfinții Părinți ai Bisericii și cum ne este păstrată cu atâta sfințenie de toți slujitorii Bisericii de-a lungul vremurilor, culminând cu luatele fețe de teologi ortodocși contemporani. Dintre aceștia amintesc pe Ion N. Floca, autorul citatului menționat la nota bibliografică 148.

Acolo citim că orice adăugire, orice micșorare și orice schimbare oarecare a textului Sfintei Scripturi este socotită drept însuflețirea diavolului. Autorul pune pe cel care o practică sub anatema veșnică, pentru blestem împotriva Duhului Sfânt. Pronumele nehotărât orice include totul, deci și argumentul emoțional prezentat de unii, cum am arătat mai sus. Oricât de nevinovat ne-ar apare gândul acesta, oricât de plăcută ne-ar fi imaginea făurită de adăugirea a ceva la Scriptură, alterarea Scripturii prin adăugarea acestei practici, nu ne poate scăpa și nu ne va scuti niciodată de culpa anatemei veșnice, pentru blestem

împotriva Duhului Sfânt. Aici este vorba de orice: orice gând, oricât de înălțător și oricât de frumos, care originează din afara Scripturii.

Și, pentru că suntem la capitolul unde analizăm închinarea din perspectiva biblică, aduc o altă mărturie, de data aceasta a arhimandritului Vasilios, care zdruncină din temelii orice mod de argumentare bazat pe cele mai altruiste simțiri umane. Când vine vorba despre ceea ce are de spus Duhul Sfânt al lui Dumnezeu, autorul citat ne prezintă următoarele concluzii demne de toată luarea aminte din partea oricărui om care vrea cu adevărat să aibă parte cu Iisus Hristos, cu Tatăl și cu Duhul Sfânt. Parafrazând spusele Mântuitorului, "Oricine dintre voi care nu se leapădă de tot ce are nu poate fi ucenicul Meu" (Luca 14:33), autorul sus amintit ne face cunoscut că „important nu este ca noi să împlinim proiectul pe care ni l-am propus să-l realizăm, ci ca Duhul Sfânt să facă cu noi și în noi ceea ce El vrea și când vrea, indiferent dacă acest lucru ar părea sau chiar ar fi catastrofa proiectelor noastre și a hotărârilor noastre bune.”¹⁵⁰ Iată ce spune această înaltă față bisericească cu privire la intențiile noastre, chiar și cele bune, când vine vorba despre a trece peste poruncile Duhului Sfânt! Iar cine vrea să cunoască valoarea acestui mare teolog contemporan poate citi Cuvântul înainte la cartea amintită, semnat de către Episcopul Kallistos al Diokleiei.

• Închinarea în fața oamenilor și a îngerilor

După ce am înțeles că a face semnul crucii nu înseamnă sub nici o formă semnul de respect pe care-l așteaptă Dumnezeu din partea făpturii Sale, pare de prisos să mai discutăm închinarea care se aduce fețelor bisericești. Dacă nici Dumnezeu nu primește semnul crucii făcut cu mâna (pentru că nu l-a cerut), cum să facem lucrul acesta față de oamenii de pe Pământ, oricât de sfinți și de deosebiți ne-ar părea ei?! Și apoi, ne cere Dumnezeu să ne închinăm oamenilor sfinți sau chiar îngerilor?

Ca model al felului cum trebuie să ne raportăm la închinarea care se practică între oameni vom apela la una dintre cele mai convingătoare mărturii ale Apostolului Petru. În cartea Faptele Apostolilor, capitolul 10, ni se prezintă convertirea primului om dintre neamuri (ne referim la

perioada imediat următoare pogorării Duhului Sfânt) - sutașul Corneliu. După ce Petru primește porunca Duhului Sfânt să însoțească pe trimișii sutașului Corneliu, ajunge la casa acestuia însoțit de trimișii lui. La versetele 25-26 (Anania), citim că atunci „când a fost să intre Petru, Corneliu l-a întâmpinat și i s-a închinat căzându-i la picioare. Iar Petru l-a ridicat zicându-i: 'Ridică-te!, și eu sunt om.'"

Cine era Apostolul Petru? Apostolul acesta are niște merite care-l fac deosebit chiar printre ceilalți Apostoli – înțelegem acest lucru din informațiile care ne sunt lăsate pe paginile Scripturii. Petru este acela care a primit descoperiri dumnezeiești direct de la Dumnezeu din cer (Matei 16:17), a avut parte de vedenia cu masa coborâtă din cer (Faptele Apostolilor 10:11). Apoi, în cele mai multe situații în care Domnul lua cu El pe unii dintre Apostoli pentru lucrări mai speciale, aflăm că unul dintre cei trei era întotdeauna Petru. Chiar și cu prilejul măreței schimbări la față a Mântuitorului, înainte de patima Sa, dintre toți ucenicii numai Petru, Iacov și Ioan au fost luați ca martori pe muntele schimbării la față. Așadar, Petru nu este numai unul din rândul „dumnezeieștilor și sfinților Apostoli ai Domnului” care au fost chemați de Dumnezeu să ne vestească descoperirea lui Hristos, ci, mai mult decât atât, deține un loc de seamă chiar în ceata ucenicilor Domnului. Iată cum acest dumnezeiesc și sfânt Apostol al Domnului, atunci când păgânul Corneliu îi cade la picioare să i se-nchine, îl ridică în picioare și-i spune că nu trebuie să facă asta deoarece și el, Petru, este tot om ca și el. Și, să nu uităm!, Petru este unul din aceia care stau la temelia Bisericii lui Hristos (Matei 16:18). Petru deci îi spune foarte simplu că și el este om. Atât, nimic mai mult.

Nu vi se pare incredibilă scena aceasta? Apostolul acesta al lui Hristos are niște merite deosebite chiar în ceata ucenicilor Domnului. El a mâncat și a băut timp de 3 ani și jumătate cu Iisus Omul, Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat, și L-a văzut chiar și în hainele Lui Dumnezeiești pe muntele schimbării la față. El a avut parte de descoperiri directe făcute de Dumnezeul cerului și al Pământului. Omul acesta din poporul ales al lui Dumnezeu, care este ales a doua oară în calitate de Apostol și care stă la temelia Bisericii lui Hristos, se așează el însuși acum în rând cu păgânul Corneliu!

Să luăm bine seama la Cuvântul lui Dumnezeu! Atunci când vine vorba de închinare, aceasta se cuvine numai lui Dumnezeu. Tot Mântuitorul, cu prilejul ispitirii din pustie, ne face cunoscut că închinarea se cuvine numai lui Dumnezeu, prin cuvintele: „Domnului Dumnezeuului tău să te închini și numai Lui Unuia să-I slujești” (Luca 4:8). Vom vedea imediat cum nici chiar îngerii nu primesc închinarea. Deocamdată însă vorbim despre faptul că, dacă unul din Apostolii cei mai de seamă ai Domnului, care întrunea toate meritele arătate mai sus (și încă altele nespecificate aici din motive de spațiu), dacă nici măcar el nu a primit închinarea din partea unui om – deși acela era un păgân, care altul dintre reprezentanții speciei umane ar putea avea acest drept?! Cine se mai poate pune alături de Petru (nu vorbim despre apostoli, ci despre restul omenirii)? Și chiar dacă ar fi cineva care ar pretinde că are merite asemănătoare cu ale lui Petru, ar putea să pretindă sau să primească închinarea unui semen al său, lucru pe care Petru nu l-a acceptat?!

Rămâne ca fiecare cititor al acestor rânduri să tragă concluziile de rigoare cu privire la închinarea în fața oamenilor.

Am amintit mai sus că nici măcar îngerii nu primesc închinarea. Asta este chiar mai interesant decât faptul că oamenii nu trebuie să primească închinare. Îngerii, care sunt făpturi dumnezeiești sfinte, care nu cunosc păcatul și care văd necurmat fața lui Dumnezeu, care locuiesc în cerurile sfinte și în comuniune cu Dumnezeu, nici ei nu primesc închinare! Aceasta aflăm din cartea Apocalipsa 19:9-10 și 22:8-9 (Anania). În ambele locuri găsim aceeași scenă: Ioan Evanghelistul încearcă să se închine îngerului care fusese trimis să-i facă descoperirile respective. Vedem cum îngerul, după ce Ioan se aruncă la picioarele lui ca să i se închine, îi spune: Vezi să nu faci asta!... Lui Dumnezeu închină-te”. Iar în al doilea loc Ioan ne descrie scena prin cuvintele: “Și eu, Ioan... când am auzit și-am văzut, am căzut să mă închin înaintea picioarelor îngerului care mi-a arătat acestea. Dar el mi-a zis: „Vezi să nu faci asta! Sunt împreună-slujitor cu tine și cu frații tăi... Lui Dumnezeu închină-te!”

Mai e oare nevoie de comentarii cu privire la obiceiul de a ne închina făpturilor omenești și chiar îngerilor?

④ **Ce spun scriitorii bisericești, mai vechi și mai noi, despre închinare și despre semnul crucii făcut cu mâna**

După ce am demonstrat mai sus că Scriptura nu vorbește nicăieri despre semnul crucii făcut cu mâna ca semn de închinare adusă lui Dumnezeu, vom prezenta acum în continuare comentarii ale unor scriitori bisericești pe marginea acestui subiect, în afară de cei deja menționați ocazional până la punctul acesta. Și vom proceda astfel pentru a se înțelege suficient de limpede că practica aceasta nu este străină numai față de Scriptură, ci și, deopotrivă, față de învățăturile Bisericii Ortodoxe. Am vorbit deja până aici despre mărturii din partea scriitorilor Bisericii, printre care am adus și Canoanele Bisericii, reproduse în lucrarea lui Ioan N. Flocă. Vom mai adăuga acum încă alte câteva mărturii care să întărească dovezile aduse de slujitorii Bisericii împotriva oricărei abateri de la linia Scripturii, oricât de curată și binevenită ne-ar părea a fi. Să citim cu atenție mesajele pe care ni le transmit slujitorii Bisericii cu privire la închinarea în duh și în adevăr, luând aminte, deopotrivă, și la marea grijă pe care o manifestă ei toți față de învățăturile Sfințelor Scripturi:

Dumitru Stăniloae¹⁵¹: "Numai spiritul uman e fereastră sau ușă prin care pătrunde natura în planul infinității și al libertății dumnezeiești".

Cartea de Învățătură Creștină Ortodoxă¹⁵² tălmăcește întâia poruncă a decalogului din leșirea 20:2-3 (Eu sunt Domnul Dumnezeu tău: să nu ai alți dumnezei afară de Mine), prin următoarele comentarii: "Dumnezeu a dat această poruncă oamenilor lumii vechi... Dar porunca ne privește și pe noi credincioșii, ca să ne închinăm lui Dumnezeu, singurului Dumnezeu 'în duh și în adevăr', că și Tatăl astfel îi dorește pe cei ce l se închină Lui. Duh este Dumnezeu și cei ce l se închină trebuie să l se închine în duh și în adevăr (Ioan 4:23-24). 'Unul este Dumnezeu' (Matei 19:17; Marcu 10:18). În El trebuie să credem, să nădăjduim... Credința într-un singur Dumnezeu înseamnă și păzirea învățăturii descoperite de El..."

Evagrie Monahul¹⁵⁵: „Dacă vrei să te rogi în duh, nimic să nu iei de la trup și nu vei avea nori care să-ți facă umbră în vremea rugăciunii”.

Tertulian¹⁵⁶: „Dacă s-ar cere o motivare biblică pentru semnul crucii, ea nu s-ar putea găsi. Începutul îl are în tradiție...”

Sorin Dumitrescu¹⁵⁵: ”Riscul credinciosului ortodox este să ajungă să fie hipnotizat de Ortodoxie și astfel să ajungă s-o iubească mai mult decât pe Hristos”.

Preotul profesor Ion Buga¹⁵⁶, în contextul unor comentarii la adresa pulsului ortodoxiei contemporane face această observație:

”În ultimă analiză, sensul suprem al Întrupării lui Hristos este cel liturgic; El a venit pentru a răspunde la întrebarea esențială unde să ne închinăm (Ioan 4,20), iar răspunsul vizează tocmai formalismul ucigător și mutația închinării ”în duh și în adevăr”. Dar muntele formalismului amenință neconținut adevărata închinare...”

Preot Prof. Dr. Ion Bria¹⁵⁷ explică termenul Cult prin următoarele comentarii cărora le voi da citire. Aici avem de-a face cu Dicționarul de Teologie Ortodoxă, tipărit cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, patriarhul de atunci al Bisericii Ortodoxe Române. Ascultând comentariile care urmează veți constata dreapta învățătură care se află pe paginile acestui manual cu privire la adevăratul fel de închinare recunoscut de Ortodoxie (sublinierile îmi aparțin):

”Apostolul Pavel numește celebrarea credinței prin acte de adorare (logiki latreia, vezi Romani 12:1) drept slujire cuvântătoare (Noul Testament, 1982), închinare duhovnicească (Biblia, 1988) sau închinăciune înțeleaptă (Gala Galaction), în sensul de reorganizare a cugetului și conduitei după exigențele, imperativele și disciplina

Evangelheliei. Aceasta înseamnă cultul cu mintea: a orienta, a dăruia și a încredința viața lui Dumnezeu: 'Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăruim'. Cultul sau închinarea trebuie să se facă în Duh și adevăr. 'Dar vine ceasul, și acum este, când adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr; că astfel sunt închinătorii pe care Tatăl îi caută. Duh este Dumnezeu, și cei ce l se închină trebuie ca-n duh și-n adevăr să l se închine'. Iisus pronunța aceste cuvinte în contextul convorbirii Sale cu femeia din Samaria, al cărei subiect este cultul la templu și adorarea lui Dumnezeu. Expresia 'În Duh' poate să însemneze aici în contextul întâlnirii personale cu Dumnezeu cel viu, sau în prezența și în comuniunea Duhului Sfânt care se va da creștinilor tocmai pentru a-i antrena în slujirea lui Dumnezeu... Cultul înseamnă deci a sta în fața și în ambianța Duhului; el este un act de întâlnire și de sărbătoare... 'În adevăr' poate să fie înțeles aici în totală ascultare față de voința lui Dumnezeu, urmând lui Iisus care nu a avut alt scop decât acela de a împlini opera Tatălui (Ioan 5:42). Cultul este în fond un act de ascultare, de disciplină și de orientare a întregii vieți, potrivit credinței, descoperită în Duhul Sfânt. De aceea, în cult, nu săvârșirea riturilor exterioare este partea cea mai importantă, ci așezarea conștientă și liberă a credinciosului într-o comuniune dependentă de Dumnezeu, în care recunoaște centrul vieții sale. 'În adevăr' înseamnă deci, a te fixa fără echivoc pentru unica sursă a vieții, Dumnezeu, a alege fără ezitare 'calea' lui Hristos, adică a fi credincios adevărului, a trăi după adevăr (III Ioan 3-4)."¹⁵⁸

Nu sunt mărturiile acestea tocmai ceea ce lămuream noi în capitolul Generalități cu privire la închinare? Nu sunt aceste mărturii o încununare desăvârșită a tot ceea ce s-a spus mai sus cu privire la adevărata închinare dorită și primită de Dumnezeu?

Iată-ne ajunși acum la încheierea subiectului Închinarea. Rugăciunea noastră este ca Dumnezeu care S-a îndurat de noi și ne-a

făcut cunoscut felul în care trebuie să ne închinăm Lui să ne ajute să lepădăm orice povară și păcatul ce grabnic ne împresoară, ca să putem alerga cu stăruință în lupta care ne stă înaintea (Evrei 12:1), să alergăm pe calea ascultării de Iisus. Să nu lăsăm ca muntele formalismului care amenință neconținut adevărata închinare și formele moarte instituite de oameni să ia locul adevăratei închinări în duh și în adevăr. Să nu uităm, aceste îndemnuri puternice nu vin numai din partea Sfintei Scripturi, deși aceasta este mai mult decât suficient! Ele ne vin, deopotrivă, și din partea adevăraților slujitori ai Bisericii. De asemenea, este demn de toată luarea aminte că acestea sunt învățăturile care se predau în seminariile teologice ortodoxe. Chiar cadrele didactice care pregătesc slujitori altarelor bisericii sunt aceia care ne roagă fierbinte să nu lăsăm ca muntele formalismului să dărâme adevărata închinare rânduită de Dumnezeu în duh și în adevăr.

Să lepădăm, deci, tot ceea ce este străin de Iisus în felul nostru de închinare și să-l aducem închinarea cuvenită Lui: o închinare plăcută, cu evlavie și cu sfială! Căci numai Lui i se cuvine slavă, cinste și închinare, de-acum și în vecii vecilor, Amin!

B. Iconologia

Capitolul acesta ne oferă lămuriri asupra subiectului Iconologie, pe care-l vom trata atașat în cadrul capitolului Închinare. Am ales incorporarea Iconologiei în cadrul Închinării dat fiind raportul dintre ele. Astfel că, dacă vrem să beneficiem de pe urma lămuririlor asupra acestor două subiecte, nici n-am fi putut proceda altfel decât explicându-le pe fiecare în parte și în ordinea pe care am ales-o.

După ce am căpătat lumină asupra a ceea ce este închinarea din perspectiva lui Dumnezeu, cât și potrivit învățaturii Părinților Bisericii, ne va fi ușor să discutăm aspectele iconologiei. Așa cum am văzut deja mai sus, nici măcar la îngerii lui Dumnezeu din cer, care sunt ființe dumnezeiești și care locuiesc în cerul lui Dumnezeu în jurul tronului Său și văd pururea fața Lui, nici chiar lor nu ne este îngăduit să ne

închinăm (Apocalipsa 19:10; 22:9). Atunci, cine ar mai putea îndrăzni să se gândească a se închina la niște fapte vinovate ale lui Dumnezeu, la oamenii păcătoși de pe Pământ sau, mai ales, la niște lucrări fără viață, ieșite din mâinile lor de oameni păcătoși?!

① Generalități

Voi aduce, pentru început, doar câteva mărturii pentru a liniști pe toți cei care, cunoscând foarte puțin sau chiar nimic din învățăturile moștenite de la înaintașii noștri în materie de icoane, sunt deranjați numai când aud că punem în discuție închinarea la icoane. Vrem să rămânem fideli credinței noastre, Sfintei Scripturi și, în același timp, învățăturilor și canoanelor moștenite de la Părinții Bisericii. Vom apela pentru aceasta la citarea unor surse autorizate care confirmă că acest cult al icoanelor își are originea în învățături care sunt simple porunci omenești (Marcu 7:7).

Preotul profesor dr. Ion Bria: „Atitudinea Bisericii față de cultul icoanelor s-a precizat cu timpul... Cel care a fixat teologia icoanei în forma ei clasică a fost Sf. Ioan Damaschin (cca 730-760)... Sinodul al VII-ea ecumenic (Niceea, Bithinia, 787), cu contribuția patriarhului Tarasie (784-806), fixează învățătura ortodoxă despre reprezentarea iconografică a lui Hristos, Maicii Domnului, îngerilor și sfinților...”¹⁵⁹

„Bizanțul este locul de obârșie al icoanei.”¹⁶⁰

„Noi decidem ca să se picteze de acum încolo în icoane, în locul vechiului miel, trăsăturile umane ale lui Hristos, Dumnezeuul nostru...”¹⁶¹

După ce am înțeles că icoanele sunt invențiile oamenilor, neavând nimic comun cu învățătura Sfintei Scripturi (și vom avea pe parcursul mesajului mai multe dovezi în privința aceasta), trebuie să învățăm de la Părinții Bisericii și alți scriitori bisericești, mai vechi și mai noi, felul în care trebuie să ne raportăm la orice învățătură care este de origine omenească:

Tertulian din Cartagina: „Nouă însă nu ne este îngăduit să introducem nimic după bunul-plac, dar nici să alegem ceea ce ar introduce cineva după bunul lui plac. Noi avem întemeietori/învățători (autores) pe apostolii Domnului, care n-au ales ei înșiși după bunul lor plac un lucru pe care să-l introducă, ci au însemnat cu credință neamurilor învățătura (disciplinam) primită de la Hristos. Astfel, chiar dacă un înger din cer ne-ar vesti o altă evanghelie i se va spune de către noi: anatema! (Gal. 1:8).”¹⁶² Și lucrurile stau astfel deoarece, așa cum ne spune și George Remete, „Adevărul și Rațiunea lui Dumnezeu sunt originea și temeiul adevărului, și al rațiunii umane...”¹⁶³

Irineu Duvlea: „Doar crezând și raportându-ne la Dumnezeu, la slava Acestuia, și nu la părerea semenilor despre noi, putem fi credincioși cu adevărat. Doar astfel nu pierim, ci avem viața veșnică (Ioan 3:16).”¹⁶⁴

Sf. Ignatie: „Fiți surzi, dar, când cineva vă vorbește altceva decât de Hristos, Cel din neamul lui David, Cel din Maria, Care cu adevărat S-a născut, a mâncat și a băut, Care cu adevărat a fost răstignit și a înviat din morți, înviindu-L pe El, Tatăl Lui...”¹⁶⁵

Ne mărginim, pentru început, numai la aceste câteva mărturii culese din tezaurul literaturii ortodoxe care ne încredințează fără echivoc că subiectul de față merită, într-adevăr, toată atenția. Căci, dacă nici măcar învățătura Sfinților Părinți și a Sfintei noastre Tradiții n-o vom respecta, ce altă practică ne-ar mai putea califica drept creștini ortodocși? Iată de ce trebuie să dăm toată luarea aminte acestor gânduri. Căci cultul icoanelor, apărând mai târziu și fiind înființat de oameni, așa cum atestă documentele istorice citate mai sus (și altele care vor fi citate în continuare), se exclude automat din “descoperirea lui Hristos” care este temelia Crezului nostru ortodox. Iar învățăturile care nu fac parte din descoperirea lui Hristos, ci sunt de proveniență umană, se cer respinse cu aceeași hotărâre cu care Mântuitorul l-a muștrat pe sfântul Apostol Petru.

Citim astfel la Evanghelia după Matei 16:23 că Apostolul Petru încerca odată să-L oprească pe Mântuitorul din drumul spre jertfa supremă. Deși putem înțelege destul de limpede că Petru era animat de gânduri pline de iubire față de Învățătorul său, citim uimiți cuvintele tăioase cu care îl muștră Mântuitorul: „Înapoia Mea, Satano: tu ești o piatră de poticnire pentru Mine! Căci gândurile tale nu Sunt gândurile lui Dumnezeu, ci gânduri de ale oamenilor.”

Și pentru că Mântuitorul vorbește aici despre gândurile oamenilor, iar noi arătam cu dovezi incontestabile ale Părinților Bisericii că icoanele sunt exact gândurile oamenilor, am amintit episodul acesta tocmai pentru a sublinia odată în plus felul în care trebuie să primim și noi toate îndemnurile și învățăturile oamenilor, inclusiv închinarea la icoane. Chiar dacă ar veni din partea celor mai eminente minți ale speciei umane, chiar dacă ar veni și de la unul ca Sfântul Petru, cel care este parte din temeliea Bisericii lui Hristos (Efeseni 2:20), dacă nu este gândul lui Hristos, ci al unui om, îl respingem cu aceeași hotărâre cu care am respinge un gând venit direct de la Satana!

Acestea nu sunt decât gânduri de-ale oamenilor. Când vine vorba despre gânduri privitoare la lucrurile lui Dumnezeu, dar care originează de la oameni, acestea trebuie respinse exact așa cum respingem orice vine de la diavolul. Iar dacă în felul acesta trebuie să respingem gândurile unor oameni, chiar și ca Petru, care era mânat de cele mai alese sentimente față de Mântuitorul său, cu cât mai multă hotărâre trebuie să le respingem pe cele care vin din partea unora care, desființând cuvântul lui Dumnezeu¹⁶⁶, vor să-L „cinstească pe Dumnezeu doar cu buzele, învățând învățături ce sunt porunci ale oamenilor!”¹⁶⁷ O astfel de practică, spune Mântuitorul mai departe în aceste versete, este zadarnică. Tocmai de zădărnicia aceasta căutăm noi să ne ferim, tratând cultul icoanelor din perspectiva Cuvântului lui Dumnezeu și apoi prin prisma scriitorilor bisericești și a Părinților Bisericii.

② Lămuriri

Începem capitolul acesta prin câteva lămuriri asupra a ceea ce este icoana. Potrivit DEX-ului cuvântul icoană are următoarele înțelesuri:

- Imagine pictată sau, mai rar, sculptată, care reprezintă diferite divinități sau scene cu temă religioasă și care servește ca obiect de cult;
- Obiect de cult ce reprezintă un tablou cu chipuri de sfinți sau cu scene din Biblie;
- Imagine pictată care reprezintă un sfânt;
- Imagine, portret, reprezentare;
- Semn (~ reprezentând divinitatea); Imagine, Înfațișare, Reprezentare, Viziune.

În Biblia ortodoxă, la cartea Deuteronomul 4:12-23 (Anania), citim următoarele învățături cu privire la icoane: „Iar Domnul v-a grăit din mijlocul focului... dar vreo asemănare n-ați văzut; nimic, în afară de glas... de vreme ce n-ați văzut vreo asemănare atunci când Domnul v-a grăit la Horeb, în munte, din mijlocul focului, să nu cădeți în nelegiuirea de a vă face vreun chip cioplit, nici vreo înfațișare, nici vreo asemănare, fie ea bărbătească sau femeiască (Romani 1:23), nici asemănarea vreunei fiare din cele ce sunt pe pământ, nici asemănarea vreunei păsări înaripate care zboară sub cer (Romani 1:23), nici asemănarea vreunei viețuitoare ce se târăște pe pământ, nici asemănarea vreunui pește din apele de sub pământ.”

O altă observație pe care o ridică unii adepți ai închinării la icoane privește faptul că aceste interdicții sunt date poporului evreu din vechime, nu și nouă, neamurilor. Lucrurile însă nu stau deloc astfel, deoarece exact același cuvânt asemănare este menționat și în Noul Testament la Romani 1:22-25 (Anania): „Zicând că sunt înțelepți, au ajuns nebuni și slava lui Dumnezeu Celui nescricăcios au preschimbat-o în asemănarea chipului omului celui stricăcios... De aceea Dumnezeu i-a predat necurăției, după poftele inimii lor, ca să-și necinstească trupurile ei între ei, ca unii care au preschimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună și s-au închinat și i-au slujit făpturii în locul Făcătorului, Cel ce este binecuvântat în veci, amin!” (Deși, ca argument, ar fi fost suficientă numai citarea versetului 23, am citat tot contextul legat de asemănare pentru a aviza pe cei interesați de

pericolul la care duce abaterea de la porunca Domnului cu privire la a ne feri de tot ceea ce înseamnă aici, și în toată Scriptura, asemănarea).

Biblia Anania¹⁶⁸ oferă următorul comentariu pe marginea înțelesului original al cuvântului asemănare din Strong's Concordance (H8544): „homoioma = ceea ce seamănă cu cineva sau ceva; imagine. Deseori tradus prin 'formă', 'chip'".

Ceea ce ne reține atenția are de-a face cu faptul că icoana reprezintă, în primul rând, o imagine. Iar Biblia Ortodoxă, de asemenea, nu se abate de la adevărul acesta în traducerea Vechiului și Noului Testament.

Patru din cele cinci definiții de mai sus descriu icoana ca pe o imagine. Imaginea cuprinde în sine, așa după cum vom vedea imediat în rândurile următoare, TOT ceea ce poate fi perceptibil cu unul din cele cinci simțuri ale ființei umane, în timp ce credința este dovedirea lucrurilor celor nevăzute¹⁶⁹. Prin urmare, icoanele, care sunt imagini perceptibile cu unul din cele cinci simțuri ale noastre, nu au nimic comun cu credința noastră care este dovedirea lucrurilor celor nevăzute, descoperite nouă de Hristos.

Așadar, tot ceea ce este reflectare de tip senzorial, reproducere a unui obiect, formă de reprezentare în conștiință a realității înconjurătoare pe baza senzațiilor dobândite cu ajutorul simțurilor și reprezentare plastică a unei ființe, prin desen etc., toate acestea și altele asemănătoare cu ele care sunt introduse în slujirea lui Dumnezeu se includ în definiția icoane. Este imperativ să ne însușim cu toată temeinicia aceste definiții enunțate mai sus și care ne dau înțelesurile cuvântului icoană; căci numai în felul acesta vom putea cuprinde cu adevărat porunca lui Dumnezeu asupra închinării la icoane. Toate semnificațiile acestea le vom găsi în Sfânta Scriptură ca descriind icoana și, respectiv, porunca lui Dumnezeu cu privire la icoane.

Dacă nu înțelegem suficient de limpede ce este icoana din perspectiva lui Dumnezeu, deopotrivă în alcătuirea și în semnificația ei, atunci nu vom putea înțelege bine nici gândul lui Dumnezeu. Este ca și

când, spre exemplu, pe o sticlă care ar conține cianură de potasiu (o combinație chimică extrem de otrăvitoare) am pune o etichetă pe care am scrie Conținut care s-ar putea să facă rău, în loc să scriem cu litere mari și cât mai impresionante Otravă mortală! Din nefericire, tocmai aceasta a fost calea pe care răul acesta mare al cultului icoanelor și-a făcut intrarea în creștinism. Unii creștini, lăsând la o parte Cuvântul lui Dumnezeu în folosul dătinii lor¹⁷⁰ și predicând astfel ce au voit după plăcerea lor și nu ceea ce trebuie¹⁷¹, au început să caute explicații după logica omenească, pentru îndreptățirea introducerii în creștinism a unei practici vehement condamnată de Dumnezeu.

Să nu uităm cazul apostolului Petru. Rațiunea care l-a împins la dorința de a-L opri pe Mântuitorul de la jertfa supremă ținea de logica lui, omenească, de dragostea sa firească față de Învățătorul său, dusă până la extrem. Dar chiar dacă el era total inconștient de insinuarea gândurilor Satanei aici, care căuta să se folosească de cele mai nobile, mai gingașe și mai alese sentimente de dragoste ale lui față de Mântuitorul, Iisus l-a muștrat atât de aspru, cum n-a mai muștrat pe niciunul dintre ucenicii Lui. I-a zis: înapoia Mea Satano (Matei 16:23)! Ne putem imagina uimirea de pe fața lui Petru auzindu-L pe Mântuitorul că-l cheamă drept Satano! Nici măcar nu i-a zis slujitor al Satanei, ci i-a zis direct Satano! Mântuitorul n-a ținut cont de nici unul din alesele lui sentimente și nici de dragostea lui arzătoare din care izvora această grijă, ci l-a tratat cu cea mai nemiloasă și mai neîmpăcată împotrivire, adresându-i-se direct ca și Satanei. Așa stau lucrurile, așa ne este arătat în Scriptură, acestea sunt cuvintele care au ieșit direct de pe buzele Mântuitorului! Prin aceasta Mântuitorul vrea să ne arate cum sunt primite în cer gândurile noastre omenești – fie ele și cele mai nobile și mai doritoare de bine sau frumos.

Am amintit acest episod pentru a înțelege și noi că, oricât de înălțătoare ni s-ar părea anumite practici religioase – așa cum este și cultul icoanelor – dacă sunt izvorâte din logica umană, nu putem auzi din partea Mântuitorului alte cuvinte decât acelea pe care le-a auzit Apostolul Petru. Căci, așa cum spuneam mai sus, Mântuitorul n-a primit nici chiar din partea lui Petru dovada celor mai alese și pure simțăminte de afecțiune izvorâte din natura lui umană. Cum ne-am putea aștepta

ca El să primească închinarea izvorâtă din firea noastră umană pe care i-am aduce-o noi, cei care nu ne putem pune alături de acest Apostol de seamă al Domnului?

③ **Ce are de spus Scriptura despre icoane și închinarea la icoane**

Înainte de a purcede la aducerea textelor care tratează acest subiect, vreau să amintesc încă o dată un element pe care ortodocșii practicanți ai închinării la icoane l-au pierdut din vedere: în timp ce am copiat de la evrei o sumedenie de practici și obiceiuri, pe altele le ignorăm sau chiar le încalcăm în mod flagrant – așa cum este cazul închinării la icoane.

Același Dumnezeu care a rânduit îmbrăcămintea preoțească la evrei, același Dumnezeu care a rânduit întreținerea preoților poruncind poporului ce daruri în alimente și bani să le fie făcute, același Dumnezeu a hotărât și regulile de care trebuie să țină seamă cu privire la închinarea la icoane. Iar dacă noi, ortodocșii, ne-am supus rânduielilor iudaice privitoare la îmbrăcămintea preoțească și la darurile de mâncare cuvenite preoților, recunoscând prin aceasta pe Dumnezeul evreilor ca pe Dumnezeul nostru, de ce nu-L mai recunoaștem pe Dumnezeul evreilor ca pe Dumnezeul nostru și în celelalte rânduieli stabilite tot evreilor, respectiv în cele legate de cultul icoanelor?!

Adevărul că evreii au fost dușmani neîmpăcați ai icoanelor ne-o dovedește chiar și istoria, de exemplu:

Iosif Flavius, vestitul istoric evreu (†96 d.Hr.): „Este contra Legii de a avea în temple icoane sau tablouri, sau orice reprezentare de ființe vii.”¹⁷²

Tacitus, istoric latin (†120 d.Hr.): „Iudeii nu pun nici un fel de chipuri în orașele lor. Ei n-au nici un fel de statui pentru a lăuda pe regii lor, nici pentru a onora pe cezari.”¹⁷³

Iată acum ce ne spune Dumnezeu în Sfânta Scriptură cu privire la închinarea la icoane (toate versetele sunt citate din versiunea Anania):

Ieșirea 20:4: „Să nu-ți faci chip cioplit, și nici vreo asemănare cu ceva din câte sunt în cer, acolo sus, ori din câte sunt pe pământ, aicea jos, ori din câte sunt în apele de sub pământ.”

Deuteronomul 4:12, 15-18, 23: „Iar Domnul v-a grăit din mijlocul focului; glasul cuvintelor Lui l-ați auzit, dar vreo asemănare n-ați văzut; nimic, în afară de glas. Păziți-vă cu strășnicie sufletele; de vreme ce n-ați văzut vreo asemănare atunci când Domnul v-a grăit la Horeb, în munte, din mijlocul focului, să nu cădeți în nelegiuirea de a vă face vreun chip cioplit, nici vreo înfățișare, nici vreo asemănare, fie ea bărbătească sau femeiască, nici asemănarea vreunei fiare din cele ce sunt pe pământ, nici asemănarea vreunei păsări înaripate care zboară sub cer, nici asemănarea vreunei viețuitoare ce se târăște pe pământ, nici asemănarea vreunui pește din apele de sub pământ... Luați aminte asupra-vă, ca nu cumva să uitați legământul pe care Domnul, Dumnezeul vostru, l-a încheiat cu voi, și să nu vă faceți chip cioplit asemănător cu ceva din cele pe care Domnul, Dumnezeul tău, ți-a poruncit [să nu le asemeni].”

Deuteronomul 5:8-9: „Să nu-ți faci chip cioplit, nici vreo asemănare cu ceva din câte sunt în cer, acolo sus, ori din câte sunt pe pământ, aicea jos, ori din câte sunt în apele de sub pământ; să nu te închini lor, nici să le slujești; că Eu, Domnul, Dumnezeul tău, Eu sunt un Dumnezeu gelos...”

Deuteronomul 27:15: „Blestemat să fie omul care va face chip cioplit sau turnat – urâciune înaintea Domnului, lucru de mână de meșter – și-l va pune-n loc ascuns! Și, răspunzând întregul popor, va zice: Amin!”

Leviticul 26:1: „Să nu vă faceți idoli, nici chipuri cioplite; nici stâlp să nu vă ridicați; în țara voastră să nu puneți piatră-n semn de veghe ca să vă închinați ei; căci Eu sunt Domnul, Dumnezeul vostru!”

Romani 1:22-23: „Zicând că sunt înțelepți, au ajuns nebuni și slava lui Dumnezeu Celui nestricăcios au preschimbato în asemănarea chipului omului celui stricăcios și al păsărilor și al patrupedelor și al târâtoarelor.”

Poruncile acestea ale lui Dumnezeu cu privire la atitudinea creștinilor față de icoane sunt scrise în Sfânta Scriptură, care este așezată la locul ei de cinste pe altarul Bisericii. Am ținut neapărat să se cunoască acest detaliu pentru a se cunoaște că învățăturile pe care le veți găsi așternute pe paginile acestei lucrări sunt conforme și neabătute cu nimic de la ceea ce stă scris pe paginile sfinte ale Sfintei Scripturi, așezată la locul ei de cinste pe toate altarele bisericilor ortodoxe.

Dumnezeu a acordat un spațiu mare acestei teme în Cartea Sa și, prin tot felul de cuvinte și asemănări, a căutat să imprime cât mai puternic în mintea credincioșilor Săi cât de mult urăște El închinarea la ceea ce în Deuteronomul 27:15 numește lucru de mână de meșter – adică tot ceea ce este produs al omului. Și tot aici pune sub blestem dumnezeiesc pe oricine se îndeletnicește cu un lucru de mână de meșter, adică cu orice lucrare care originează de jos, de pe Pământ. Iar din textul de la Romani 1:22-23 aflăm că Dumnezeu îi numește, pur și simplu, nebuni pe aceia care au preschimbato slava Dumnezeului nestricăcios în asemănarea chipului omului celui stricăcios. Dumnezeu este împotriva oricărei lucrări ieșite din mâna omului care pretinde că îl reprezintă pe Dumnezeu, pe Fiul sau pe sfinții Lui, numindu-le pur și simplu urâciune înaintea Domnului.

Cine are urechi de auzit, să audă! Și cine are inimă de înțeles, să înțeleagă!

Poate că printre cititorii acestor rânduri se vor găsi mulți care au practicat această închinare la lucru de mână de meșter și, auzind acum că aceasta este o urâciune înaintea Domnului și o nebbie, se vor îngrozi la judecata care-i așteaptă. Am un cuvânt bun pentru toți aceștia care sunt sensibili față de avertismentele lui Dumnezeu. Stă scris la cartea Faptele

Apostolilor 17:30 că „Dumnezeu trecând cu vederea veacurile neștiinței, vestește acum oamenilor ca toți de pretulindeni să se pocăiască...”

Așadar, toți aceia care s-au închinat la icoane până acum făcând acest lucru din neștiință să nu se teamă! Să se pocăiască de aceste practici înaintea lui Dumnezeu, să le părăsească imediat, iar Dumnezeu nu le va mai ține în seamă ceea ce au făcut din neștiință! Dar aceia care au aflat azi că închinarea la un lucru ieșit din mâna omului este urâciune înaintea lui Dumnezeu și vor continua să o facă, să nu se aștepte să fie primiți de către Dumnezeul împotriva căruia în mod conștient păcătuiesc făcând ceea ce El privește ca o urâciune!

④ **Ce are de spus Sfânta Tradiție Ortodoxă despre cultul icoanelor**

Întrucât, așa cum arătat deja mai sus, subiectul acesta este foarte sensibil, mă voi grăbi să prezint unul dintre cele mai noi și mai pline de autoritate documente ale Sfintei Tradiții Ortodoxe, care dovedește fără echivoc adevărata poziție a Ortodoxiei în materie de iconologie și orice alte învățături care nu au la bază descoperirea lui Hristos, făcută sfinților și dumnezeieștilor Lui Apostoli, adică Sfânta Scriptură. Iar documentul acesta capătă cu atât mai multă valoare și autoritate cu cât este editat și recunoscut de cele mai competente și autorizate foruri contemporane ale cultului creștin ortodox, prin republicarea lor cu numai doi ani în urmă, în 2008. Se confirmă deci ceea ce spune și pr. prof. dr. Dumitru Popescu: „În decursul acestui secol, teologia românească s-a întors la izvoarele patristice, liberându-se de influențele străine...”¹⁷⁴ Iar noi, la rândul nostru, tocmai aceasta căutăm să împlinim prin scrierea de față – întoarcerea la izvoarele patristice, liberându-ne cu adevărat de izvoarele străine, adică de învățăturile care vin de la oameni.

Iată alte câteva mărturii culese din bogatul tezaur al literaturii ortodoxe, din care aflăm care este originea acestor practici de cult străine de Sfânta Scriptură, cine le-a introdus în creștinism, când și cu ce prilej, cât și felul în care sunt ele privite de sfinți.

Preot profesor Ene Braniște: „În tot cursul primelor trei veacuri, cultul Bisericii nu s-a dezvoltat din pricina

prigoanelor, și a rămas la simplitatea și puținătatea formelor externe de până aici (adică cele de pe timpul apostolilor n.r.)... Către sfârșitul acestei epoci (sec. III) apar cele dintâi încercări de a sistematiza și reglementa rânduiala serviciilor divine... La Sinoadele Ecumenice din Efes (anul 431) și Calcedon (451) se pun bazele dogmei mariologice, stabilind attributele de Pururea Fecioară și Născătoare de Dumnezeu, ale Maicii Domnului.”¹⁷⁵

Minciu Felix (†225), scriitor latin: „Dacă n-avem temple și altare credeți că ascundem ceva? Cum aş putea reprezenta pe Dumnezeu când, dacă ai socoti bine, însuși omul este reprezentarea lui Dumnezeu? Ce temple să-l ridic, când întreaga lume făcută de mâinile Lui nu L-ar putea cuprinde? Voi putea închide într-un mic templu puterea unei măriri atât de nemăsurate? Să nu-L cinstim în gândul nostru? Să nu-L divinizăm mai bine în inimile noastre? Gândul curat și conștiința sănătoasă sunt cele mai bune jertfe care I Se pot aduce... Dumnezeu pe care-L adorăm noi nu-L arătăm, căci nu-L vedem, și de aceea-L credem pentru că suntem liberi să-L simțim și fără să-L putem vedea. Nu-L vedem noi în faptele Lui?”¹⁷⁶

Aristide din Atena (sec. II), filozof grec, pe care Fericitul Ieronim îl descrie ca „Foarte elocvent și ucenic al lui Hristos sub vechea-i haină”: „El (Dumnezeu) nu este un nume, căci tot ce are nume este părtaș creaturii; un chip nu are, nici legătura organelor, căci cine le posedă pe acestea este părtaș lucrului creat... Cerul nu-L poate cuprinde, căci cerul și toate cele văzute și nevăzute sunt create de EL.”¹⁷⁷

Tertulian (†240), scriitor latin: „Dacă Dumnezeu interzice să se facă orice reprezentare, cu atât mai mult interzice reprezentarea chipului Său. Autorul adevărului nu iubește ceea ce este fals; tot ce se plăsmuiește în ochii Lui este o falsificare.”¹⁷⁸

Clement Alexandrinul (†215), învățător creștin, pune, de asemenea, în lumină măreția, infinitatea și spiritualitatea lui Dumnezeu, care depășește orice reprezentare materială: „Căci icoana lui Dumnezeu este Logosul divin și omul cel fără de păcat; iar chipul omenesc al icoanei lui Dumnezeu este mintea”¹⁷⁹. Tot în *Stromata*¹⁸⁰, scrie: „A venera Ființa spirituală prin materie înseamnă a o necinsti, pentru că o pricepem prin simțuri – nu prin credință. Oare nu este frumos și drept să nu circumscriem (adică să nu mărginim, să nu încadrăm) într-un loc oarecare pe Cel care-l fără de margini, și nici să cuprindem în <temple făcute de mâini omenești> pe Cel care cuprinde toate? Care lucru ieșit din mâna cioplitorilor de lemn, a cioplitorilor în piatră și din meseria unui lucrător, poate ieși un sfânt?... Nu e ridicol, oare, ca omul, care, după cum spun filozofii este <jucăria lui Dumnezeu> (spusa lui Platon în *Legile*, VII, 803 C), să facă pe Dumnezeu, și Dumnezeu să ajungă jucăria meseriei lui? Pentru că un lucru făcut este asemenea și identic cu materialul din care a fost făcut; un obiect de fildeș este fildeșul elefantului, un obiect de aur este aur... Deci nu sunt sfinte și dumnezeiești lucrurile pe care le fac meseriile.”¹⁸¹ Și tot același autor spune mai departe într-o altă *Stromată*: „Eu nu numesc biserică locul, ci adunarea celor aleși. Adunarea celor aleși este un templu, pentru că primește în el măreața vrednicie a lui Dumnezeu. În Biserică este consacrată o ființă vrednică de mult preț; este consacrată Celui Care e vrednic de totul.”

Origen (†254) relatează obiecțiile sale făcute la insinuările filozofului Cels care obiecta creștinilor că evită să construiască altare, statui și temple. Iar el le răspunde astfel: „Nu fugim de statui și de temple, dar ne rușinăm să zidim dăruitorului întregii vieți temple neînsuflețite și moarte”¹⁸³. Zice el, în alt loc: „E lucru nebunesc nu numai să te-nchini, ci și să lași să se înțeleagă de cei mai mulți că tu ai face așa ceva de dragul mulțimilor; căci în sufletul celor ce cinstesc pe Dumnezeu cu toată evlavia nu se găsește nici un loc pentru minciună. De aceea noi ne ferim să ne închinăm la chipuri

cioplite... Noi nu credem că chipurile cioplite (icoanele) ar putea reproduce înfățișarea lui Dumnezeu, deoarece este cu neputință să redai o ființă care este nevăzută și lipsită de trup... Pe Dumnezeu Cel fără de trup și invizibil, nu-L putem mărgini în spațiu."¹⁸⁴ Și tot el spune: „Oare la creștini, sufletul omului drept nu-i un altar? Jertfele cele adevărate, miresmele cele adevărate, nu-s rugăciunile ce se înalță dintr-o inimă curată? Sfaturile plăcute Domnului, nu-s virtuțile al căror model îl găsim în cel dintâi născut al oricărei făpturi?”¹⁸⁵

I. Rămureanu: „În Biserica primară nu se poate vorbi despre reprezentarea chipului Mântuitorului. Creștinii din primele secole s-au ferit să înfățișeze sau să picteze chipul lui Hristos... Ei trăiau în permanenta prezență spirituală a lui Hristos și mult timp n-au simțit necesitatea unei reprezentări plastice, exterioare, a Mântuitorului.”¹⁸⁶

Serghei Bulgakoff, vorbind despre tradiție spunea ceva asemănător: „Epoca creștinismului primitiv abia se aseamănă cu epoca contemporană.”¹⁸⁷

Iconom Petre Vintilescu: „Nu se îngăduia în primele zile ale Bisericii creștine înfățișarea lui Dumnezeu în vreo imagine, oricât ar fi fost de eterizată și de ideală...”¹⁸⁸

Preot dr. Nicolae V. Dură: „Epoca apostolică nu avea neapărată nevoie de icoane, pentru că amintirea Celui Întrupat mărturisea nemijlocit despre existența Sa, iar Cuvântul Evangheliei propovăduit la toate neamurile lumii de atunci păstra încă vie prezența Sa... Primele imagini ale iconografiei creștine ce au putut fi găsite, apar în jurul anului 200 pe mormintele martirilor. Sunt imagini din Vechiul Testament... Îndeobște recunoscut, că, cel puțin din secolul al IV-lea, se poate constata și atesta în chip documentar și cinstirea sau cultul icoanelor.”¹⁸⁹

Teologul Sever Mureșianu: „Dintru început pictura veche creștină nu a cutezat să facă decât numai simboale... și decorațiuni arhitectonice, și numai încet, încet, cu multă rezervă s-a strecurat în ea figurațiunea omenească.”¹⁹⁰

Origen, scriitor creștin din sec. 3: „Celsus socotește că și noi adorăm pe câte unul care a fost dat morții sau pe câte un prizonier de război, cum fac geții care cinstesc pe Zalmoxis, cei din Cilicia pe Mopsos, cei din Acarnania pe Amfiloh. Noi vom dovedi că această comparație nu are nici un temei. Popoarele amintite au înălțat temple și statui celor pomeniți. Noi însă refuzăm să aducem divinității o asemenea cinstire, potrivită numai demonilor, legați, nu știu cum, de un loc pe care fie că l-au ocupat, fie că îl locuiesc prin ceremonii religioase sau prin vrăjitorii. În schimb, nu ne putem minuna îndeajuns în fața lui Iisus, Care ne-a înălțat de la ce cade sub simțuri, care sunt nu numai stricăcioase, ci condamnate să se descompună, și ne-a îndreptat gândurile spre a cinsti numai pe Dumnezeu, Stăpânul tuturor, pe o cale dreaptă, prin rugăciunile pe care l le aducem prin Cel care este Mijlocitor între natura Celui nenăscut și între lumea tuturor celor create, Care ne aduce binefacerile Tatălui, ducându-ne sub forma Marelui Preot, rugăciunile îndreptate spre Dumnezeu, Stăpânul tuturor.”¹⁹¹

Lista cu mărturiile acelorora care au apărut cu sfințenie principiile de temelie ale dreptei noastre credințe ortodoxe în materie de iconologie este lungă. Eu am să mă opresc aici, după ce am să aduc încă o mărturie foarte interesantă care prezintă niște argumente demne de luat în seamă. Este vorba despre un document istoric elaborat de împăratul Constantin Copronim, cu prilejul Sinodului de la 753 în care a ridicat problema închinării la icoane. Documentul constă din opt articole, prin care-și justifică alinieră cu Scriptura. Încălcarea acestui edict atrăgea anatemizarea oricui făcea sau se închina la icoane. Iată-le:

- 1) Dacă cineva cutează să înfățișeze cu culori materiale icoana dumnezeiască a Cuvântului după întrupare;

- 2) Dacă, pe motivul întrupării cineva încearcă să reprezinte în culori materiale și în icoane, care amintesc omul, usia și ipostasul Cuvântului care nu poate să fie reprezentat, chiar după întrupare;
- 3) Dacă îndrăznește cineva să reprezinte într-o icoană unirea ipostatică a celor două naturi și, numind-o icoana lui Hristos, săvârșește astfel în chip mincinos amestecul celor două naturi;
- 4) Dacă cineva desparte de persoana Cuvântului trupul, cu care este unit și vrea să reprezinte acest trup prin vreo icoană;
- 5) Dacă cineva împarte pe Hristos în două persoane și vrea să reprezinte pe cel care S-a născut din fecioară și nu acceptă, prin urmare, decât o unire relativă a naturilor;
- 6) Dacă cineva înfățișează printr-o icoană trupul îndumnezeit prin unirea sa cu Cuvântul și separă astfel trupul de firea dumnezeiască;
- 7) Dacă vrea cineva să reprezinte, cu sprijinul culorilor materiale, pe Dumnezeu – Cuvântul care, deși Dumnezeu a primit totuși în Persoana Sa chip de rob, dacă cineva vrea să-L reprezinte sub o formă pur omenească și pretinde a-L despărți astfel de nedespărțita dumnezeire, introducând astfel o a patra persoana în Sf. Treime;
- 8) Dacă cineva vrea să înfățișeze sub culori materiale pe sfinți în icoane fără viață, care nu sunt de nici un folos – căci această cugetare este mincinoasă și vine de la demoni – și nu se silește mai ales să-și amintească virtuțile acestor sfinți, imitându-i într-un chip viu – ANATEMA! ¹⁹²

Aceasta este, așadar, adevărata poziție a Sfintei noastre Tradiții Ortodoxe cu privire la orice învățături, obiceiuri sau practici introduse în creștinism de către cineva după bunul lui plac, inclusiv închinarea la icoane. Noi, creștinii ortodocși din toate vremurile cât și cei de azi, avem întemeietori/învățători (autores) pe apostolii Domnului, care n-au ales ei înșiși după bunul lor plac un lucru pe care să-l introducă, ci au însemnat cu credință neamurilor învățătura (disciplinam) primită de la Hristos (vezi nota 162). Și, prin însăși faptul că aceste învățături, care datează din

vremurile cele mai timpurii ale Bisericii primare, sunt păzite cu strășnicie și ținute la locul cel mai de cinste de către cele mai competente foruri ale Ortodoxiei zilelor noastre, putem să declarăm cu și mai multă tărie că aceasta este adevărata noastră credință ortodoxă - descoperirea lui Hristos, credința Sfinților Părinți ai Bisericii!

Să ne întoarcem la izvoarele patristice ale credinței noastre, înrădăcinându-ne adânc în Cuvântul lui Dumnezeu! Cât de mult se veselesc toți cei ce-și au sălașul în Tine, spune Psalmul 86:7! Să ne facem sălașul în Cuvântul cel veșnic al lui Dumnezeu, primindu-L pe Domnul Iisus Hristos ca Mântuitor și Domn al vieților noastre și pe Duhul Sfânt, talmăcitorul și împlinitorul în noi a toată voia sfântă a lui Dumnezeu, spre slava Lui și fericirea noastră veșnică! Amin.

VIII. Cultul sfinților și învățătura despre moaște. Mântuirea după moarte

① Generalități

La începutul acestui nou capitol doresc să amintesc cititorilor că noi discutăm aici despre Sfânta Tradiție Ortodoxă, așa cum este ea cinstită și respectată de teologii ortodocși moderni, de mințile cu adevărat luminate ale slujitorilor Bisericii zilelor noastre. În același timp, căutăm să ne ținem strâns de cuvintele Mântuitorului, pentru a nu cădea în păcatul ținerii unor datini și porunci omenești, păcat înfierat de către Mântuitorul la cartea Marcu 7:7-9. Este adevărat, Mântuitorul explică aici că degeaba este cinstit numai cu buzele în timp ce inima noastră este departe de El (Matei 15:8), dar asta este treaba strict personală a fiecărui creștin în parte. Dacă Dumnezeu ne lasă libertate deplină să facem alegerea între a urma poruncile Lui sau a urma poruncile oamenilor, cine aș fi eu să atentez la libertatea celor care ar alege urmarea poruncilor omenești?!

② Ce spune Sfânta Scriptură despre cultul morților, și despre moaște

Ne vom apropia acum de Sfânta Scriptură - dreptarul credinței noastre ortodoxe, în care găsim descoperirea lui Hristos vestită de dumnezeieștii și sfinții Lui Apostoli - ca să aflăm de acolo adevărata învățătură despre cultul morților și despre moaște. După aceea, potrivit schemei după care este alcătuită cartea de față, vom lua aminte la opiniile Părinților Bisericii și ale altor scriitori bisericești. Dacă aducem și mărturiile scriitorilor bisericești alături de cele ale Scripturii, nu facem asta ca și cum am avea nevoie de aprobările oamenilor cu privire la lucrurile lui Dumnezeu. Noi procedăm astfel pentru a arăta cât de dreaptă este credința noastră ortodoxă cea adevărată, primind cu toată inima și cu tot sufletul învățăturile nealterate ale lui Dumnezeu. Și chiar dacă, să presupunem, aș încerca să vorbesc despre Părinții Bisericii ca

fiind o autoritate alături de cea a lui Dumnezeu, ei ar fi primii care m-ar corija. Sfinții Părinți ar fi primii oameni care m-ar anatemiza pe toți vecii dacă aș îndrăzni să-i pun pe ei, oameni muritori, alături de autoritatea lui Dumnezeu. Singurul om recunoscut de Sfinții Părinți ai Bisericii ca fiind demn de încredere, de supunere, de închinare și de adorare este Omul Iisus Hristos, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat, Care Și-a luat trup omenesc dar fără păcat din Prea Curata Fecioară Maria. Așa cum i-am citat deja în titlu, Sfinții Părinți ai Bisericii nu recunosc nici un alt fel de teme al credinței ortodoxe decât descoperirea lui Hristos, Sfânta Scriptură întărită de Sfintele Sinoade (vezi nota 1).

Pomind chiar de la începutul Scripturii, am să amintesc că Legea lui Moise n-a instituit nici un cult al morților pentru că un om mort, un cadavru, era pentru evrei o sursă de necurăție. Și deoarece lucrurile stau astfel, pentru că Scriptura nu ne dă nici un fel de învățături privind cultul morților sau al moaștelor, o să arătăm mai degrabă ce nu zice Scriptura în legătură cu cultul morților. Căci, așa cum am spus, nu se găsesc nicăieri pe paginile întregii Scripturi nici un fel de porunci privind cultul morților. Mai mult, pentru că la evrei cadavru era o sursă de necurăție, atingerea de un mort, fie om sau animal, atrăgea necurăția asupra celui ce s-a atins de cadavru, după care trebuiau îndeplinite niște ritualuri de curățire impuse de Dumnezeu (care erau simbolul unor adevăruri duhovnicești de mai târziu, când urma să vină Hristos). Preoții sau nazireii nu aveau voie să se întineze venind în contact cu un mort, nici chiar dacă ar fi fost părinți sau frați și surorile lor (Numeri 6:6-8).

Tot Vechiul Testament, constatăm că umplerea unei cetăți cu morți era un mijloc de a atrage necurăția asupra acelei cetăți – Ezechiel 9:7: „Apoi le-a zis: 'Întinați templul, umpleți curțile cu uciși și ieșiți!'” Din acest text tragem concluzia că un cadavru adus într-o biserică, cu scopul de a ocroti un oraș sau o regiune, este o urâciune și o spurcăciune înaintea lui Dumnezeu. Așa arată aici porunca care vine chiar de la Dumnezeu, cu privire la spurgerea templului. Dacă cineva vrea să rămână lângă un mort nu face decât să se spurce, oricine ar fi mortul. O altă dovadă în sprijinul acestei învățături este orașul Tiberiada. Împăratul Tiberiu, cel

care a fondat acest oraș, necunoscând obiceiurile evreiești a încorporat în el și cimitire, ceea ce a făcut ca orașul să fie cu greu populat, pentru că evreii nu voiau să locuiască în apropierea cimitirelor.

Legea lui Moise mai cerea ca cei ce se întorceau de la război, înainte de a intra în tabără, să se curățească timp de șapte zile, fiindcă pe câmpul de luptă s-au atins de cadavre – Isaia 9:5: „Încălțăminteaa cea zgomotoasă de om războinic și haina cea stropită de sânge vor fi aruncate în foc și mistuite de flăcări.” În toate împrejurările și în toate circumstanțele, mortul era un cadavru pe care evreii căutau să-l îngroape cât mai repede posibil. Chiar și în vremurile noastre, evreii își îngroapă morții în ziua când au murit.

Ortodoxia a copiat rânduiele și obiceiuri care-și au rădăcina în religia poporului evreu, luate din Vechiul Testament. Iată ce ne spune în privința aceasta teologul ortodox Nicolae Neaga: „Datina aducerii pruncului la patruzeci de zile de către mama la biserică, se bazează pe Levitic 12:2-8... Tămâia, simbolul rugăciunii, se bazează pe orânduirea veche... Slujba înmormântării e împletită aproape exclusiv cu floricele din câmpul biblic al Vechiul Testament. Ierarhia o aflăm în Vechiul Testament gata organizată. Cea creștină e după tipul sacerdoțiului vechi. Multe părți ale veșmintelor au aceeași semnificație. Mitra arhierească e după formă și simbol înrudită cu mitra arhierilor biblici... Liturghia, vecernia, utrenia, toate își au rădăcina în Vechiul Testament. Părțile principale ale bisericii sunt întocmite pe baza veche... Vechiul Testament nu-și dezmente rolul său creator... totdeauna este prezent.”¹⁹³

Așadar, dacă e vorba că recunoaștem meritele poporului evreu ca fiind poporul lui Dumnezeu până la punctul de a ne conforma lor prin obiceiurile împrumutate de la ei, de ce nu rămânem și la ritualurile practicate de ei în ceea ce privește cultul morților? Dacă Vechiul Testament este TOTDEAUNA prezent în viața și practicile ortodoxe, de ce nu se vede prezent și în ce privește cultul morților și al moaștelor? Dacă este așa cum spune preotul profesor Nicolae Neaga și Slujba înmormântării e împletită aproape exclusiv cu floricele din câmpul biblic al Vechiul Testament, întrebăm: în care parte din câmpul biblic al Vechiul

Testament se întâlnesc obiceiurile practicate de ortodoxia de azi la slujbele de înmormântare?

Prima înmormântare notată în Noul Testament este aceea a martirului Ștefan. Tot ceea ce ni se arată aici este că „niște bărbați cucernici au îngropat pe Ștefan și au făcut mare plângere pentru el” (Faptele Apostolilor 8:2). Cuvântul Domnului nu spune nimic despre câte vămi au fost făcute pentru odihna sufletului lui Ștefan, câte pomeni, câte prosoape ș.a.m.d. Ștefan era unul dintre cei mai de seamă sfinți ai timpului și, cu toate acestea, a fost înmormântat fără nici un fel de ceremonial pompos. La evrei, poporul ales al lui Dumnezeu de la care ne vine mântuirea (Ioan 4:22), înmormântarea este simplă, așa cum s-a arătat mai sus, vorbind despre Vechiul Testament. La fel se spune și despre Anania (Faptele Apostolilor 5:6) și despre nevasta lui (versetul 10): „Și sculându-se cei mai tineri, l-au înfășurat și, scoțându-l afară, l-au îngropat.” Nu se vorbește despre nici o pomană și despre nici un parastas. Pentru că mântuirea neamurilor vine de la evrei Noul Testament, în care se vorbește despre mântuirea noastră, a continuat exact aceleași obiceiuri ale evreilor din vremea Vechiului Testament. Asta ar fi trebuit să nu uităm noi, ortodocșii. Pentru că la iudei înmormântarea era simplă, așa au continuat-o și creștinii Noului Testament din Biserica primară. Oare noi să avem alte obiceiuri? Da, pot fi, dar nu la noi, creștinii ortodocși!

Mai presus de toate acestea, trebuie să ținem cont de faptul că Noul Testament al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos nu ne lasă nici un fel de învățături scrise privind cultul morților. Cum ar fi putut să ne lase astfel de învățături în timp ce, pe de altă parte, ne învață la Evrei 9:27 că după moarte vine judecata? Mântuitorul i-a spus tâlharului de pe cruce: „Adevărat grăiesc ție: Azi vei fi cu Mine în rai” (Luca 23:43). Bogatului care a ajuns în locuința morților nu i s-a mai acordat nici un fel de șansă de a avea parte la un loc cu Avraam, ca rezultat al rugăciunilor celor rămași pe pământ. Avraam i-a spus că „între noi și voi s-a întărit prăpastie mare, ca cei care voiesc să treacă de aici la voi să nu poată, nici cei de acolo să treacă la noi” (Luca 16:26). Nu i-a mai rămas bogatului nici o șansă, pentru toată eternitatea. Puteau să se tot roage cei de pe Pământ pentru

el, cine i-ar fi ascultat? Cu ce l-ar fi putut ajuta pe bogat rugăciunile celor de pe Pământ, dacă prăpastia aceea fusese făcută de Dumnezeu atât de mare încât nimeni să nu o poată trece? Și, atenție!, bogatul ne este arătat în locuința morților imediat după moartea lui.

Am făcut acest comentariu pentru a se înțelege că este o singură moarte și o singură judecată, care este decisivă pentru toată eternitatea, așa cum arată Sfânta Scriptura la Evrei 9:27.

Mergând înapoi la obiceiurile practicate în Scriptura Vechiului Testament, am să amintesc că dacă la păgâni era instituită o tehnică a pomenirii celor decedați și aducerea de ofrande la mormintele lor, Legea lui Moise e clară în acest domeniu. Atunci când se aducea zeciuiala în templu, cel ce o aducea trebuia să declare (sublinierile îmi aparțin): „Din ele în întristare n-am mâncat, din ele întru necurăție n-am cheltuit, din ele celui mort eu nu i-am dat; de glasul Domnului, Dumnezeului meu, am ascultat, după cum Tu mi-ai poruncit am făcut” (Deuteronom 26:14 Anania).

Aici se arată care este porunca lui Dumnezeu cu privire la cultul morților prin cuvintele: „celui mort eu nu i-am dat, după cum Tu, Doamne, mi-ai poruncit”. Așadar, o mâncare dată ca pomană pentru un mort e un lucru necurat înaintea lui Dumnezeu, este făcut împotriva poruncii Lui și, prin urmare, nu e nici primit înaintea Domnului, așa cum arată versetul mai sus citat. Iar mortul nici atât n-o mănâncă. Înțelegem că dacă Dumnezeu privește ca o scârbă pomenile făcute la morți, iar morții nici atât nu mai mănâncă pentru că sunt ei mâncați de viermi, pomenile sunt de proveniență păgână. Ele sunt importate în creștinism de la zeii păgâni, urâte de Dumnezeu și pedepsite cu asprime la vremea cuvenită.

Cultul zeului Baal era interzis pentru Israel și interdicția era motivată prin intolerabila sacrificare a copiilor. Corespondentul acestui zeu era Hadad, un alt zeu al vremii adorat în Babilon. În Noul Testament zeul acesta apare sub numele de Belzebut, ceea ce înseamnă diavol, satan. De aceea Dumnezeu i-a și pedepsit pe evrei atunci când au mâncat vite jertfite pentru cei morți (Psalmul 106:28). Tot în versetul acesta se arată și că Dumnezeu S-a mâniat pe aceia care au mâncat jertfele morților și chiar a omorât pe mulți dintre ei din cauza aceasta.

Este necesar să înțelegem cât mai corect cum privește Dumnezeu pomenile făcute în numele morților. Și să nu uităm, evreilor „Ii s-au încredințat cuvintele lui Dumnezeu” (Romani 3:2), Iisus a fost evreu, primii creștini au fost evrei și nu le putem atribui practici de care ei se îngrozeau.

Odată cu trecerea din viața aceasta, soarta ne este pecetluită pentru toți vecii, fără putință de schimbare. Potrivit învățături pe care o avem în descoperirea lui Hristos, un om care a plecat din lumea aceasta ia cu sine tot bagajul de fapte bune sau rele pe care le-a făcut în timpul vieții când trăia pe Pământ. Tocmai adevărul acesta ni-l comunică textul de la Apocalipsa 14:13 (Anania): „Fericiți sunt morții care de-acum înainte mor întru Domnul! Da, găsește Duhul, odihnească-se de ostenele lor, căci faptele lor îi însoțesc.” Mai avem, tot în Noul Testament, o altă dovadă care ne lămurește fără nici un pic de confuzie că, după ce ai trecut din viața aceasta, soarta îți este pecetluită pentru toată veșnicia: pilda lui Lazăr și a bogatului (Luca 16), amintită deja mai sus. Acolo ni se arată că bogatul a trecut în veșnicie fără ca în timpul vieții sale pe Pământ să se îngrijească de legătura lui cu Dumnezeu. A mai putut face el ceva pentru a-și schimba soarta veșnică? Ne spune Mântuitorul că i-ar mai fi fost oferită bogatului vreo șansă de a fi izbăvit din văpaia în care groaznic se chinuia? Nu. Și nici cu privire la frații lui care au rămas pe Pământ n-a mai putut fi ajutat. Atunci când l-a rugat pe Avraam să trimită pe cineva din morți la frații lui de pe Pământ, i s-a spus că nu se poate. Avraam i-a făcut cunoscut bogatului că celor vii, rămași pe Pământ, Dumnezeu le-a pus la dispoziție Legea lui Moise. Dacă ei nu vor asculta de Legea lui Moise, nu vor asculta nici chiar dacă cineva ar învia din morți și le-ar vesti lucrurile acestea. Astfel, Mântuitorul ne arată că numai aici, pe Pământ, se poate alege soarta de dincolo de mormânt. Dacă cineva vrea să aibă parte de locul în care a ajuns Lazăr trebuie să ia aminte la Cuvântul lui Dumnezeu acum, cât se află încă în viață.

• Judecata, sau judecățile?

Urmează să analizăm o altă învățătură a Scripturii lui Dumnezeu, greșit interpretată de învățăturile oamenilor de pe Pământ. Doctrina aceasta a oamenilor ne învață că poți să trăiești aici, pe Pământ, fără grija veșniciei, pentru că după ce mori se vor ruga pentru tine cei rămași în urma ta și vei ajunge, totuși, în rai, ca urmare a mijlocirii lor. Urmează să aflăm acum învățăturile Scripturii cu privire la acest subiect. Vom căuta să aflăm direct din poruncile lui Dumnezeu, adică Sfânta Scriptură, dacă El a rânduit ca cei de pe Pământ să cumpere un loc în rai cu bani, prin rugăciunile preoților sau ale altor sfinți, prin pomeni sau alte lucruri de felul acesta, fie pentru sine, fie pentru un alt om care a murit și se află în locul de chin. Vom afla, de asemenea, și dacă după moarte se va mai putea face vreodată schimbarea din iad în rai.

Câte judecăți sunt? Sunt mai multe judecăți sau numai una singură? Pentru aceasta vom deschide Biblia la Evrei 9:27-28 și vom citi aceste versete în câteva traduceri, după cum urmează:

Biblia de la 1688: „Și după cum iaste rânduit oamenilor o dată a muri, iară după aceasta judecata e, Așa și Hristos, odată aducându-Se ca a multora păcate a rădica...”

Biblia de la 1988: „Și precum este rânduit o dată oamenilor să moară, iar după aceea să fie judecata, Tot așa și Hristos, după ce a fost adus odată jertfă, ca să ridice păcatele multora...”

Biblia Anania: „Și așa cum oamenilor le este rânduit ca o singură dată să moară – după care e judecata, tot astfel și Hristos, după ce o singură dată a fost adus jertfă ca să ridice păcatele multora, ...”

Biblia King James: „And as it is appointed unto men once to die, but after this the judgment, So Christ was, once offered to bear the sins of many...”

Trei observații demne de toată luarea aminte se cer semnalate cu privire la similitudinea textelor mai sus citate din cele cinci traduceri ale Bibliei. Prima observație se referă la mențiunea unei singure judecăți, a doua la o singură jertfă lui Hristos, a treia la faptul că a fost adusă o singură dată. Se poate observa aici o relație între aceste expresii prin cuvintele de legătură „tot așa”. Cuvintele de legătură tot așa întăresc valoarea mențiunii unei singure judecăți, prin temeinicia celorlalte două locuri unde se vorbește despre o singură jertfă a lui Hristos și a faptului că a fost adusă o singură dată. Omul moare o singură dată și este judecat o singură dată, tot așa după cum Hristos a murit o singură dată și a făcut ispășirea o singură dată. Nu este în toată Scriptura nici un fel de aluzie prin care să se înțeleagă că sunt două judecăți. Toate textele de mai sus vorbesc despre judecata, una singură, nu judecăți, adică două, nici atât mai multe. Mai mult, Biblia lui Cantacuzino face specificația că judecata e, deci la singular. La fel și versiunea Anania.

Și pentru că ne aflăm acum la capitolul în care vorbim despre cultul morților, trebuie să acordăm un loc deosebit și învățături potrivit căreia un mort care nu s-a pocăit în viața aceasta poate să ajungă totuși în rai după ce a murit, grație rugăciunilor de mijlocire a celor care au rămas în viață pe Pământ.

Vom începe prin a aminti din nou învățătura Mântuitorului dată cu prilejul pildei lui Lazăr și a bogatului nemilostiv din Luca 16:26. Îl întâlnim acolo pe Avraam din rai, părinte al tuturor celor ce cred (Romani 4:11), explicându-i bogatului care se afla în locul de chin că “între noi și voi s-a întărit prăpastie mare, ca cei care voiesc să treacă de aici la voi să nu poată, nici cei de acolo să treacă la noi.” Mărturia aceasta a părintelui tuturor celor ce cred, care ne vorbește de dincolo de mormânt și pe care ne-o relatează Fiul lui Dumnezeu, ne demonstrează adevărul că după moarte omul ajunge în locul pe care și l-a pregătit când era încă pe Pământ și că, odată ajuns în unul din cele două locuri, în rai sau în iad, nu-și va mai putea schimba locul acesta niciodată, în veci de veci. Între cele două locuri, locul de fericire al raiului și locul de chin al iadului, este o prăpastie mare, așa încât nimeni să nu poată trece de la un loc la altul – nici măcar Avraam nu mai poate trece această prăpastie, chiar dacă

ar vrea. Mărturia lui Avraam, de dincolo de mormânt, nu ne lasă nici un fel de speranță că această prăpastie s-ar putea face vreodată mai mică. De-aici trebuie să înțelegem că, și dacă ar mai fi fost mai multe judecăți așa cum pretind învățăturile omenești, prăpastia aceasta rămâne mai departe de netrecut. Bogatul care a ajuns în locul de chin nu se va mai putea muta niciodată în rai!

• Slujba de Mijlocitor și de mijlocitori

Al doilea element care se cere limpezit se referă la practicarea rugăciunii de mijlocire pentru cei morți – subiect pe care-l vom trata într-un cadru mai elaborat. Mai întâi trebuie să vorbim despre rugăciunea de mijlocire a credincioșilor pentru păcătoși și necredincioși prin aducerea lor în fața lui Iisus. După aceea vom vorbi despre rugăciunea Mijlocitorului Hristos pentru întreg neamul omenesc făcută înaintea lui Dumnezeu pe temeiul jertfei Lui răscumpărătoare. Dacă ar trebui să definim aceste două tipuri de mijlocire în numai câteva cuvinte, am putea spune astfel: mijlocirea credincioșilor pentru oameni se mărginește la a aduce aminte lui Dumnezeu de nevoile lor (fie ale păcătoșilor, fie ale credincioșilor); mijlocirea lui Hristos înaintea lui Dumnezeu privește răscumpărarea păcătoșilor din pierzare și păcat, în temeiul prețului plătit de El la Golgota și, după caz, reabilitarea credincioșilor căzuți în vreun păcat oarecare. Despre aceste două tipuri de mijlocire vom vorbi în continuare.

Lăsând la o parte imposibilitatea trecerii din locul de chin la locul de fericire, despre care am vorbit deja până aici, să vedem acum ce spune Scriptura despre slujba de mijlocitor între Dumnezeu și oameni. Căci dacă se poate susține cu argumente că Dumnezeu mută pe cei din iad în rai ca urmare a mijlocirii oamenilor vii de pe Pământ, atunci ni se cere să înțelegem cât de adevărată este învățătura cu privire la slujirea omului ca mijlocitor între oameni și Dumnezeu. Mijlocitorul Hristos a plătit plata păcatului nostru prin moartea Sa și ne-a făcut copii ai lui Dumnezeu ispășindu-ne păcatele prin sângele Său sfânt. Astfel face Hristos mijlocirea pentru noi, plătind prețul cerut de Dreptatea și Sfințenia lui Dumnezeu. Dar ce au de oferit lui Dumnezeu oamenii care

se pogoară din Adam cel păcătos, ce preț oferă ei lui Dumnezeu atunci când mijlocesc pentru răscumpărarea unui păcătos? Este adevărat că, odată ce am învățat din pilda lui Lazăr și a bogatului că, după ce a murit, omul nu-și mai poate schimba locul în care-și va petrece veșnicia, nici n-ar mai fi nevoie să vorbim despre mijlocirea celor vii de pe Pământ pentru morții care s-au săvârșit din viață.

Iată ce spune Scriptura despre mijlocire:

Faptele Apostolilor 4:10-12 (Anania): „Iisus Hristos Nazarineanul... întru nimeni altul nu este mântuirea, căci sub cer nu este dat între oameni nici un alt nume întru care noi trebuie să ne mântuim.”

1 Timotei 2:5-6 (Anania): „Căci unul este Dumnezeu, unul este și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: Omul Hristos Iisus, Cel ce S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți...”

Este imperativ să se facă distincția între cele două categorii de mijlocire. Credincioșii mijlocesc prin rugăciuni, aducând pe oameni la picioarele Mijlocitorului în vederea mântuirii lor, dar aceasta numai în timpul vieții. Odată aduși prin rugăciuni înaintea Lui, numai El, Mijlocitorul Iisus Hristos, este Acela care face lucrarea de mijlocire înaintea lui Dumnezeu, pentru că numai El, fiind și om și Dumnezeu, a putut plăti plata păcatului și ne-a putut îndumnezei. Scriptura vorbește insistent despre nevoia de a ne ruga unii pentru alții. Dar, atenție!, aici nu este vorba despre lucrarea de mântuire a păcătoșilor, deoarece expresia unul pentru altul (Iacov 5:16) se referă la noi, credincioșii, care suntem deja primiți înaintea Lui ca urmare a mijlocirii Fiului Său. Biblia arată foarte deslușit că Dumnezeu nu-i ascultă pe păcătoși (Ioan 9:31). Deci aici nu se tratează rugăciunea în vederea mântuirii, ci se vorbește despre lucrarea de a ne sprijini unul pe altul în nevoile noastre spirituale.

Este adevărat că vindecarea paralizicului din Marcu 2, purtat de cei patru prieteni ai săi pe un pat și așezat înaintea Mântuitorului, ne încurajează foarte mult la a purta în rugăciune înaintea Domnului pe

cei nemântuiți din jurul nostru, cu scopul de a fi mântuiți și ei. Lucrul acesta este necesar și este bine primit înaintea Domnului.¹⁹⁴ Dar trebuie să dăm toată luarea aminte la deosebirea fundamentală dintre slujba de (1) Mijlocitor între Dumnezeu și oameni prin sângele Sfânt vărsat ca satisfacere a Dreptății dumnezeiești împotriva păcatului, și (2) slujba de purtare pe „brațe” de rugăciune a oamenilor, cum a fost cazul slăbănogului purtat de brațele prietenilor săi. Aceste două slujbe sunt tot atât de departe una de alta pe cât este Cerul departe de Pământ. Cum zice și Isaia 55:9: „Cât de departe sunt cerurile de la pământ, așa de departe sunt căile Mele de căile voastre și cugetele Mele de cugetele voastre.”

În continuare vom trata mai pe larg fiecare dintre cele două feluri de mijlocire:

1) Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni face o lucrare de împăcare între cele două părți: Dumnezeu Cel Sfânt și omul păcătos. Într-o parte este Dumnezeu Cel Sfânt, a cărui dreptate cere răzbunarea ofensei aduse prin păcatul omului, iar în cealaltă parte este omul vinovat, condamnat la piere veșnică de la fața lui Dumnezeu. Dreptatea lui Dumnezeu este crudă, neîmpăcată, necruțătoare. Nimeni și nimic n-o poate răzbuna în afară de sânge, dar sânge sfânt. Și de ce sânge sfânt? Pentru că păcatul atentase la sfințenia lui Dumnezeu, iar sfințenia lui Dumnezeu nu putea fi împăcată decât tot cu sfințenie dumnezeiască. Omul și-a primit plata păcatului săvârșit prin moarte – alungarea lui pe veci de la fața lui Dumnezeu – dar slava lui Dumnezeu nu putea fi împăcată prin aceasta. De aceea a trebuit să fie vărsat sângele Fiului Omului.

Se vorbește des despre posibilitatea de a „cumpăra” un loc în raiul lui Dumnezeu. Pentru cei interesați în cunoașterea prețului pe care-l cere Dumnezeu, amintim textul de la 1 Timotei 2:5-6 (Anania): „Cel ce S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți...” Numai cu acest preț se poate „cumpăra” un loc în raiul lui Dumnezeu pregătit nouă, oamenilor. Pot oamenii păcătoși de pe Pământ să ofere ei lui Dumnezeu acest preț de răscumpărare în vederea morților pentru care se roagă?

Vorbind mai departe despre slujba de mijlocire a Mântuitorului, vom face observația că Mijlocitorul aduce sângele Său sfânt (acesta fiind prețul cerut de Dumnezeu), vărsat pentru păcătosul care vrea să-l accepte și, în felul acesta, poate avea loc reconcilierea între Dumnezeu Cel Sfânt și omul cel păcătos. Dumnezeu Cel Sfânt poate primi acum pe păcătosul vinovat care acceptă spălarea păcatelor sale cu sângele sfânt al lui Iisus, căci NUMAI SÂNGELE SFÂNT AL LUI IISUS are trecere înaintea Dumnezeului Cel Sfânt. Acesta este prețul pe care-l cere El - și nu se va târgui cu nimeni asupra acestui preț.

Aceasta este slujba exclusivă a Mântuitorului Hristos. Numai El, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat întrupat în umanitate, a putut oferi prețul sângelui Său sfânt Dumnezeului Celui Sfânt și Drept; numai El, om din om adevărat (dar fără păcat), a putut să ne îndumnezeiască pe noi, oamenii, făcându-ne astfel copii ai lui Dumnezeu – desigur, numai pe aceia care primesc adăpostul sângelui lui Iisus.

Să mai luăm aminte la un alt adevăr. În cartea leșirea 32:33, Dumnezeu îi vorbește lui Moise: „Pe acela care a greșit înaintea mea îl voi șterge din cartea Mea.” Ce am putea zice despre o persoană care nu s-a pocăit cât era pe Pământ și moare, iar Dumnezeu a hotărât ca acea persoană să fie ștearsă din cartea Lui pentru că a refuzat harul pocăinței?! Își va putea schimba Dumnezeu hotărârea numai ca urmare a slujbei ce i se face acelei persoane coborâte în mormânt? Cine i-ar putea porunci lui Dumnezeu să-Și schimbe hotărârea?

Înțelegem, astfel, de ce ne spune Cuvântul lui Dumnezeu că Iisus Hristos este singurul Mijlocitor între Dumnezeu și oameni. El este singurul Mijlocitor, deoarece numai sângele Lui sfânt poate plăti pătarea sfînteniei lui Dumnezeu comisă prin păcat. Așa cum spune și o carte¹⁹⁶, „raiul se dobândește prin Iisus Hristos, Domnul nostru.” Dar să nu uităm că dobândirea raiului prin Iisus este posibilă numai pentru aceia care Îl acceptă pe Iisus ca Răscumpărător, ca Mijlocitor al lor între ei și Dumnezeu, în vremea cât sunt încă în viață. Îi vom auzi pe Sfinții Părinți spunând același lucru.

2) Când însă trebuie ca noi, credincioșii, să ne rugăm pentru mântuirea celor păcătoși și să-i aducem înaintea Mijlocitorului între Dumnezeu și oameni, aceasta este slujba noastră, a acelor care am fost spălați prin baia nașterii celei de a doua (Tit 3:5), prin pocăință urmată de credința în Evanghelie (Marcu 1:15) și botez (Marcu 16:16). Ca unii care am fost deja acoperiți de sângele sfânt al Mijlocitorului atunci când ne-am pocăit, ne-am botezat și am crezut în Evanghelie, putem acum să ne rugăm pentru cei din jurul nostru. Putem să cerem lui Dumnezeu să-i călăuzească și pe ei pe drumul pocăinței dar, așa cum s-a spus în nenumărate rânduri, aceasta se poate numai atâta vreme cât cei pentru care ne rugăm sunt încă în viață și pot accepta liberi și conștienți jertfa Singurului Mijlocitor între Dumnezeu și ei.

Încă o observație demnă de toată luarea aminte în cadrul acestui subiect se referă la faptul că rugăciunea este o trăsătură caracteristică fiecărui credincios în mod egal, fără nici un fel de deosebire. Fiecare credincios care a trecut prin pocăință, botez și credință în Evanghelie are dreptul înaintea lui Dumnezeu să se roage pentru cei din jurul lui ca să capete și ei mântuirea. Un credincios are dreptul și obligația de preot să se roage lui Dumnezeu. Potrivit învățăturii noastre ortodoxe, fiecare credincios are preoția lui Dumnezeu pe care o primește atunci când se întoarce la Dumnezeu, așa cum ne este arătat la 1 Petru 2:9. Pentru că fiecare credincios are această preoție, așa cum se arată în învățătura ortodoxă, fiecare credincios are dreptul și obligația la slujba de preot, respectiv la rugăciunea pentru cei din jur.

Deosebirea dintre slujba marelui preot, care, în zilele noastre, este Hristos (Evrei 4:14) și a preoților care suntem noi, credincioșii Lui, se vede în slujbele Vechiului Testament. La cartea Ieșirea 30:10 ni se arată că Aaron, care era mare preot (întruchipând pe Marele Preot Iisus Hristos din perioada nou testamentară), făcea ispășire pe coamele altarului și ispășirea aceasta o făcea o dată pe an cu sângele dobitocului adus ca jertfă. El intra singur în Sfânta Sfintelor, în fața lui Dumnezeu, și făcea ispășirea. Ceilalți, fiii lui, erau preoți de rând (aceștia suntem noi!) care aduceau jertfele și toate celelalte dar, atenție!, numai el, Aaron, intra odată pe an înaintea lui Dumnezeu și făcea ispășire. Slujba aceasta a

Singurului Mijlocitor dintre Dumnezeu și oameni este arătată în Evrei 9:11-14: „Dar Hristos, Arhiereu al bunătaților celor viitoare, venind prin cortul cel mai mare și mai desăvârșit – nu făcut de mână, adică nu din zidirea aceasta – a intrat o dată pentru totdeauna în sfânta-sfintelor, nu cu sânge de țapi și de viței, ci cu însuși sângele Său, aflându-ne nouă răscumpărare veșnică. Fiindcă dacă sângele de țapi și de tauri și cenușa de junică, stropindu-i pe cei întinați, îi sfințește prin curățirea trupului, atunci sângele lui Hristos, cel ce fără prihană prin veșnic Duh l s-a adus lui Dumnezeu, cu cât mai mult va curăți conștiința voastră de faptele cele moarte, ca să-l slujiți Dumnezeului-Celui-Viu!”

Iată, deci, felul în care aici ni se arată că Hristos, ca Marele Arhiereu al bunătaților celor viitoare, venind prin cortul cel mai mare și mai desăvârșit – nu făcut de mână, adică nu din zidirea aceasta – a intrat o dată pentru totdeauna în sfânta-sfintelor, nu cu sânge de țapi și de viței, ci cu însuși sângele Său, aflându-ne nouă răscumpărare veșnică. Iar noi, ceilalți, care suntem răscumpărații Lui, facem slujba de preoți, așa cum este descrisă în cartea Leviticului din Vechiul Testament, rugându-ne pentru cei din jurul nostru. Iar ceea ce facem noi este exact slujba celor patru prieteni ai slăbănogului din Marcu 2. Cei patru au purtat pe prietenul lor slăbănog pe un pat și l-au adus în fața Domnului Iisus. Ei însă nu l-au putut vindeca. Dacă ar fi putut face ei slujba vindecării nu s-ar mai fi chinuit să-l poarte o cale, poate, destul de lungă și apoi să-l pogoare prin acoperiș în casa omului unde se afla Iisus. Ei nu l-au putut vindeca și, tocmai de aceea, l-au adus în fața Aceluia care avea puterea de vindecare. Slujba lor a fost, în modul cel mai simplu, purtarea prietenului pe brațe înaintea Vindecătorului.

De asemenea, se vede aici că slăbănogul a primit în mod cu totul conștient slujba de vindecare a Mântuitorului prin aceea că, la porunca Mântuitorului, s-a sculat, și-a ridicat patul și a plecat acasă. Prietenii doar l-au adus înaintea Vindecătorului. Când s-a pus însă problema acceptării lucrării făcute de Vindecător, aici a intrat în scenă aportul slăbănogului. Mântuitorul a dat porunca iar slăbănogul a fost acela care a ascultat porunca Mântuitorului și apoi a împlinit-o – nu prietenii care-l aduseseră!

În același fel îi purtăm și noi pe cei nemântuiți pe brațele rugăciunilor noastre și-i aducem înaintea lui Iisus ca El să-i vindece, pentru că doar el poate să Se prezinte înaintea lui Dumnezeu în locul acelor păcătoși și să-i mântuiască. Iar după ce i-am adus în rugăciune înaintea Lui, îi lăsăm acolo ca ei să primească sau să respingă mântuirea Vindecătorului. Totul rămâne pe mai departe între cel prezentat lui Iisus prin rugăciune și Mântuitorul înaintea căruia e adus.

Aceasta este rugăciunea care ni se cere nouă să o facem pentru cei pierduți. Necredincioșii nu pot face această slujbă, la fel după cum niște slăbănogi lungiți pe paturile lor de boală n-ar fi putut purta pe slăbănogul acela înaintea lui Iisus. Numai noi putem face slujba aceasta, noi cei care am fost ridicați de Mântuitorul din patul stării noastre de păcat și pierzare! Noi putem și noi îi vom aduce înaintea lui Iisus! Apoi El va face restul, pentru că numai El poate plăti înaintea lui Dumnezeu prețul sângelui sfânt, vărsat pentru spălarea păcatelor. Noi suntem chemați să ne rugăm în Numele Lui iar El va lucra, așa cum El Însuși ne învață la Ioan 14:13-14: „Și ori ce veți cere în Numele Meu, voi face, pentru ca Tatăl să fie proslăvit în Fiul. Dacă veți cere ceva în Numele Meu, voi face

Aceasta este deci deosebirea dintre slujba Mijlocitorului Hristos între Dumnezeu și oameni și slujba noastră, a păcătoșilor mântuiți, de a purta pe „brațe” de rugăciune pe cei pierduți la tronul de milă și îndurare al lui Dumnezeu.

Rugăciunea este nu numai privilegiul, ci și obligația de onoare a fiecărui credincios, pentru că FIECARE credincios Îl are ca Mântuitor pe Fiul lui Dumnezeu. Nu există nici un fel de ierarhie în domeniul rugăciunii, după cum am arătat și mai sus. Pavel, cel era “chemat să fie Apostol al lui Isus Hristos” (1 Corinteni 1:1), apelează la rugăciunile acelor care au venit la mântuire prin el, dovedind prin aceasta că, atunci când vine vorba despre mijlocire înaintea Mântuitorului, aceasta este partea egală a FIECĂRUI credincios. Scriptura ne învață că privilegiul rugăciunii de mijlocire, este partea FIECĂRUIA în mod egal. De ce? Pentru că rugăciunea este făcută în Numele Mijlocitorului Iisus. Vindecarea slăbănogului a fost lucrarea lui Iisus, nu a acelor care l-au purtat.

De aceea, numai Mântuitorul poate mijloci la Tatăl pentru neamul păcătos ca să aducă iertarea acelor pe care noi îi aducem la El pe „brațele” rugăciunii. Tocmai asta ne demonstrează și marele Apostol al neamurilor, Pavel, atunci când solicita rugăciunile copiilor lui (Efeseni 6:19) pe care el i-a născut în Evanghelie (1 Cor. 4:15). Pavel înțelegea foarte bine că nici chiar el nu are un drept mai mare la tronul milei lui Dumnezeu decât cei aduși la mântuire prin el. Prin aceasta înțelegem că rugăciunile noastre nu-și trag puterea din meritele noastre înaintea lui Dumnezeu, ci din meritele Mântuitorului în numele Căruia ne rugăm.

Așadar, Pavel este singurul om din vremea harului care „a fost răpit în rai, și a auzit cuvinte, care nu se pot spune, și pe care nu-i este îngăduit unui om să le rostească” (2 Corinteni 12:4). Tot Pavel este și singurul om pe urmele căruia Duhul cel Sfânt al lui Dumnezeu ne poruncește în Sfânta Scriptură de două ori să călcăm (1 Corinteni 4:16 și 1 Corinteni 11:1). Cu toate aceste merite unice în rândul celor din vremea harului, nici chiar el nu-și atribuie merite superioare față de ceilalți credincioși atunci când este vorba despre mijlocirea înaintea lui Dumnezeu în Numele lui Iisus.

Am arătat până aici că adevărata noastră credință ortodoxă, clădită pe descoperirea lui Hristos, care a venit de la evrei și a fost continuată în Biserica Lui, nu are nici un fel de tangență cu cultul morților și al moaștelor. Există o bogată literatură care arată cu lux de amănunte proveniența păgână a fiecărui obicei din cultul morților, dar acest subiect nu face parte din tema cărții noastre. Tema centrală a cărții de față este să evidențieze bazele adevăratei noastre credințe ortodoxe de la originea lor, atât potrivit Sfintei Scripturi, cât și potrivit Sfintei noastre Tradiții Ortodoxe, al cărei început îl are în scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii.

③ Ce spun scriitorii bisericești de-a lungul veacurilor despre mântuirea de după moarte și cultul morților

Pentru că urmează să ne îndeletnicim cu citatele Părinților și scriitorilor bisericești, vom face un scurt comentariu privitor la un alt punct sensibil. Vom vedea în curând o listă a câtorva Părinți ai Bisericii și scriitori bisericești care se aliniază adevărului Scripturii cu privire la o

singură judecată și la un singur Mijlocitor între Dumnezeu și oameni. În același timp, există scriitori care au luat, mai mult sau mai puțin, poziția ereticilor. Orice ortodox care acceptă temelia adevăratei noastre credințe ortodoxe va trece de partea acelor citate care se aliniază descoperirii lui Hristos, adică Sfintei Scripturi. Noi avem datoria să semnalăm învățăturile abătute de la Cuvânt și, așa cum ni se poruncește la 2 Ioan 1:10-11, să nu le primim și nici să nu le zicem bun venit. Chiar și atunci când vom întâlni un scriitor care a oscilat în scrierile sale adoptând, câteodată, ambele poziții, noi vom lua ceea ce a scris potrivit cu dreptarul adevăratei noastre credințe ortodoxe. Toți suntem oameni și toți greșim în multe chipuri (Iacov 3:2). Nu ne-au învățat chiar ei, scriitorii bisericești, să nu luăm nimic nici chiar de la ei dacă nu este întemeiat pe adevărul Sfintei Scripturi?! Chiar ei ne-au învățat să fim selectivi la citirea scrierilor lor, așa după cum ne îndeamnă Sf. Chiril al Ierusalimului: „Nici chiar pe mine, care-ți vorbesc acestea, să nu mă crezi dacă nu vei primi din Dumnezeuștiile Scripturi dovada celor ce-ți vorbesc. Mântuirea noastră constă în dovezile Dumnezeuștilor Scripturi.”¹⁹⁶ Căci așa cum ne învață și Ioan Zăgrean, „toate învățăturile greșite cu privire la o învățătură de credință sunt erezii”, iar „anumite credințe și practici religioase deșarte, care sunt rămășițe ale vechilor religii păgâne și care nu pot fi puse de acord cu religia creștină, sunt superstiții”¹⁹⁷. De aceea ne îndeamnă Sf. Chiril al Ierusalimului să nu luăm vreo învățătură, nici chiar dintre ale lui, care n-ar fi întemeiată pe Sfintele Scripturi. Iar prin aceasta el nu face decât să se alinieze cu porunca lui Dumnezeu de a asculta mai mult de Dumnezeu decât de oameni (Faptele Apostolilor 5:29). Cei care Îl cinstesc pe Dumnezeu numai cu buzele, dar trăiesc după învățături și porunci omenești sunt arătați de Mântuitorul ca urmându-L în zadar (Marcu 7:7).

În cadrul acestui capitol vom aduce, aşadar, mărturiile Sfinților Părinți ai Bisericii, cât și a altor scriitori bisericești care demonstrează că, privind înțelegerea cultului morților și a moaștelor, Sfânta Tradiție Ortodoxă cea adevărată este aliniată în mod desăvârșit cu dreptarul credinței noastre - Sfânta Scriptură. Cum ar fi putut fi altfel? Oare nu sunt ei, Părinții Bisericii aceia care au anatemitat pe oricine aduce o micșorare, o adăugire sau

vreo schimbare oarecare Sfintei Scripturi socotind-o ca fiind însuflețirea diavolului, așa cum am arătat chiar în titlul acestei cărți?! Tocmai cu aceste mărturii ale lor ne vom îndeletnici pe parcursul capitolului de față punând la dispoziția cititorilor un material bibliografic detaliat:

Clement din Roma: „Să ne pocăim cât timp suntem pe Pământ... să ne pocăim cu toată inima noastră de orice am făcut aici în trup, ca să putem fi mântuiți de Domnul, câtă vreme avem încă oportunitatea să ne pocăim. Căci după ce am plecat din lumea aceasta nu vom mai fi în stare să ne pocăim (vezi Luca 16:19-31). Câtă vreme avem ocazia să fim vindecați, să ne încredințăm lui Dumnezeu, Medicul, și să-l plătim taxa ce o cere. Ce taxă? Pocăința dintr-o inimă sinceră, căci El cunoaște mai dinainte toate lucrurile și știe și ce este în inimile noastre.”¹⁹⁸

Iustin Martirul: „Afirm că... nepocăindu-se înainte de moarte NU se pot mântui întru nimic...”¹⁹⁹

Sf. Ioan Damaschin, vorbind despre moarte, o aseamăna cu căderea îngerilor: „Precum îngerii după cădere nu mai au posibilitatea de a se pocăi și de a reveni la starea de sfințenie originală, tot așa nici oamenii nu se mai pot pocăi după moarte, și ei înșiși nu-și mai pot ajuta cu nimic pentru îmbunătățirea sortii.”²⁰⁰

Sf. Ioan Gură de Aur: „Ca nu cumva plecând de aici neîndreptățiți, să suferim pedeapsa cea mai de pe urmă. Dacă în viața aceasta vom arăta sânguință, fie chiar cât de mică, vom câștiga foarte mult; iar de nu vom avea grijă ci vom pleca de aici fără să fim buni, apoi chiar dacă ne-am pocăi acolo cât de mult, totuși cu nimic nu ne vom folosi. Căci trebuie să te lupți în timp ce te găsești înăuntrul valurilor, iar nu după ce s-a isprăvit priveliștea să plângi și să te bocești fără de nici un folos, după cum făcea cel bogat din Evanghelie...”²⁰¹

În aceeași operă, vorbind despre urâciunile cultului morților

și al moaștelor, Sf. Ioan Gură de Aur spune: „Ce s-ar putea spune despre obiceiurile introduse la moarte... despre acele plânsete de pe la morminte, despre îngrijirea cea mare pentru monumente, despre droaia aceea de femei bocitoare, despre observațiile zilelor? Spune-mi. Și cum să nu fie dovada celei mai de pe urmă nebunii?”²⁰²

Arhimandritul Gherontie Ghenoiu vorbește despre imposibilitatea mântuirii după moarte. Să luăm aminte la spusele lui care sunt încuviințate și întărite de cea mai mare autoritate a BOR, patriarhul Teoctist, pentru ca să ne putem convinge singuri de marile răătăcirii în care se cufundă toți aceia care, așa cum arată Sfânta Scriptură la Tit 1:14, „dau ascultare basmelor și poruncilor unor oameni care se abat de la adevăr.” Adevărații credincioși ortodocși sunt numai cei care se țin strâns de dreptarul credinței noastre ortodoxe, care este descoperirea lui Hristos așternută pe paginile Sfintei Scripturi. Iată, așadar, ce ne spune arhimandritul Gherontie Ghenoiu: „Noi putem să ne mântuim numai cât suntem în acest trup; după moarte NU mai este mântuire.” Apoi, continuă: „Un al treilea loc, după cum susțin catolicii, zis 'purgatoriu', nu există. Omul numai cât este în viață își poate dobândi mântuirea; după moarte nu mai este pocăință... De aceea, știind noi că numai în viața aceasta putem dobândi mântuirea și că după moarte nu mai este pocăință, să ne străduim în tot timpul cât trăim pe Pământ la toată fapta bună...”²⁰³

Arhidiacon Dr. Ioan Zăgrean: „Orice creștin pentru a se mântui trebuie să se conducă în viață după voia lui Dumnezeu.”²⁰⁴ Deci mântuirea se capătă conducându-ne după voia lui Dumnezeu, care învață că după moarte vine judecata, nu pocăința. Și chiar pe aceeași pagină amintită, la paragraful unde se vorbește despre Datoriile creștinului față de Dumnezeu, citim: „Iisus Hristos ...după moartea noastră El este judecătorul tuturor.” Iată deci motivul care ne îndreptățește să insistăm atât de mult asupra adevărilor

Scripturii. Iisus Hristos este Acela care ne va judeca după ce vom părăsi viața pământească. Iar mărturia lui Ioan Zăgorean („Iisus Hristos... după moartea noastră El este judecătorul tuturor”) este în perfect acord cu cuvintele Mântuitorului din care înțelegem că El este singurul Mijlocitor între Dumnezeu și oameni. Iar aceia care doresc să aibă un loc asigurat împreună cu El în cerul Său trebuie să vină la El acum, cât trăiesc încă în trup, prin pocăință, botez și credință în Evanghelie. Căci „întru El avem răscumpărarea prin sângele Lui și iertarea păcatelor, după bogăția harului Lui” (Efes. 1:7).

George Remete: „Autorul Judecății este Mântuitorul Hristos, conform textului de la Ioan 5:22: 'Căci Tatăl nu judecă pe nimeni ci toată judecata a dat-o Fiului', și Ioan 5:27: 'Și l-a dat putere să facă judecată pentru că este Fiul Omului...' În calitate de om, Mântuitorul, subiect perfect al condiției umane, apare ca singura persoană care poate pronunța sentința perfectă asupra unui purtător al condiției umane. Criteriul Judecății este stăruința fiecăruia de a se apropia de Hristos...”²⁰⁵

Așa cum spune acest teolog ortodox contemporan, autorul judecății este Mântuitorul Hristos. Dacă El, Acela căruia i-a fost dată toată puterea în cer și pe Pământ, este singura persoană care poate pronunța sentința perfectă asupra unui purtător al condiției umane, cine poate fi atât de necugetat încât să mai spere în soluții născocite de oameni?! Hristos ne spune, la Ioan 12:48, că vom fi judecați după Cuvântul Său.

Așadar, toți teologii amintiți mai sus întâresc învățătura că Hristos este singura persoană care poate pronunța sentința perfectă asupra unui purtător al condiției umane. Acești teologi luminați ne învață că Hristos ne oferă mântuirea Sa acum și aici, pe Pământ (Matei 9:6). Dacă Sfânta Tradiție Ortodoxă ne învață că după moarte nu mai este nici o posibilitate de mântuire, atunci așa trebuie să fie!

În tot ce am prezentat mai sus am căutat să ne ținem cât mai strâns de învățătura Mântuitorului nostru, Iisus Hristos – singura persoană

care poate pronunța sentința perfectă asupra unui purtător al condiției umane în ziua judecății. Am căutat să ne ținem neabătuți și de poruncile și canoanele Părinților Bisericii, lăsate în Sfânta Tradiție Ortodoxă, care condamnă cu vehemență orice micșorare, adăugire sau schimbare oarecare aduse Sfintelor Scripturi. Am căutat, astfel, să arătăm cea mai minuțioasă grijă față de sufletele cititorilor, înștiințându-i pe toate căile că acum și aici este momentul în care ne putem lucra mântuirea noastră prin pocăință, botez și credință în Evanghelie. Și ne-o vom lucra noi singuri, pentru că nimeni, nici chiar Dumnezeu, nu Se amestecă peste libera noastră alegere!

Domnul Dumnezeu din ceruri, care Și-a arătat din nou mila și îndurarea Sa față de noi prin aceea că ne-a mai făcut încă odată cunoscută calea mântuirii posibilă înainte de moarte, să ne ajute acum să nu plecăm din fața acestei cărți înainte de a fi împlinit porunca Sa! Iar porunca Sa este limpede arătată în Faptele Apostolilor 17:30 și constă în a ne pocăi primind jertfa Fiului Său iubit care are putere acum, cât suntem încă pe Pământ (Marcu 2:10), să ne ierte păcatele. Să credem, să ne botezăm și să rămânem în Evanghelie, cum El însuși ne învață în Cuvântul Său! A lui Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul și Dumnezeu Duhul Sfânt să fie slava, puterea și mărirea de-acum și-n vecii vecilor, Amin!

IX. Mariologia

Ne apropiem acum de o altă doctrină care este, ca și toate celelalte de mai înainte și ca multe altele pe care nu le-am enumerat în cartea de față, înțeleasă și practică greșit în rândul creștinătății de azi. Mai mult, felul de raportare la rolul Maicii Domnului în economia mântuirii are nevoie de îndreptare nu numai în rândul ortodocșilor, ci și al neoprotestanților. Căci dacă unii ortodocși au mers la o extremă, atunci neoprotestanții au mers la cealaltă extremă. Și pentru că nici una din extreme nu este sănătoasă, se impune cu hotărâre revenirea la linia Scripturii. Sunt astfel încredințat că, după ce vom parcurge împreună comentariile de mai jos, atât ortodocșii cât și neoprotestanții (desigur, ne referim numai la aceia care se mulțumesc cu dovețile Scripturii și ale Sfintei Tradiții Ortodoxe) vor fi deplin lămuțiți cu privire la acest subiect atât de controversat.

Este vorba, aşadar, despre ceea ce cred adevărații ortodocși în legătură cu rolul pe care-l joacă Maica Domnului în opera de mântuire a neamului omenesc. Adevăratul ortodox nici nu poate crede altfel despre Maica Domnului decât așa cum ne învață descoperirea lui Hristos, adică Sfânta Scriptură, și Părinții Bisericii. Urmând schema alcătuirii acestei cărți, potrivit căreia fiecare subiect este tratat din ambele perspective – Biblia și Tradiția – vom începe capitolul de față cugetând asupra învățăturilor Sfintei Scripturi cu privire la locul și rolul care i-au fost rânduite de Dumnezeu Maicii Domnului, aceleia din care Și-a luat trup omenesc Iisus Hristos, Fiul Său.

① Ce are de spus Scriptura în legătură cu Maica Domnului

- *Locul unic al aceleia care este plină de har și binecuvântată între femei*

Vorbind despre ceea ce afirmă Sfânta Scriptură cu privire la Maica Domnului, trebuie să începem evidențind poziția ei unică în întreaga istorie a neamului omenesc. Trebuie să amintim din nou că, dacă orice adăugire sau modificare la Scriptură este un păcat înfierat puternic, nu numai de către Duhul Sfânt, ci de însăși Sfânta Tradiție Ortodoxă (vezi nota bibliografică 1), orice micșorare de orice gen la adresa Scripturii este, deopotrivă, un păcat. De aceea, ni se cere o aliniere desăvârșită cu Scriptura ori de câte ori ne raportăm la tradiție. Cu atât mai mult va trebui să ținem seama de acest considerent discutând despre locul Maicii Domnului în opera mântuirii neamului omenesc.

Ne vom opri astfel asupra textului de la Luca 1:26-38, în care ni se fac cunoscute cele mai multe detalii privind modul în care este introdusă în istoria umană Maica Domnului, cinstea și harul care-i sunt acordate de către Dumnezeu ca urmare a acestei alegeri, cât și cadrul în limitele căruia se exercită binecuvântările acestei alegeri. Textul din Evanghelia lui Luca 1:26-38 (versiunea Anania) ne prezintă concis și cel mai pe înțelesul nostru TOT ce are de spus Dumnezeu cu privire la cinstea și harul care-i sunt acordate Maicii Domnului de către Dumnezeu ca urmare a acestei alegeri. Tot aici ni se conturează și cadrul în limitele căruia se exercită binecuvântările acestei alegeri: „Iar în a șasea lună, trimis a fost de la Dumnezeu îngerul Gavriil într-o cetate din Galileea, al cărei nume era Nazaret, la o fecioară logodită cu un bărbat care se chema Iosif, din casa lui David; iar numele fecioarei era Maria. Și intrând îngerul la dânsa, i-a zis: 'Bucură-te, ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei!' Iar ea, văzându-l, s-a tulburat de cuvântul lui și cugeta: 'Ce fel de închinare poate fi aceasta?...'. Și îngerul i-a zis: 'Nu te teme, Marie, fiindcă ai aflat har la Dumnezeu. Și iată-n pântecele tău vei zămisli și vei naște Fiu și numele Lui îl vei chema Iisus. Acesta mare va fi și Fiul Celui-Preaînalt. Se va chema și

Domnul Dumnezeu Îi va da tronul lui David, părintele Său, și va împărăți peste casa lui Iacob în veci și împărăția Lui nu va avea sfârșit'. Și a zis Maria către înger: 'Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?' Și răspunzând îngerul, i-a zis: 'Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui-Preainalt te va umbrî; pentru aceea și Sfântul Care Se va naște din tine Fiul lui Dumnezeu Se va chema. Și iată, Elisabeta, rudenia ta, a zămislit și ea fiu la bătrânețea ei, și aceasta este a șasea lună pentru ea, cea numită steapă. Că la Dumnezeu nimic nu este cu neputință'. Iar Maria a zis: 'Iată, roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!' Și îngerul a plecat de la dânsa."

Înainte de a analiza adevărurile mărețe care se desprind din acest text, vom aduce o scurtă lămurire în legătură cu comentariul pe care Bartolomeu Anania îl face în dreptul cuvântului închinare din versetul 29.

În notele marginale pe care le face în versiunea sa arată că închinarea (ca venind din partea îngerului către Fecioară) înseamnă în acest context „salutare ceremonioasă însoțită de gest curtenitor”. Am făcut cunoscută aceasta pentru a nu se înțelege cumva că îngerul s-ar fi închinat Sfintei Maria. Îngeri nu aduc închinare nimănui în afară de Dumnezeu și nu primesc închinarea nimănui (vezi Apocalipsa 19:10 și 22:9).

Ceea ce ne interesează cel mai mult din textul de mai sus este urarea pe care îngerul lui Dumnezeu, Gavriil, o face Prea Curatei Fecioare Maria prin cuvintele: „Bucură-te, ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei!” În urarea aceasta pe care îngerul o face Maicii Domnului atunci când îi aduce bunavestire, găsim cele două mari laturi ale binecuvântării cu care a binecuvântat-o Dumnezeu ca urmare a alegerii sale de a da naștere lui Iisus Hristos.

Prima dată îngerul îi face cunoscut Mariei că este plină de har și că Domnul este cu ea. Harul, în uzanța limbii noastre române este înțeles ca un dar din partea lui Dumnezeu. Cine ar putea aprecia îndeajuns un astfel de dar? Atât prin harul primit, cât și prin faptul în sine al nașterii lui Iisus Mesia din ea, Maica Domnului ocupă un loc unic înaintea lui Dumnezeu. Acesta este un har unic, și ca alegere, și ca măreție, dintre

toate câte au putut fi revărsate peste vreun fiu al lui Adam. Oricine nu ține seamă de măreția acestui har acordat Maicii Domnului se face vinovat înaintea lui Dumnezeu, Cel ce a găsit cu cale să aleagă o fecioară din neamul lui Adam pentru ca Fiul Său, Iisus Hristos, să-Și ia trup omenesc.

În al doilea rând, îngerul lui Dumnezeu îi vorbește Mariei despre o binecuvântare unică. Dar în timp ce harul mare despre care i-a vorbit în prima frază era înaintea Domnului, binecuvântarea despre care-i vorbește aici este între femei. Să fim cu toată luarea aminte la citirea Cuvântului lui Dumnezeu! Am amintit deja mai sus că Sfânta noastră Tradiție Ortodoxă anatemizează nu numai micșorarea Cuvântului lui Dumnezeu dar, deopotrivă, și adăugirea la el. Dacă unii creștini se fac vinovați de micșorarea Cuvântului prin aceea că neglijează măreția Maicii Domnului în fața lui Dumnezeu, unii ortodocși se fac vinovați de adăugirea la Cuvântul Domnului prin aceea că-i acordă o poziție dincolo de limitele stabilite de Dumnezeu – limita fiind între femei. Să ținem seamă, deci, de faptul că binecuvântarea aceasta unică a Maicii Domnului îi este conferită numai între femei. Cadrul în care este recunoscută binecuvântarea aceasta unică a Maicii Domnului în creațiunea lui Dumnezeu nu trece dincolo de limitele umanității. Meritele unice ale Maicii Domnului nu o ridică mai presus de limitele umanității, așa cum îi vom auzi imediat spunând și pe teologii noștri ortodocși.

Binecuvântarea Maicii Domnului este proclamată între femei. Spunând că binecuvântarea aceasta este proclamată între femei, nu vreau să exclud bărbații ca parte a neamului omenesc. Ceea ce vreau să accentuez este următorul fapt: oricât de măreață și de necuprinsă în bogăție este această binecuvântare, oricât de adevărat este că de binecuvântarea Maicii Domnului n-a avut și nu va mai avea parte nimeni în toată istoria umanității, limitele între care se extinde această binecuvântare este între femei, adică în cadrul neamului omenesc. Cea mai aleasă dintre femei? Da! Cea mai binecuvântată între femei? Da! Unică între toate femeile neamului omenesc? Da! Însă, atenție!, toate aceste atribute unice ale Maicii Domnului nu trec dincolo de specia umană. Cine are inimă de înțeles să înțeleagă și inimă de primit să primească! Acestea sunt cuvintele Scripturii lui Dumnezeu, ajunse la noi

prin descoperirea lui Hristos care a fost încredințată celor doisprezece Apostoli și canonizată pe paginile Sfintei Scripturi, care se află la locui e de cinste pe altarul tuturor bisericilor ortodoxe!

• *Relațiile de viață dintre Iisus și Maica Sa*

Iisus Hristos este Dumnezeu din Dumnezeu adevărat. În paragraful acesta vom vorbi despre firea dumnezeiască a lui Iisus. Dacă nu ținem seamă de Mântuitorul „făcut cunoscut în două naturi”²⁰⁶ ori de câte ori vorbim despre El, ne aflăm în cel mai mare pericol (pentru aceia care doresc să capete cunoștințe prețioase despre Hristos Cel „unul-născut, făcut cunoscut în două naturi”, recomand cartea lui Christos Yannaras, *Abecedar al credinței*).

Pentru că nu se ține cont de faptul că Hristos este „persoana Cuvântului lui Dumnezeu întrupat, persoană care ipostasiază într-un eveniment existențial concret și natura dumnezeiască și natura omenească”²⁰⁷, tocmai de aceea s-a ajuns la atât de multe înțelegeri greșite cu privire la relațiile Maicii Domnului cu Iisus, Fiul lui Dumnezeu. Despre Iisus, copilul, citim în Scriptură că „a coborât cu ei, și a venit în Nazaret, și le era supus” (Luca 2:51). Când se pune problema ascultării Sale față de Tatăl, vedem că Fiul este Cel care poruncește Maicii, iar Maica este aceea care se supune fără nici o obiecție.

Vom lua ca punct de plecare al acestor gânduri textul bine cunoscut al Scripturii de la Evanghelia după Ioan 2:1-5: „Și a treia zi s-a făcut nuntă în Cana Galileii; și mama lui Iisus era acolo. Și a fost chemat și Iisus la nuntă, precum și ucenicii Săi. Și sfârșindu-se vinul, mama lui Iisus a zis către El: Nu mai au vin... Și Iisus i-a zis: Ce ne privește, femeie, pe Mine și pe tine? Ceasul Meu încă n-a venit. Mama Sa le-a zis slujitorilor: Orice vă va spune El, faceți!”

Textul acesta definește cel mai clar natura relațiilor dintre Mântuitorul Iisus, în postura Lui de Fiul al lui Dumnezeu, și Maica Lui, ființa din rândul oamenilor de pe Pământ din care Și-a luat El trup, așa cum spune și Crezul. Pentru a ne feri de orice greșală în ceea ce privește rolul UNIC pe care-l joacă Sfânta Maria în economia mântuirii, Duhul Sfânt al lui

Dumnezeu a găsit cu cale să ne lase în locul acesta din Scriptură înseși cuvintele ieșite direct din gura ei.

O întâlnim aici pe Maica Domnului care, din bunăvoință și plină de dorința de a face bine, vine și mijlocește înaintea Fiului ei pentru rezolvarea unei probleme în care au intrat nunii. Urmează apoi descrierea modului în care Fiul a tratat această intervenție inoportună²⁰⁸ a Maicii Sale. După aceea ni se prezintă felul în care a reacționat Maica Domnului la cuvintele Mântuitorului.

Vorbind despre relația Mântuitorului cu Maica Sa, observăm că în momentul în care Maica Sa care, deși animată de dorințe sublimе și înălțătoare, a încercat să se interpună între Fiul și Tatăl Său ceresc, Fiul nu i se adresează ca unei mame, ci-i spune femeie. Chiar și atunci când oamenii din jurul Lui îi spuneau că mama și frații Săi Îl caută, nici atunci nu-i spune mamă, ci se adresează mulțimii cu cuvintele: „Oricine va face voia lui Dumnezeu, acesta este fratele Meu și sora Mea și mama Mea” (Marcu 3:35). Astfel, El stă de vorbă aici cu Maica Sa adresându-i-se cu aceste cuvinte: „Ce ne privește femeie, pe Mine și pe tine? Ceasul Meu încă n-a venit.” Comentând formula aceasta de adresare folosită de Mântuitorul, Bartolomeu Anania o califică drept o formulă care „întâmpină o intervenție inoportună” (potrivit notei b referitoare la acest verset). Inoportunitatea este justificată prin sintagma „Ceasul Meu încă n-a venit”.

Am arătat până aici poziția Mântuitorului în raport cu Maica Sa. Să observăm, în continuare, poziția Maicii Sale față de El, ca reacție la felul în care a fost tratată de El chiar în fața mulțimii care asista la dialogul lor. Textul din Evanghelia lui Ioan, capitolul 2, este, în același timp, singurul loc din întreaga Scriptură în care Prea Curata Fecioară Maria, Maica Domnului din care Și-a luat El trup, își definește relația cu Mântuitorul în contextul operei Sale de mântuire a neamului omenesc. Și este, de asemenea, singurul loc din întreaga Scriptură în care Maica Domnului ne arată cu adevărat ce vrea ea de la noi, ba încă sub forma unei porunci. Tocmai de aceea suntem chemați să acordăm maximum de atenție acestui text din Sfânta Scriptură.

Fiul, așadar, i se adresează cu cuvintele: Ce ne privește, femeie, pe Mine și pe tine? Ceasul Meu încă n-a venit. Cum va reacționa acum Maica Sa? Sfânta Maria, Maica Domnului se va pleca în fața felului în care Fiul ei va întâmpina intervenția ei, așa cum numai o sfântă ca ea ar fi putut s-o facă. Nu-L întreabă nimic, nu-l cere lămuriri și nu se arată cătuși de puțin nemulțumită.

Apoi (și aici este punctul culminant al observațiilor noastre pe marginea acestui text) se întoarce către slugile gazdei care o rugaseră să intervină pe lângă Fiul ei și le dă o poruncă, singura poruncă de pe întreg cuprinsul Sfintei Scripturi care ne este păstrată ca fiind ieșită chiar din gura Sfintei Maria, Maica Domnului nostru Iisus Hristos. Ea spune remarcabilele cuvinte cu referire expresă la Fiul ei: „Orice vă va spune El, faceți!”. Și pentru că, așa cum am arătat, aceasta este singura poruncă a Maicii Domnului lăsată în scris pe paginile Scripturii, vom vorbi acum despre locul și rolul Maicii Domnului în economia mântuirii, din perspectiva raportului pe care-l stabilește ea însăși cu Mântuitorul, abordând poziția stabilită de porunca de mai sus pe care o dă slugilor de la nunta din Cana Galileii. În al doilea rând, vom vorbi, tot din perspectiva acestei porunci, despre raporturile pe care suntem chemați noi, oamenii, să le avem cu Prea Curata Fecioară Maria.

Sfânta Maria este cea mai cinstită dintre toate femeile care au populat și vor mai popula vreodată Pământul, Maica Domnului de la care, prin Duhul Sfânt S-a întrupat și S-a făcut om Iisus Hristos, Mântuitorul lumii. Vom cunoaște locul ei în mântuirea omului nu numai din cuvintele din textul Scripturii de față ci, de asemenea, din alte cuvinte ale ei păstrate în Tradiție (prin intermediul unui schimb de scrisori între ea și Ignatie Teoforul), în care-și întărește poziția de supunere absolută sub autoritatea Fiului ei. Și pentru că vrem să aflăm exact, chiar din gura Maicii Domnului, felul în care ne cere ea însăși să ne raportăm la ea, atunci trebuie să luăm seama la textul acesta care este singurul loc din Scriptură în care Maica Domnului își stabilește poziția față de Mântuitorul. O singură poruncă a Maicii Domnului ne este lăsată în scris de Dumnezeu pe paginile Scripturii, iar aceste câteva cuvinte sunt pe cât de scurte, pe atât de limpezi și categorice. Astfel că acela care va

îndrăzni să se abată de la împlinirea acestei porunci nu merită să se numească creștin, nici atât creștin ortodox. Poate să se închine cineva zi și noapte în fața chipului Maicii Domnului, poate să-i ridice statui de aur și pietre scumpe, poate să-i dedice poeme cu texte din cele mai mișcătoare și mai sentimentale! Așa ceva n-ar mulțumi-o câtuși de puțin! Nici pe noi nu ne-ar mulțumi declarațiile mișcătoare de dragoste ale copiilor noștri, în timp ce ei și-ar vedea fiecare de drumul lor fără să le pese să facă ce le spunem noi. Cât despre autoritățile de stat, acestea nici nu așteaptă din partea noastră să le facem declarații de apreciere cu privire la justetea legilor lor, ci doar să facem ce ne spun.

În același fel, dacă nu împlinește cineva porunca Maicii Domnului din textul citat mai sus, toate celelalte lucruri pe care le face din așa-zis respect față de ea nu pot fi primite de Maica Domnului. Mântuitorul ne spune că nu a zice, ci a face voia Tatălui din ceruri este ceea ce așteaptă El de la noi. Căci aceia care doar zic, dar nu fac, sunt socotiți de El ca lucrători ai fărâdelegii pe care nu i-a cunoscut niciodată (Matei 7:21-23). Așa că, dacă cineva nu face orice zice Fiul Maicii Domnului, să nu defaime nobilul nume de creștin ortodox socotindu-se ca atare! Adevăratul creștin ortodox care cinstește pe Maica Domnului va face orice va zice Fiul ei, adică Iisus Hristos, Dumnezeu din Dumnezeu adevărat și om din om adevărat, dar fără păcat.

Care este, deci, locul și rolul Maicii Domnului în economia mântuirii din perspectiva raportului pe care-l stabilește ea însăși cu Mântuitorul în contextul prezentat mai sus?

Răspunsul la întrebarea aceasta nu este deloc complicat de formulat. Vom observa că Maica Domnului nu-și rezervă nici un fel de prerogativ înaintea Fiului ei atunci când este vorba despre vreo intervenție a ei înaintea Lui făcută în favoarea vreunui om. A încercat o singură dată să mijlocească între Fiul ei și nevoile oamenilor de la nunta din Cana, dar n-a fost ascultată, după cum vedem la Ioan 2. Maica Domnului s-a retras atunci cu toată smerenia, și-a declinat orice fel de drept de a mijloci la Fiul ei pentru alții, s-a așezat foarte smerită pe același nivel cu oamenii și le-a spus să facă tot ceea ce le poruncește El. Prin aceasta și-a dovedit

lumina înțelegerii cu privire la limitele binecuvântării ei. Cadrul în limitele căruia se exercita binecuvântarea fiind între femei, nu cuprindea și rangul de mijlocitoare între om și Dumnezeu. Așa cum am văzut că este scris în Sfânta Scriptură, UNUL este Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni (1 Timotei 2:5). De altfel, o scrisoare a Maicii Domnului adresată lui Ignatie Teoforul, episcopul Siriei (cca. 107) va limpezi cu atât mai bine acest adevăr.

Vom vorbi acum despre raporturile pe care suntem chemați noi, oamenii, să le avem cu Prea Curata Fecioară Maria.

Așadar, Maica Domnului nu poate mijloci între Dumnezeu și oameni pentru nevoile lor și, mai mult chiar decât atât, ne poruncește cu toată hotărârea să facem orice ne va spune El. Nu are voie nimeni dintre oameni să-și zică creștin ortodox dacă nu va împlini porunca Maicii Domnului de a merge la Fiul ei (deci nu la ea, ci direct la Fiul ei!) și a face orice zice El în Cuvântul Său.

Dacă este vorba să ne supunem poruncii Maicii Domnului de a face orice va zice Fiul ei, se naște întrebarea: unde găsim în Noul Testament vreo poruncă de-a Fiului ei, Mântuitorul de a cinsti pe Maica Sa acordându-i locul de mijlocitoare între noi și Dumnezeu? Unde-L găsim pe Mântuitorul Hristos îndemnându-ne să înălțăm rugăciuni la Maica Sa, ca ea să se roage pentru noi, să ne apere sau se ne binecuvânteze într-un fel oarecare? Așa ceva Mântuitorul nu ne-a poruncit nicăieri pe paginile Noului Testament, nici măcar în mod aluziv. Prin urmare, pentru că Fiul ei nu ne-a spus niciodată așa ceva, creștinul care acordă Maicii Domnului un loc pe care Fiul ei nu ne-a poruncit să i-l dăm, trebuie să știe că nu ascultă de Maica Domnului și nici atât n-o cinstește. Un astfel de om care nu face orice zice El, Fiul Maicii Domnului, încalcă în modul cel mai flagrant singura poruncă expresă a Maicii Domnului. Un astfel de om poate crede ce vrea și cât vrea despre Maica Domnului, în nici un caz însă să nu se aștepte vreodată să fie bine primit înaintea Maicii Domnului. Cinstirea Maicii Domnului implică supunerea la porunca Fiului ei prin a face orice ne poruncește El, nu ceea ce ne place nouă.

Maica Domnului nu ne cere nicăieri în Scriptură să-i acordăm vreun fel de cinste, ca rezultat al trecerii deosebite pe care ar avea-o ea înaintea Fiului ei, în calitate de mamă. Așa ceva nu se află pe nici una din paginile Sfintei Scripturi care stă la locul ei de cinste pe altarele tuturor bisericilor ortodoxe. Trebuie ca acest adevăr să fie luat la cunoștință de către toți slujitorii Bisericii Ortodoxe, inclusiv de către enoriașii ei, și fiecare să se supună întocmai. Numai în felul acesta Maica Domnului se va putea bucura de adevărata cinste care i-a fost acordată ei de către Dumnezeu între femei. Nu putem să-i acordăm niște atribute pe care Dumnezeu nu i le-a dat și, în același timp, să pretindem că o cinstim. Maica Domnului s-a supus Fiului ei atunci când a fost întâmpinată de El cu acele cuvinte calificate de către Bartolomeu Anania ca o „adresare aparent ireverențioasă a unui fiu față de mama sa”; și, apoi, a poruncit ca și noi să ne supunem Lui în orice ne va spune. Cum ne-am putea aștepta acum ca ea să primească închinarea pe care i-am aduce-o pe temeiul unor drepturi respinse atât de ea, cât și de către Fiul ei? Singura închinare pe care i-am putea-o aduce Maicii Domnului, și singura închinare pe care ea ne-ar primi-o, este aceea de a ne duce direct la Fiul ei și a face orice ne va cere El. Iar dacă așa stau lucrurile, atunci trebuie să fim cu toată luarea aminte la adevărata cinstire pe care ne-o cere Maica Domnului și pe aceea să i-o acordăm. Cine are urechi de auzit să audă ce ne spune Sfânta Scriptură și cine are inimă de primit, să primească!

Înainte de a părăsi capitolul în care am arătat poziția Maicii Domnului așa cum ne este prezentată pe paginile Scripturii, vreau să mai amintesc o ultimă situație care ne va întări și mai mult înțelegerea asupra adevăratului loc și adevăratei binecuvântări pe care Dumnezeu le-a rânduit Maicii Domnului. Este vorba de ultima menționare a numelui Maicii Domnului pe paginile Sfintei Scripturi, în cartea Faptele Apostolilor 1:14: „Toți aceștia într-un cuget stăruiau în rugăciune, împreună cu femeile și cu Maria, mama lui Iisus...” (Anania).

Iată aici una dintre împrejurările în care printre femeile din grupul apostolilor și ucenicilor Domnului se afla și Maria, mama Domnului Iisus, împreună cu frații Lui. Aici este întâlnit pentru ultima dată în Noul

Testament numele Maicii Domnului. Felul în care este amintită nu o arată într-o stare aparte, superioară, ci cu un modest „și” prin care este alăturată celorlalte femei. Acesta este ultimul tablou al Maicii Domnului pe care I-a rânduit Duhul Sfânt pe paginile Scripturii, cu privire la aceea care est binecuvântată între femei, aceea care se bucură de cel mai privilegiat loc în umanitate prin însăși faptul că Dumnezeu a ales-o ca din ea să-Și ia trup Fiul Său, Mântuitorul lumii, Iisus Hristos. Acesta este tabloul pe care ni l-a portretizat Duhul Sfânt pe paginile Scripturii cu privire la Sfânta Maria, Maica Domnului, tablou pe care a vrut să-l zugrăvească viu și să ne rămână viu în mințile și inimile noastre pentru totdeauna.

② **Ce au de spus Sfinții Părinți și scriitorii bisericești în legătură cu Maica Domnului**

Îmi încep acest subcapitol amintind că pentru orice adevărat ortodox care crede din toată inima în descoperirea lui Hristos vestită de sfinții Lui Apostoli și care crede în același timp și în canoanele Bisericii Ortodoxe care anatemizează orice adăugire, orice scădere și orice fel de modificare a conținutului sacru al Scripturii (vezi nota 1) – pentru orice astfel de ortodox adevărat conținutul acestui subcapitol este doar un supliment. Căci dacă Sfinții Părinți sunt aceia care au anatemizat modificarea sub orice formă a Scripturii, cum ar putea ei înșiși să spună altceva decât exact ceea ce spune Scriptura?! Dar pentru că sunt o mulțime de credincioși ortodocși care nu cunosc opiniile Părinților Bisericii și teologilor ortodocși cu privire la acest subiect, dorim ca în rândurile care urmează să facem uz de o serie de scrieri din bogatul tezaur al literaturii ortodoxe, din care să aflăm felul cum este privită Maica Domnului. Vom întâri astfel înțelegerile Scripturii în inimile acelora care cred în adevărat Sfântă Tradiție ortodoxă:

Ion Bria: „Evangheliile canonice nu dau prea multe amănunte despre viața Fecioarei Maria... Până în secolul al IV-lea lipsește o literatură proprie despre Fecioara Maria... Învățătura despre Fecioara Maria poate fi rezumată în câteva nume sau titluri principale: 1. Mireasă, pururea Fecioară.

Termenul aiparthenia, pururea fecioria, apare pentru întâia oară la Ignatie de Antiohia (în Epistola către Efeseni XIX, 1), care consideră nașterea virginală a lui Iisus ca unul din marile mistere ale mântuirii, de unde va fi reluat de întreaga tradiție patristică pentru a desemna zămislirea fără prihană a lui Iisus din sânul Mariei, fără intervenția omului...²⁰⁹ Aici ni se cere să dăm o deosebită atenție asupra sursei din care provin acele atribute ale Maicii Domnului descrise în citatul amintit. Ele sunt stabilite de către oameni, nu de Sfânta Scriptură, cam prin secl. IV, așa cum vom auzi și pe Dumitru Stăniloae confirmându-ne imediat mai jos, și mai ales pe Antonie Plămădeală.

Dumitru Stăniloae: „Fiul lui Dumnezeu S-a născut din ea după firea Sa omenească... Din Fecioara Maria Se naște deci Fiul lui Dumnezeu însuși, ca persoană a firii omenești... Maica Domnului naște pe Fiul lui Dumnezeu ca om...”²¹⁰ „Învățătura despre pururea fecioria Maicii Domnului n-a fost dogmatizată decât la Sinodul V ecumenic, ținut la Constantinopol, 553.”²¹¹

Antonie Plămădeală: „Nimeni n-ar putea susține că mariologia actuală (în liturghie, cult devoțiune, teologie) ar fi cea a primelor timpuri. Nimeni n-ar îndrăzni să susțină că Apostolii și sf. Părinți ar fi crezut, spre exemplu, în Imaculata Concepție... Scriptura vorbește despre Maica Domnului cu mare economie. În primele secole nici nu se poate vorbi despre o teologie mariologică. Și chiar când începe să se vorbească, se vorbește nu despre Maica Domnului pur și simplu, ci despre Maica Domnului în legătură strânsă cu întruparea Domnului. Însăși dogma de la Efes (Sinodul din 431) în realitate e o dogmă hristologică ce avea să pregătească pe cea de la Calcedon (451)... Și vorbind despre dogmatizări, Antonie Plămădeală întreabă mai departe: Dar oare știm noi, în urma acestor dogmatizări, totul?”²¹²

Diaconul Ioan I Ică jr. ne oferă un document pe cât de rar, pe atât de prețios. Este vorba despre un schimb de scrisori între Maica Domnului și Ignatie Teoforu, episcopul Siriei. Aici avem propriile cuvinte ale Fecioarei Maria, prin care întărește mărturia depusă de ea pe paginile Scripturii. Aceasta este mărturia personală a Maicii Domnului, culeasă dintr-un document istoric, privitoare la statutul ei atât înaintea lui Dumnezeu, cât și înaintea oamenilor. Orice creștin ortodox care iubeste Sfânta Tradiție va lua aminte la cuvintele ieșite de pe buzele aceleia care a purtat în pântecul ei pe Iisus Hristos, Mântuitorul lumii:

„Către Fecioara Maria, Ignatie al ei,
Mariei purtătoare de Hristos

Ar fi trebuit să mă întărești și mângâi pe mine care sunt proaspăt botezat și ucenic al (iubitului) tău Ioan. Căci lucruri minunate de spus am auzit despre Iisus al tău și sunt uimit de cele auzite. Ca să fiu sigur de cele auzite doresc din inimă să le aud de la tine, care ai fost mereu familiară și legată intim cu El și știi tainele Lui. Ți-am scris și altă dată și te-am rugat aceleași lucruri. Rămâi cu bine și proaspăt botezații care sunt ca mine să fie întăriți de tine, prin tine și în tine. Amin.

Răspunsul Fecioarei Maria,
Smerită slujnică a lui Hristos Iisus,
lui Ignatie, iubitului împreună-ucenic

Cele ce le-ai auzit și învățat despre Iisus de la Ioan sunt adevărate. Acelea să le crezi, de acelea să te alipești, ține cu tărie făgăduința creștinismului primit și potrivește-ți obiceiurile și viața cu această făgăduință. Voi veni împreună cu Ioan să te văd pe tine și pe cei ce sunt împreună cu tine. Stai tare în credință și fii bărbat (1 Cor. 16:31), și să nu te miște asprimea prigoanei, ci rămâi cu bine și să salte duhul tău în Dumnezeu Mântuitorul tău (Luca 1:47). Amin.”²¹³

Cât de limpede și concis ne învață aici Sfânta Maria, Maica Domnului, să ne ținem strâns legat de cele ce ne sunt prezentate în Sfânta Scriptură de către Ioan Evanghelistul despre ea!

Dumitru Stăniloae: „Nu putem să o separăm pe Fecioara Maria de noi, și să o punem pe același plan cu Hristos. Ea stă pe același plan cu noi și ne poate ajuta atât: arată ce poate realiza o făptură omenească folosindu-și libertatea pentru a se însoți cu voia lui Dumnezeu.”²¹⁴

Nu pot să părăsesc acest citat înainte de a atrage atenția asupra acestor două mărturii drepte și adevărate în legătură cu planul în care o situează Dumitru Stăniloae pe Maica Domnului în relație cu noi, oamenii, și apoi privitor la ajutorul pe care ni-l poate acorda ea. Luminatul teolog Dumitru Stăniloae ne face cunoscut că Fecioara Maria **NU** poate fi pusă pe același plan cu Hristos. O astfel de înțelegere își poate găsi loc oriunde, dar nu la ortodocși! În învățătura cea adevărată a Ortodoxiei Fecioara Maria stă pe același plan cu noi. A doua observație privește ajutorul pe care ni-l poate oferi Fecioara Maria. Ajutorul pe care ni-l poate da ea se concretizează în a ne indica, a ne arăta ce poate realiza o făptură omenească folosindu-și libertatea pentru a se însoți cu voia lui Dumnezeu. Cine are urechi de auzit să audă, iar inimi de primit să primească! Acestea sunt opiniile celui mai luminat teolog ortodox al secolului XX, incomparabil exeget al tradiției Ortodoxe (vezi nota 70).

Iată-ne acum ajunși la finele ultimului capitol al cărții noastre în care am tratat subiectul Cultul Maicii Domnului. Ceea ce am făcut a fost numai înmănuncherea mărturiilor Scripturii și, apoi, ale Părinților Bisericii care ne aduc lumina lui Dumnezeu cu privire la locul UNIC pe care-l ocupă Maica Domnului în economia mântuirii. Aceste mărturii vor fi scumpe tuturor creștinilor ortodocși care iubesc deopotrivă Sfânta Scriptură, cât și mărturiile Părinților Bisericii păstrate în documente istorice autentice. Pe paginile Scripturii, cât și în mărturiile Părinților Bisericii, este portretizată poziția unică a Fecioarei Maria ca purtătoare a trupului Fiului lui Dumnezeu în lumea noastră. Nimeni nu poate adăuga nimic la cele spuse de Dumnezeu fără să-L întristeze pe Dumnezeu; și nimeni nu-i poate păgubi cu nimic măreția aceleia care a purtat în pântecul ei trupul

lui Iisus, fără să atenteze la onoarea lui Dumnezeu care i-a făcut această chemare unică în istoria umanității.

Domnul Dumnezeu din ceruri să ne ajute pe toți credincioșii Lui ca, luminați de Duhul Sfânt și întemeiați pe Cuvântul scris al lui Dumnezeu, să acordăm tot respectul, cinstea și onoarea cuvenite aceleia din care Fiul Său slăvit Și-a luat trup omenesc, dar fără păcat!

A lui Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul și Dumnezeu Duhul Sfânt să fie slava, cinstea și onoarea de-acum și-n vecii vecilor, Amin!

Canoanele Bisericii Ortodoxe, Note și Comentarii, arhidiacon prof. univ. dr. Ioan N. Floca, tipărită cu binecuvântarea ÎPS Antonie, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului, Sibiu, 2005. Cartea aceasta cuprinde, printre altele, repertoriul canonic pe teme anexat la Colecția oficială de canoane a Bisericii Ortodoxe, sau Nomocanonul în paisprezece titluri, alcătuit la anul 883 și aprobat de Sinodul desfășurat la Constantinopol în anul 920. Mai conține și enciclica Patriarhilor ortodocși de la 1848. Citatul menționat în titlu este parte din paragraful 20 de la pagina 598, sub titlul Enciclica Patriarhilor Ortodocși de la 1848, Epistola enciclica a Bisericii Una, Sfinte și Apostolice, adresată Ortodocșilor de pretutindeni.

EPISCOP-VICAR, Teodosie Snagoveanu, Prefață, la Îndrumătorul Bunului Creștin, paginile I și II, IHTIS 1977, arhimandrit Gherontie Ghenoiul de la mănăstirea Sfântul Nicolae – Sitaru.

Părintele Profesor Academician Dumitru Stăniloae, Mica dogmatică vorbită, DEISIS, Sibiu, 2000, pag. 25, al treilea paragraf.

Biblia, Ed. E-Sword, Hosea 4:6.

site-ul <http://www.religioustolerance.org/worldrel.htm> David Barrett et al, World Christian Encyclopedia: A comparative survey of churches and religions - AD 30 to 2200, Oxford University Press, 2001.

Părintele Profesor Academician Dumitru Stăniloae, Mica dogmatică vorbită, DEISIS, Sibiu, 2000, pag. 34, al treilea paragraf.

Biblia E.S, Romani 10:14-17.

Canoanele Bisericii Ortodoxe, Note și Comentarii, arhidiacon profesor universitar dr. Ioan N. Floca, tipărită cu binecuvântarea ÎPS Antonie, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului, Sibiu, 2005. Cartea cuprinde, printre altele, repertoriul canonic pe teme, anexat la Colecția

oficială de canoane a Bisericii Ortodoxe, sau Nomocanonul în paisprezece titluri, alcătuit la anul 883 și aprobat de Sinodul desfășurat la Constantinopol în anul 920. Mai conține și enciclica Patriarhilor ortodocși de la 1848. Citatul menționat în titlu este conținut în paginile 595 la 600, sub titlul Enciclica Patriarhilor Ortodocși de la 1848, „Epistola enciclica a Bisericii Una, Sfinte și Apostolice.

⁹ Biblia, Ed. E-Sword, Iuda 1:3.

¹⁰ Cartea de Învățătură Creștină Ortodoxă, P.S. Vasile, episcopul Oradiei, pr. prof. Dumitru Călugăr, pr. prof. Deheleanu și pr. prof. Dumitru Radu, Buc. 1978, sub PF Părinte Iustinian, pagina 9.

¹¹ Rânduiala Sfintei Spovedanii și a Sfintei Împărtășanii, arhimandritul Ioanichie Bălan, editura Mitropoliei Moldovei și a Bucovinei, Iași 1993, cu o prefață de Daniel, mitropolitul (la acea vreme) Moldovei și Bucovinei.

¹² Preot profesor Ion Buga, prolog la cartea tradusă tot de el Din apă și din duh scrisă de preotul Alexander Schmemmann, București, edit. Symbol, 1992, pagina 5.

¹³ Biblia E.S., Evrei 13:7.

¹⁴ EPISCOP-VICAR, Teodosie Snagoveanul, în Prefață, la Îndrumătorul Bunului Creștin, pagina 6, IHTIS 1977, arhimandrit Gherontie Ghenoil de la mănăstirea Sfântul Nicolae – Sitaru.

¹⁵ Enciclica Patriarhilor Ortodocși de la 1848, Epistola Enciclia A Bisericii Una, Sfinte, Catolice și Apostolice, adresată Ortodocșilor De Pretutindeni, citată în lucrarea Canoanele Bisericii Ortodoxe; Note și Comentarii, arhidiacon profesor universitar dr. Ioan N. Floca, tipărită cu binecuvântarea ÎPS Antonie, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului, Sibiu, 2005. Cartea cuprinde, printre altele, repertoriul canonic pe teme anexat la Colecția oficială de canoane a Bisericii Ortodoxe, sau Nomocanonul în paisprezece titluri, alcătuit la anul 883 și aprobat de Sinodul desfășurat la Constantinopol în anul 920 (datată fiind la 1848, luna mai, indctionul VI). Documentul acesta conține apoi către sfârșit semnăturile ierarhilor participanți la Sinod, patriarhii și episcopii din Constantinopol, Antiohia și Ierusalim, și este extras din "Revista Biserica Ortodoxă Română", an. 1935, pp. 545-688, text grec

- și traducere de Teodor M. Popescu, prof. la Facultatea de Teologie din București. Citatul menționat se află la pagina 598, al doilea paragraf.
- ¹⁶ Sf. Chiril al Ierusalimului, Cateheza a IV-a, 17, vol. 1, pag. 118.
- ¹⁷ Biblia, Ed. E-Sword, Faptele Apostolilor 4:19.
- ¹⁸ În citarea cărții Psalmilor s-a folosit numerotarea utilizată de formatul electronic on line din versiunea e-Sword. Această ediție nu a respectat versiunea scrisă a Bibliei care a comprimat capitolele 10 cu 11, ca apoi să revină la versiunea originală împărțind capitolul 147 în două.
- ¹⁹ Canoanele Bisericii Ortodoxe, Note și Comentarii, arhidiacon profesor universitar dr. Ioan N. Floca, tipărită cu binecuvântarea ÎPS Antonie, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului, Sibiu, 2005. Cartea aceasta cuprinde, printre altele, repertoriul canonic pe teme anexat la Colecția oficială de canoane a Bisericii Ortodoxe, sau Nomocanonul în paisprezece titluri, alcătuit la anul 883 și aprobat de Sinodul desfășurat la Constantinopol în anul 920. Mai conține și enciclica Patriarhilor ortodocși de la 1848, paragrafele 1 și 20 de la paginile 595 și 598 de sub titlul Enciclica Patriarhilor Ortodocși de la 1848, "Epistola enciclica a Bisericii Una, Sfinte și Apostolice, adresată Ortodocșilor de pretutindeni".
- ²⁰ Biblia, Ed. E-Sword, Deuteronomul 19:14.
- ²¹ Irineu Duvlea, episcop vicar al episcopiei ortodoxe române din America, Cuvânt de suflet, pag. 5 și 6.
- ²² Preotul Alexander Schmemmann, Din apă și din duh, tradusă în limba română de preot profesor Ion Buga, București, Symbol, 1992. În Prologul traducătorului, Ion Buga îl prezintă pe autorul cărții Alexander Schmemmann prin aceste cuvinte: „Având o mare putere de sinteză istorico-patristică și preocupat de liturgică în mod fundamental, el reușește să consemneze în domeniul liturgicii, așa cum a reușit Lossky în cel dogmatic, duhul cel mai autentic, mai pur și mai viu al Ortodoxiei... Soluția ortodoxă atât de minunat conturată de Schmemmann în cele două lucrări de teologie liturgică, Din apă și din duh, iar cealaltă Euharistia, va rămâne un fericit reper în drumul de azi și de mâine al mărturisirii ortodoxe...”
- ²³ Ibidem, Prologul traducătorului, pagina 5.

- ²⁴ Ibidem, pagina 32, ultima parte a paragrafului 1.
- ²⁵ Sergiu Bulgakoff, Ortodoxia, Sibiu 1933, pag. 12.
- ²⁶ Sf. Chiril al Ierusalimului, Cateheza a IV-a, 17, vol. 1, pag. 118.
- ²⁷ Biblia, 1 Cor. 11:1 Cr., și Hl.
- ²⁸ Ibidem, Efeseni 3:3.
- ²⁹ Vicențiu de Lerin, un învățător creștin din sec. 5, Comonitoriu cap. X.
- ³⁰ Sf. Policarp, Ep. Filipeni VII.
- ³¹ Sf. Irineu, Contra ereziilor, 3, 2.
- ³² Sf. Atanasie cel Mare, Epistola Pascală, 39.
- ³³ Ibidem, Scrieri, partea 1-a, capit. IX, pag. 163.
- ³⁴ Biblia, Tit 3:5 E.S.
- ³⁵ Canonul Apostolic al primelor secole, diacon profesor doctor Ioan I. Ică jr., pagina 516.
- ³⁶ Scrisoarea lui Aristeas către Philokrates, aliniatele 310-316, traducere de Cristian Bădiliță în Septuaginta, vol. I, pag. 11-12.
- ³⁷ Antonie, Mitropolitul Ardealului, revista Telegraful Român, 1991, nr. 25-28, pag. 1, articolul Sfinții noștri Evangheliști și 'evangheliștii' micilor ecrane și ai stadioanelor.
- ³⁸ Pr. conf. dr. George Remete, Dogmatica Ortodoxă, editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, pag. 101.
- ³⁹ Ioan I. Ică, jr., diacon doctor profesor, Canonul Ortodoxiei, Canonul Apostolic al Primelor Secole, Editura Deisis/Stravropoleos, 2008, citate cuprinse în capitolul 3 (Creștinismul Apostolic ortodox după 2000), contestații, mutații, revizui, pag. 87.
- ⁴⁰ Ibidem, pag. 88.
- ⁴¹ Vezi Biblia, Ioan 20:31 și 2 Timotei 3:16.
- ⁴² Sfântul Irineu, Contra ereziilor, 3,2.
- ⁴³ Pr. prof. Dr. Ion Bria în Studii Teologice nr. 5-6/1970, pag. 398-400.
- ⁴⁴ Antonie, Mitropolitul Ardealului, Telegraful Român Nr. 25-28/1991, articolul „Sfinții noștri Evangheliști și evangheliștii micilor ecrane și ai stadioanelor”.

- ⁴⁵ Sf. Vasile Cel Mare, Migne, Patrologia Greacă 31, col. 845.
- ⁴⁶ Clement Alexandrinul, Stromata 7, 16.
- ⁴⁷ Diacon, profesor dr. Ioan I. Ică jr., Cañonul Apostolic al primelor secole, spre sfârșitul celui de al doilea paragraf, pag. 516, în cadrul capitolului Tertulian din Cartagina, datat cu anul 200.
- ⁴⁸ Preot prof. dr. Ion Bria, Studii teologice nr. 5-6/1970, pag. 398-400.
- ⁴⁹ Pr. prof. I. G. Coman, Patrologie, vol. 1, pag. 65-69, București, 1984.
- ⁵⁰ Petre P. Panaitescu, Introducerea la istoria Culturii Românești, pag. 102-103, București, 1969.
- ⁵¹ Antonie, mitropolitul Ardealului, Telegraful Român, 1984, nr. 11-12, pag. 1-2, articolul Ortodoxism și Ecumenism.
- ⁵² Revista Ortodoxia din 1963, pag. 385-386.
- ⁵³ Revista Ortodoxia din 1982, nr. 2, pag. 301, citat al Sf. Ipolit Romanul (sec. 2).
- ⁵⁴ Revista Telegraful Român nr. 11-12, de la Sibiu, 1984, pag. 1-2, în articolul Ortodoxie și ecumenism, mitropolitul Antonie Plămădeală.
- ⁵⁵ Preot conferențiar doctor George Remete, Dogmatica Ortodoxă, tipărită cu binecuvântarea ÎPS Părintele Andrei, arhiepiscopul Alba Iuliei, Editura Reîntregirea, la Alba Iulia, 2000, pag. 101.
- ⁵⁶ Sorin Dumitrescu, România Liberă, 5 Septembrie 1992, articolul Ateul Ortodox, pag. 6.
- ⁵⁷ Preot profesor Ion Buga, citat cules din prefața pe care o face la cartea preotului Schmemmann, Din apă și din duh, pag. 18, întâiul paragraf.
- ⁵⁸ Tertulian, Despre prescripția contra ereticilor, XXI, 3-5.
- ⁵⁹ Tertulian, citat cules din Mitropolia Ardealului, nr. 7-8, 1985, pag. 411.
- ⁶⁰ Arhimandrit profesor dr. C. Voicu, Mitropolia Ardealului, nr. 7-8, 1985, pag. 414.
- ⁶¹ Revista Studii Teologice nr. 5-6/1970, paginile 398 și 400.
- ⁶² Biblia, Ediția E-Sword, Ioan 16:7-9.
- ⁶³ Ibidem, Tit 3:5.

- ⁶⁴ Ibidem, Marcu 1:15.
- ⁶⁵ Ibidem, Marcu 16:16.
- ⁶⁶ Ibidem, Deuteronom 26: 2 și 8.
- ⁶⁷ Ibidem, Filipeni 2:12.
- ⁶⁸ Ibidem, 2 Petru 1:5.
- ⁶⁹ Ibidem, Galateni 1:8-9.
- ⁷⁰ Ioan I Ică jr., Canonul Ortodoxiei, Cuvânt înainte, pag. 11, paragraful 2, 2007.
- ⁷¹ Mica Dogmatică Vorbită, Editura Deisis, Sibiu, 2000, pag. 39, ultimele trei paragrafe.
- ⁷² Strong's Concordance, poziția G3340.
- ⁷³ Biblia, 2 Corinteni 5:17.
- ⁷⁴ Ibidem, Ieșirea 31:18.
- ⁷⁵ Diacon profesor dr Ion I Ică jr., Canonul Apostolic al primelor secole, publicat recent în 2008 la Sibiu. Citatul se află la pagina 398, poartă titlul Pocăința și este scris la anul 69 sau între 96-98.
- ⁷⁶ George Remete, Dogmatica Ortodoxă la pagina 364.
- ⁷⁷ Christos Yannaras, doctor al facultății de litere a Universității Sorbona din Paris și al facultății de teologie din Tesalonic, profesor de filozofie la facultatea de științe politice din Atena și membru al Academiei Internaționale de Științe Religioase, în Abecedar al credinței, Editura Bizantină, București, 1996, pag. 57, 63, 64 ,66.
- ⁷⁸ Sf. Ioan Gură de Aur, Omilia despre pocăință.
- ⁷⁹ Tertulian, Despre pocăință, aprox. anul 203.
- ⁸⁰ Sfântul Iustin Martirul și Filozoful, apologet de seamă al sec. II, Dialogul cu iudeul Trifon, pagina 42.
- ⁸¹ Sfântul Clement Romanul care, după documente, este unul dintre primii urmași ai Sfântului Apostol Petru. După informațiile lui Irineu, Clement i-a cunoscut personal pe Apostolii Petru și Pavel. Deși îi sunt atribuite mai multe scrieri, una singură este recunoscută ca scrisă de el, Scrisoarea I către

- Corinteni. În cartea aceasta scrisă la anii 96-98 d.H., autorul amintit spune cuvintele din citat în legătură cu pocăința la paginile 22 și 43.
- ⁸² Vezi deosebirea dintre Sfânta Tradiție Ortodoxă și tradiția populară în capitolul 1.
- ⁸³ Numerele G4716, G2476 și G5087.
- ⁸⁴ Sf. Ioan Gură de Aur, Omilia a 13-a la Filipeni.
- ⁸⁵ Tertulian, sec. 3, Despre coroana ostașului, XI, 3, Migne. P.L. 2,99.
- ⁸⁶ Revista Ortodoxia din 1982, nr. 2, pag. 309.
- ⁸⁷ Farar, în Viața și opera Sfinților Părinți, vol. 1, pag. 13, în traducerea episcopului Nicodem, Mănăstirea Neamțului, 1932-1935.
- ⁸⁸ Ortodoxia, nr. 2 /1982, pag. 308.
- ⁸⁹ Dialogul cu iudeul Trifon, LXXXIX –XCII, Colecția Părinți și Scriitori Bisericești, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1980.
- ⁹⁰ Preotul Schmeman, Din apă și din duh, din Prologul traducătorului, pag. 5.
- ⁹¹ Publicat în Revista Teologică, nr. 4-6/1922, Sibiu, paginile 106-109.
- ⁹² Biblia, Filipeni 2:7.
- ⁹³ Sf. Chiril al Ierusalimului, Cateheza a IV-a, 17, vol. 1, pag. 118.
- ⁹⁴ Ipolit din Roma, Tradiția Apostolică de la Roma, datată între anii 200-235. Textul citat este publicat în lucrarea Canonul Ortodoxiei, Canonul Apostolic al primelor secole, semnat de diacon profesor doctor Ioan I. Ică junior. La pagina 589 a cărții amintite, paragraful 43 (Concluzie), ni se dă definiția a ceea ce socotesc ortodocșii ca erezie.
- ⁹⁵ Preot profesor dr. Ion Bria, Dicționarul de Teologie Ortodoxă, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. Lucrarea este tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, București, 1994, a doua ediție revizuită și completată, pag. 72-73.
- ⁹⁶ Preot profesor dr. George Remete, Dogmatica Ortodoxă, publicată de Editura „Reîntregirea”, Alba Iulia, 12000, pag.196, Generalități, din cadrul capitolului Păcatul strămoșesc.
- ⁹⁷ Ibidem, pagina 270.

- ⁹⁸ Ibidem, pagina 238.
- ⁹⁹ *Lucrarea Teologia Dogmatică și Simbolică*, volumul II, paginile 853-854, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1958.
- ¹⁰⁰ Iustin Martirul, *Dialogul cu iudeul Trifon*, pagina 42 și 45, făcând referire la Isaia 1:16.
- ¹⁰¹ Iustin Martirul, Jurgens, pag. 129.
- ¹⁰² Aceste informații sunt confirmate în *Revista Ortodoxă Studii Teologice* nr. 9-10/1977, pagina 617.
- ¹⁰³ Sf. Ioan Gură de Aur, Omilia 40 la 1 Corinteni, pag. 568, traducere de Arhim. Teodosie Atanasiu, București, 1908.
- ¹⁰⁴ Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă* volumul II, pagina 323 aliniatul c.
- ¹⁰⁵ Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, pag. 34.
- ¹⁰⁶ Este vorba despre notița 321 la cartea *Ambigua* a Sf. Maxim Mărturisitorul, vol. 80, pagina 252, *Colecția Părinți și Scriitori bisericești*, București, 1983.
- ¹⁰⁷ Diaconul profesor doctor Ioan I Ică junior, primul volum al lucrării *Canonul Ortodoxiei, Canonul Apostolic al primelor secole*, publicat la Sibiu, 2008, Editura Deisis, pag. 568 (Botezul).
- ¹⁰⁸ Ibidem, *Didahia celor Doisprezece Apostoli, Tradiția Apostolică a lui Ipolit din Roma* scrisă la anii 50, pagina 579, articolul *Despre cei ce vor primi botezul*.
- ¹⁰⁹ Iustin Martirul și Filozoful, *Apologia I către Antoninus Pius*, scrisă la Roma prin anul 155, în Ioan Ică junior, *Canonul Ortodoxiei*, pag. 366 (Botezul).
- ¹¹⁰ Ion I Ică junior, *Canonul Ortodoxiei, Constituțiile Sfinților Apostoli prin Clement* de la pagina 662, citat extras din aliniatul de sub titlul *Cum anume trebuie să fie cel inițiat (botezat)*, lucrare considerată ca fiind editată la Antiohia, în anul 380.
- ¹¹¹ Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza a XVII-a*, capit. 14, vol. II.
- ¹¹² Sf. Ioan Gură de Aur, *Evrei*, Omilia IX, pag. 149.
- ¹¹³ - Teofilact, arhiepiscop de Ohrida (Bulgaria), în comentariul său la Efeseni 4,5.

- ¹¹⁴ Preot profesor dr. Ion Bria, Dicționarul de Teologie Ortodoxă, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR. Lucrarea aceeași este tipărită cu binecuvântarea PF Sale Părintele Teoctist, Patriarh al BOR, București, 1994, a doua ediție revizuită și completată, pagina 72.
- ¹¹⁵ Mic dicționar enciclopedic, ediția a III revăzută și adăugită, 1986.
- ¹¹⁶ Cuvântul făptură este redat de concordanța lui Strong's (nr. G2937) prin creație.
- ¹¹⁷ Christos Yannaras, Abecedar al credinței, editura Bizantină, București, 1996, pag.85.
- ¹¹⁸ Canonul apostolic al primelor secole, vol. 1, de diacon profesor dr. Ioan I. Ică jr., 2008 și Canoanele Bisericii Ortodoxe de arh. prof. dr. Ioan N. Floca, 2005.
- ¹¹⁹ Sf. Chiril al Ierusalimului, Cateheza a II-a, vol. 2, 552.
- ¹²⁰ Sf. Chiril al Ierusalimului, Cateheza I-a, 2.
- ¹²¹ Sf. Maxim Mărturisitorul: Filocalia, vol. III, pag. 385.
- ¹²² Sf. Macarie Cel Mare, Omilia XXIII, 1, pag. 136.
- ¹²³ Sf. Macarie Cel Mare, Omilia XVIII.
- ¹²⁴ Sf. Macarie Cel Mare, Omilia XXVII, 5, pag. 160.
- ¹²⁵ Sf. Macarie Cel Mare, Omilia XVI, 8, pag. 109-110.
- ¹²⁶ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol II, pag. 82.
- ¹²⁷ Pr. conf. Dr. George Remete, Dogmatica Ortodoxă, pag. 270.
- ¹²⁸ Ibidem, pag. 276.
- ¹²⁹ Sf. Ioan Gură de Aur, Omilia XVII la Efeseni, pag. 39.
- ¹³⁰ Ibidem, Omilia II la Matei, 2.
- ¹³¹ Ibidem, Omilia XI la 2 Corinteni.
- ¹³² Ibidem, Omilia XV, Comentarii la Predica de pe Munte.
- ¹³³ Ibidem, Omilia XVII la Romani, 276.
- ¹³⁴ Vasile Mihoc, teolog ortodox, Dreapta învățătură de credință a Bisericii, articol publicat în Mitropolia Ardealului, 1983, nr. 1-2, pag. 37.

- ¹³⁵ Gherontie Ghenoiu, Îndrumătorul Bunului Creștin, tipărită cu binecuvântarea PF Sale Teoctist, patriarhul României, scrisă la Mănăstirea Sfântul Nicolae – Sitaru, eidtura IHTIS, 1997, pag. 177, aliniatul 86.
- ¹³⁶ Origen, Omilia a 9-a, Selecta în Leviticum.
- ¹³⁷ Preot prof. Dr. Ion Bria, Dicționar de teologie ortodoxă, București, 1994, pag. 313.
- ¹³⁸ Preotul profesor Dumitru Stăniloae, Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol. I, București 2003, pag. 279, citat din Schmemmann, For the Life of The World, New York, 1963, pag. 69.
- ¹³⁹ Ibidem, vol. II, București 2003, pag. 243 .
- ¹⁴⁰ 2 Timotei 3:16, Ed. E-Sword.
- ¹⁴¹ Rom. 1:28, Ed. E-Sword.
- ¹⁴² Rom. 1:28, Ed. E-Sword.
- ¹⁴³ Rom. 1:28, Ed. E-Sword.
- ¹⁴⁴ Evrei 12:28-29, Ed. E-Sword.
- ¹⁴⁵ Ioan 4:24, Ed. E-Sword.
- ¹⁴⁶ Ioan 12:48, Ed. E-Sword.
- ¹⁴⁷ Intrarea în Împărăție, pag. 43.
- ¹⁴⁸ Epistola Enciclia A Bisericii Una, Sfinte, Catolice și Apostolice, adresată Către Ortodocșii de Pretutindenii, citată în Canoanele Bisericii Ortodoxe, Note și Comentarii de către Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. Floca, pag. 598, paragraful 20.
- ¹⁴⁹ Ipolit Romanul, Revista Ortodoxia nr. 2, pag. 301, 1982.
- ¹⁵⁰ Arhimandritul Vasilios, Intrarea în Împărăție, pag. 110.
- ¹⁵¹ Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol. 2, pag. 49.
- ¹⁵² București, 1978, tipărită cu binecuvântarea PF Părinte Iustinian, Patriarhul BOR, pag. 154.
- ¹⁵³ Filocalia, vol. 1, pag. 91.
- ¹⁵⁴ Scriitor bisericesc din sec. 3, Despre coroana ostașului, XI, 3, Migne.
- ¹⁵⁵ Articolul Ateul Ortodox, pag. 6.

- ¹⁵⁶ Prologul traducătorului în Schmemmann, Din apă și din duh, pag. 5.
- ¹⁵⁷ Dicționar de Teologie Ortodoxă, București, 1994, pag. 115 .
- ¹⁵⁸ Preot Prof. Dr. Ion Bria, Dicționarul de Teologie Ortodoxă, tipărit cu binecuvântarea PF Părinte Teoctist, Patriarhul BOR, ediția a II-a revizuită și completată, Editura IBM al BOR, București, 1994, pag. 115 (Cult).
- ¹⁵⁹ Dicționarul de Teologie Ortodoxă, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1981, pag. 195.
- ¹⁶⁰ Mitropolia Ardealului, nr. 6/1987, pag. 45.
- ¹⁶¹ Fragment cules din Canonul 82 al Sinodului 6 ecumenic de la 691, publicat în Telegraful Român, nr. 9-10/1987 pag. 2.
- ¹⁶² Tertulian din Cartagina (+226), în lucrarea Despre prescrierea ereticilor (cca 200), traducere după ed. F. Refoule: TERTULLIEN, Traite de la prescription contre les heretiques, Paris, 1957, p.89-151. Citatul acesta este cules din Canonul Ortodoxiei I, Canonul apostolic al primelor secole, diacon profesor dr.Ioan I Ică jr., Editura Deisis/Stravopoleos, 2008, pag. 516.
- ¹⁶³ George Remete, Dogmatica Ortodoxă, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, pag. 92.
- ¹⁶⁴ Episcop Vicar al Episcopiei Ortodoxe Române din America, cartea Cuvânt de Suflet, pag. 129, Editura Vatra Românească, Grass Lake, Michigan, Statele Unite, 2007.
- ¹⁶⁵ Către Tralieni, cap. IX, paragrafele 1-2.
- ¹⁶⁶ Matei 15:6 Ed. E-Sword.
- ¹⁶⁷ Matei 15:6 Ed. E-Sword.
- ¹⁶⁸ Aici s-a folosit formatul electronic <http://www.dervent.ro/biblia.php>
- ¹⁶⁹ Evrei 11:1 Ed. E-Sword.
- ¹⁷⁰ Matei 15:3-9 Ed. E-Sword.
- ¹⁷¹ Sf. Ipolit Romanul, citat luat din Ortodoxia, nr. 2, pag. 301.
- ¹⁷² Despre războiul iudaic, 1, 650.
- ¹⁷³ Anale, V, 5.

- ¹⁷⁴ Prefață la Dogmatica Ortodoxă a lui George Remele, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2000.
- ¹⁷⁵ Studii teologice, 1963, nr. 3-4, articolul Originea, instituirea și dezvoltarea cultului creștin, pag. 134-138.
- ¹⁷⁶ Octavius, XXXII, 1-4, Apologeti de limbă latină, pag. 386.
- ¹⁷⁷ Apologia 1, 5.
- ¹⁷⁸ De Spectacolis, 23, 24-26.
- ¹⁷⁹ Stromata V, 14, 94, 5.
- ¹⁸⁰ Stromata V, 28, 4-6.
- ¹⁸¹ Stromata VIII, 5, 28, 1-4.
- ¹⁸² Stromata VII, 5, 29, 4.
- ¹⁸³ Contra lui Cels VIII, 17-19.
- ¹⁸⁴ Contra lui Cels VII, 66.
- ¹⁸⁵ Contra lui Cels VIII, 17.
- ¹⁸⁶ Studii Teologice nr. 9-10/1971, pag. 621-626, articolul Cinstirea sfințelor icoane în primele trei secole.
- ¹⁸⁷ Ortodoxia (o lucrare care-i aparține), pag. 12, Sibiu, 1933.
- ¹⁸⁸ Cartea Cultul și ereziile, pag. 18, Pitești, 1926.
- ¹⁸⁹ Preot dr. Nicolae V., în revista Ortodoxia Nr. 1, 1982, articolul Teologia icoanelor, pag. 55.
- ¹⁹⁰ Teologul Sever Mureșianu, Iconologia creștină occidentală și orientală, București, 1983, pag. 64.
- ¹⁹¹ Origen, un scriitor creștin din sec. 3, Contra lui Celsus 3, 34*.
- ¹⁹² Petre Vintilescu, Cultul și ereziile, Pitești, 1926.
- ¹⁹³ Preot profesor Nicoale Neaga, N-am venit să stric Legea, apărută la Sibiu în 1940, cap. XVI și XVII, pag. 97-112.
- ¹⁹⁴ Biblia, 1 Timotei 2:4.
- ¹⁹⁵ Cartea de Învățătură Creștină Ortodoxă, tipărită cu binecuvântarea P F Părinte Iustin, pag. 151.

- ¹⁹⁶ Cateheza a IV-a, 17, vol. 1.
- ¹⁹⁷ Arhidiacon, Dr. Ioan Zăgrean, Profesor la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, în cartea *Morala Creștină, Manual pentru Seminarile Teologice ale BOR*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă la București, 1974, pag. 172-173.
- ¹⁹⁸ Clement din Roma, în *Scrisoarea a doua către creștinii din Corint*, scrisă între anii 96-98.
- ¹⁹⁹ Iustin Martirul, în Iustin, dialogul cu Iudeul Trifon, cules din *Izvoarele Ortodoxiei*, București, 1941, pag. 109.
- ²⁰⁰ Sf. Ioan Damaschin, în *Dogmatica*, capit. II, paragraful 4, traducerea D. Fecioru, București, 1938, pag. 66.
- ²⁰¹ Ioan Gură de Aur, în *Omilia 23 la 1 Corinteni*, traducere de Arhimandrit Theodosie Athanasiu, București, 1908, pag. 314.
- ²⁰² Ibidem, la Omilia XII, pagina 165.
- ²⁰³ Arhimandritul Gherontie Ghenoiul, *Mănăstirea Sfântul Nicolae – Sitaru*, în cartea *Îndrumătorul bunului creștin*, Editura IHTIS, 1997, cu binecuvântarea PF Sale Teoctist, Patriarhul BOR, pag. 139 și 143-144.
- ²⁰⁴ Arhidiacon Dr. Ioan Zăgrean, profesor la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, în cartea *Morala Creștină, Manual pentru Seminarile Teologice ale BOR*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă la București, 1974 (Lecția XXVI: Datoria Creștinului Față de Dumnezeu, Virtuțile Credinței și Nădejdi) pag. 169.
- ²⁰⁵ Preot conferențiar doctor George Remete, în *Dogmatica Ortodoxă*, tipărită cu binecuvântarea PF Părintele Andrei, arhiepiscopul Alba Iuliei, Editura Reîntregirea, la Alba Iulia, 2000, pag. 346-347 (Judecata Particulară).
- ²⁰⁶ Textul de la Calcedon, traducere Emanuel Contac, <http://vaisamar.wordpress.com/2011/12/08/marturisirea-de-credinta-de-la-calcedon-451/>.
- ²⁰⁷ Christos Yannaras, *abecedar al credinței*, editura Bizantină, București, 1996, pag. 121.
- ²⁰⁸ Vezi comentariul lui Bartolomeu Anania de la Ioan 2.

- ²⁰⁹ Preot Prof. Dr. Ion Bria, Dicționar de Teologie Ortodoxă, Editura Instit. Biblic și de Misiune al BOR, București, 1994, pag. 245-247.
- ²¹⁰ Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol. II, pag. 79-80, 87.
- ²¹¹ Revista Studii Teologice, nr. 5-6, pag. 330, anul 1981.
- ²¹² Episcop Antonie Plămădeală, Ca toți să fie una, pag. 399, 401-402 și apoi 404-407.
- ²¹³ Diacon Ioan I Ică jr., în Canonul Apostolic al Primelor Secole, vol. I, la capitolul Ignatie Teoforul, episcopul Siriei (+cca. 107), Cele treisprezece epistole ale corpusului amplificat în secolul IV, la pag. 473 ne redă o scurtă scrisoare a lui Ignatie către Fecioara Maria sub titlul Către Fecioara Maria, Ignatie al ei, Mariei purtătoare de Hristos. Imediat sub această scrisoare este răspunsul Fecioarei (Răspunsul Fecioarei Maria, Smerită slujnică a lui Hristos Iisus, lui Ignatie, iubitului împreună-ucenic).
- ²¹⁴ Mica dogmatică vorbită, pag. 184.

Cuprins

Prefață	7
Cuvânt înainte	9
Notă explicativă asupra metodei utilizate pe parcursul cărții în ceea ce privește citarea diferiților autori	15
Introducere	19
I. Biblia și Sfânta noastră Tradiție	37
II. Pocăința	49
III. Crucea	60
IV. Botezul	67
V. Nașterea de sus (din nou)	107
VI. Preot și preoție	127
VII. Închinarea și Iconologia	135
VIII. Cultul sfinților și învățătura despre moaște. Mântuirea după moarte	173
IX. Mariologia	194
Note	209

„Isaac a săpat din nou fântânile de apă pe care le săpaseră robii lui Avraam, părintele său, și pe care le astupaseră filistenii după moartea lui Avraam, părintele său, și le-a numit cu același nume cu care le numise Avraam, părintele său. Slugile lui Isaac au săpat în valea Gherara și au aflat izvor de apă vie.” (Facerea 26:18-19)

Mulțumiri fie aduse lui Dumnezeu care ne-a săpat fântânile de apă – apa vieții dăruită în Fiul Său! Mulțumiri fie aduse Fiului lui Dumnezeu care a săpat din nou fântânile Părintelui Său, astupate de filistenii – filistenii fiind „întâistătătorii care n-au mai vrut să-i învețe pe alții gândirea apostolilor, ci au făcut după poftele lor ce au vrut ei, nu ce se cuvenea”, așa cum ne învață Ipolit din Roma.

Mulțumiri fie aduse lui Dumnezeu și pentru aceia care, la fel ca slugile lui Isaac, au săpat și au aflat izvorul de apă vie!

Această carte este o mărturie despre izvoarele de apă vie ale adevăratei credințe ortodoxe.

ISBN 978-973-7738-52-3

EDITURA CARMEL PRINT
2012